

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine
Високи судски и тужилачки савјет Босне и Херцеговине
High Judicial and Prosecutorial Council of Bosnia and Herzegovina

P R I R U Č N I K

ZA IZRADU SUDSKE ODLUKE U PARNIČNIM PREDMETIMA

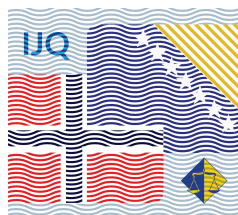

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine
Високи судски и тужилачки савјет Босне и Херцеговине
High Judicial and Prosecutorial Council of Bosnia and Herzegovina

P R I R U Č N I K

za izradu sudske odluke u parničnim
predmetima

SADRŽAJ

Uvodna riječ predsjednika Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine	5
Predgovor sa recenzijom	6
1. Projekt unapređenja kvaliteta pravosuđa.....	12
1.1 Razlog projektne intervencije.....	12
1.2 O Projektu	12
1.3 Analiza sudskih odluka	13
2. Uvod odluke	15
2.1 Naziv suda.....	16
2.2 Ime i prezime sudije, odnosno članova sudskog vijeća	16
2.3 Ime i prezime/naziv stranaka.....	16
2.4 Prebivalište odnosno boravište stranke	20
2.5 Ime, prezime i prebivalište odnosno boravište zastupnika i punomoćnika stranaka.....	20
2.6 Predmet spora	21
2.7 Vrijednost spora	22
2.8 Datum zaključenja glavne rasprave i datum donošenja presude	23
2.9 Naznaka prisustva stranaka, zastupnika i punomoćnika ročištu	24
2.10 Dan donošenja presude	24
2.11 Uvod drugostepene presude	24
3. Izreka odluke	25
3.1 Odlučivanje o tužbi i tužbenom zahtjevu	25
3.2 Odlučivanje o prigovoru prebijanja potraživanja	26
3.3 Potpunost i preciznost izreke.....	26
3.4 Odlučivanje u slučaju postavljanja više tužbenih zahtjeva	30
3.5 Izreka drugostepene presude	33
4. Obrazloženje.....	40
4.1 Zahtjevi stranaka.....	40
4.2 Činjenično stanje Istražno/raspravno načelo	41
4.3 Činjenice u postupku	42
4.4 Sporne činjenice	45
4.5 Činjenice koje su relevantne za odluku o zahtjevima stranaka.....	47
4.6 Tužba/odgovor na tužbu	48
4.7 Pripremno ročište.....	49
5. Dokazi i ocjena dokaza.....	53
5.1 Pojam dokazivanja	53
5.2 Ponuda i izbor dokaza	54
5.3 Izvođenje dokaza.....	55
5.4 Ocjena dokaza.....	57
5.5 Teret dokazivanja	59

6. Kvalitet obrazloženja sa stanovišta pravne analize i analitičkog mišljenja	62
6.1 Predmet spora	62
6.2 Pravilo	63
6.3 Činjenice	64
6.4 Analiza	65
6.5 Zaključak	68
6.6 Dosljednost argumentacije, logičnost i razumljivost	71
6.7 Pozivanje na sudsku praksu	71
6.8 Obrazloženje drugostepene odluke	72
7. Izrada presude	75
7.1 Struktura i vještina izražavanja	75
7.2 Pisanje obrazloženja presude	75
7.3 Drugostepene odluke	76
7.4 Šta izbjegavati u pisanju obrazloženja presude	77
7.5 Struktura obrazloženja	78
7.6 Pravni osnov	80
7.7 Primjena pravne norme na utvrđeno činjenično stanje	83
7.8 Odluka suda o troškovima	83
Prilog 1.	
<i>Evaluacijski obrazac</i>	
<i>Analiza kvaliteta sudskih odluka u parničnom postupku</i>	85
Prilog 2.	
<i>Tabelarni prikaz zaključaka domaćih i međunarodnih eksperata za analizu kvaliteta</i>	
<i>sudskih odluka</i>	97
Prilog 3.	
<i>Tekstualni prikaz zaključaka domaćih članova ekspertnog tima za analizu kvaliteta</i>	
<i>sudskih odluka</i>	105
Prilog 4.	
<i>Zaključci međunarodnih članova ekspertnog tima za analizu kvaliteta sudskih odluka</i>	
<i>u parničnom postupku</i>	108
Prilog 5.	
<i>Kontrolna lista za prethodno ispitivanje tužbe</i>	111
Prilog 6.	
<i>Plan pripremnog ročišta</i>	115
Prilog 7.	
<i>Primjer negativne prakse</i>	116
Prilog 8.	
<i>Primjer pozitivne prakse</i>	137

Uvodna riječ

predsjednika Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine

Zadovoljstvo mi je da imam priliku da u ime Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine i svoje lično ime, na ovaj način učestvujem u promociji i osvrtu na sadržaj Priručnika za izradu odluke u parničnim predmetima.

Međunarodne i domaće relevantne analize, ali i percepcija građana, godinama ukazuju na problem nerazumljivosti odluka, pretjerane obimnosti, pomanjkanja obrazloženja ili izostanka obavezujućih dijelova i loše metodologije i strukture odluka.

Mi smo uvjerenja da bi odluke sudova trebale, koliko je to moguće, biti izrađene na jedinstven način u smislu iznošenja i obrazloženja ocjene dokaza i primjene zakona na dokazane činjenice.

Naravno da je svaki sudija nezavisan i samostalan u ocjeni dokaza i primjeni zakona, ali kod izrade odluke mora poštovati određene standarde. Naime, određeni stepen harmonizovanog metodološkog pristupa izradi sudskih odluka je itekako poželjan i predstavlja svojevrsnu obavezu sudstva.

Vođeni ovim idejama, u saradnji sa našim međunarodnim donatorima iz Kraljevine Norveške i partnerima iz Nizozemske, angažovali smo istaknute pravne autoritete u oblasti parničnog sudovanja, dakle sudije najviših sudskih instanci, kako bi po prvi put u našem pravosuđu na osnovu provedene analize kvaliteta sudskih odluka izradili Priručnik.

Sadržaj Priručnika predstavlja spoj teorijskog i praktičnog znanja o ključnim dijelovima odluke u parničnim predmetima, sa detaljnim navođenjem praktičnih primjera – pozitivnih i negativnih.

Ovim Priručnikom sa eminentnim autorima, smo nastojali postići ozbiljan efekat za pravosudnu zajednicu, na način da se na jednom mjestu praktičnim jezikom i sistematičnom analizom obuhvati jedna kompleksna oblast kakva je tehnika izrade sudske odluke.

Naša namjera je sistemske prirode, a ne samo kratkoročnog karaktera, jer smo u saradnji sa CEST-ovima uvrstili edukacije za sudije prvostepenih sudova upravo na temu Priručnika za izradu odluke u parničnim predmetima.

Detaljnije informacije koje su iznesene i u sadržaju samog Priručnika, dovoljno govore o obimnosti ovog projekta i sveobuhvatnosti rada koji je iznjedrio dragocjene materijale na dobrobit, rekao bih cijele stručne javnosti.

Koristim priliku da se zahvalim autorima na predanom radu i izradi dokumenta koji će zasigurno biti od velikog značaja svima, ponajviše manje iskusnim sudijama, ali i akademskoj zajednici, i našim studentima pravnih fakulteta koji će u budućnosti preuzeti naše pozicije.

Halil Lagumdžija

septembar 2021. godine, Sarajevo.

Predgovor sa recenzijom

Autor: Prof. dr. Ruth de Bock

1. Uvod

Izrada Priručnika za izradu presuda u parničnim postupcima predstavlja veliko dostignuće. Priručnik sadrži veliki broj smjernica koje se moraju pratiti kako bi se izradila kvalitetna presuda. Ove smjernice su izrađene na osnovu vrlo opsežne i detaljne analize velikog broja presuda iz različitih sudova, koje su odabrane nasumično. Potpisnik je u analizi učestvovao u svojstvu stranog eksperta.

Budući da je Priručnik izrađen na osnovu analize velikog broja sudskih odluka, kao takav počiva na solidnoj empirijskoj osnovi. Napokon, istraživano je sa kakvim se poteškoćama sudije suočavaju prilikom izrade presude i gdje, kao posljedica toga, nastaju problemi. Smjernice sadržane u Priručniku su na taj način usklađene sa pravnom praksom, obuhvatajući pitanja sa kojima se sudije susreću u svakodnevnom radu. To je takođe vidljivo i iz brojnih primjera uvrštenih u Priručnik.

U ovom dokumentu razmatraćemo nekoliko pitanja iz Priručnika za koja smatramo da su od posebne važnosti. U tome se oslanjamo na vlastita iskustva koja smo stekli uvidom u uzorak od nekoliko desetina sudskih odluka.

2. Osnovne informacije: značaj dobro napisane, dobro obrazložene i uvjerljive sudske odluke

Dobro napisana, dobro obrazložena i uvjerljiva sudska odluka važna je za kvalitetno vršenje sudijske funkcije. Dobro obrazložena presuda važna je zbog toga što stranke moraju biti u mogućnosti da iz sudske odluke zaključite *šta* ta odluka tačno podrazumijeva i *na osnovu čega* je sud donio takvu odluku. Kada je ovaj drugi aspekt u pitanju, odnosno ono na čemu sud zasniva svoju odluku, što je obrazloženje odluke, razlikujemo tri elementa. Prvo, činjenični osnov odluke mora biti jasan: koje je činjenice sud uzeo u obzir kao osnovu za svoju odluku. Drugo, mora biti jasno koja je pravna osnova za odluku, odnosno koja je pravna pravila sud primijenio i kako su ta pravila primijenjena na činjenice u predmetu. Treće, odluka mora pokazati kako je sud odmjerio argumente koje su stranke iznijele i šta to znači za konačnu odluku. Ovo uključuje i (relevantne) argumente koji se odnose na činjenice i argumente koji se odnose na pravne razloge. Stranke moraju biti u mogućnosti da iz presude uvide da je sudija uzeo u obzir njihove izjave i argumente, te kako je sud cijenio te izjave i argumente. Ovo su zahtjevi iz člana 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima.

Važnost dobro obrazložene presude- jasna činjenična osnova, jasna pravna osnova i rasprava o argumentima stranaka- ne leži samo u razumijevanju sudske odluke. Jednako je važno i to što dobro obrazložena presuda doprinosi *prihvatanju* i *legitimitetu* sudske odluke.

Naravno, za stranku koja izgubi spor uvijek je teško da prihvati odluku suda. Ali isto tako znamo da će odluka biti prihvaćena u svakom slučaju, i ako obrazloženje suda nije jasno, ako nije jasno navedeno koje su činjenice utvrđene, ako pravno obrazloženje nije valjano ili ako važni argumenti nisu uopšte razmatrani.

Međutim, sudska odluka nije od značaja samo za stranke. Treće strane takođe mogu imati interes u odluci. To znači da i za njih mora biti jasno i šta sudska odluka tačno sadrži i na osnovu čega je sud donio takvu odluku. Te treće strane uključuju osobe koje mogu imati posredni interes u sudskoj odluci, poput članova porodice ili pravnog sljednika jedne od stranaka. Apelacioni sud ili Vrhovni sud su takođe „treće strane“ kojima mora biti jasno i razumljivo šta sudska odluka podrazumijeva i čime je obrazložena.

Sadržaj sudskih odluka važan je i za druge sudije i stručnjake u oblasti pravnih nauka, kako sama odluka tako i osnova za njeno donošenje. Iz presude mora biti jasno kako se zakon tumači i primjenjuje, šta je 'prevladavajuća doktrina' i da li je došlo do novih tumačenja u njoj. Na taj način se postiže što dosljednije tumačenje i primjena zakona. Stručnjaci u oblasti pravnih nauka moraju imati priliku da presude kritički preispitaju i daju prijedloge za prilagođavanje određenog pravnog tumačenja.

Tu su i ostale treće strane, poput novinara, političara ili građana, koje može zanimati čitanje i razumijevanje sudskih odluka. Uostalom, pristup pravdi jedan je od temelja vladavine prava. Građani moraju imati priliku da kontrolišu pravosuđe i sudske odluke. Otuda i važnost objavljivanja sudskih odluka. Kao rezultat toga, čitljiva i razumljiva sudska odluka, koja daje logično i uvjerljivo obrazloženje, takođe je u interesu javnosti.

Konačno, postoji još jedan važan argument u prilog dobro napisanoj i uvjerljivo obrazloženoj sudskoj odluci. To je da je dobro obrazloženje od velike važnosti za sam misaoni proces sudije. Ako sudija pravilno napiše, prvo, činjeničnu osnovu odluke, drugo, pravnu osnovu na kojoj se odluka temelji i, treće, na koji način su u obzir uzeti argumenti stranaka, to značajno doprinosi odgovarajućoj analizi slučaja, a time i donošenju ispravne odluke. Navođenje činjenica, važećih pravnih pravila i argumenata koje stranke iznova iznose primoravaju sudiju da napravi jasnu analizu cijelog slučaja. To sudiji omogućava da shvati šta je na kraju suština spora i kakvu odluku treba donijeti. Dobro formulisano obrazloženje je stoga neophodno za misaoni proces i proces odlučivanja sudije.

3. Važnost Priručnika za izradu presuda

Smjernice za izradu sudskih odluka, o tome kako odluka mora biti strukturirana i koji su elementi sudske odluke, imaju važnu funkciju. Smjernice su odabrane s razlogom. One su tu jer doprinose razumljivosti, prihvatanju i legitimitetu sudskih odluka. To podrazumijeva perspektivu stranaka i trećih strana, perspektivu sudije i, na kraju, pravilno vršenje sudijske funkcije.

Zbog toga se važnost smjernica i uputstava iz Priručnika ne smije podcijeniti. Svrha pridržavanja smjernica i uputstava je da se suštinski unaprijedi kvalitet sudskih odluka. Primjena smjernica iz Priručnika stoga je mnogo više od 'internog dogovora'. Njihova uloga je suštinska i značajna: smjernice doprinose kvalitetu i legitimitetu sudskih odluka. To takođe znači da je poštovanje smjernica od velike važnosti. Na kraju krajeva, zadatak svakog sudije je da da lični doprinos kvalitetu pravde.

U Priručniku postoje smjernice čija suštinska važnost možda neće biti odmah jasna, na primjer kako identifikovati stranke u uvodnom dijelu odluke. Važnost pridržavanja ovih smjernica ne treba olako shvatiti. Prije svega, veliki dio ovih smjernica zasnovan je na pravnim pravilima kojih se očito mora pridržavati.

Na drugom mjestu je jednoobraznost koja je takođe veoma važna. Jednoobraznost u načinu na koji je sudska odluka strukturirana ili načinu na koji je, na primjer, prikazan tok postupka, značajno doprinosi čitljivosti sudskih odluka - a time i njihovoj razumljivosti. Čitalac mnogo brže razumije strukturu odluke, gdje se mogu pronaći određene informacije, šta je suština same odluke. Ovo važi i u slučaju da je taj čitalac stranka, drugi sudija ili bilo koja druga osoba.

Međutim, jednoobraznost u strukturi i izgledu sudskih odluka važna je i za samog sudiju. Uz jednoobraznu strukturu i izgled sudske odluke, sudija će mnogo brže vidjeti da li je sve uzeto u obzir i da nije napravljena neka greška. Pridržavanje smjernica iz Priručnika i na ovaj način doprinosi kvalitetu sudskih odluka.

Konačno, jednobraznost u pisanju sudske odluke važna je i zato što vanjskom čitaocu ukazuje na to da su pojedinačne odluke dio jedne veće cjeline, „korpora prava“. Jasno se ukazuje na to da se ne radi o preferencijama pojedinih sudija već o sistemu. To pokazuje da je sudska odluka u skladu sa onim što je prihvaćeno kao najbolja praksa u pravosuđu u cjelini.

Iz ove perspektive, mnogo toga se ima reći o korištenju standardnog formata za pisanje sudskih odluka, kod koga se uvijek koristi isti redoslijed, ista podjela na pasuse i odjeljke i isti naslovi iznad pasusa. To olakšava čitanje i razumijevanje sudske odluke a, što je također važno, pomaže i sudiji da napiše kvalitetnu odluku. Priručnik nudi brojna polazišta za kreiranje takvog formata. Naredni korak bi stoga mogao biti utvrđivanje formata za pisanje presude na osnovu smjernica iz Priručnika.

4. Čitljiva presuda: jasnoća u vezi sa predmetom spora i sudskom ocjenom

Možda je najvažnija funkcija jasno strukturirane, čitljive i razumljive sudske odluke da čitalac, nakon što odluku pročita, razumije (i) koji spor postoji među strankama i (ii) kako je sudija cijenio taj spor. Možda se čini očiglednim da se iz sudske odluke to mora znati, ali primijetili smo da sve sudske odluke ne ispunjavaju ove zahtjeve. To je uglavnom zbog toga što je strukturu odluke ponekad teško odgonetnuti.

Ponekad je sudska odluka dugačak kontinuirani tekst, bez ikakve podjele na odjeljke ili pasuse. U ovim slučajevima prilično je nejasno da li se neki dio teksta odnosi na gledište stranke ili se odnosi na vlastiti sud sudije. Takođe nije jasno o čemu sudija tačno donosi odluku i šta ta odluka obuhvata. Primjer je presuda u kojoj je tužbeni zahtjev stranke odbijen, a da iz presude nije jasno zašto je to tako. Drugi primjer je presuda kod koje tek nakon čitanja brojnih stranica teksta postaje jasno na šta se spor između stranaka zapravo odnosi, na primjer poništenje testamenta. Iako je obavezno da predmet spora bude naveden u uvodnom dijelu (vidi Priručnik), u praksi to nije uvijek slučaj. Snažno se zalažemo za smjernice iz Priručnika prema kojima uvod uvijek treba da sadrži kratak opis predmeta spora.

Ponekad je sudska odluka teško razumljiva jer se koriste jako duge rečenice, sa mnogo ponavljanja i mnogo pravnih izraza. Primjer je presuda u kojoj se radi o sporu oko zemljišnih parcela, u kojoj se na desetine puta navode puna adresa i katastarski brojevi parcela. Kao rezultat toga, u tekstu postoji mnogo onoga što odvlači pažnju i zbog čega se vrlo teško fokusirati na obrazloženje suda.

Postoje različiti 'savjeti i trikovi' o tome kako poboljšati čitljivosti (razumljivost) sudske odluke. Prije svega, preporučujemo korištenje fiksnog formata sudske odluke, kod kog se odluka piše prema fiksnom redoslijedu i fiksnoj strukturi. Ovo također sudijama štedi vrijeme jer nema potrebe da stalno razmišljaju o tome kako bi presuda trebala biti strukturirana. Kao drugo, preporučujemo da se tekst dijeli na pasuse koji imaju naslove.

Takva podjela na pasuse sa naslovima može činiti format sudske odluke. Na primjer, presuda može sadržavati pasuse koji se odnose na „postupak“, „utvrđene činjenice“, „poziciju tužioca“, „odbranu tuženog“ i „ocjenu“. Takva fiksna struktura značajno doprinosi čitljivosti sudske odluke. Pored toga, to sudiju primorava da utvrdi šta zapravo spada u koji pasus i da ne preskače nijedan korak (na primjer tako što uopšte ne bi spomenuo odbranu optuženog). Kao rezultat toga, sudija će također imati više svjesti o tome da je potrebno napisati šta je zapravo suština spora.

Osim toga, sudije trebaju nastojati da pišu što jasnije. Priručnik sadrži veliki broj preporuka po ovom pitanju. Jedna od preporuka je izbjegavanje dugih rečenica i suvišnih riječi. Takođe se preporučuje da u tekstu bude što manje ponavljanja. Umjesto toga, bolje je vratiti se na prethodni pasus ukoliko je potrebno. Na početku se može kratko naznačiti o kojoj osobi ili predmetu se radi, tako da za to nije potrebno mnogo riječi. Na primjer, u presudi koja se tiče vlasničkog spora, na početku

odluke može se navesti sljedeće: zemljišna parcela koja se nalazi na ... sa katastarskim brojevima ..., u daljnjem tekstu: zemljišna parcela. U daljem tekstu odluke dovoljno je reći „zemljišna parcela“ (bez spominjanja katastarskih brojeva ili tačne lokacije zemljišta). Ovo posebno doprinosi čitljivosti sudske odluke.

Kao što je već rečeno, pravilna upotreba interpunkcije i pasusa takođe može doprinijeti čitljivosti i razumljivosti.

Na kraju, želimo naglasiti važnost smjernice iz Priručnika koja nalaže izbjegavanje *kopiranja teksta* iz izjava stranaka. Umjesto toga, sud uvijek treba da navede *sažetak* izjava stranaka koje će sam sud formulirati. Glavna prednost ovoga je što sprečava da loše i nejasno formulisane izjave stranaka budu unešene u sudsku odluku. Isto se odnosi na izjave ili tvrdnje stranaka koje su potpuno irelevantne za sudsku odluku; njih treba izostaviti. To se može uraditi tako što će se, na primjer, navesti da će „sve što je stranka X iznijela o ... biti zanemareno budući da to ne može ni na koji način doprinijeti rješavanju spora“.

Sažetak izjava stranaka vlastitim riječima sudije, jasnim i konciznim jezikom, čini presudu mnogo čitljivijom i razumljivijom i skraćuje nepotrebnu dužinu teksta. Osim toga, važna prednost sažetka izjava stranaka je ta što sudija tako mora da se zapita šta je zapravo suština stavova koje stranke zastupaju. U tom procesu sudija daje bitan doprinos analizi predmeta, što takođe omogućava i da se dođe do visokokvalitetne sudske odluke.

5. Jasnoća u vezi sa spornim i nespornim činjenicama; jasnoća u vezi sa činjenicama na osnovu kojih se mogu izvesti dokazi

Kad je riječ o sadržaju sudske odluke, činjenična osnova sudske odluke mora biti jasno navedena. Počinje se tako što sud utvrđuje činjenice oko kojih se stranke slažu. Presuda mora sadržavati pregled ovih nespornih činjenica. Ovo je takođe navedeno u Priručniku.

Želimo naglasiti važnost navođenja nespornih činjenice. To daje osnovu za donošenje sudske odluke i za sudsku analizu spora.

Jasnoća u vezi sa tim koje su činjenice nesporne, a koje se sporne, takođe je ključna jer su dokazi potrebni samo za činjenice koje se osporavaju. Uostalom, dokazi o činjenicama oko kojih se stranke slažu u načelu nisu ni potrebni, što je jasno navedeno u Priručniku. Sud u načelu može i mora prihvatiti ove činjenice kao utvrđene.

Čitajući brojne sudske odluke primijetili smo da one uvijek ne sadrže jasan pregled nespornih činjenica, odnosno činjenica oko kojih se stranke slažu. To takođe znači da nije uvijek jasno o kojim činjenicama se stranke ne slažu i zbog čega je možda potrebno da stranka izvede dokaze. Nesigurnost u pogledu činjenične osnove takođe znači da je teško pratiti presudu u cjelini jer joj nedostaje čvrsta osnova.

Važno je da sudija već u ranoj fazi postupka utvrdi oko kojih se činjenica stranke slažu i koje činjenice osporavaju. Kao što je rečeno, dokazi su potrebni samo za činjenice koje se osporavaju; za utvrđene činjenice je to suvišno.

Iz tog razloga, ključno je da se pripremno ročište iskoristi da se sa strankama raspravi o kojim činjenicama se slažu, a koje osporavaju. Nadalje, pripremno ročište mora se koristiti za raspravu o tome za koje činjenice stranka želi izvesti dokaze, i koje dokaze stranka zapravo može predložiti.

U tu svrhu, sudija, prije pripremnog ročišta, a nakon čitanja tužbe i odgovora na tužbu, mora utvrditi o kojim se činjenicama stranke slažu, oko kojih se činjenica ne slažu i u vezi sa kojim činjenicama

stav stranaka nije jasan. Kada je u pitanju ova posljednja kategorija, sudija mora iskoristiti pripremno ročište kako bi sa strankama razjasnio da li je određena činjenica sporna ili nesporna.

Izvođenje dokaza o osporenim činjenicama potrebno je, naravno, samo ako se tiče činjenica koje su *relevantne* za sudsku odluku. Sudija je taj koji odlučuje koje su činjenice relevantne, a ne stranke. Dokaze o nerelevantnim činjenicama treba odbaciti, kao što je jasno navedeno u Priručniku. To znači da sudija takođe mora imati uvid u pravnu osnovu spora *prije* pripremnog ročišta; uostalom, koje su činjenice relevantne utvrđuje se na osnovu važećih pravnih pravila.

Pored toga, kako je navedeno u Priručniku, preporuka je da sudija u pozivu za glavnu raspravu navede i u vezi sa kojim činjenicama dokazi mogu biti izvedeni. Ako stranka želi ispitati svjedoka na ročištu, mora se navesti u vezi sa kojim činjenicama će predloženi i prihvaćeni svjedok biti saslušan. Ovo je način na koji se ročište može efikasno iskoristiti. Time se strankama, advokatima i svjedocima (i sudiji) omogućava da se dobro pripreme za ročište. Prije svega, time se sprečava da stranke kasnije ospore saslušavanje svjedoka ili da traže da svjedok bude ponovo sasluša.

Jasno je da efikasno korištenje pripremnog ročišta zavisi od blagovremene i temeljite pripreme ročišta od strane sudije. Samo uz temeljitu pripremu sudija može osigurati da se ročište zaista koristi u predviđene svrhe, što doprinosi jasnoći u vezi sa tim koje činjenice se osporavaju, koje su činjenice relevantne za sudsku odluku i, kao rezultat toga, jasnoći u vezi sa činjenicama za koje je na glavnoj raspravi potrebno izvesti dokaze. Ne troši se vrijeme na suvišne dokaze.

Ako je sudija pravilno utvrdio nesporne činjenice (odnosno što je prije moguće *prije* pripremnog ročišta), preporuka je da sudija te činjenice odmah zapiše hronološkim redom, tačku po tačku. Nakon toga, sudija ovaj pregled utvrđenih činjenica može koristiti u pripremi za glavnu raspravu. Čak se preporučuje da sud ove činjenice navede i u odluci, pod naslovom „Nesporne činjenice“. Na taj način se izbjegava da dođe do nerazumijevanja o tome na kojim činjenicama je sudija zasnovao svoju odluku. Ovo je važno za stranke, ali i za druge čitaoce odluke, poput sudije višeg suda (vidi stav 2. gore).

Prethodno je već rečeno da sud mora pojasniti u vezi sa kojim činjenicama stranka može izvoditi dokaze. Da bi dokazi bili uvršteni u spis potrebno je da se odnose na (i) sporne činjenice, (ii) činjenice koje su relevantne za donošenje odluke, i (vidi Priručnik), (iii) činjenice koje nisu opštepoznate. Ako stranke znaju na koje činjenice se dokazi trebaju odnositi, to omogućava efikasno saslušavanje svjedoka i sprečava kasnije rasprave u vezi sa saslušanjem svjedoka. To doprinosi efikasnosti sudskog postupka.

6. Jasnoća u ocjeni dokaza

Nakon izvođenja dokaza, sudija u svojoj odluci mora izvršiti ocjenu dokaza. Prvo, potrebno je navesti za koje činjenice su izvedeni dokazi. Drugo, mora se dati kratak sažetak izvedenih dokaza. Konačno, u presudi se mora obazložiti kako je sudija cijenio izvedene dokaze, i da li je stranka na kraju uspjela dokazati navedenu činjenicu.

U potpunosti podržavamo smjernicu navedenu u Priručniku prema kojoj sažetak dokaza ne znači kopiranje kompletnog iskaza svjedoka. Umjesto toga, dovoljno je samo navesti da su svjedoci X i Y dali iskaz. Nakon toga, u presudi se mora navesti kolika je dokazna snaga određenog svjedočenja u odnosu na činjenicu koju treba dokazati. Ako iskaz ne sadrži relevantne tvrdnje u vezi s određenom činjenicom, sud može dati samo kratku opasku da se „iskaz svjedoka X neće uzeti u obzir jer nije relevantan za činjenicu koju je potrebno dokazati“ (vidi Priručnik).

Takođe, treba konstatovati da prosto navođenje iskaza svjedoka, sa zaključnom konstatacijom da je neka stranka uspjela ili nije uspjela dokazati određenu činjenicu, ne predstavlja odgovarajuće obra-

zloženje. To ne zadovoljava uslov za dobro napisanu, dobro obrazloženu i uvjerljivu sudsku odluku.

Umjesto toga, u sudskoj odluci se mora obrazložiti zbog čega je stranka uspjela ili nije uspjela dokazati određenu činjenicu. Naravno, ti razlozi moraju biti povezani sa izvedenim dokazima, odnosno iskazima svjedoka. Ti razlozi čine ocjenu dokaza. Pisanje takvog obrazloženja koje sadrži ocjenu dokaza iziskuje mnogo pažnje.

Jasno je da sudija dokaze cijeni na osnovu slobodnog sudijskog uvjerenja. Odluka o ocjeni dokaza nikada nije prosta zbir izjava svjedoka (vidi Priručnik). Ono što je na kraju važno je da sudija dokaze smatra *uvjerljivim*. Posao sudije je da u odluci navede zašto dokaze smatra uvjerljivim. Kako je rečeno, sažetak dokaza nije osnova za odluku o dokazima. Iz toga strankama- i svima ostalima koji čitaju presudu- neće biti jasno na osnovu čega je sudija donio odluku o ocjeni dokaza.

Napisati obrazloženje za ocjenu dokaza može biti prilično zahtjevno. Polazišta mogu biti (a) stepen podudarnosti izjave svjedoka s određenim činjenicama u spisu ili izjavama drugih svjedoka, tj. dosljednost; (b) dokazna snaga iskaza (sadrži li iskaz praznine ili je u nekim tačkama neuvjerljiv?); (c) način na koji je svjedok došao do određenih saznanja (iz govorkanja ili na osnovu vlastitih zapažanja). Sud se takođe može zapitati (d) u kojoj mjeri određeni svjedok ima vlastiti interes u određenom ishodu postupka, na primjer jer je u srodstvu sa strankom. Opšte je pravilo što je svjedok nezavisniji, to sud više vjere može pokloniti izjavi svjedoka.

7. Zaključne napomene

Dobro napisana sudska odluka odražava dobro promišljenu presudu. Dobro napisana sudska odluka takođe je očit pokazatelj pravilnog vršenja sudijske funkcije. Iz tog razloga, za sudije je od velike važnosti da se pridržavaju smjernica iz Priručnika. Na kraju, to doprinosi kvalitetu pravde.

Autor: Rune Høgberg

Nakon inicijalnog kontakta sa Vesnom Pirijom u jesen 2019., u novembru iste godine sam imao zadovoljstvo da posjetim Sarajevo. Zajedno sa sudijom Vrhovnog suda Holandije, profesorkom Ruth de Bock, upoznao sam se sa projektnim timom i sudijama- učesnicima iz Bosne i Hercegovine.

U Sarajevu se dalje razgovaralo o cilju i metodama Projekta, a ubrzo nakon toga Projekat je započeo sa analizom i komentarima na presude sudova različitih nivoa u Bosni i Hercegovini.

Po mom mišljenju, nakon što je započeo 2019. godine, u okviru projekta je urađen impresivan posao. Priručnik, koji je sada kompletan, trebao bi poslužiti kao dragocjena pomoć u svakodnevnom radu na izradi presuda u parničnim predmetima i stvoriti osnovu za bolje razumijevanje presuda među brojnim korisnicima različitih sudova.

Iako je Priručnik posebno namijenjen sudijama u Bosni i Hercegovini, principi i smjernice koji su u Priručniku predstavljeni po mom mišljenju važe za sve sudije svih nivoa. Stoga se nadam da će se Priručnik dosta koristiti i cijeniti kao alat u nastojanju da se posao što bolje uradi.

1. Projekt unapređenja kvaliteta pravosuđa

1.1 Razlog projektne intervencije

Metodologija izrade sudskih odluka razlikuje se u zavisnosti od pravne kulture konkretnog područja, ali su univerzalni standardi da odluke trebaju biti jasne, koncizne i razumljive strankama. Odluke sudova trebale bi, koliko je to moguće, biti strukturirane na jedinstven način u smislu iznošenja i obrazloženja ocjene dokaza i primjene zakona na dokazane činjenice.

Sudske odluke ne bi trebale biti nepotrebno obimne, niti nedorečene, a istovremeno se moraju potpuno i pravilno baviti činjeničnim i pravnim pitanjima koja su bila važna za ishod spora. Sudovi su dužni obrazložiti svoje presude pri čemu ne moraju dati detaljne odgovore na svaki navod, ali ako je pravno pitanje suštinski važno za ishod predmeta, sud u tom slučaju mora posebno obrazložiti razloge na kojima zasniva svoju odluku.¹

Svaki sudija je nezavisan i samostalan u ocjeni dokaza i primjeni zakona, ali kod izrade odluke mora poštovati određene standarde. Naime, određeni stepen harmonizovanog metodološkog pristupa izradi sudskih odluka je itekako poželjan i predstavlja svojevrsnu obavezu sudstva, a sve u duhu pravne kulture područja/države.

U pripremnoj fazi Projekta obavljena su inicijalna istraživanja, te je na osnovu povratnih informacija dobijenih od sudija drugostepenih i vrhovnih sudova zaključeno da je potrebno više fokusirati se na to kako unaprijediti kvalitet presuda u našem pravosuđu.

Glavni nalazi preliminarnog istraživanja su bili sljedeći:

- Odluke nisu dobro strukturirane;
- Odluke su često preduge;
- Sudije se koriste jezikom koji nije razumljiv za laike;
- U odlukama se izostavljaju ili nepotpuno navode obavezujući dijelovi.

1.2 O Projektu

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vijeće) počelo je 2019. godine s implementacijom Projekta unapređenja kvaliteta pravosuđa. Projekt se provodi uz finansijsku podršku Vlade Norveške, u partnerstvu sa Sudskom administracijom Norveške i Sudskim vijećem Nizozemske. Projekt se sastoji od nekoliko aktivnosti koje u fokus stavljaju različite aspekte kvaliteta rada sudova.

Jedna od aktivnosti Projekta odnosi se na unapređenje kvaliteta sudskih odluka, i njome je obuhvaćeno sljedeće:

- Formiranje ekspertnog tima koji čine sudije drugostepenog i trećestepenog suda, te po jedan nizozemski i norveški ekspert;

¹ Evropski sud za ljudska prava, Van der Hurk protiv Holandije, presuda od 19. aprila 1994. godine. Ustavni sud Bosne i Hercegovine, AP 1908/06, „Ustavni sud, dakle, smatra da Kantonalni sud u žalbenom postupku nije dovoljno jasno obrazložio svoju odluku, odnosno nije odgovorio na argumente prvostepenog suda [...] te [...] je proizvoljnom primjenom materijalnog prava prekršio apelantovo pravo na pravično suđenje. Ovakvim postupanjem suda povrijeđeno je i pravo na pristup sudu, budući da je apelant imao samo formalni, ali ne i suštinski pristup sudu.“

- Analiza nasumično izabranih sudskih odluka iz različitih oblasti građanskog prava;
- Izrada priručnika za izradu sudske odluke s obrascima sudskih odluka;
- Izrada smjernica za pisanje sudskih odluka;
- Promocija priručnika i smjernica;
- Saradnja s centrima za edukaciju sudija i tužilaca na provođenju obuke za sudije prvog stepena sudovanja.

Zbog naprijed navedenih inicijalnih nalaza u pogledu kvaliteta sudskih odluka, Vijeće je odlučilo uspostaviti radno tijelo (ekspertni tim) sačinjeno od iskusnih sudija s višestepenih sudova, renomiranih stručnjaka u oblasti građanskog prava, koji će imati zadatak provesti sveobuhvatnu analizu kvaliteta sudskih odluka, te pristupiti izradi stručnog materijala zasnovanog na nalazima prethodno provedene analize. Ekspertni tim činilo je 7 (sedam) sudija iz Bosne i Hercegovine, te 2 (dva) međunarodna stručnjaka:

1. Goran Nezirović, sudija Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: FBiH);
2. Senad Tica, sudija Vrhovnog suda Republike Srpske (u daljnjem tekstu: RS);
3. Fatima Mrdović, sutkinja Vrhovnog suda FBiH;
4. Zvezdana Antonović, sutkinja Apelacionog odjeljenja Suda Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: BiH);
5. Muhamed Cimirotić, sudija Kantonalnog suda u Bihaću;
6. Biljana Majkić-Marinković, sutkinja Okružnog suda u Banjoj Luci;
7. Ruža Gligorević, sutkinja Apelacionog suda Brčko distrikta (u daljnjem tekstu: BDBiH);
8. Ruth de Bock, sutkinja Vrhovnog suda Nizozemske;
9. Rune Hogberg, sudija Okružnog suda Stavanger, Norveška.

Ekspertnom timu je podršku u radu pružao projektni tim projekta „Unapređenje kvaliteta pravosuđa” u sastavu:

1. Ana Bilić-Andrijanić, rukovoditeljica Projekta;
2. Kenan Ališah, zamjenik rukovoditeljice Projekta;
3. Vesna Pirija, pravna savjetnica;
4. Benjamin Hasanović, pravnik;
5. Demirel Delić, pravni savjetnik.

1.3 Analiza sudskih odluka

Ekspertni tim je radom u četiri grupe u periodu mart – septembar 2020. godine izvršio analizu kvaliteta sudskih odluka donesenih u parničnom postupku. Ovaj vid aktivnosti je *novum* proveden u bh. pravosuđu, a rađen je metodom *peer-to-peer* analize. Analiza je vršena na odabranom uzorku odluka, prema unaprijed dogovorenim kriterijima i metodi evaluacije. Predmet analize je bila 101 sudska odluka u pravosnažno okončanim parničnim predmetima pred sudovima u BiH, u periodu od 1. 1. 2015. godine do 30. 11. 2019. godine. Uzorak je obuhvatio sve pravne osnove, odluke u meritumu, kao i procesne odluke donesene po različitom pravnom osnovu.

Nakon dobijanja podataka iz CMS-a, određen je uzorak i isti stratificiran na taj način da obuhvati srazmjern broj:

- predmeta Suda BiH, sudova iz FBiH, RS i BDBiH;
- predmeta različitog pravnog osnova;
- predmeta različitog načina završetka.

Po stratifikaciji uzorka, projektni tim je metodom slučajnog odabira identifikovao 101 predmet, vodeći računa o činjenici da uzorak treba obuhvatiti što više većih sudova. Nakon konačne specifikacije, od sudova su pribavljene identifikovane odluke i prateći spisi predmeta. Odluke, kao i dijelovi spisa koji su bili predmet analize, bile su anonimizirane, a odlukama odabranim za analizu je bila dodijeljena šifra i evaluatorima je dostavljen anonimiziran materijal.

Analiza odluka obuhvatala je tehniku i metodologiju izrade odluke, primjenom standarda odredbi Zakona o parničnom postupku koji se primjenjuju u radu sudova u Bosni i Hercegovini, bez upuštanja u evaluaciju ispravnosti odlučivanja, odnosno da li je odluka pravilna i na zakonu zasnovana.

U cilju sveobuhvatne analize, ekspertni tim je izvršio uvid u spise predmeta, odnosno u najrelevantnije dokumente za prvostepene odluke: tužbu, odgovor na tužbu, zapisnike sa svih ročišta, nalaze vještaka i odluke, a za drugostepene odluke: prvostepenu odluku, žalbu, odgovor na žalbu, zapisnike s ročišta (ako je otvarana rasprava pred drugostepenim sudom) i drugostepenu odluku. Međunarodni eksperti su se u svojim razmatranjima zadržali isključivo na uvidu u sudske odluke.

Metoda rada je bila *peer review* stručna analiza sudskih odluka na osnovu kriterija koje je usvojio ekspertni tim. Usaglašeni kriteriji su pretočeni u evaluacijski obrazac², pomoću kojeg su članovi ekspertnog tima vršili evaluaciju svake odluke. U njemu su bilježena zapažanja ekspertnog tima, a posebno propusti kod izrade sudskih odluka.

Projektni tim je izvršio analizu popunjenih evaluacijskih obrazaca, tako što su podaci statistički obrađeni, te su izvedeni zaključci izvršene analize,³ koji obuhvataju sljedeće ključne dijelove presude i to: uvod, izreku, zahtjeve stranaka, utvrđivanje činjeničnog stanja, dokaze i ocjenu dokaza, kvalitet obrazloženja sa stanovišta pravne analize i analitičkog mišljenja i izradu presude, prema kojima je i koncipiran nacrt Priručnika za izradu sudske odluke u parničnim predmetima (u daljnjem tekstu: Priručnik).

² Evaluacijski obrasci su kreirani kao skup pitanja pomoću kojih je moguće detaljno analizirati kvalitet sudske odluke u svim dijelovima. Pomoću evaluacijskog obrasca, sudije i stručni saradnici imaju priliku detaljno analizirati tražene elemente sudskih odluka i poželjne prakse pri metodološkom pristupu izrade odluke i odabira optimalnog stila pisanja. Evaluacijski obrazac čini integralni dio ovog priručnika i predstavlja sastavni dio priloga Priručnika.

³ Statistički nalazi i narativni izvještaj o provedenoj analizi mogu se naći u prilogu ovog priručnika. U tim materijalima su detaljno elaborirana zapažanja ekspertnog tima o odlukama koje su bile predmet analize.

2. Uvod odluke

Autori: Goran Nezirović, Ruža Gligorević i Muhamed Cimirotić

Način pisanja sudskih odluka regulisan je odredbom čl. 63. Pravilnika o unutrašnjem sudskom poslovanju⁴ (u daljnjem tekstu: Pravilnik). Na početku teksta svake sudske odluke trebaju biti navedeni podaci o sudu koji donosi odluku, odnosno predmetu u kojem se odluka donosi, što je regulisano na sljedeći način:

U sudskoj odluci u gornjem lijevom uglu treba da stoji: naziv države BiH, entiteta, kantona, naziv i sjedište suda, broj predmeta, datum donošenja odluke, a u odlukama sudova iz Brčko distrikta naziv države BiH i naziv suda⁵.

Odredbom čl. 191. Zakona o parničnom postupku⁶ propisano je:

Uvod presude sadrži: naziv suda, ime i prezime sudije, ime i prezime i prebivalište odnosno boravište stranaka, njihovih zastupnika i punomoćnika, kratku oznaku predmeta spora i njegovu vrijednost, dan zaključenja glavne rasprave, naznaku stranaka, njihovih zastupnika i punomoćnika koji su na toj raspravi bili prisutni, te dan kad je presuda donesena, a odredba čl. 311. Zakona o parničnom postupku Brčko distrikta sadrži i „naznaku da se presuda izriče u ime Brčko distrikta Bosne i Hercegovine”.⁷

Značaj uvoda sudske odluke je u tome da se koncizno i direktno predstave osnovni elementi neophodni za razumijevanje predmeta presuđivanja:

1. koji je sud donio odluku;
2. koji je sudija postupao u predmetu odnosno vijeće (ako se radi o drugostepenoj odluci);
3. ko su stranke u sporu (fizička ili pravna lica);
4. ko ih zastupa (zakonski zastupnik, zastupnik po zakonu ili punomoćnik);
5. zbog čega se vodi spor;
6. kolika je njegova vrijednost;
7. kada je zaključena glavna rasprava;
8. ko je od stranaka bio prisutan na tom ročištu;
9. da li je rasprava bila javna (subjektivni i objektivni elementi spora) i
10. dan kada je presuda donesena.

⁴ Pravilnik o unutrašnjem sudskom poslovanju („Službeni glasnik BiH”, broj: 66/12, 40/14, 54/17, 60/17, 30/18). Imenovani pravilnik je u primjeni u FBiH i BDBiH. U RS je u primjeni Pravilnik o unutrašnjem sudskom poslovanju („Službeni glasnik RS”, broj: 9/14, 39/16, 71/17, 67/18 i 6/19). U oba imenovana pravilnika odredbom čl. 63. normiran je sadržaj uvodnog dijela odluke.

⁵ Čl. 63. st. 7. t. a) POUSP FBiH i BDBiH („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine”, broj 66/12, 40/14, 54/17, 60/17 i 30/18); čl. 63. st. 7. t. a) POUSP RS („Službeni glasnik RS”, br. 9/2014, 39/2016 – odluka US, 71/2017, 67/2018 i 6/2019).

⁶ Čl. 158. ZPP-a BiH, čl. 191. ZPP-a FBiH, čl. 191. ZPP-a RS i čl. 311. ZPP-a BDBiH. U BiH su na snazi faktički četiri pravna sistema i samim tim i četiri procesna zakona koja normiraju parnični postupak. Entitetski zakoni – RS i FBiH – sadržajno su u dominantnoj mjeri podudarni, a razlika u numeraciji je nepostojeća. U tom smislu, u Priručniku će se u osnovnom tekstu koristiti sadržaj entitetskih procesnih zakona, a u fusnotnom tekstu će se prikazivati sadržaj zakona BDBiH i BiH. Svaka eventualna različitost će se posebno istaknuti u fusnotnom tekstu. Kao skraćena u osnovnom tekstu za predmetne procesne zakone koristit će se oznaka: ZPP.

⁷ Čl. 311. ZPP-a BDBiH glasi: Uvod presude sadrži: naznaku da se presuda izriče u ime Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, naziv suda, ime i prezime postupajućeg sudije Osnovnog suda, odnosno člana vijeća Apelacionog suda, ime i prezime i prebivalište odnosno boravište stranaka, njihovih zastupnika i punomoćnika, kratku oznaku predmeta spora i njegovu vrijednost, dan zaključenja glavne rasprave, naznaku stranaka, njihovih zastupnika i punomoćnika koji su prisustvovali toj raspravi.

Elemente uvoda odluke određuje riječ „sadrži”, koja „nalaže” sudu da ove elemente navede u uvodu odluke. Jezička formulacija je imperativnog karaktera, te je isključena dispozicija sudije da odlučuje o tome da li će neke od tih elemenata navesti u uvodu odluke. Elementi uvoda odluke ostavljaju, dakle, minimalni kreativni prostor za sudije prilikom izrade presude.

Uvod odluke je značajan za ishod izvršenja pravosnažne presude odnosno rješenja (npr. spor radi smetanja posjeda). U postupku izvršenja stranke će u prijedlogu za izvršenje biti navedene onako kako su naznačene u uvodu pravosnažne odluke u pogledu njihovih ličnih podataka i adrese (tačnost i potpunost tih podataka omogućavaju da se provede izvršenje).

2.1 Naziv suda

Naziv suda normiran je odredbama Zakona o sudovima⁸ u kojima su navedeni nazivi postojećih sudova. U tom smislu bitno je istaknuti da se često u sudskoj praksi može uočiti pogrešno navođenje naziva sudova. Naime, pogrešno je navođenje: *Općinski/Osnovni sud ... (naziv grada)*.

Naziv suda mora biti onakav kako je propisan Zakonom o sudovima, a to je *Općinski/Osnovni sud u ... (naziv grada)*.⁹

2.2 Ime i prezime sudije, odnosno članova sudskog vijeća

Uočljivo je da se u praksi uglavnom navodi prvo prezime pa ime sudije. Ipak, tekst Zakona o parničnom postupku¹⁰ je jasan i njime je propisano da se navodi ime i prezime sudije, a dodatno, uobičajeno je da se zvanje „veže” uz ime osobe, a ne uz prezime (npr. sudija – ime pa prezime), kao što je slučaj i kod drugih zvanja (npr. doktor – ime pa prezime ili profesor – ime pa prezime).¹¹ U praksi sudovi uglavnom postupaju suprotno, ali to ne predstavlja povredu postupka koja utiče na materijalnoppravnu zakonitost odluke suda. Ipak, zbog navedenog se predlaže doslovno držanje slova zakona, u cilju materijalne i formalno-pravne korektnosti.

U uvodu drugostepene odluke navođenje imena i prezimena sudije (tj. članova vijeća) i stranaka mora se pisati u odgovarajućem padežu (genitivu), a u praksi se veoma često piše ime i prezime u nominativu bez promjena u padežima što je gramatički neispravno, dok se u prvostepenim presudama imena i prezimena sudija navode u nominativu, što je i ispravno.

2.3 Ime i prezime/naziv stranaka

Ime i prezime odnosno naziv stranaka je sljedeći element uvoda odluke.

Iako zakonom nije eksplicitno propisano, uz ime i prezime stranke poželjno je navesti ime oca ili roditelja čije prezime stranka nosi, a eventualno i nadimak stranke ukoliko je naveden u tužbi (u

⁸ Zakon o sudovima u FBiH („Službene novine FBiH”, broj: 38/05, 22/06, 63/10, 72/10, 7/13, 52/14); Zakon o sudovima u RS („Službeni glasnik RS”, broj: 37/12, 14/14, 44/15, 39/16, 100/17); Zakon o sudovima BDBiH („Službeni glasnik BDBiH”, broj: 18/20).

⁹ Čl. 22. i čl. 25. Zakona o sudovima u FBiH („Službene novine FBiH”, broj: 38/05, 22/06, 63/10, 72/10, 7/13, 52/14); čl. 26-29. Zakona o sudovima u RS („Službeni glasnik RS”, broj: 37/12, 14/14, 44/15, 39/16, 100/17). Navedeno nije primjenjivo na sljedećim izuzecima od generalnog pravila: naime, specifična je situacija u BDBiH, u kojem su dva suda nazvana: Osnovni sud BDBiH i Apelacioni sud BDBiH, čl. 2. Zakona o sudovima BDBiH („Službeni glasnik BDBiH”, broj: 18/20), kao i situacija na centralnom nivou vlasti – Sud Bosne i Hercegovine.

¹⁰ Čl. 191. st. 2. ZPP-a RS/FBiH, čl. 158. st. 2. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 311. ZPP-a BDBiH.

¹¹ I. Šabić, *Funkcije ličnih imena u književnosti*, Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli, Tuzla, 2019, str. 2: „Zbog nedovoljne preciznosti u odnosu na prezime i nadimak, nužna je sljedeća dopuna: lično ime je zakonom propisana (što nije nadimak) i nenasljedna (što nije prezime) antroponimijska kategorija, odnosno nenasljedni individualni antroponim”; str. 2: „Ozakonjenjem imenske formule prezime je postalo njezinim glavnim članom, a ličnom je imenu pripala pomoćna uloga razlikovanja osoba istoga prezimena... Ipak, u strukturi imenske formule, lično ime dolazi na prvo mjesto i tako je anteponirano prezimenu i nadimku kao kasnijim antroponimijskim kategorijama”; str. 4: „Dakle, ime + prezime je jedna od formula preko kojih se ostvaruje identitet.”; - „Pod referencijalnom ili identifikacijskom funkcijom imena zapravo se misli na proces uspostave veze između imena kao jezičkoga znaka i referenta i osobe koja se imenuje u izvanjezičkoj stvarnosti, pa s tim u vezi lično ime referira na osobu muškog ili ženskog spola, a prezime na pripadnost obitelji (ili porodici, odatle porodično ime).”

toku postupka). Poželjno je da ti podaci budu navedeni, jer se na taj način stranka lakše identifikuje prilikom dostave pismena. Poznato nam je da neke ljude poznajemo po nadimku, a da im ne znamo ime, te da u nekim krajevima ima više ljudi istog imena i prezimena. Sudska praksa čak bilježi slučajeve istovjetnog imena i prezimena, te imena roditelja.

Stranačka sposobnost je sposobnost biti nosilac procesnih prava i obaveza, dakle biti stranka u postupku. Pravna sposobnost je sposobnost biti subjekt prava i obaveza u građanskom materijalnom pravu, a ona se stiče rođenjem fizičkog lica odnosno upisom u registar pravnih lica. Dakle, pravna sposobnost na polju građanskog materijalnog prava odgovara stranačkoj sposobnosti na polju građanskog procesnog prava. Drugim riječima, svako ko ima pravnu sposobnost ima i stranačku sposobnost.

Parnična sposobnost je sposobnost stranke da sama preduzima parnične radnje u postupku. Poslovna sposobnost na polju građanskog prava je sposobnost osobe da sama svojim radnjama stiče prava i obaveze. Dakle, poslovna sposobnost na polju građanskog materijalnog prava odgovara parničnoj sposobnosti na polju građanskog procesnog prava. Drugim riječima, parničnu sposobnost ima svaka osoba koja ima poslovnu sposobnost.

Ako je u postupku kao tužilac ili tuženi učestvovalo lice koje ne može biti stranka u postupku, počinjena je povreda odredbi parničnog postupka (čl. 209. st. 2. t. 8) ZPP-a RS/FBiH¹²) na koju sud (prvostepeni i drugostepeni) pazi po službenoj dužnosti (čl. 221. Zakona o parničnom postupku RS/FBiH¹³) i to je razlog zbog kojeg se prvostepena presuda ukida i tužba odbacuje ako u bilo kojoj fazi postupka sud utvrdi da tužilac ili tuženi ne može uopće biti subjekt procesnopravnog odnosa.

Ukoliko u postupku prethodnog ispitivanja tužbe sud ne uoči taj propust i ne vrati tužiocu tužbu na uređenje, pa nakon provedenog prvostepenog postupka (u praksi se to dešava) tužba bude odbacena, jasne su posljedice koje nastaju za tužioca koji u tužbi nije pravilno označio lice koje može biti stranka u postupku (tužilac ili tuženi).¹⁴

U praksi se često dešava da je kao stranka u postupku označena samostalna trgovinska radnja, iako nema svojstvo pravnog lica i ne može biti stranka u postupku (nema stranačku sposobnost). U tom slučaju treba navesti ime i prezime fizičkog lica i naznačiti da je to fizičko lice vlasnik samostalne trgovinske radnje i navesti njen naziv.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
„Osnovni sud u ..., sudija ..., u pravnoj stvari tužioca ... ”...protiv tuženog <u>ime i prezime</u> (fizičkog lica) ... vlasnika Samostalne trgovačke radnje ...” ... iz ... (mjesto, ulica i broj), radi isplate, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u prisustvu ..., donio je	Osnovni sud u ..., sudija ..., u pravnoj stvari tužioca..., <u>protiv tuženog STR</u> ..., radi isplate, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u prisustvu ..., donio je

Ako u sporu učestvuje više osoba na strani tužioca ili tuženog kao suparničari, u uvodu treba navesti podatke o svima njima (adresa – ulica i broj), a nepravilno je navesti podatke samo za prvog suparničara i iza toga staviti oznaku „i dr.”. Navođenje ličnih podataka i adresa svih suparničara naročito ima značaj za izvršni postupak, zatim kod litispendencije (parnica teče), kao i kod *res iudicata* (pravosnažno presuđena stvar).

¹² Čl. 176. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 329., st. 2. t. h) ZPP-a BDBiH.

¹³ Čl. 188. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 341. ZPP-a BDBiH.

¹⁴ Zbog ovoga je veoma bitno da sudije detaljno analiziraju sadržaj tužbe u inicijalnoj fazi postupka, zbog čega je sastavni dio Priručnika Kontrolna lista za ispitivanje tužbe.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Osnovni sud u ..., sudija ..., u pravnoj stvari <u>tužilaca M.M., N.N., te P.P iz ... (mjesto, ulica i broj)</u> , koje zastupa punomoćnik ... advokat iz ..., protiv tuženog ... kojeg zastupa punomoćnik ..., zaposlenik tuženog, radi isplate, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u prisustvu ..., donio je	Osnovni sud u ..., sudija ..., u pravnoj stvari <u>tužioca M.M. i dr.</u> , kojeg zastupa punomoćnik ... advokat iz ..., protiv tuženog... kojeg zastupa punomoćnik ..., zaposlenik tuženog, radi isplate, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u prisustvu ... donio je

Dešava se u praksi da, iako se radi o procesnoj zajednici neophodnih jedinstvenih suparničara (npr. utvrđenje prava služnosti) koji se nalaze u nedjeljivom pravnom odnosu, tužbom ne budu obuhvaćeni kao tuženi svi suvlasnici poslužne nekretnine i da u postupku ne dođe do proširenja tužbe i na izostavljene neophodne jedinstvene suparničare, pa će u takvom slučaju sud odbaciti tužbu (nema stranke, jer stranku čine svi neophodni suparničari zajedno). Međutim, u sudskoj praksi postupa se i na taj način da sud u takvoj situaciji donese presudu kojom je odbijen tužbeni zahtjev, što je pogrešno po stavu ekspertnog tima.

Kada je u toku parničnog postupka došlo do ustupanja predmetnog potraživanja (cesija) s tužioca kao povjerioca (cedenta) na novog povjerioca (cesionara), sud će na prijedlog tužioca da cesionar nastavi postupak kao tužilac ispitati da li je prijenos tog potraživanja zabranjen zakonom, da li se radi o potraživanju vezanom za ličnost, kada je prijenos na drugog po svojoj prirodi zabranjen, te da li su tužilac (kao povjerilac) i tuženi (kao dužnik) ugovorili da tužilac može prenijeti potraživanje na drugog ili to ne može bez njegove saglasnosti i u skladu s tim odlučiti o prijedlogu tužioca za stupanje u parnicu cesionara na mjesto tužioca, dok dužnik (cesus) i potraživanje ostaju isti. Kod izvršene cesije potraživanja koje je predmet spora, prvostepeni, kao ni drugostepeni sud ne mogu samoinicijativno izvršiti sukcesiju stranke u sporu.

U sporovima u kojima je tuženi podnio protivtužbu, ne treba u uvodu (kao ni u ostalom dijelu teksta presude) navoditi za tužioca „protivtuženi”, a za tuženog „protivtužilac”. Naime, status koji stranka stekne u trenutku podnošenja tužbe ona zadržava do kraja postupka. Stoga ne treba navoditi „tužilac-protivtuženi”, niti „tuženi-protivtužilac”, nego samo tužilac i tuženi.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Osnovni sud u ..., sudija ..., u pravnoj stvari tužioca ... iz ..., protiv tuženog ... iz ..., radi isplate, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u prisustvu ..., donio je	Osnovni sud u ..., sudija ..., u pravnoj stvari tužioca- <u>protivtuženog</u> ... iz ..., protiv tuženog- <u>protivtužioca</u> ... iz ..., radi isplate, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u prisustvu ..., donio je

U paternitetskim sporovima protivtužba nije dozvoljena, jer sud po službenoj dužnosti, u skladu s odredbama Porodičnog zakona, u parničnom postupku po tužbi za razvod braka odlučuje o povjeravanju maloljetnog djeteta stranaka jednom od roditelja na zaštitu, vaspitanje i izdržavanje, kao i visini doprinosa za izdržavanje djeteta, pa će sud protivtužbu odbaciti.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Osnovni sud u ..., sudija ..., u pravnoj stvari tužiteljice ... iz ..., protiv tuženog ... iz ..., radi razvoda braka, nakon zaključene glavne rasprave održane ... u prisustvu ..., donio je	Osnovni sud u ..., sudija ..., u pravnoj stvari tužiteljice ... iz ..., protiv tuženog ... iz ..., radi razvoda braka i <u>po protivtužbi tuženog</u> radi povjeravanja maloljetnog djeteta na zaštitu, vaspitanje i izdržavanje, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u prisustvu ..., donio je

Postoji određena dilema da li je obaveza suda da, pridržavajući se zakonske odredbe, obavezno prvo navede ime pa prezime stranke. Kao što je to ranije naznačeno za ime i prezime sudije (članova sudskog vijeća), prema ZPP-u, stranke treba označavati – „ime i prezime stranaka” (fizičko lice), nezavisno od toga što suprotno označavanje (prezime i ime) ne predstavlja povredu postupka koja utiče na materijalnoppravnu zakonitost odluke suda.

Ukoliko je stranka pravno lice u stečaju ili likvidaciji, tada u uvodu presude uz naziv tog pravnog lica obavezno treba navesti da je to pravno lice u stečaju (npr. tužilac... – u stečaju) i da ga zastupa stečajni upravnik kao zakonski zastupnik. To je od posebnog značaja ako je predmet spora kondemnatorni zahtjev (nalaganje isplate), koji se ne može postaviti prema pravnom licu u stečaju.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Osnovni sud u ..., sudija ..., u pravnoj stvari tužioca ... – u stečaju, kojeg zastupa <u>stečajni upravnik...</u> , protiv tuženog ..., radi isplate, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u prisustvu ..., donio je	Osnovni sud u ..., sudija ..., u pravnoj stvari tužioca ... – <u>u stečaju</u> , protiv tuženog..., radi isplate, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u prisustvu ..., donio je

U uvodu presude sud će navesti ime umješaka kao lica koje ima pravni interes da u parnici koja teče među drugim licima jedna od stranaka uspije u sporu i navest će kojoj se stranci umješak pridružio, te navesti njegovo prebivalište odnosno boravište.

primjer iz prakse

Sud Bosne i Hercegovine, sudija ..., rješavajući u pravnoj stvari tužioca... (ime i prezime) iz ... (adresa prebivališta/boravišta), zastupan po punomoćnici ..., advokatici iz ..., protiv tuženih: 1. ... i 2. ..., zastupani po zakonskom zastupniku Pravobranilaštvu BiH, te umješaka na strani tuženih... (ime i prezime) iz ..., ul. ... broj ..., zastupan po punomoćniku ..., advokatu iz ..., Ilidža, radi poništenja rješenja o imenovanju i dr, v.s. 10.000,00 KM, nakon glavne i javne rasprave, održane dana 1. 7. ... godine, u prisustvu tužioca lično, punomoćnice tužioca, punomoćnika tuženih i umješaka na strani tužene, te njegovog punomoćnika, dana 18. 7. ... godine, donio je ...

2.4 Prebivalište odnosno boravište stranke

Pod prebivalištem smatra se općina ili distrikt u kojem se državljanin nastani s namjerom da tamo stalno živi. Pod boravištem se smatra općina ili distrikt gdje se državljanin nastani s namjerom da tamo privremeno živi.¹⁵

Prebivalište odnosno boravište stranke podrazumijeva i adresu stanovanja stranke.

2.5 Ime, prezime i prebivalište odnosno boravište zastupnika i punomoćnika stranaka

Stranke može zastupati punomoćnik (advokat ili zaposlenik pravnog lica), zakonski zastupnik fizičkih lica (roditelji, usvojitelji), zastupnik određen općim aktom pravnog lica ili zakonom.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Osnovni sud u ..., sudija ..., u pravnoj stvari maloljetne tužiteljice... iz ..., koju zastupa majka – zakonska zastupnica ... iz ..., ulica..., broj ..., protiv tuženog ..., radi izdržavanja, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u prisustvu ..., donio je	Osnovni sud u ..., sudija ..., u pravnoj stvari maloljetne tužiteljice ... iz ... koju zastupa <u>majka kao zakonska zastupnica</u> , protiv tuženog ..., radi izdržavanja, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u prisustvu ..., donio je

Pravna lica, koja inače mogu biti stranke u postupku, ne zastupa zakonski zastupnik, već zastupnik određen općim aktom pravnog lica ili zakonom, a izuzetak je stečajni upravnik koji kao zakonski zastupnik zastupa pravno lice nad kojim je otvoren stečajni postupak. Naime, u uvodu presude treba navesti podatke o zastupnicima države, entiteta, Brčko distrikta BiH, institucija BiH i entiteta, u nazivu koji je određen zakonom.

Privremeni zastupnik zastupa stranku čije je boravište nepoznato, a stranka nema punomoćnika.

U uvodu ne treba navoditi da pravno lice (privredni subjekt), osim advokata, zastupa i direktor pravnog lica, nego treba navesti samo advokata kao punomoćnika, kojem se dostavljaju sudska pismena, odnosno zaposlenika pravnog lica koji je ovlašten da preuzima radnje u postupku u granicama ovlaštenja iz punomoći.

Pogrešno je u uvodu navesti da advokat kao punomoćnik pravnog lica zastupa zakonskog zastupnika tog pravnog lica (npr. stečajnog upravnika) ili direktora pravnog lica, jer advokat kao punomoćnik zastupa stranku u postupku.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Osnovni sud u ..., sudija ..., u pravnoj stvari tužioca ..., kojeg zastupa punomoćnik ... advokat iz ..., protiv tuženog ..., radi isplate, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u prisustvu ..., donio je	Osnovni sud u ..., sudija ..., u pravnoj stvari tužioca ..., kojeg zastupa <u>direktor ..., zastupan po punomoćniku</u> ... advokatu iz ..., protiv tuženog..., radi isplate, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u prisustvu ..., donio je

Likvidator advokatske kancelarije nije punomoćnik stranke. On je samo ovlašten i dužan da do dolaska stranke zastupa njene interese bez posebne punomoći te da savjesno obavlja poslove koji se

¹⁵ Čl. 3. t. 7. i 10. Zakona o prebivalištu i boravištu državljana BiH („Službeni glasnik BiH”, br. 32/01, 56/08 i 58/15).

u zastupanju moraju obaviti, ukoliko se nisu stekli uslovi da otkáže zastupanje. Ova prava i obaveze likvidator ima do isteka krajnjeg roka od 60 dana od dana pravosnažnosti rješenja kojim je određen za likvidatora (čl. 49. st. 4. i 5. Statuta Advokatske komore FBiH).

Prema odredbi čl. 301. st. 1. ZPP-a RS/FBiH,¹⁶ Advokatsko društvo može biti punomoćnik jer ima svojstvo pravnog lica u smislu čl. 36. Zakona o advokaturi FBiH.

Advokatska kancelarija ne može biti punomoćnik stranke, već to može biti samo advokat (ili više njih) iz te kancelarije.

Dešava se da u toku parničnog postupka stranka više puta promijeni punomoćnika (to je najčešće u postupcima koji dugo traju). U tom slučaju u uvodu ne treba navoditi ime svih punomoćnika, kao ni datum do kada je koji od njih zastupao stranku (npr. „zastupan po punomoćniku ... do ..., a od ... po punomoćniku ...”), nego u uvodu treba navesti samo ime punomoćnika koji je posljednji zastupao stranku, kojem se inače dostavljaju sudska pismena.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Osnovni sud u ..., sudija ..., u pravnoj stvari tužioca ... iz ..., zastupan po punomoćniku ... advokatu iz ..., protiv tuženog ..., radi isplate, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u prisustvu ..., donio je	Osnovni sud u ..., sudija ..., u pravnoj stvari tužioca..., <u>zastupan po punomoćniku ... do ..., a od ... po punomoćniku ...</u> , protiv tuženog ..., radi isplate, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u prisustvu ..., donio je

Prebivalište odnosno boravište zastupnika i punomoćnika podrazumijeva i adresu stanovanja odnosno kancelarije, što je potrebno zbog dostave sudskih pismena.

2.6 Predmet spora

Predmet spora je obavezni element tužbe i zakonska obaveza tužioca je da u tužbi označi predmet spora. Predmet spora je pravilno označen ako je kod više postavljenih zahtjeva navedeno na šta se svaki od tih zahtjeva odnosi (npr. radi utvrđenja ništavosti ugovora o kupoprodaji i isplate).

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Osnovni sud u ..., sudija ..., u pravnoj stvari tužioca ... iz ..., protiv tuženog ... iz ..., radi utvrđenja ništavosti ugovora o kupoprodaji i isplate, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u prisustvu ..., donio je	Osnovni sud u ..., sudija ..., u pravnoj stvari tužioca ... iz ..., protiv tuženog ... iz ..., radi utvrđenja ništavosti ugovora o kupoprodaji, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u prisustvu ..., donio je

Ako je tuženi podnio protivtužbu, u uvodu treba navesti šta je predmet spora i po protivtužbi.

¹⁶ Čl. 241. st. 1. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 50. st. 1. ZPP-a BDBiH.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Osnovni sud u ..., sudija ..., u pravnoj stvari tužioca ... iz ..., protiv tuženog ... iz ..., radi predaje u posjed i po protivtužbi tuženog radi naknade štete, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u prisustvu ..., donio je	Osnovni sud u ..., sudija ..., u pravnoj stvari tužioca ... iz ..., protiv tuženog ... iz ..., radi predaje u posjed, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u prisustvu ..., donio je

U situaciji kada tužilac u tužbi nije pravilno označio predmet spora, sud je ovlašten da zakonskim terminom označi predmet spora, a da pritom ne promijeni suštinu označenog spora.

Naprimjer, *ako je tužilac u tužbi naveo da je predmet spora utvrđenje vlasništva od ½ dijela, sud će naznačiti da je predmet spora utvrđenje suvlasničkog dijela tužioca od ½ dijela.*

Isto se odnosi i na situaciju kada je u uvodu odluke navedeno da je predmet spora izmjena odluke o „*dodjeli*” djeteta stranaka jednom od roditelja na zaštitu, vaspitanje i izdržavanje, umjesto da je upotrijebljen zakonski termin i navedeno da je predmet spora izmjena odluke o „*povjeravanju*” djeteta na zaštitu, vaspitanje i izdržavanje.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Osnovni sud u ..., sudija ..., u pravnoj stvari tužioca ... iz ..., protiv tužene ... iz ..., radi izmjene odluke o „ <i>povjeravanju</i> ” djeteta na zaštitu, vaspitanje i izdržavanje, nakon zaključene glavne rasprave održane ... u prisustvu ..., donio je	Osnovni sud u ..., sudija ..., u pravnoj stvari tužioca ... iz ..., protiv tužene ... iz ..., <u>radi izmjene odluke o „<i>dodjeli</i>” djeteta</u> , nakon zaključene glavne rasprave održane ... u prisustvu ..., donio je

2.7 Vrijednost spora

Vrijednost spora obuhvata vrijednost glavnog zahtjeva, dok se kamate, ugovorna kazna i ostala sporedna potraživanja ne uzimaju u obzir prilikom određivanja vrijednosti spora. Odredbama Zakona o parničnom postupku¹⁷ jasno je propisano na koji način se određuje vrijednost spora kod objektivne kumulacije zahtjeva, kao i kada se zahtjev odnosi na buduća davanja koja se ponavljaju (npr. kod zakupa).

Značaj ovog elementa u uvodu presude je kod donošenja odluke o naknadi troškova parničnog postupka, kao i za census za izjavljivanje revizije protiv drugostepene odluke. Označavanje vrijednosti spora važno je i zbog određivanja vrste postupka (spor male vrijednosti).

U predmetima u kojima je predmet spora novčano potraživanje, vrijednost spora predstavlja iznos utvrđen (npr. nakon provedenog vještačenja) u postupku i koji je dosuđen tužiocu, a ne iznos koji je tužilac naveo u tužbi.

Nakon zaključenja pripremnog ročišta, kao ni nakon početka raspravljanja o glavnoj stvari, vrijednost predmeta spora ne mogu mijenjati ni stranka ni sud, ako se radi o nenovčanom potraživanju.

Ako na strani tužioca ima više lica, čiji su zahtjevi zasnovani na istom činjeničnom i pravnom osnovu (u sporovima radi naknade štete, radnim sporovima), pa su iz razloga ekonomičnosti podnijeli

¹⁷ Čl. 259. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 319. ZPP-a RS/FBiH, čl. 68. ZPP-a BDBiH.

jednu zajedničku tužbu (obični suparničari) i ako su njihovi zahtjevi navedeni u različitim novčanim iznosima, tada u uvodu presude treba navesti samo jedan od tih novčanih iznosa i to onaj koji je najveći, a nikako njihov zbir.

U praksi se dešava da u sporovima radi naknade štete, nakon provedenog vještačenja, tužilac označi drugu vrijednost spora u odnosu na prvobitno navedenu u tužbi, koju prilagodi nalazu vještaka.

ZPP propisuje:

U drugim slučajevima, kad se tužbeni zahtjev ne odnosi na novčani iznos, mjerodavna je vrijednost predmeta spora koju je tužilac naznačio u tužbi". Nadalje, i odredba čl. 53. ZPP-a¹⁸ propisuje oznaku vrijednosti spora kao obavezni element tužbe (pored ostalih).

Iz ovih odredbi slijedi da je tužilac dužan u tužbi označiti vrijednost predmeta spora, a i sud je dužan to označiti u uvodu odluke pa i onda kada se zahtjev ne odnosi na novčani iznos, a takvi su i sporovi za utvrđivanje ili osporavanje očitstva kao i statusni radni sporovi.

2.8 Datum zaključenja glavne rasprave i datum donošenja presude

Datum zaključenja glavne rasprave i datum donošenja presude se ne moraju podudarati, i najčešće se ne podudaraju, jer od dana zaključenja glavne rasprave sud ima rok od 30 dana za izradu presude (čl. 184. st. 1. ZPP-a¹⁹), pa gotovo redovno sud donosi presudu nekog drugog dana, a ne na dan zaključenja glavne rasprave.

Ako bi se smatralo da je presuda donesena istog dana kada je i zaključena glavna rasprava (dakle podudaraju se dan donošenja presude i dan zaključenja glavne rasprave), onda bi to značilo da rok za žalbu teče od tog dana zaključenja glavne rasprave (odnosno od narednog dana – čl. 185. st. 3. ZPP-a²⁰). Međutim, žalbeni rok teče od dana donošenja presude (čl. 185. st. 3. ZPP-a), a sud na zadnjem ročištu obavijesti stranke kada će presuda biti donesena, a taj dan donošenja presude je redovno neki drugi dan, a ne taj isti dan kada je zaključena glavna rasprava. Dakle, presuda se donosi nakon zaključenja glavne rasprave, ali praktično gotovo nikada se ne donese na sam dan zaključenja glavne rasprave, jer ipak sudija treba analizirati spis i donijeti odluku, te je izraditi. To slijedi iz odredbi čl. 191. st. 2. ZPP-a²¹ gdje je jasno navedena obaveza da se u uvodu presude označi *dan zaključenja glavne rasprave i dan donošenja presude*, dakle i Zakon pravi razliku između ta dva momenta (dana), a zatim su bitni i čl. 184. st. 1.²² te čl. 185. ZPP-a²³.

primjer

Općinski sud u ..., sudija ..., u pravnoj stvari tužioca ... iz ..., zastupan po punomoćniku ... advokatu iz ..., protiv tuženog ..., radi isplate, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane dana 15. 5. 2021. godine u prisustvu ..., dana 10. 6. 2021. godine donio je ...

(Napomena: Ovaj primjer je adekvatan u procesnoj situaciji kada je glavna rasprava zaključena jednog dana, a presuda donesena nekog drugog dana, što je gotovo redovna procesna situacija u sudskoj praksi).

U procesnoj situaciji kada je glavna rasprava zaključena i presuda donesena istog dana, tada se u uvodu presude označava samo jedan datum.

¹⁸ Čl. 20. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 152. ZPP-a BDBiH.

¹⁹ Čl. 151. st. 1. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 309. st. 1. ZPP-a BDBiH.

²⁰ Čl. 152. st. 3. ZPP-a pred Sudom BiH.

²¹ Čl. 158. st. 2. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 311. st. 2. ZPP-a BDBiH.

²² Čl. 151. st. 1. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 309. st. 1. ZPP-a BDBiH.

²³ Čl. 152. ZPP-a pred Sudom BiH.

primjer

Općinski sud u ..., sudija ..., u pravnoj stvari tužioca ... iz ..., zastupan po punomoćniku ... advokatu iz ..., protiv tuženog ..., radi isplate, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane dana 15. 5. 2021. godine u prisustvu ..., istog dana donio je ...

(Napomena: U sudskoj praksi ovo je veoma rijetka situacija, jer nakon zaključenja glavne rasprave sudija treba analizirati spis, donijeti i izraditi odluku, što zahtijeva određeno vrijeme koje onemogućava da se presuda donese istog dana. U uvodu nije potrebno navoditi dva puta isti datum, već je dovoljno i sasvim jasno navesti datum zaključenja glavne rasprave i konstataciju da je „istog dana” donesena presuda.

2.9 Naznaka prisustva stranaka, zastupnika i punomoćnika ročištu

Dan zaključenja glavne rasprave sadržan je u uvodu presude, kao i naznaka stranaka, njihovih zastupnika i punomoćnika koji su bili prisutni na ročištu kada je glavna rasprava zaključena. To je od naročitog značaja ako je sud odredio da će na tom ročištu biti izveden dokaz saslušanjem parničnih stranaka, vještaka, kao i drugih dokaza, jer se u praksi često dešava da stranka koja nije bila prisutna na tom ročištu istakne prigovor povrede prava na pristup sudu, navodima da nije bila uredno obaviještena o tom ročištu ili da nije pravilno upozorena na posljedice propuštanja. Bitno je navesti ko je bio prisutan na tom ročištu i zbog odluke o troškovima postupka.

2.10 Dan donošenja presude

Uvod presude sadrži i dan kad je presuda donesena (odredbom čl. 311. st. 2. Zakona o parničnom postupku Brčko distrikta nije propisan, kao element uvoda presude, dan kad je presuda donesena).

2.11 Uvod drugostepene presude

Uvod drugostepene presude sadrži naziv drugostepenog suda, ime i prezime članova vijeća, ime i prezime stranaka i prebivalište odnosno boravište stranaka, njihovih zastupnika i punomoćnika, oznaku predmeta spora, vrijednost spora, naznaku stranke koja je izjavila žalbu, broj i datum donošenja prvostepene presude protiv koje je izjavljena žalba i datum kada je održana sjednica vijeća i donesena drugostepena odluka.

Ako su obje stranke (tužilac i tuženi) izjavile žalbu, u uvodu presude treba to navesti.

Za elemente koji su zajednički (za uvod prvostepene i drugostepene presude) sve što je navedeno u tekstu za uvod prvostepene presude važi i za uvod drugostepene presude, s tim što se u uvodu drugostepene presude za stranke, zastupnike i punomoćnike ne navodi njihova potpuna adresa (ulica i broj), nego samo mjesto njihovog prebivališta odnosno boravišta (ostali podaci sadržani su u uvodu prvostepene presude).

Ako je prvostepeni sud rješenjem ispravio prvostepenu presudu, tada u uvodu treba navesti broj rješenja kojim je presuda ispravljena i datum donošenja tog rješenja.

Ispod uvoda, a iznad teksta izreke u posebnom redu označiti velikim slovima PRESUDA ili RJEŠENJE²⁴.

²⁴ Čl. 63. st. 7. t. b) POU SP FBiH i BDBiH, čl. 63. st. 7. t. b) POU SP RS.

3. Izreka odluke

Autori: Goran Nezirović, Ruža Gligorević i Muhamed Cimirotić

Odredbom čl. 191. st. 2. Zakona o parničnom postupku²⁵ propisano je:

Izreka presude sadrži odluku suda o usvajanju ili odbijanju pojedinih zahtjeva koji se tiču glavne stvari i sporednih potraživanja, te odluku o postojanju ili nepostojanju potraživanja istaknutog radi prebijanja.

Izreka je glavni dio presude, jer se njome usvaja ili odbija tužbeni zahtjev u okviru deklaratorne (utvrđuje se sadržaj postojećeg prava ili pravnog odnosa, odnosno istinitost ili neistinitost neke isprave), kondemnatorne (neka činidba) i konstitutivne zaštite (konstituiše se, mijenja ili ukida određeni pravni odnos – npr. otvaranje neophodnog prolaza, smanjenje obima prava služnosti prolaza, ukidanje prava služnosti). Stoga je veoma važno da izreka bude koncizna, bez nepotrebnog teksta, razumljiva, jasna i izvršiva.

Izreka sudske odluke može biti u formi presude ili rješenja. Presudom se odlučuje o tužbenom zahtjevu, a o procesnim pitanjima (urednost tužbe, stranačka sposobnost, nadležnost suda, litispencijacija, *res iudicata* i dr.) sud uvijek odlučuje rješenjem.

Iako obaveza numerisanja stavova teksta u izreci presude nije propisana, iz praktičnih razloga cijeni se korisnim numerisati stavove izreke presude, kada ih je više. To je korisno, npr. kod obrazlaganja neke odluke iz izreke uz pozivanje na stav izreke u kojem je ta odluka, ili u žalbi kod označavanja koja odluka (iz kojeg stava) iz izreke se pobija, i slično.

3.1 Odlučivanje o tužbi i tužbenom zahtjevu

Osnovno pravilo u građansko-procesnom pravu je da se tužba odbacuje rješenjem, a tužbeni zahtjev odbija presudom i nedopustivo je u izreci presude navesti: *Tužbeni zahtjev se odbacuje.*

Izrekom presude sud usvaja ili odbija u cijelosti ili djelimično glavni zahtjev, kao i zahtjev koji se odnosi na sporedna potraživanja (zateznu kamatu, ugovornu kaznu, troškove parničnog postupka). Ako zahtjev za zateznu kamatu i/ili naknadu troškova postupka nije uopće postavljen, tada sud neće odlučiti o njima, jer zahtjeva nema.

Ali, ako ti zahtjevi jesu postavljeni, ali nepravilno (npr. zahtjev za „pripadajuću kamatu“, ili postavljen neprecizan, neopredijeljen zahtjev za naknadu troškova postupka), tada sud mora odlučiti o tim zahtjevima, jer oni jesu postavljeni, pa makar ti zahtjevi bili postavljeni i nepravilno. Ako se traži „pripadajuća kamata“, sud takav zahtjev ne može usvojiti jer stranka nije dokazala koja je to „pripadajuća kamata“ (zatezna, ugovorena,...) pa takav zahtjev treba odbiti.

Isto je s troškovima postupka – ako zahtjev za naknadu troška postupka jeste postavljen, ali nije dovoljno opredijeljen, onda zahtjev kao takav (uopćen) nije osnovan pa ga treba odbiti jer nisu opredijeljene naznačene parnične radnje za koje bi imao pravo na nagradu ili naknadu određenog troška (na-

²⁵ Čl. 158. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 311. st. 3. ZPP-a BDBiH.

knada troška za koje podneske, za koja i koliko ročišta i sl.). Dakle, nepravilno ili nepotpuno postavljen zahtjev za „pripadajuću kamatu” ili zahtjev za neopredijeljene troškove postupka nije razlog da sud o takvim zahtjevima ne odlučuje, već samo može biti razlog za odbijanje takvih zahtjeva.

pravilno

Obavezuje se tuženi da tužiocu na ime naknade nematerijalne štete isplati i to za:

- pretrpljene duševne bolove zbog umanjenja životne aktivnosti iznos od 12.000,00 (dvanaest hiljada) KM,
- pretrpljene duševne bolove zbog naruženosti iznos od 3.000,00 (trihiljade) KM, ukupno iznos od 15.000,00 (petnaest hiljada) KM, u roku od 30 dana.²⁶

3.2 Odlučivanje o prigovoru prebijanja potraživanja

Sud uvijek u izreci odlučuje o procesnom prigovoru prebijanja (kompenzacije) potraživanja bez obzira na to da li je tuženi podnio protivtužbu ili je istaknuo kompenzacioni prigovor.

Kad sud zaključi da postoji osnovano potraživanje tužioca i tuženog, odlučit će kako slijedi: utvrdit će da postoji potraživanje tužioca; utvrdit će da postoji potraživanje tuženog, te će donijeti konstitutivnu odluku o prebijanju tih potraživanja.

pravilno

I. Utvrđuje se postojanje potraživanja tužioca prema tuženom po osnovu mjenice serijskog broja ... u iznosu od ... (iznos naveden slovima) KM.

II. Utvrđuje se postojanje potraživanja tuženog prema tužiocu u iznosu od ... (iznos naveden slovima) KM.

III. Prebijaju se potraživanja utvrđena u stavu prvom i drugom izreke, pa se obavezuje tuženi da tužiocu isplati iznos od ... (iznos naveden slovima) KM.

IV. Obavezuje se tuženi da tužiocu na ime naknade troškova postupka isplati iznos od ... (iznos naveden slovima), sve u roku od 30 dana.

Ako je tužiočevo potraživanje veće od potraživanja tuženog, tuženom će se naložiti da ispuni neprebijeni dio tužiočevog potraživanja, a za prebijeni dio potraživanja tuženog tužbeni zahtjev će se odbiti.

Kada su jednaka potraživanja tužioca i tuženog, sud će odbiti tužbeni zahtjev, jer je tužiočevo potraživanje u cijelosti prebijeno s potraživanjem tuženog.

Kad je potraživanje tuženog veće od tužiočevog, sud će opet odbiti tužbeni zahtjev, s tim da tada sud ne može odlučivati o onome dijelu potraživanja tuženog koji prelazi iznos tužiočevog potraživanja, a to iz razloga što se radi o prigovoru prebijanja, a ne o protivtužbi sa zahtjevom za prebijanje (kompenzaciona protivtužba).

3.3 Potpunost i preciznost izreke

Potpunost i preciznost izreke su od naročitog značaja za mogućnost izvršenja presude u odnosu na sve zahtjeve (tužbeni, kao i protivtužbeni zahtjev ako je podnesena protivtužba) i sve učesnike u postupku.

²⁶ Čl. 191. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 343. ZPP-a BDBiH.

Sud ne može nikog presudom obavezati da nešto prizna, pa ni činjenicu prava vlasništva (veći broj presuda u zemljišnoknjižnim sporovima sadrži tekst: *a što je tuženi dužan priznati*, iako je to pogrešno).

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Utvrđuje se da je tužilac vlasnik poslovnog prostora površine ... koji se nalazi u prizemlju stambeno-poslovne zgrade u ... ulica... broj ...	Tuženi je dužan priznati tužiocu pravo vlasništva na poslovnom prostoru površine ... koji se nalazi u prizemlju stambeno-poslovne zgrade u ... ulica... broj...

U izreci, kojom se inače tužbeni zahtjev identifikuje, mora biti jasno navedeno da li je i koji zahtjev odnosno dio zahtjeva usvojen ili odbijen i u odnosu na kojeg od tužilaca odnosno tuženih (po protivtužbi). Nije pravilno u izreci navesti da se odbija *preostali dio tužbenog zahtjeva*, niti *s viškom tužbenog zahtjeva*.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
<p>Obavezuje se tuženi da tužiocu isplati:</p> <ul style="list-style-type: none"> - na ime pretrpljenih fizičkih bolova iznos od ... - na ime pretrpljenog straha iznos od ... - na ime pretrpljenih duševnih bolova zbog umanjenja životne aktivnosti iznos od ..., a što ukupno iznosi ... sa zateznom kamatom počevši od ... i na ime troškova postupka iznos od ..., sve u roku od 30 dana. <p>Preostali dio tužbenog zahtjeva u iznosu od ... odbija se kao neosnovan.</p>	<p>Obavezuje se tuženi da tužiocu isplati:</p> <ul style="list-style-type: none"> - na ime fizičkih bolova iznos od ... - na ime straha iznos od ... - na ime pretrpljenih duševnih bolova zbog umanjenja životne aktivnosti iznos od ..., a što ukupno iznosi ... sa zateznom kamatom počevši od ... i na ime troškova postupka iznos od ..., sve u roku od 30 dana. <p><u>S viškom tužbenog zahtjeva tužilac se odbija.</u></p>

U izreci (kao i u obrazloženju) odluke stranke treba uvijek označavati njihovim imenom i prezime-nom odnosno nazivom (pravna lica), a ne po redu njihovog nabiranja (prvotužilac, drugotuženi i sl.), u skladu s odredbom čl. 63. st. 4. Pravilnika.

Iz izreke mora biti jasno koji tuženi i koji iznos treba da isplati svakom tužiocu pojedinačno, te kako je odlučeno o tužbenom zahtjevu tužilaca u odnosu na sve tužene.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
<p>Obavezuje se tuženi <u>M.M.</u> da tužiocima isplati i to: <u>A.A.</u> na ime naknade za fizičke bolove iznos od ..., <u>B.B.</u> na ime pretrpljenog straha iznos od ... i <u>C.C.</u> na ime naknade za duševne bolove zbog umanjenja životne aktivnosti iznos od....</p> <p>Tužbeni zahtjev tužilaca u odnosu na tuženog <u>N.N.</u> odbija se u cijelosti.</p>	<p>Obavezuje se prvotuženi da tužiocima na ime naknade štete ... isplati iznos od ... KM.</p>

Međutim, to ne znači da sud ne može preformulisati tužbeni zahtjev u tom smislu da nepotreban tekst izostavi, da određene izraze, „lokalitete”, zamijeni zakonskom terminologijom, da ispravi gramatičke greške, ali pritom da ne promijeni smisao tužbenog zahtjeva, kao ni granice tražene pravne zaštite.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Obavezuje se tuženi da tužiocu na ime naknade štete isplati iznos od ... u roku od 30 dana.	Obavezuje se tuženi <u>M.M. iz ...</u> da tužiocu <u>N.N. iz ...</u> na ime naknade materijalne štete <u>nastale na putničkom motornom vozilu marke ... registarske oznake ...</u> isplati iznos od ... u roku od 30 dana, <u>pod prijetnjom prinudnog izvršenja.</u>

U slučaju kada sud ocijeni da je tužbeni zahtjev tužioca ili protivtužbeni zahtjev tuženog (ako je podnesena protivtužba) neosnovan u cijelosti, tada će donijeti presudu kojom će odbiti tužbeni zahtjev tužioca, odnosno protivtužbeni zahtjev tuženog, čiji sadržaj mora navesti u potpunosti.

Sud će u izreci uvijek odlučiti i o protivtužbenom zahtjevu tuženog.

Potpunost tužbenog odnosno protivtužbenog zahtjeva ako je usvajajući, bitna je za izvršni postupak, dok je za litispendenciju (parnica teče) *res iudicata* (pravosnažno presuđena stvar) bitna bez obzira na to da li je tužbeni zahtjev usvojen ili odbijen.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Obavezuje se tuženi da na ime izvedenih građevinskih radova tužiocu isplati iznos od ... u roku od 30 dana.	Obavezuje se tuženi da na ime izvedenih građevinskih radova tužiocu isplati iznos od ... u roku od 30 dana.
Obavezuje se tužilac da tuženom preda u posjed putničko motorno vozilo marke ..., registarske oznake ... u roku od 30 dana.	

U paternitetskim sporovima nije dozvoljena protivtužba zbog načina postupanja suda u takvim sporovima (po službenoj dužnosti), pa takvu protivtužbu treba odbaciti. Nepravilno je u izreci presude navesti: *odbija se tužbeni zahtjev u cijelosti* (bez navođenja sadržaja tog zahtjeva), jer je takva presuda neizvršiva (izvršava se, kao što i obavezuje, samo izreka presude), pa su u tom slučaju provedeni parnični postupak, kao i donesena presuda postali izlišni (besmisleni). Iz sadržaja takve izreke ne može se ispitati osnovanost prigovora litispendencije (parnica teče), kao ni prigovora *res iudicata* (pravosnažno presuđena stvar). Dakle, izreka presude u kojoj tužbeni zahtjev nije naveden u punom sadržaju je nepotpuna, nerazumljiva i neizvršiva.

Svrha parničnog postupka je ishodovati pravosnažnu i izvršnu presudu, a samo izreka ima obavezujuće dejstvo. Stoga je veoma važno da izreka bude koncizna, bez nepotrebnog teksta, razumljiva, jasna i izvršiva.

Ako je tužbeni zahtjev odbijen, i tada je potrebno navesti njegov sadržaj, jer u protivnom nastupaju problemi kod izdavanja klauzule pravosnažnosti na ovakvu izreku, zatim kod odlučivanja o prigovoru presuđene stvari (*res iudicata*), kao i kod prigovora parnica teče (litispendencija), naročito ako je izjavljena žalba, s obzirom na protek vremena do donošenja odluke drugostepenog suda po žalbi. Isto važi ako je tužbeni zahtjev djelimično odbijen.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Odbija se tužbeni zahtjev za obavezivanje tuženog da tužiocu po osnovu pretrpljenog straha isplati iznos od ... KM.	Odbija se tužbeni zahtjev tužioca kao osnovan u cijelosti.

Ako je predmet spora novčano potraživanje u izreci, uvijek treba navesti iznos novčanog potraživanja brojem i slovima, te od kada teče zatezna kamata, a tekst: *po pravosnažnosti presude* ne treba unositi u izreku, jer se samo pravosnažna presuda može prinudno izvršiti, ako dužnik dobrovoljno ne ispuni svoju obavezu.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Obavezuje se tuženi da tužiocu na ime naknade materijalne štete isplati iznos od 5.200,00 (pethiljadaidvijestotine) KM, sa zateznom kamatom, počevši od ..., pa do isplate, sve u roku od 30 dana.	Obavezuje se tuženi da tužiocu na ime naknade materijalne štete isplati iznos od <u>5.200,00 KM</u> sa <u>zateznom kamatom</u> u roku od 30 dana, <u>po pravosnažnosti presude</u> .

Nepravilno je u izreci navesti: *tužilac se odbija sa tužbenim zahtjevom*, nego treba navesti: *odbija se tužbeni zahtjev tužioca*.

U parničnom sporu za razliku od upravnog spora nikad se ne odbija tužba, nego se odbija tužbeni zahtjev.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Odbija se tužbeni zahtjev za obavezivanje tuženog za isplatu iznosa od ... na ime neplaćene zakupnine za period od ... do ... za poslovni prostor u ... (mjesto, ulica i broj).	Odbija se tužba tužioca protiv tuženog radi naknade štete, pa se obavezuje tužilac da tuženom naknadi troškove postupka u iznosu od ... u roku od 30 dana.

Izreka presude kojom je usvojen tužbeni zahtjev po dva pravna osnova (utvrđeno je da je pravo vlasništva na nekretnini stečeno održajem-dosjelošću i kupoprodajom) je nerazumljiva.

<u>nepravilno</u>
Utvrđuje se da je tužilac stekao pravo vlasništva na parceli broj ... upisana u zk. ul. broj ... k.o. ... po osnovu dosjelošti (održaja) i na osnovu kupoprodajnog ugovora zaključenog ... pa se u zemljišnoj knjizi ima izvršiti upis prava vlasništva na ovoj parceli na ime tužioca sa 1/1.

Ako u izreci nedostaju podaci o poslovnom prostoru i pokretnim stvarima koje je tuženi dužan predati tužiocu, takva izreka je nejasna i neizvršiva. Zapisnik službenog lica može poslužiti kao dokaz za utvrđivanje relevantne činjenice za ovaj spor, a ne može biti sastavni dio presude.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Obavezuje se tuženi da tužiteljici preda u posjed poslovni prostor površine ... koji se nalazi u prizemlju stambeno-poslovne zgrade u ... ulica ...broj ... i pokretne stvari: ... , sve u roku od 30 dana.	Obavezuje se tuženi da tužiteljici preda u posjed poslovni prostor i pokretne stvari navedene u zapisniku službenog lica od ..., koji je sastavni dio ove presude.

Kada u izreci presude novčana obaveza nije određena u apsolutnom iznosu, ona je određiva ako su dati bitni elementi na osnovu kojih se novčani iznos obaveze može pouzdano izračunati u momentu izvršenja presude.

U slučaju kada je novčana obaveza određena u stranoj valuti, razumljiva je izreka u kojoj je navedeno da će se protivvrijednost strane valute izračunati po srednjem kursu na dan isplate (srednji kurs Centralne banke BiH).

U vlasničkim sporovima o suvlasničkoj zajednici na nekretninama nije pravilno navesti da je: *sud utvrdio da je tužilac „vlasnik“ s jednom polovinom na parceli...*, nego treba navesti: *sud je utvrdio da je tužilac „suvlasnik“ jedne polovine dijela na parceli.*

Inače, u zemljišno-knjižnim sporovima izreka presude je nejasna i neizvršiva ako nisu navedeni potpuni podaci o nekretninama, tj. broj parcele i zemljišno-knjižnog uloška u kojem je parcela upisana ili broj popisnog lista (ako je predmetna nekretnina bila predmet izlaganja pred vijećem za izlaganje podataka o nekretninama i utvrđivanje prava na zemljištu radi uspostave jedinstvene evidencije). U tim sporovima, naročito ako je predmet spora dioba nekretnina, ustanovljenje neophodnog prolaza i slično, u izreci sud će navesti da je sastavni dio presude skica lica mjesta vještaka geometra. Nejasna je i neizvršiva izreka koja sadrži površinu, oblik i položaj dijela navedene parcele koji dio je tuženi obavezan predati tužiocu u posjed, a nije navedena skica lica mjesta vještaka geometra na kojoj je taj dio parcele jasno označen, niti je naveden rok u kojem će tuženi to učiniti.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Utvrđuje se da je tužilac vlasnik dijela parcele broj ... zv. ..., upisana u zk. ul. broj ... k.o. ... površine ... označena crvenom bojom na skici lica mjesta vještaka geometra od ..., koja čini sastavni dio presude, pa se tuženi obavezuje da tužiocu preda u posjed ovaj dio parcele u roku od 30 dana.	Utvrđuje se da je tužilac <u>vlasnik dijela</u> parcele broj ... zv. ..., upisana u zk. ul. broj ... k.o. ..., pa se tuženi obavezuje <u>da tužiocu preda u posjed navedeni dio</u> te parcele.

3.4 Odlučivanje u slučaju postavljanja više tužbenih zahtjeva

Tužilac može u jednoj tužbi istaknuti više zahtjeva protiv istog tuženog ako su svi zahtjevi povezani istim činjeničnim i pravnim osnovom, ako je sud stvarno nadležan za svaki od istaknutih zahtjeva i ako je za sve zahtjeve određena ista vrsta postupka.

U slučaju da zahtjevi nisu povezani istim činjeničnim i pravnim osnovom, sud može iz razloga ekonomičnosti postupka (samo ako je stvarno nadležan za svaki od tih zahtjeva i ako je za sve te zahtjeve određena ista vrsta postupka) dozvoliti raspravljanje o svim tim zahtjevima.

Spajanje zahtjeva moguće je na tri načina: kumulativno, eventualno i alternativno spajanje.

Spajanje je kumulativno kad tužilac predloži da sud usvoji sve zahtjeve. Najčešće oni imaju jedan zajednički osnov, naprimjer, tužba lica oštećenog u saobraćajnoj nezgodi kojom traži naknadu štete za pretrpljene fizičke bolove, strah, izgubljenu zaradu, za uništeno vozilo itd. Kod kumulativnog spajanja zahtjeva tužilac predlaže da sud usvoji sve zahtjeve, koji skupa čine tužbeni zahtjev i potiču iz istog osnova (najčešće se radi o tužbi lica oštećenog u saobraćajnoj nezgodi). Međutim, kumulacija zahtjeva moguća je i kad zahtjevi potiču iz raznih osnova, ali u tom slučaju spajanje je dopušteno samo ako je isti sud stvarno i mjesno nadležan za svaki od tih zahtjeva i ako se radi o zahtjevima o kojima sud odlučuje u istom postupku (parničnom).

pravilno

Obavezuje se tuženi da tužiocu na ime naknade nematerijalne štete isplati i to za:

- pretrpljene fizičke bolove iznos od 5.000,00 (pethiljada) KM,
- pretrpljen strah iznos od 3.000,00 (trihiljade) KM,
- pretrpljene duševne bolove zbog naruženosti iznos od 2.000,00 (dvijehiljade) KM, a što ukupno iznosi 10.000,00 (desethiljada) KM. Sa zateznom kamatom počevši od ... do isplate, u roku od 30 dana.

U situaciji kada tužilac u tužbi ne označi posebno neki vid naknade nematerijalne štete, ali je to učinio u toku postupka, nakon provedenog vještačenja, sud će u izreci navesti za koji vid nematerijalne štete tužilac traži naknadu i iznos naknade za svaki vid pojedinačno.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Obavezuje se tuženi da tužiocu na ime naknade nematerijalne štete isplati i to za fizičke bolove iznos od ..., a za strah iznos od ..., ukupno iznos od ... u roku od 30 dana.	Obavezuje se tuženi da tužiocu na ime naknade <u>nematerijalne štete</u> isplati iznos od ... u roku od 30 dana.

Kada zahtjevi potiču iz raznih osnova, spajanje je dopušteno samo ako je isti sud stvarno i mjesno nadležan za svaki od njih. Tu mogućnost tužilac uglavnom koristi kada osnovanost ovih zahtjeva dokazuje istim dokaznim sredstvima.

Kada se radi o eventualnoj kumulaciji zahtjeva, tada, u slučaju da sud usvoji primarni (glavni) tužbeni zahtjev, izrekom ne odlučuje o eventualnom tužbenom zahtjevu, ali u obrnutoj situaciji, kada sud ocijeni da je primarni tužbeni zahtjev neosnovan, a usvoji eventualni tužbeni zahtjev kao osnovan, u izreci će obavezno navesti da je primarni tužbeni zahtjev odbijen u sadržaju kako glasi.

Naime, tužiocu je glavni zahtjev primaran i njegovim usvajanjem interes tužioca za eventualni tužbeni zahtjev je prestao (u tom slučaju eventualni tužbeni zahtjev je za tužioca postao bespredmetan).

Odbijanje primarnog tužbenog zahtjeva pretpostavka je za odlučivanje o eventualnom tužbenom zahtjevu.

Inače, taj tužbeni zahtjev (eventualni) tužilac je postavio samo u slučaju da (eventualno) ne bude usvojen glavni zahtjev.

pravilno

I. Odbija se primarni (glavni) tužbeni zahtjev, koji glasi:

„Utvrdjuje se da je pravno valjan ugovor o kupoprodaji poslovnog prostora površine ... u prizemlju stambeno-poslovne zgrade u ... ulica ... broj ... koji je tužilac zaključio s prednikom tuženog dana ... i da se na osnovu ovog ugovora tužilac uknjiži kao vlasnik”, kao neosnovan.

II. Usvaja se eventualni tužbeni zahtjev, koji glasi:

„Raskida se kupoprodajni ugovor koji su tužilac i prednik tuženog zaključili ... i obavezuje se tuženi da tužiocu isplati iznos kupoprodajne cijene od ... sa zakonskom zateznom kamatom od ..., pa do isplate.”

Međutim, ukoliko sud usvoji primarni zahtjev, kao u ovom slučaju, izrekom ne odlučuje o eventualnom zahtjevu. Sudska praksa je jedinstvena u tome da, ukoliko sud usvoji primarni tužbeni zahtjev, on ne smije meritorno odlučiti i presudom odbiti eventualni tužbeni zahtjev.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
<p>Usvaja se primarni tužbeni zahtjev, koji glasi:</p> <p>„Utvrdjuje se da je pravno valjan ugovor o kupoprodaji poslovnog prostora površine ... u prizemlju stambeno-poslovne zgrade u ... ulica ... broj ... koji je tužilac zaključio s prednikom tuženog dana ... i da se na osnovu tog ugovora tužilac uknjiži kao vlasnik.”</p>	<p>I. Usvaja se primarni (glavni) tužbeni zahtjev, koji glasi:</p> <p>„Utvrdjuje se da je pravno valjan ugovor o kupoprodaji poslovnog prostora površine ... u prizemlju stambeno-poslovne zgrade u ... ulica ... broj ... koji je tužilac zaključio s prednikom tuženog dana ... i da se na osnovu ovog ugovora tužilac uknjiži kao vlasnik.”</p> <p>II. Odbija se eventualni tužbeni zahtjev, koji glasi:</p> <p>„Raskida se kupoprodajni ugovor koji su tužilac i prednik tuženog zaključili ... i obavezuje se tuženi da tužiocu isplati iznos kupoprodajne cijene od ... sa zakonskom zateznom kamatom od ..., pa do isplate”, kao neosnovan.</p>

Drugačija je situacija kada se radi o tužbenom zahtjevu s više alternacija. Materijalnopravno ne radi se o dva tužbena zahtjeva, nego o jednom tužbenom zahtjevu čiji je predmet obaveze alternativno određen. Tada je tužiocu svejedno koji će od više alternativno navedenih zahtjeva sud usvojiti. U tom slučaju sud će izrekom odlučiti samo o alternativnom zahtjevu koji ocijeni osnovanim.

Dakle, sve alternacije su „ravnopravne” i sud može usvojiti zahtjev koji ocijeni da je osnovan, bez obaveze da izrekom odluči o ostalim zahtjevima (npr. tužilac traži da mu tuženi isplati kupoprodajnu cijenu za prodat automobil ili da mu vrati automobil koji je bio predmet kupoprodaje). Dakle, nijednom od ova dva zahtjeva tužilac ne daje prednost, jer traži da tuženi ispuni jedan „ili” drugi zahtjev.

Paricioni rok (rok za dobrovoljno izvršenje činidbe, odnosno rok u kojem se ne može tražiti prinudno izvršenje presude), kao dio izreke presude, može biti duži od roka za izjavljivanje žalbe (u praksi je uglavnom tako i određen), ili može biti kao i žalbeni rok, ali ne može biti kraći od roka za izjavljivanje žalbe.

Sud će presudom (ili rješenjem u sporu zbog smetanja posjeda) odrediti duži rok za dobrovoljno izvršenje činidbe ako se činidba ne odnosi na novčano davanje nego npr. na uklanjanje ograde i sl.

Paricioni rok „od dostavljanja prepisa presude stranci” je samo jedan od momenata početka paricionog roka, jer on može početi teći i od dana donošenja presude (što je osnovno pravilo), a od dostavljanja presude paricioni rok teče onda kada je presuda stranci dostavljena po pravilima o dostavljanju sudskih pismena:

- paricioni rok ne teče od dana pravosnažnosti presude (prvostepene ni drugostepene, što se u presudama često pogrešno označava);
 - ako se radi o presudi drugostepenog suda, paricioni rok teče od dana dostave te presude stranci kojoj je naložena činidba;
 - kod presude zbog propuštanja paricioni rok teče od dana dostave prepisa presude tuženom.
- Kada se obaveza tuženog ne sastoji u činjenju nego u trpljenju ili propuštanju, paricioni rok se ne određuje.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Utvrđuje se da je tužilac suvlasnik na ½ dijela parcele broj ... upisana u zk. ul. broj ... k.o. ..., pa se ima izvršiti upis tužioca kao suvlasnika na ½ dijela navedene parcele u zemljišnoj knjizi.	Utvrđuje se da je tužilac suvlasnik na ½ dijela parcele broj ... upisane u zk. ul. broj ... k.o. ..., pa se obavezuje tuženi da trpi da se tužilac upiše kao suvlasnik na ½ dijela navedene parcele u zemljišnoj knjizi, <u>u roku od 30 dana.</u>

- izrekom odluke treba odlučiti o zahtjevima obje stranke za naknadu troškova postupka (u praksi se često odluči samo o zahtjevu za naknadu troška stranke koja je uspjela u parnici);
- u slučaju djelimičnog uspjeha u postupku obje stranke jedna od druge imaju pravo na naknadu dijela troška postupka, a izrekom odluke treba izvršiti prebijanje osnovanih iznosa zahtjeva za naknadu troškova i troškove dosuditi jednoj stranci (sudska praksa se o tome već izjasnila);
- u izreci presude ne treba odlučivati o obavezi plaćanja sudske takse, jer se o toj obavezi odlučuje dostavom naloga za plaćanje, rješenjem i sl.

3.5 Izreka drugostepene presude

Izreka drugostepene presude sadrži odluku drugostepenog suda o izjavljenim žalbama stranaka.

Odredbom čl. 224. Zakona o parničnom postupku²⁷ propisano je:

Drugostepeni sud može na sjednici vijeća ili na osnovu održane rasprave:

- 1) odbaciti žalbu kao neblagovremenu, nepotpunu ili nedopuštenu;
- 2) odbiti žalbu kao neosnovanu i potvrditi prvostepenu presudu;
- 3) ukinuti prvostepenu presudu i uputiti predmet prvostepenom sudu na ponovno suđenje;
- 4) ukinuti prvostepenu presudu i odbaciti tužbu;
- 5) preinačiti prvostepenu presudu.

(2) Prvostepena presuda se povodom žalbe može ukinuti i predmet vratiti prvostepenom sudu na ponovno odlučivanje samo jednom, osim ako se radi o presudi na osnovu priznanja, presudi na osnovu odricanja i presudi zbog propuštanja.

²⁷ Čl. 191. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 343. ZPP-a BDBiH.

Drugostepeni sud donosi presudu kada je prvostepena presuda potvrđena ili preinačena, dok rješenjem odlučuje kada je prvostepena presuda ukinuta.

U slučaju da je presuda prvostepenog suda u jednom dijelu potvrđena, a u drugom ukinuta, tada drugostepeni sud odlučuje presudom.

primjer

I. Žalba tužioca A.A. kojom pobija presudu ... broj ... od ... u dijelu stava I. izreke (tačka 3) uvažava se i presuda se u tom dijelu i u stavu III. izreke kojim je odlučeno o troškovima parničnog postupka UKIDA i u tom dijelu predmet vraća istom sudu na ponovno suđenje.

II. Žalba tužioca A.A. kojom pobija presudu ... broj ... od ... u dijelu stava I. izreke (tačka 1. i tačka 2) i u dijelu stava II. izreke (kojim je djelimično usvojen protivtužbeni zahtjev tuženog i utvrđeno da je ništavna odredba čl. 11. t. 2. Ugovora o dugoročnoj poslovnoj saradnji vezano za kupovinu robe iz proizvodnog i prodajnog asortimana tužioca od ...) odbija se kao neosnovana i presuda u tom dijelu POTVRĐUJE.

III. Odbija se zahtjev tuženog na ime naknade za sastav odgovora na žalbu.

Žalba tužioca je djelimično uvažena, pa je prvostepena presuda u jednom dijelu potvrđena, dok je u drugom dijelu ukinuta i predmet je u tom dijelu, kao i u dijelu kojim je odlučeno o troškovima spora (logičan slijed), vraćen prvostepenom sudu na ponovno suđenje.

U takvoj situaciji drugostepeni sud odlučuje presudom (ako je jedan dio prvostepene presude potvrđen, sud uvijek donosi presudu).

Stoga bi trebalo u izreci u stavu prvom navesti odluku drugostepenog suda kojom je prvostepena presuda u navedenom dijelu potvrđena, a u stavu drugom navesti ukidajući dio prvostepene presude. Ponekad možda to nije moguće, ali u ovoj izreci stavovi I. i II. bi trebali „zamijeniti” mjesta.

pravilno

Treći stav izreke, u ovakvoj situaciji, „rezervisan” je za odluku o zahtjevu tuženog na ime naknade sastava odgovora na žalbu i o tom zahtjevu odlučuje drugostepeni sud, iako je prvostepena presuda u jednom dijelu vraćena prvostepenom sudu na ponovno suđenje.

U izreci drugostepene presude sud će uvijek navesti o čijoj je žalbi odlučeno (tužioca ili tuženog ili o obje žalbe), ime stranke koja je izjavila žalbu (ako je na strani tužioca ili tuženog više lica), odluku koju je donio u vezi sa žalbom (da li je žalba odbijena ili uvažena), da li je prvostepena presuda ispravljena (broj rješenja i datum kad je rješenje o ispravci doneseno), da li je prvostepena presuda potvrđena ili preinačena ili je ukinuta, te da li je ukinuta u cijelosti ili djelimično.

primjer

Žalba tužioca A.A. izjavljena protiv stava prvog izreke kojim je odbijen tužbeni zahtjev tužioca i odlučeno o troškovima postupka, kao i žalba tuženog B.B. izjavljena protiv dijela stava prvog izreke kojim je odlučeno o troškovima postupka se odbijaju i presuda ... broj ... od ... godine u stavu prvom izreke POTVRĐUJE.

Žalba tuženog B.B. izjavljena protiv dijela stava drugog izreke kojim je odbijen protivtužbeni zahtjev ovog tuženog se odbija i presuda ... broj ... od ... u tom dijelu POTVRĐUJE.

Žalba tuženog B.B. izjavljena protiv dijela stava drugog izreke kojim je odlučeno o troškovima postupka se uvažava, odluka o troškovima postupka UKIDA i u tom dijelu predmet vraća prvostepenom sudu na ponovno odlučivanje.

U ovom primjeru prvostepena odluka je potvrđena u svim pobijanim dijelovima osim odluke o troškovima postupka, koja je ukinuta. Takva odluka nije zasnovana na zakonu. O zahtjevu za naknadu troškova postupka sud odlučuje bez raspravljanja (čl. 396. st. 1. ZPP-a). Ako o troškovima postupka tako odlučuje prvostepeni sud, onda i drugostepeni sud u žalbenom postupku, umjesto ukidanja odluke o troškovima postupka, može i treba odlučiti o troškovima prvostepenog postupka na osnovu stanja spisa i troškovnika uz primjenu materijalnog i procesnog prava.

Ako je na strani tužioca i tuženog jedno lice, u izreci ne treba navoditi njihova imena, jer su ona navedena u uvodu presude.

Naime, taj tekst je suvišan, jer se zna ko je tužilac, a ko tuženi. Drugačija je situacija ako je više lica na strani tužioca i tuženog, tada je potrebno navesti i u izreci njihova imena da se tačno zna u odnosu na koga se donosi izreka drugostepene presude i prema kome će se i na čiji prijedlog provesti izvršenje.

Ako je prvostepena presuda potvrđena u cijelosti, tada će, u slučaju da je postavljen zahtjev za naknadu troškova za sastav odgovora na žalbu, drugostepeni sud odlučiti o tom zahtjevu stavom drugim izreke. U toj situaciji znači da je žalba odbijena pa tada sud treba odlučiti i o zahtjevu žalioaca za naknadu troška za sastav žalbe (ako je taj zahtjev postavljen).

Kada je prvostepena presuda preinačena, tada će drugostepeni sud u izreci odlučiti o zahtjevu za naknadu troškova postupka.

U izreci rješenja kojim je ukinuta prvostepena presuda sud će, u zavisnosti od odluke, navesti da se predmet vraća prvostepenom sudu na ponovno suđenje²⁸ ili da se tužba odbacuje²⁹. Ima situacija kada se izrekom drugostepenog suda odluka prvostepenog suda ukida bez vraćanja prvostepenom sudu na ponovni postupak.

Naime, ponovnog postupka i nema, jer je rješenjem o ispravci prvostepeni sud izmijenio ranije donesenu odluku prvostepenog suda o troškovima postupka, a što nije dopušteno, jer nije u pitanju tehnička greška.

primjer

Žalba tuženog se uvažava, rješenje ... broj ... od ... o ispravci rješenja broj ... od ... ukida.

Obavezuje se tužilac da tuženom nadoknadi troškove postupka u iznosu od 170,00 KM, u roku od 15 dana od prijema ovog rješenja.

Odlučujući o žalbi tuženog izjavljenoj protiv prvostepene presude, drugostepeni sud je, postupajući po službenoj dužnosti, a povodom žalbe tuženog, ukinuo prvostepenu presudu u pobijanom dijelu i u tom dijelu tužbu odbacio, jer se radi o zahtjevu tužioca za koji sud nije stvarno nadležan da odlučuje.

²⁸ Čl. 224. st. 1. t. c) ZPP-a, čl. 191. st. 1. t. c) ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 343. st. 1. t. c) Zakona o parničnom postupku BDBiH.

²⁹ Čl. 224. st. 1. t. d) ZPP-a, čl. 191. st. 1. t. d) ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 343. st. 1. t. d) Zakona o parničnom postupku BDBiH.

primjer

Povodom žalbe tuženog A.A. UKIDA se presuda ... broj ... od ... u drugom stavu izreke, kojim je ustanovljeno pravo stvarne služnosti kolskog i pješačkog puta preko gradskog građevinskog zemljišta označenog kao k.p. broj 330/2 „Plac”, njiva 5. klase u površini od 90 m² upisanog u z.k. ul. br. 850 privremenog registra za k.o. Brčko 3, kao poslužnog dobra, u korist nekretnine označene kao k.p. broj 343 „Fehmija”, stambena zgrada površine 120 m² i dvorište površine 445 m², upisane u popisni list broj 1799 k.o. Brčko 3, kao povlasnog dobra, i kojim je ujedno naložen i upis služnosti i odlučeno o troškovima parničnog postupka i tužba se u tom dijelu ODBACUJE.

Svaka stranka snosi svoje troškove parničnog postupka.

Izrekom drugostepenog suda djelimično su uvažene žalbe tužioca i tuženog i prvostepena presuda je u jednom dijelu potvrđena, a u drugom dijelu ukinuta i predmet je u tom dijelu vraćen prvostepenom sudu na ponovno suđenje.

Iako je prvostepena presuda u jednom dijelu ukinuta, drugostepeni sud je o žalbama odlučio presudom (pravilno), jer je prvostepena presuda u drugom dijelu potvrđena.

U takvoj situaciji potvrđujući dio prvostepene presude trebao bi biti sadržan u stavu prvom izreke drugostepene presude, a ukidajući u stavu drugom izreke.

Tekst iz stava drugog izreke: „po pravosnažnosti presude” i „pod prijetnjom prinudnog izvršenja” je nepotreban i ne treba ga unositi u izreku.

Novčane iznose treba navesti i slovima.

primjer

Žalbe tužioca M.M. i tuženog N.N. se djelimično usvajaju i presuda ... broj ... od ... godine, ispravljena rješenjem istog suda od ..., UKIDA u stavu prvom (I) izreke, kojim je tuženi obavezan da tužiocu naknadi nematerijalnu štetu na ime pretrpljenih fizičkih bolova u iznosu od 3.620,00 KM, u stavu drugom (II) izreke i u stavu trećem (III) izreke (odluci o troškovima), te se predmet u tom dijelu vraća prvostepenom sudu na ponovno suđenje.

U ostalom dijelu žalbe stranaka se ODBIJAJU i presuda ... broj ... od ... u dijelu stava prvog (I) izreke, kojim je tuženi obavezan da tužiocu naknadi nematerijalnu štetu na ime pretrpljenog straha u iznosu od 6.175,00 KM sa zakonskom zateznom kamatom počevši od 30. 8. 2017. godine pa do konačne isplate, sve u roku od 30 dana po pravosnažnosti presude, pod prijetnjom prinudnog izvršenja, POTVRĐUJE.

Rijetko, ali dešava se da drugostepeni sud u izreci rješenja kojim je ukinuta prvostepena presuda naloži da se glavna rasprava ili pripremno ročište održi pred drugim sudijom³⁰. Uglavnom, drugostepeni sud tako postupa u situaciji kada postupajući sudija u predmetu ne postupi po uputama drugostepenog suda datim u rješenju kojim je ranije donesena presuda prvostepenog suda ukinuta.

³⁰ Čl. 194. st. 4. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 227. st. 5. ZPP-a RS/FBiH, čl. 347. st. 5. ZPP-a BDBiH.

primjer

Žalbe tužilaca A.A., B.B. i C.C. se UVAŽAVAJU, presuda ... broj ... od ... i dopunska presuda ... broj ... od ... se UKIDAJU i predmet vraća istom sudu na ponovno suđenje.

Nova glavna rasprava održat će se pred drugim sudijom prvostepenog suda.

U izreci drugostepene presude ne treba navoditi tekst: „u preostalom dijelu presuda ostaje neizmijenjena”. Naime, radi se o dijelu prvostepene presude koji žalbom nije pobijan, pa presuda u tom dijelu ostaje neizmijenjena, ali to se ne unosi u izreku drugostepene presude, a sud može na kraju obrazloženja drugostepene presude navesti da prvostepena presuda žalbom nije pobijana u dijelu koji se odnosi na stav ... izreke, pa u tom dijelu prvostepena presuda ostaje neizmijenjena.

Izrekom drugostepene presude žalba tuženog je djelimično uvažena i prvostepena presuda u jednom dijelu potvrđena, a u drugom ukinuta i u tom dijelu predmet je vraćen prvostepenom sudu na ponovno suđenje.

Potvrđujući dio presude, u pravilu, treba biti sadržan u stavu prvom izreke drugostepene presude, a ukidajući u stavu drugom izreke.

Nepotrebno je ime tuženog dva puta navedeno u izreci, a zapravo ne treba nijedanput, jer je na strani tuženog samo jedno lice i njegovo ime je navedeno u uvodu presude.

Suvišan je tekst u izreci da se žalba odbija „kao neosnovana”.

Međutim, nedostaje u izreci sadržaj izreke prvostepene presude u dijelu u kojem je potvrđena. Nije pravilno navesti: „kao u ovoj izreci, „u ostalom pobijanom dijelu”.

primjer

I. Žalba tuženog ... se DJELIMIČNO UVAŽAVA i presuda ... broj ... od ... UKIDA

- u dijelu stava I. izreke kojim je tuženi obavezan tužiocu isplatiti razliku neisplaćenih doprinosa za PIO i zdravstveno osiguranje u ukupnom iznosu od 16.398,83 KM (šesnaesthiljadatristotinedevadesetosam 83/100 konvertibilnih maraka) za vremenski period od 1. 1. 2010. godine do 31. 10. 2017. godine.

- u stavu II. izreke u kojem je sadržana odluka o troškovima parničnog postupka, i predmet se u tom dijelu vraća istom sudu na ponovno suđenje.

II. Žalba tuženog u ostalom dijelu se ODBIJA kao neosnovana i presuda ... broj ... od ... u ostalom pobijanom dijelu stava I. izreke POTVRĐUJE.

primjer

Žalba tuženog M.M. se usvaja i presuda ..., broj ... od ... UKIDA u prvom (I) i drugom (II) stavu izreke, te predmet u ukinutom dijelu vraća prvostepenom sudu na ponovno suđenje.

Drugostepeni sud je uvažio žalbu tužioca i preinačio prvostepenu presudu kojom je usvojio dio tužbenog zahtjeva tužioca.

Nepravilno je u stavu trećem izreke navedeno: „S viškom tužbenog zahtjeva tužilac se odbija.”

Pravilno je navesti: „Preostali dio tužbenog zahtjeva u iznosu od ... odbija se kao neosnovan.”

Nepotrebno su u izreci navedena imena tužioca i tuženog, jer su ona navedena u uvodu presude, a spor je vođen po tužbi jednog tužioca protiv jednog tuženog.

Novčane iznose treba navesti i slovima.

primjer

Žalba tužioca M.M. se usvaja, PREINAČAVA presuda ..., broj ... od ..., pa izreka presude glasi:

Obavezuje se tuženi N.N. da tužiocu na ime naknade materijalne štete isplati iznos od 2.478,60 KM, sa zakonskom zateznom kamatom počevši od 27. 7. 2016. godine, pa do konačne isplate, te da mu nadoknadi troškove parničnog postupka u iznosu od 486,89 KM, a sve u roku od 30 dana od dana prijema presude, pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

S viškom tužbenog zahtjeva tužilac se odbija.

O žalbi tuženog drugostepeni sud je odlučio tako što je u jednom dijelu prvostepenu presudu ukinuo, odlučujući povodom žalbe, a po službenoj dužnosti, te u tom dijelu tužbu odbacio, dok je drugi dio prvostepene presude potvrdio, a u trećem dijelu preinačio.

U takvoj situaciji drugostepeni sud je u stavu prvom izreke trebao navesti potvrđujući dio prvostepene presude, u stavu drugom preinačujući dio, a tek u stavu trećem ukidajući dio.

Nepotrebno su u izreci navedena imena tužioca i tuženog, jer su ona navedena u uvodu presude, a spor je vođen po tužbi jednog tužioca i jednog tuženog.

U izreku ne treba unositi tekst: „od dana prijema ove presude pod prijetnjom prinudnog izvršenja.”

U izreci presude treba odrediti od kada teče paricioni rok. To iz razloga što taj rok tuženom može da teče od različitih momenata npr. od donošenja presude ako ju je preuzeo u sudu ili od dostavljanja presude ako mu je presuda dostavljena poštom. Pravilo je da paricioni rok teče od donošenja presude (odnosno od sljedećeg dana – čl. 179. st. 3. ZPP-a³¹), ali ako je tuženom presuda dostavljena poštom, u izreci treba upozoriti da od dana dostave presude teče rok za dobrovoljno izvršenje činiidbe (paricioni rok). Dakle, paricioni rok teče od onog momenta od kojeg se smatra da je presuda uručena tuženom – preuzimanjem u sudu ili dostavom poštom.

Zato u izreci treba odrediti i vrijeme od kada počinje paricioni rok.

Ispravno je da ne treba pisati u izreci „pod prijetnjom izvršenja”.

primjer

I. Povodom žalbe tuženog M.M., a po službenoj dužnosti, UKIDA se dio presude ... broj ... od ... u dijelu stava I. i u dijelu stava II. izreke u kojem je tuženi obavezan za period počevši od avgusta mjeseca 2015. godine zaključno s mjesecom decembrom 2015. godine isplatiti tužiteljici N.N. razliku plaća u iznosu od po 199,43 KM (stotinudevedesetidevet i 43/100 konvertibilnih maraka) i uplatiti razliku doprinosa za penziono i invalidsko osiguranje i tužba tužiteljice ... se u tom dijelu ODBACUJE.

II. Žalba tuženog se ODBIJA kao neosnovana i presuda ... broj ... od ... u preostalom dijelu stava I. i stava II. izreke POTVRĐUJE.

³¹ Čl. 146. st. 3. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 303. st. 4. ZPP-a BDBiH.

III. Presuda ... broj ... od ... se PREINAČAVA u stavu IV. izreke kako slijedi:

Tuženi se OBAVEZUJE tužiteljici ... umjesto iznosa od 670,00 KM (šeststotinasedamdeset konvertibilnih maraka) platiti troškove parničnog postupka u iznosu od 565,00 KM (petstotinašezdesetpetkonvertibilnihmaraka) u roku od 30 dana od dana prijema ove presude pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

IV. Zahtjev tužiteljice ... za naknadu troška za sastav odgovora na žalbu se ODBIJA.

U izreci je trebalo prvo navesti dio prvostepene presude koji je potvrđen, a u stavu drugom izreke u kojem je dijelu prvostepena presuda preinačena.

Na strani tužioca i tuženog je jedno lice, pa nije trebalo u izreci ime tuženog navesti četiri puta, niti ime tužiteljice.

U izreku ne treba unositi tekst: „od dana prijema ove presude pod prijetnjom prinudnog izvršenja” (sadržan u stavu prvom, treći pasus izreke), niti da „prvostepena presuda u stavu III. izreke ostaje neizmijenjena”, kako je navedeno u stavu trećem izreke drugostepene presude.

Ako prema okolnostima slučaja ocijeni potrebnim, sud može na kraju obrazloženja drugostepene presude navesti u kojem dijelu prvostepena presuda žalbom nije pobijana, te da u tom dijelu ostaje neizmijenjena. To bi značilo da sud u svakom konkretnom predmetu, zavisno od obima i složenosti tužbenog zahtjeva i dijela zahtjeva koji jeste ili nije pobijan, treba procijeniti da li je potrebno u obrazloženju navesti taj tekst.

U izreku ne treba unositi tekst sadržan u stavu trećem drugostepene odluke.

primjer

I. Žalba tuženog A.A. izjavljena protiv dijela presude ... broj ... od ... u kojem je odlučeno o naknadi nematerijalne štete za duševne bolove zbog naruženosti se UVAŽAVA i presuda se u tom dijelu sadržanom u stavu I. izreke i u dijelu u kojem je sadržana odluka o troškovima parničnog postupka u stavu IV. izreke PREINAČAVA, kako slijedi:

ODBIJA SE tužbeni zahtjev kao neosnovan da za duševne bolove zbog naruženosti tuženi tužiteljici B.B. isplati iznos od 500,00 KM (petstotina konvertibilnih maraka) zajedno sa zakonskom zateznom kamatom.

Tuženi se OBAVEZUJE tužiteljici, umjesto iznosa od 651,08 KM (šeststotinapedesetijedne i 8/100 konvertibilnih maraka), platiti troškove parničnog postupka u iznosu od 436,87 KM (četiristotinetridesetišest i 87/100 konvertibilnih maraka) u roku od 30 dana od dana prijema ove presude pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

II. Žalba tuženog se u ostalom dijelu ODBIJA kao neosnovana i presuda ... broj ... od ... se u ostalom dijelu stava I. i u stavu II. izreke POTVRĐUJE.

III. Presuda ... broj ... od ... u stavu III. izreke ostaje neizmijenjena.

Odlučujući o žalbi tuženog prvostepena presuda je presudom drugostepenog suda u jednom dijelu potvrđena, a u drugom preinačena.

4. Obrazloženje

Autori: Goran Nezirović, Ruža Gligorević i Muhamed Cimirotić

4.1 Zahtjevi stranaka

Ispod izreke odluke, a prije početka obrazloženja stavlja se naslov „Obrazloženje” velikim početnim slovom bez rastavljanja (čl. 63. st. 7. t. c) Pravilnika).

Na značaj obrazloženja sudske odluke ukazuje i odredba čl. 6. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (pravo na pravično suđenje) kojom je stranci zagantovano pravo na obrazloženu sudsku odluku.³² Ugled suda kao pravosudne institucije, između ostalog, u velikoj mjeri zavisi od toga da li su sudske odluke u dovoljnoj mjeri jasne i široj javnosti, na čijem povjerenju, u krajnjem, počiva autoritet sudstva.

Obrazloženje sudske odluke mora biti jasno i razumljivo, a izražavanje mora odgovarati ugledu suda (čl. 63. st. 2. Pravilnika).

Sadržaj obrazloženja sudske odluke propisan je odredbama ZPP-a³³, koje glase:

„U obrazloženju sud će izložiti: zahtjeve stranaka, činjenice koje su stranke iznijele i dokaze koje su izvele, koje je od tih činjenica sud utvrđivao, zašto i kako je utvrdio, a ako ih je utvrdio dokazivanjem, koji su dokazi izvedeni, te kako ih je ocijenio.”

U uvodnom dijelu obrazloženja presude sud će izložiti zahtjeve stranaka.

U obrazloženju presude zbog propuštanja – treba obrazložiti postojanje zakonskih uslova za njeno donošenje iz čl. 182. st. 1. ZPP-a³⁴, a posebno detaljno obrazložiti nepostojanje očigledne neosnovanosti zahtjeva iz čl. 182. st. 2. ZPP-a.³⁵

U obrazloženju presude na osnovu priznanja sud treba obrazložiti razloge koji opravdavaju njeno donošenje, uz poseban osvrt na sadržaj i smisao izjave tuženog o priznanju tužbenog zahtjeva iz tog razloga što nekada sud (pogrešno) izjavu tuženog smatra priznanjem tužbenog zahtjeva, a ustvari se radi o izjavi o priznanju činjenica, a ne tužbenog zahtjeva.

U obrazloženju presude na osnovu odricanja iznijet će se razlozi koji opravdavaju njeno donošenje, uz naglasak na obrazlaganje razloga zbog kojih se može zaključiti da izjava tužioca jeste odricanje od tužbenog zahtjeva.

Zahtjevima stranaka određen je predmet spora i ustvari predstavljaju prijedlog izreke presude čije donošenje tužilac kao i tuženi (ako je podnesena protivtužba) traže. Stoga tužbeni zahtjev, kao i protivtužbeni zahtjev, mora biti određen kako u kvalitativnom, tako i kvantitativnom smislu.

³² Evropski sud za ljudska prava, Van der Hurk protiv Holandije, presuda od 19. aprila 1994. godine; Ustavni sud Bosne i Hercegovine, AP 1908/06. Vidi: fusnota 1. Priručnika.

³³ Čl. 158. st. 4. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 191. st. 4. ZPP-a, čl. 310. st. 4. ZPP-a BDBiH.

³⁴ Čl. 149. st. 1. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 306. st. 1. ZPP-a BDBiH.

³⁵ Čl. 149. st. 2. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 306. st. 2. ZPP-a BDBiH.

Tužbu odnosno protivtužbu u kojoj tužbeni odnosno protivtužbeni zahtjev nije na taj način postavljen, sud će vratiti stranci na ispravku ili dopunu.

Kod interpretiranja zahtjeva stranaka sud će navesti pravno relevantne činjenice, jer je, u pravilu, vezan za činjenične navode stranaka i svoju odluku (po tužbi i protivtužbi) može zasnovati samo na navodima koje su stranke iznijele, a u protivnom (ako je sud svoju odluku zasnovao na drugačijem činjeničnom osnovu od onog na koji su se stranke pozvale) zahtjev je prekoračen.

Nakon izloženog tužbenog zahtjeva tužioca, te pravno relevantnih činjenica i dokaza kojima se utvrđuju te činjenice, sud će izložiti na koji način je tuženi osporio tužbeni zahtjev tužioca, odnosno navesti sve procesnopravne prigovore (nadležnost suda, stranačka sposobnost, litispendencija, *res iudicata* i dr.), kao i materijalnopravne prigovore (prigovor aktivne legitimacije tužioca u sporu, te prigovor zastare), te izložiti protivtužbeni zahtjev, ukoliko je tuženi podnio protivtužbu.

Pravno relevantne činjenice „određuje” predmet spora, u zavisnosti od toga da li je u pitanju deklaratorna zaštita (utvrđuje se sadržaj pravnog odnosa), kondemnatorna (nalaže se neko činjenje, trpljenje ili da se nešto propusti) ili se radi o konstitutivnoj zaštiti (kada se ustanovljava novi pravni odnos ili se postojeći pravni odnos preinačava ili ukida).

Zahtjevi stranaka koji inače određuju predmet spora, determinišu i sadržaj obrazloženja presude. Tužilac će navesti pravno relevantne činjenice na kojima je zasnovan tužbeni zahtjev, a tuženi relevantne prigovore (procesnopravne i materijalnopravne) kojima je osporen tužbeni zahtjev tužioca.

U obrazloženju presude uvijek treba navesti konačno postavljen zahtjev.

4.2 Činjenično stanje

Istražno/Raspravno načelo

Autori: Senad Tica i Biljana Majkić-Marinković

Raspravno i istražno načelo su načela procesnog prava koja nam, u suštini, govore o tome ko je nosilac inicijative za prikupljanje procesnog materijala (činjenica, dokaza).

Sve dok kod nas nije izvršena temeljna reforma parničnog procesnog zakonodavstva donošenjem novih zakona koji su sada u primjeni, na snazi je bio Zakon o parničnom postupku („Službeni list SFRJ”, broj 4/77, 36/80, 69/82, 58/84, 74/87, 27/90 i 35/91). Osnovno načelo u parnici po odredbama ovog zakona bilo je istražno načelo čija se temeljna karakteristika iskazivala u dužnosti suda da utvrđuje činjenice i prikuplja dokazni materijal i, kao takvo, dominiralo je procesnim postupkom. Njegova dominacija je u manjoj mjeri bila ublažena međusobnom dopunom s raspravnim načelom, koje je nalagalo strankama da su dužne iznijeti sve činjenice na kojima zasnivaju svoje zahtjeve i predložiti dokaze kojima se utvrđuju te činjenice.

Osnovno načelo koje je sada dominantno u parničnom postupku jeste raspravno načelo (član 7. Zakona o parničnom postupku³⁶). Njegova suština je u tome što je stranka dužna da sudu pruži nepohodan procesni materijal za odluku o zahtjevu, a proističe iz načela dispozicije.

Za one sudije koji imaju potrebu da unose latinske izreke u obrazloženja svojih presuda (što je apsolutno nepotrebno) to bi predstavljalo maksime „daj mi činjenice, dat ću ti pravo” i „sudija treba suditi na osnovu navoda i dokaza koje su stranke ponudile”.

³⁶ Čl. 7. st. 1. Zakona o parničnom postupku: „Stranke su dužne da iznesu sve činjenice na kojima zasnivaju svoje zahtjeve i da izvode dokaze kojima se utvrđuju te činjenice.”, čl. 12. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 7. ZPP-a BDBiH.

Uvođenje raspravnog načela imalo je za cilj ostvarenje ekonomičnosti i efikasnosti postupka, što se zbog devijacija u primjeni procesnog zakonodavstva nije ostvarilo na očekivanom nivou. Osnovno pravilo postojanja jednog pripremnog ročišta i ročišta za glavnu raspravu u praksi skoro da je postalo izuzetak. Posljedica toga je donošenje zakonskih propisa kojima se štiti suđenje u razumnom roku, uslovljeno odlukama Evropskog suda za ljudska prava i odlukama Ustavnog suda Bosne i Hercegovine zbog povrede prava na pravično suđenje³⁷.

Pravo na suđenje u razumnom roku se ne primjenjuje na sve postupke, već je za njegovu primjenjivost neophodno da se radi o sporu o nekom građanskom pravu ili obavezi, da to pravo ili obaveza ima osnov u domaćem pravu i mora biti po svojoj prirodi „građansko“.

Brojni su postupci na koje se primjenjuje pravo na suđenje u razumnom roku³⁸.

4.3 Činjenice u postupku

U skladu s prethodno iznesenom o važećim načelima u parničnom postupku, stranke su dužne iznijeti činjenice na kojima zasnivaju svoje zahtjeve, a obaveza suda je razmotriti i utvrditi samo činjenice koje su stranke iznijele. Iznošenje činjenica je, prema navedenom, u dispoziciji stranaka. One to mogu, ali ne moraju učiniti, pa dužnost iznošenja činjenica predstavlja teret tvrdnje koji je na strankama.

Izuzetno, sud je ovlašten da sam utvrdi činjenice i naloži izvođenje dokaza u određenim slučajevima koji su uvijek faktičko pitanje svakog predmeta (čl. 7. st. 3. ZPP-a)³⁹.

Samo kad se radi o primjeni prinudno pravnih propisa, sud je ovlašten, po službenoj dužnosti, utvrditi činjenice koje se tiču tih raspolaganja.

primjer

*Predmet spora je zahtjev za ispunjenje ugovora o prodaji nepokretnosti koji je zaključen 2015. godine – sud će po službenoj dužnosti ispitati uslove koji se tiču formalno-pravne valjanosti ovog ugovora (da li ugovor predstavlja notarski obrađenu i ovjerenu pismenu ispravu).*⁴⁰

primjer

U slučaju ugovora o zajmu između fizičkih lica – ako je ugovorena obaveza zajmoprimca da plati i kamatu, sud takvoj odredbi neće pružiti sudsku zaštitu ako je ugovorena stopa protivna prinudnim propisima.

Obaveza suda da sam utvrđuje činjenice za donošenje pravilne odluke o sporu koji postoji između stranaka, nezavisno od činjenica koje stranke iznose, vezana je za određene postupke (npr. sporovi u vezi s povjeravanjem i izdržavanjem maloljetne djece, eksproprijacija) i uslovljena je time što se

³⁷ Zakon o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku („Službeni glasnik RS”, broj 99/20), Zakon o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH”, broj 2/21). Navedeni zakon u Federaciji Bosne i Hercegovine se nalazi u formi nacрта.

³⁸ Ustavni sud Bosne i Hercegovine, odluka broj AP 261/03 od 26. 8. 2004, AP 473/04 od 18. 3. 2005, AP 428/04 od 23. 5. 2005, AP 2706/06 od 14. 10. 2008, AP 434/04 od 18. 1. 2005, AP 128/03 od 21. 9. 2004, AP 71/02 od 28. 4. 2004, AP 1365/05 od 29. 9. 2006, AP 128/06 od 10. 1. 2008, AP 491/04 od 28. 6. 2005, AP 221/02 od 26. 8. 2004, AP 116/02 od 29. 9. 2004, AP 548/03 od 29. 10. 2004, U 32/02 od 24. 10. 2003. i U 66/03 od 21. 7. 2004. godine. Literatura: „Vodič – Suđenje u razumnom roku”, Ustavni sud Bosne i Hercegovine, Sarajevo 2021.

³⁹ „Sud je ovlašten da utvrdi i činjenice koje stranke nisu iznijele i naloži izvođenje dokaza koje stranke nisu predložile ako iz rezultata rasprave i dokazivanja proizilazi da stranke idu za tim da raspoložu zahtjevima kojima ne mogu raspolagati.”, čl. 12. st. 2. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 7. st. 3. ZPP-a BDBiH.

⁴⁰ „Sud je ovlašten da utvrdi i činjenice koje stranke nisu iznijele i naloži izvođenje dokaza koje stranke nisu predložile ako iz rezultata rasprave i dokazivanja proizilazi da stranke idu za tim da raspoložu zahtjevima kojima ne mogu raspolagati.”, čl. 12. st. 2. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 7. st. 3. ZPP-a BDBiH.

radi o odnosima koji su regulisani imperativnim normama. U vođenju parnice kod tih sporova, sud je taj koji cijeni da li je činjenično stanje pravilno i potpuno utvrđeno, pa ukoliko nađe da činjenice koje su stranke iznijele i utvrđivale nisu dovoljne za pravilnu primjenu materijalnog prava, sam će odrediti da se one utvrde. Međutim, to je izuzetak koji potvrđuje opće pravilo da u parnici stranka ima obavezu iznijeti (i dokazati) činjenice na kojima zasniva svoj zahtjev, odnosno kojima se osporava zahtjev protivne stranke.

primjer

Postupak određivanja naknade za eksproprisane nekretnine sud vodi po službenoj dužnosti (čl. 159. st. 1. Zakona o vanparničnom postupku). U tu svrhu zakazuje ročište na kojem će omogućiti učesnicima da se izjasne o obliku i obimu, odnosno visini naknade, kao i dokazima (imajući u vidu i dokaze pribavljene u upravnom postupku) o vrijednosti nekretnine koji se pribavljaju po službenoj dužnosti (čl. 160. st. 1. Zakona o vanparničnom postupku). Sud će, prema st. 2. čl. 160. Zakona o vanparničnom postupku, na ročištu izvesti i druge dokaze koje učesnici predlože, što podrazumijeva njihovu aktivnu ulogu u postupku prikupljanja dokaza i utvrđivanja činjenica relevantnih za odlučivanje.⁴¹

Načelo materijalne istine je napušteno jer je njegova primjena u praksi za posljedicu imala da je postupak postao dugotrajan, neefikasan i onemogućavao je suđenje u razumnom roku. Očekivana promjena parničnog procesnog postupka trebala je dovesti do toga da se postupak provede brzo, efikasno i ekonomično. Upravo je to bio osnovni razlog da se novim procesnim zakonom propiše da je pravilo održavanje jednog pripremnog ročišta i ročišta za glavnu raspravu, a da je drugačije ponašanje samo izuzetak koji treba vrlo rijetko primjenjivati, i to pod određenim zakonskim uslovima. Razlozi za odlaganje i odgađanje⁴² ročišta taksativno su navedeni.

primjer

Iz stanja spisa ovog predmeta proizilazi da je prvostepeni sud u tri navrata povrijedio odredbu čl. 112. Zakona o parničnom postupku jer je, bez zakonskog uporišta, udovoljavao prijedlogu punomoćnika tužioca za odlaganje ročišta, uprkos tome što se suprotna strana ovom prijedlogu protivila, tražeći da sud postupi u skladu s odredbom čl. 97. st. 3. Zakona o parničnom postupku (...). Postupajući na taj način, prvostepeni sud je grubo prekršio odredbe procesnog prava na štetu tuženog, posebno kada se ima u vidu da, prema st. 2. čl. 112. Zakona o parničnom postupku, stranka može samo jednom tražiti odlaganje ročišta iz istog razloga. Dakle, sve i da je postojao zakonski osnov za odlaganje ročišta na prijedlog tužioca (a nije), sud je mogao samo jednom odložiti ročište, a ne tri puta, kako je to u konkretnom slučaju učinio prvostepeni sud. Ovo kršenje citiranih odredbi Zakona o parničnom postupku je uticalo na donošenje zakonite i pravilne odluke u ovom sporu, pa se ne mogu prihvatiti uopćeni razlozi drugostepenog suda da odlaganjem ročišta prvostepeni sud nije povrijedio odredbe parničnog postupka.⁴³

⁴¹ „Sud je ovlašten da utvrdi i činjenice koje stranke nisu iznijele i naloži izvođenje dokaza koje stranke nisu predložile ako iz rezultata rasprave i dokazivanja proizilazi da stranke idu za tim da raspolazu zahtjevima kojima ne mogu raspolagati.“, čl. 12. st. 2. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 7. st. 3. ZPP-a BDBiH.

⁴² Čl. 111. i 112. ZPP-a, čl. 78. i 79. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 234. i 234. ZPP-a BDBiH.

⁴³ „Sud je ovlašten da utvrdi i činjenice koje stranke nisu iznijele i naloži izvođenje dokaza koje stranke nisu predložile ako iz rezultata rasprave i dokazivanja proizilazi da stranke idu za tim da raspolazu zahtjevima kojima ne mogu raspolagati.“, čl. 12. st. 2. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 7. st. 3. ZPP-a BDBiH.

primjer

Općinski sud u predmetnom parničnom postupku zakazivao je ročišta koja su stalno odgađana zato što nisu bile ispunjene procesne pretpostavke za održavanje rasprave, tj. zato što nisu bile dostavljene tačne adrese tuženih ili njihovih nasljednika... Općinski sud nije iskazao adekvatnu ažurnost u vođenju vanparničnog postupka (odgađanjem ročišta na neodređeno vrijeme u više navrata, kao i neodržavanjem zakazanog ročišta na određeni datum), što je, između ostalog, rezultiralo potpunom pasivnošću tog suda u određenim periodima, kao i kasnijim odugovlačenjima i neblagovremenom preduzimanju procesnih radnji (određivanjem da se dokazi izvode vještačenjem) sve do donošenja prvostepenog rješenja... Takvim neefektivnim rukovođenjem postupkom, zapravo, ključno je uticao da je postupak trajao tako dugo pred tim sudom (skoro sedam godina).⁴⁴

Sudovi vrlo često pribjegavaju prihvatanju prijedloga za odlaganje ročišta, iako je jasno na prvi pogled da je on neosnovan. To se posebno uočava kod onih predmeta za koje sudija cijeni da su pravno komplikovani ili smatra da mu treba „još vremena” da taj predmet „dođe na red”.

primjer iz prakse

U tužbi za naknadu štete počinjene klevetom, tuženi je u odgovoru na tužbu, između ostalog, predložio i provođenje dokaza saslušanjem dva svjedoka. Odgovor na tužbu je, zajedno s pozivom za pripremno ročište, dostavljen punomoćniku tužioca. Na pripremnom ročištu tuženi ponovno predlaže da se ovi svjedoci saslušaju na ročištu za glavnu raspravu, navodeći okolnosti na koje se trebaju saslušati.

Punomoćnik tužioca traži odlaganje ročišta, a što se tiče prijedloga tuženog za izvođenje dokaza, o tome će se izjasniti na nastavku ročišta.

Punomoćnik tuženog se protivi odlaganju pripremnog ročišta.

Punomoćnik tužioca izjavi da insistira na prijedlogu za odlaganje ročišta jer nije imao saznanja na koje okolnosti će se svjedoci tuženog saslušati, te mora obaviti konstatacije s tužiocem.

Sud donosi

RJEŠENJE.

Pripremno ročište se odlaže za ...

Analizom većeg broja sudskih odluka koje daju uvid u sudske prakse, dolazi se do zaključka da je raspravno načelo prihvaćeno kao „odsustvo” sudije sve do zaključenja glavne rasprave, odnosno da je primjena pravila „daj mi činjenice, dat ću ti pravo” sudiji dala pasivnu ulogu u postupku, što svakako nije bila intencija zakonodavca. Posljedica takvog ponašanja ponekad može dovesti do pravnog uslošnjanja spora koji po redovnom toku stvari to ne bi postao da je sudija bio „uključen” u postupak.

⁴⁴ „Sud je ovlašten da utvrdi i činjenice koje stranke nisu iznijele i naloži izvođenje dokaza koje stranke nisu predložile ako iz rezultata rasprave i dokazivanja proizilazi da stranke idu za tim da raspolazu zahtjevima kojima ne mogu raspolagati”, čl. 12. st. 2. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 7. st. 3. ZPP-a BDBiH.

primjer iz prakse

Stranka je podnijela prijedlog za izvršenje na osnovu mjenice kao sredstva osiguranja kredita koji je sud usvojio. Nakon prigovora izvršenika, postupak se nastavlja kao po tužbi. Nakon što je sud otvorio pripremno ročište, tužilac izjavljuje da ostaje u cijelosti kod tužbe (prijedloga za izvršenje) i postavljenog zahtjeva. Predlaže da se kao dokaz na glavnoj raspravi provede čitanje ugovora o kreditu i anuitetnog plana otplate, te provede vještačenje po vještaku finansijske struke. Ujedno uređuje tužbeni zahtjev tako što traži da se tuženi obaveže da mu na ime duga plati iznos od ... KM sa zateznim kamatama. Nakon toga pojašnjava da su stranke u obligacionom odnosu jer su zaključile ugovor o kreditu, a tuženi je kao korisnik izdao mjenicu radi osiguranja povrata kredita. Tuženi prigovara da nije jasno da li je pravni osnov dug po ugovoru o kreditu ili po mjenici. Po okončanju pripremnog ročišta, sud donosi rješenje i određuje datum održavanja ročišta za glavnu raspravu i izvođenje dokaza predloženih od stranaka.

U konkretnom slučaju, spor koji je započet kao mjenični pretvoren je u obligacionopravni. Stranka je istaknula prigovor zastarjelosti potraživanja, pa je tako i inače sporno pitanje zastarjelosti potraživanja anuitetne otplate kredita, koje nije jednako rješavano u sudskoj praksi (da li primijeniti opći ili posebni zastarni rok), ovdje dodatno usložnjeno neophodnošću ocjene da li je ili nije došlo do preinačenja tužbe i da li je to i na koji način uticalo na tok zastarjelosti (da li je bilo prekida zastarnog roka) i zašto.

I sada važeći procesni zakon, kroz ovlaštenje suda da postavlja pitanja svjedocima, vještaku i strankama tokom rasprave⁴⁵, ostavlja mogućnost, ali i obavezu sudu, da ima važnu ulogu u osiguravanju da parnične stranke u potpunosti prezentiraju relevantne činjenice.

Krucijalno je da je svakoj stranci dat jednak procesnopravni položaj u postupku, odnosno jednaka mogućnost pristupa sudu u procesnom i materijalnom smislu, čime isključivo od njihovih mogućnosti, umijeća i znanja da prezentiraju sve relevantne činjenice (i, naravno, da ih dokažu) zavisi konačni uspjeh u sporu. I pored navedenog, sud ne može biti „posmatrač” u parnici jer se mora starati da sudski postupak teče efikasno i ekonomično, pa iako (u pravilu) ne može zahtijevati da stranka utvrđuje određenu činjenicu, niti nalagati njeno utvrđenje ako za to nema zakonski osnov, sud se treba starati da se u postupku ne iznose ili utvrđuju činjenice koje nisu relevantne sa stanovišta donošenja zakonite i pravilne odluke o predmetu spora.

4.4 Sporne činjenice

Prema raspravnom načelu dokazuju se samo činjenice koje su među strankama sporne.

Nesporne odnosno priznate činjenice u pravilu se ne dokazuju. Sud može odrediti da se dokazuju i ove činjenice samo ako stranka njihovim priznanjem ide za tim da raspolaže zahtjevima kojima ne može raspolagati.

Predmet dokazivanja nije ni činjenica čije postojanje zakon pretpostavlja. Umjesto te činjenice dokazuje se njen osnov (*bazis*) ako bude osporen. U parnici ne mogu biti osporene činjenice utvrđene pravosnažnom osuđujućom presudom krivičnog suda, ukoliko obrazuju bitna obilježja krivičnog djela za koje je izrečena presuda.⁴⁶

Zakon predviđa i pojedine slučajeve u kojima se ne dokazuju sporne činjenice. Kada treba utvrditi iznos štete, a o tome nema dokaza ili se radi o nesrazmjernim teškoćama u dokazivanju, sud je

⁴⁵ Čl. 144. st. 2, čl. 161. i čl. 168. ZPP-a, čl. 111. st. 2, čl. 128. i čl. 135. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 268. st. 2, čl. 285. i čl. 292. ZPP-a BDBiH.

⁴⁶ Čl. 17. st. 1. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 12. st. 3. ZPP-a, čl. 12. st. 3. ZPP-a BDBiH.

ovlašten da po svojoj ocjeni odmjeri visinu štete.⁴⁷ Primjeni ovog pravila ima mjesta samo u pogledu iznosa štete, a ne u pogledu tužiočevog prava na naknadu. Odmjeravanjem iznosa štete po slobodnoj ocjeni ne otklanja se dužnost suda da utvrdi sve okolnosti koje su uticale na određivanje tog iznosa. Pod navedenim uslovima sud je ovlašten da odmjeri obim činidbe po slobodnoj ocjeni i u drugim slučajevima u kojima je tužba upravljena na novčani iznos ili na određenu količinu zamjenjivih stvari.

Ne dokazuju se ni one činjenice koje predstavljaju zakonsku presumpciju. Prilikom utvrđivanja činjenica primjenom zakonskih presumpcija na strani koja se na presumpciju poziva, teret dokazivanja je da postoji presumptivna baza, pa bi u takvoj situaciji na protivnoj strani bio teret dokazivanja da presumpirana činjenica nije istinita, iako je utvrđeno da postoji presumptivna baza (oboriva pretpostavka).

Ocem djeteta rođenog u braku ili u periodu do 300 dana po prestanku braka smatra se muž majke djeteta.

Ocem djeteta koje je rođeno van braka smatra se lice koje dijete prizna za svoje ili čije je očinstvo utvrđeno pravosnažnom sudskom presudom.

Ako je dijete rođeno u kasnijem braku majke, ali prije isteka roka od 270 dana po prestanku njenog prethodnog braka, ocem će se smatrati muž majke iz prethodnog braka, osim ako muž majke iz kasnijeg braka s njenim pristankom prizna dijete za svoje.⁴⁸

Svakom od bračnih supružnika pripada po jedna polovina zajedničke imovine.

Svaki od bračnih supružnika može zahtijevati da mu sud odredi veći dio od pripadajuće polovine zajedničke imovine, ako dokaže da je njegov doprinos u sticanju zajedničke imovine očigledno veći od doprinosa drugog bračnog supružnika.⁴⁹

Pravilo je da su presumpcije relativne, oborive i da je dopušteno dokazivati protivno, osim kada je to izričito zakonom predviđena apsolutna presumpcija.

Nesporne činjenice su one činjenice o kojima se stranke saglasno izjašnjavaju.

Priznanje činjenica u suštini je izjava jedne stranke da je saglasna s izjavom druge stranke o postojanju ili nepostojanju neke činjenice na kojoj protivna strana zasniva svoj tužbeni zahtjev.

Priznanje činjenica je jednostrana parnična radnja koju može preduzeti bilo koja strana u postupku. Mora biti preduzeta pred parničnim sudom jer nije relevantna ako je učinjena izvan suda, pa čak i u drugom postupku načelno je nepovoljna za stranku koja čini priznanje. Može biti data izričito ili konkludentno. Izjava volje mora biti data bez mana i stranka mora znati za činjenice koje priznaje.

I sama „šutnja” može predstavljati priznanje ako se primijeni pravilo „za onog koji šuti smatra se da priznaje”.⁵⁰

S obzirom na to da je priznanje nepovoljna parnična radnja za onu stranku koja daje izjavu o priznanju, priznanje konkludentnim radnjama mora se zaključivati restriktivno, uzimajući u obzir izvedene dokaze i utvrđene činjenice (posebno nesporne) te navode stranke kojoj se imputira da je konkludentnom radnjom priznala neku činjenicu.

⁴⁷ Čl. 94. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 127. ZPP-a, čl. 250. ZPP-a BDBiH.

⁴⁸ Čl. 109. st. 2, 3. i 4. Porodičnog zakona Republike Srbije („Službeni glasnik RS”, broj 54/02, 41/08 i 63/14), čl. 53. i čl. 54. st. 1. i 2. Porodičnog zakona FBiH („Službene novine Federacije BiH”, broj 35/05), čl. 50. st. 1, 2. i 3. Porodičnog zakona BDBiH („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH”, br. 23/07).

⁴⁹ Čl. 272. st. 1. i čl. 273. st. 3. Porodičnog zakona Republike Srbije („Službeni glasnik RS”, broj 54/02, 41/08 i 63/14) Z RS, 255.

⁵⁰ Čl. 149. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 182. ZPP-a, čl. 306. ZPP-a BDBiH.

primjer

Tužilac je podnio tužbu radi povrata zajma, a tuženi osporava zahtjev navodima da nikada nisu bili u ugovornom odnosu. Tužilac prilaže kao dokaz uplate koje je tuženi izvršio na njegov račun nakon podnošenja tužbe kao dokaz svojih navoda. U priloženim uplatnicama nije naveden osnov uplate, a iznos ne odgovara visini rate iz ugovora.

Često se u obrazloženjima sudskih odluka dešava previd, u tom smislu da se činjenica koju je iznijela jedna stranka, a druga stranka je nije eksplicitno osporila, označi kao priznata što je pogrešno.

Priznanje činjenica se može dati tokom cijelog postupka, sve do zaključenja ročišta za glavnu raspravu pred prvostepenim sudom, ali u žalbi odnosno odgovoru na žalbu ili na raspravi koja se otvori u postupku pred drugostepenim sudom.⁵¹

Nesigurnost u pogledu zaključka o priznatoj činjenici razrješava se postavljanjem pitanja strankama.

Priznati se može samo činjenica za koju teret dokazivanja leži na protivnoj stranci. Dejstvo priznanja nije neotklonjivo jer stranka može osporiti istinitost protivnikove tvrdnje koju je prije toga priznala za tačnu. Zakon ne propisuje uslove pod kojima priznanje može biti uspješno opozvano i određuje da sud slobodnom ocjenom utvrđuje treba li konkretnu činjenicu uzeti kao priznatu ili osporenu.

Stranka u svom izlaganju može izjaviti da postoji činjenica koja ide u prilog protivniku, a koju on još nije iznio (anticipirano priznanje). Prema raspodjeli tereta tvrdnje koja se zasniva na raspravnom načelu, takva izjava ima značaj priznanja tek od trenutka kad protivnik tu činjenicu iznese, odnosno kada se protivna strana pozove na tu činjenicu. Ako se to ne desi, sud je ne može uzeti kao priznatu činjenicu, već o njenom postojanju odlučuje po pravilu slobodne ocjene dokaza.

Ne dokazuju se ni općepoznate (notorne) činjenice. Općepoznata činjenica je činjenica koja je poznata svakom prosječnom čovjeku ili znatnom broju ljudi na nekom širem ili užem području (u cijeloj zemlji ili na određenom manjem lokalitetu). Općepoznatu činjenicu sud uzima u obzir i kad stranka na nju ne ukaže. Karakter notorne činjenice ima i ona koja je poznata sudu iz njegovog službenog opažanja ili iz spisa suda. Dopušteno je dokazivati da neka činjenica nije notorna ili da ne postoji.

Da li se određena činjenica treba smatrati općepoznatom odlučuje sud po slobodnoj ocjeni.

Zbog svega navedenog je vrlo značajno da sud u pogledu izlaganja stranaka zauzme stav o nepornim činjenicama, i to već na pripremnom ročištu, i da, zbog načela saslušanja stranaka,⁵² s tim stavom upozna stranke.

4.5 Činjenice koje su relevantne za odluku o zahtjevima stranaka

Gornji stav, velika premisa (*premissae maior*) sudskog silogizma (zaključka) obrazuje materijalno-pravna norma koja odgovara činjeničnom stanju svake konkretne parnice koje su iznijele stranke, odnosno koje je utvrdio sud na osnovu raspravljanja. Nalaženje te norme stavljeno je u zadatak suda. Stranke nisu dužne da ukazivanjem na zakonska pravila ili pravne norme iznesu svoju pravnu ocjenu činjenica. U stvarnosti one to redovno čine, ali njihova shvatanja nisu bitna za rješenje spora. Odlučujuća je pravna kvalifikacija koju daje sud.⁵³

⁵¹ Čl. 184. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 217. ZPP-a, čl. 337. ZPP-a BDBiH.

⁵² Čl. 10. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 5. ZPP-a, čl. 5. ZPP-a BDBiH.

⁵³ Čl. 7. st. 2. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 2. st. 3. ZPP-a, čl. 2. st. 3. ZPP-a BDBiH.

Pravila materijalnog prava nisu predmet dokazivanja, s tim što sud tokom parnice može pribavljati strano pravo kad ga je dužan primijeniti, i to posredstvom nadležnog organa uprave i stranaka.

Činjenično stanje koje su iznijele stranke, odnosno utvrđeno raspravljanjem, predstavlja donji stav, malu premisu (*premissae minor*) sudskog silogizma koju sud podvodi pod zakonsku odredbu propisanu za sporni slučaj. Moguće je da tuženi ne osporava da je činjenično stanje onakvo kakvim ga prikazuje tužilac, ali smatra da iz tog stanja stvari ne proističe ona pravna posljedica za koju on to tužbom tvrdi. Ako sud u takvom slučaju nije dužan da neku činjenicu utvrđuje po službenoj dužnosti, spor se svodi na pravno pitanje i sud ga rješava primjenom odgovarajuće norme na činjenično stanje koje je iznio tužilac.

Ono što je važno istaknuti jeste da je sud, po pravilima raspravnog načela, za iznesene činjenične tvrdnje stranaka na kojima one zasnivaju svoje zahtjeve, vezan i nije ovlašten tražiti od stranaka da dopunjavaju činjeničnu građu u slučaju kad odgovarajuća materijalnoppravna norma ukazuje na njen deficit, osim kad se radi o nedozvoljenim raspolaganjima stranaka.

4.6 Tužba/Odgovor na tužbu

Tužilac je u obavezi da već u tužbi⁵⁴ iznese činjenice na kojima zasniva tužbeni zahtjev, a ista obaveza se nalazi i na strani tuženog koji u odgovoru na tužbu, ako osporava tužbeni zahtjev, mora navesti činjenice na kojima zasniva svoje navode.⁵⁵

Za efikasnu pripremu tuženog za raspravljanje o tužbenom zahtjevu, te ostvarivanje svrhe pripremnog ročišta, neophodno je da tužba sadrži sve činjenice na kojima se zasniva tužbeni zahtjev.

Ako u tužbi nisu navedene činjenice na kojima se zasniva tužbeni zahtjev, sud je ovlašten da preduzima radnje kod prethodnog ispitivanja tužbe i dostavljanja tužbe⁵⁶, odnosno ako je podnesak nerazumljiv ili ne sadrži sve što je potrebno za postupanje, da ga vrati podnosiocu radi ispravke ili dopune i za tu radnju odredi rok.⁵⁷ Pritom treba imati u vidu da se tužba neće smatrati nepotpunom ako u njoj nisu navedene odlučne činjenice koje se odnose na osnovanost zahtjeva.

Nema procesnog ograničenja da se isti princip primjenjuje i na odgovor na tužbu ako ne sadrži činjenice na kojima tuženi zasniva navode o osporavanju tužbenog zahtjeva.

Iako se u odnosu na navedena postupanja tužioca i tuženog u odredbama naznačenih članova koristi izraz „mora”, zbog nedostatka konkretne sankcije ako se tako ne postupi, ona nema tu težinu procesne discipline koja se željela postići. Stranke imaju mogućnost da činjenično stanje dopune tokom pripremnog ročišta⁵⁸ i pod određenim uslovima na ročištu za glavnu raspravu.⁵⁹

Sud na osnovu činjeničnih navoda iz tužbe i odgovora na tužbu treba prije održavanja pripremnog ročišta imati predstavu o tome da li su iznesene relevantne činjenice, da li postoje nesporne činjenice, ako ih ima koje su to činjenice, a koje činjenice se ukazuju spornim. Time olakšava i efikasnije koncipira održavanje pripremnog ročišta i rukovođenje njime, bez obzira što stranke mogu na tom ročištu da izmijene ili dopune činjenične navode.

Sud već u postupku prethodnog ispitivanja tužbe mora imati proaktivnu ulogu time što će ocijeniti da li tužba sadrži potrebne činjenične navode, te ako utvrdi da ih nema, donijeti rješenje kojim će taj nedostatak otkloniti prije dostavljanja tužbe na odgovor. Time se pruža mogućnost tuženom da

⁵⁴ Čl. 20. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 53. st. 1. t. 2. ZPP-a, čl. 152. ZPP-a BDBiH.

⁵⁵ Čl. 38. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 71. st. 2. ZPP-a, čl. 194. ZPP-a BDBiH.

⁵⁶ Čl. 33. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 66. ZPP-a, čl. 189. ZPP-a BDBiH.

⁵⁷ Čl. 276. st. 1. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 336. st. 1. ZPP-a, čl. 74. ZPP-a BDBiH.

⁵⁸ Čl. 44. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 77. ZPP-a, čl. 200. ZPP-a BDBiH.

⁵⁹ Čl. 69. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 102. st. 2. ZPP-a, čl. 225. ZPP-a BDBiH.

se blagovremeno upozna s činjeničnim osnovom tužbe i da dâ kvalitetan odgovor, a sudu mogućnost da prije održavanja pripremnog ročišta stekne pregled činjeničnog stanja.

4.7 PRIPREMNO ROČIŠTE

Svrha pripremnog ročišta jeste u raspravljanju o činjeničnim tvrdnjama stranaka na kojima one zasnivaju svoje navode o (ne)osnovanosti tužbenog zahtjeva, te je vrlo važno da sud ne smije biti pasivan u toj fazi postupka, već da ima aktivnu ulogu u razdvajanju spornih od nespornih činjenica. Krajnji cilj raspravljanja na pripremnom ročištu jeste nalaženje odgovora na pitanje o čemu će se raspravljati na ročištu za glavnu raspravu i, s tim u vezi, utvrđivanje nespornih činjenica, spornih činjenica i činjenica o kojima se neće raspravljati.

Selekcijom činjenične građe-materijala dolazi se do onoga što će predstavljati predmet dokazivanja. U datom primjeru sud nema težak zadatak, jer sve relevantne činjenice za odluku o tužbenom zahtjevu nisu sporne (vrijeme zaključenja ugovora za oba stana koja su otkupljena od nosioca stanarskog prava kao stanovi u društvenoj svojini).

primjer iz prakse

Pravobranilaštvo na osnovu ovlaštenja koje ima temeljem Zakona o privatizaciji državnih stanova podnosi 20. 5. 2011. godine tužbu radi utvrđenja ništavosti ugovora o otkupu stana na kojem je postojalo stanarsko pravo. Ugovor je zaključen u aprilu 2003. godine, a nosilac stanarskog prava, pored stana iz tog ugovora, otkupi i drugi stan na kojem je bio sunosilac stanarskog prava po osnovu bračne zajednice s nosiocem stanarskog prava. Drugi ugovor je zaključen u oktobru 2003. godine. U tužbi se Pravobranilaštvo poziva na izmijenjeni čl. 18. Zakona (izmjene iz 2006. godine) koji je pravobranioocu dao pravo da tužbu podnese bez vremenskog ograničenja, dok je prije izmjena bio propisan rok od godinu dana od dana zaključenja ugovora. Tužena ne spori činjenične navode tužbe i poziva se samo na neblagovremenost tužbe. Pravobranilaštvo u činjeničnim navodima tužbe tvrdi da se prvi ugovor odnosio na otkup stana u vlasništvu grada, a drugi na otkup stana u vlasništvu preduzeća, te da je to razlog što je tužba podnesena po protoku roka od godinu dana, ali smatra da izmijenjenim odredbama Zakona više ne postoji vremensko ograničenje, posebno jer se traži ništavost ugovora i poziva se na čl. 109. Zakona o obligacionim odnosima koji propisuje da pravo na isticanje ništavosti ne zastarijeva.

Zadatak suda jeste da činjenično stanje ograniči po obimu i sadržaju prema materijalnom pravu u cilju primjene odgovarajuće materijalne norme.

Zbog toga je od izuzetnog značaja da je sud ispoštovao dio koji se odnosi na prethodno ispitivanje tužbe, jer od toga zavisi da se u fazi pripremnog ročišta pravilno utvrde činjenice koje će se dokazivati, odnosno da se one razdvoje od činjenica koje su priznate, zakonske pretpostavke, neosporene činjenice i općepoznate činjenice, jer za ove važi da se one po slovu zakona ne dokazuju.

Iznošenje činjenica je vremenski ograničeno na pripremnog ročište, a samo pod taksativno ispunjenim uslovima i na ročište za glavnu raspravu, te jednako važi i za tužioca i za tuženog. Ograničenje momenta do kojeg stranka može slobodno iznositi činjenice, a u vezi s pasivnošću sudije u prethodnom ispitivanju tužbe i postupanju na pripremnom ročištu, u praksi prvostepenih sudova dovodi do nedosljedne primjene načela efikasnosti i ekonomičnosti postupka. Naime, „u strahu” da bi neprihvatanje utvrđenja svih predloženih činjenica (s njima vezanih dokaza) moglo predstavljati žalbeni razlog koji bi doveo u pitanje zakonitost odluke, prvostepeni sudovi, u odsustvu stvarne procjene pravno relevantnih činjenica odlučnih za rješavanje konkretnog spornog odnosa, prihvataju da se utvrde sve činjenice koje stranke iznose, a u vezi s tim i izvedu svi predloženi dokazi. Time se

ozbiljno dovodi u sumnju mogućnost ostvarenja standarda suđenja u razumnom roku, jer to često vodi održavanju dva, pa čak i više ročišta, pripremnih ili za glavnu raspravu.

Na seminarima koji su održavani u okviru CEST-a RS/FBiH, spomenuti problem su posebno potencirali privredni sudovi/odjeljenja koja su ukazivala da u praksi stranke tek na pripremnom ročištu iznesu sve dokaze koje sud nije u mogućnosti ocijeniti na tom ročištu, tako da bez selekcije prihvate sve što stranke predlože. U konačnom im se u obrazloženju odluke pojavljuje problem obrazlaganja zašto neki dokazi nisu značajni za odluku, pa pribjegavaju općoj formulaciji da sud „ostale dokaze nije cijenio jer nisu od uticaja na konačnu odluku o tužbenom zahtjevu”. Time, ustvari, samo „pojavljavaju” žalbeni razlog nedostatka obrazloženja presude.⁶⁰

Određivanje dokaza je upravljanje postupkom i sud za takvo rješenje nije vezan, pa se kao „izlaz” iz te situacije ukazuje neophodnost da sudija u vremenu do zakazanog ročišta za glavnu raspravu pregleda predmet i na glavnoj raspravi, ako tako ocijeni, donese procesno rješenje da se odustaje od izvođenja određenih dokaza. Naravno, u obrazloženju odluke je dužan za to dati jasno obrazloženje.

Iako je procesno zakonodavstvo taksativno odredilo šta treba da sadrži rješenje o zakazivanju ročišta za glavnu raspravu⁶¹, česta je situacija da sud u rješenju koje donosi u smislu ove odredbe ne naznači jasno pitanja o kojima će se raspravljati na glavnoj raspravi, odnosno da samo navede dokaze čije su izvođenje stranke predložile ili da koristi opću formulaciju da je ročište zakazano.

negativan primjer iz prakse

Sud donosi rješenje:

Ročište za glavnu raspravu zakazuje se za dan 1. 3. 2019. godine...

Na ročištu za glavnu raspravu provest će se dokazi koje je predložio punomoćnik tužioca: saslušanje tužioca kao parnične stranke, čitanje presude Okružnog suda u B. broj... i presude Vrhovnog suda RS broj ..., čitanje zahtjeva za naknadu štete upućenog Ministarstvu pravde RS, prijedlog za vansudsko poravnanje, vještačenje po vještaku medicinske struke – specijalisti neuropsihijatrije dr. ...

Također je uočeno da se dešava da sud u rješenju ne navede koji će se dokazi izvesti na glavnoj raspravi.

negativan primjer iz prakse

Sud donosi rješenje

i zakazuje ročište za glavnu raspravu za dan ...

Na ročištu će se izvesti dokazi koje su stranke predložile u tužbi, odgovoru na tužbu i na pripremnom ročištu.

Vrlo često sud u zapisniku s pripremnog ročišta konstatuje prijedlog stranke da se, između ostalog, izvede dokaz i saslušanjem svjedoka uz navođenje jasnih činjenica o kojima predloženo lice treba da svjedoči, a kada se donosi rješenje o održavanju ročišta za glavnu raspravu taj prijedlog „ispari”.

⁶⁰ Čl. 158. st. 4. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 191. st. 4. ZPP-a, čl. 311. st. 4. ZPP-a BDBiH.

⁶¹ Čl. 61. st. 1. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 94. st. 1. ZPP-a, čl. 217. st. 1. ZPP-a BDBiH.

negativan primjer iz prakse

Punomoćnik tužioca predlaže da se na ročištu za glavnu raspravu provedu sljedeći dokazi: čitanje ..., saslušanje svjedoka D.R. iz Čačka na sve okolnosti vezano za nastanak saobraćajne nezgode.

Punomoćnik tuženog predlaže da se na ročištu za glavnu raspravu provedu sljedeći dokazi: čitanje ..., saslušanje svjedoka P.M. iz Policijske stanice Višegrad koji je sačinio zapisnik o uviđaju i fotodokumentaciju i da se isti izjasni o okolnostima sačinjavanja zapisnika i fotodokumentacije, izdavanja prekršajnog naloga, te lokacije tragova koji asociraju na naftu na kolovozu.

Sud donosi

RJEŠENJE

Prihvata se prijedlog dokaza te će se na ročištu za glavnu raspravu provesti svi predloženi dokazi.

Provest će se dokaz po vještaku saobraćajne i mašinske struke (određuje se osoba vještačenja i predmet vještačenja).

Ročište za glavnu raspravu se zakazuje za dan ... u ... sati o čemu se obavještavaju punomoćnici parničnih stranaka, te im se pozivi neće slati u skladu s čl. 97. ZPP-a.

Na ročištu za glavnu raspravu raspravljat će se o osnovu i visini tužbenog zahtjeva i provesti svi predloženi dokazi.

Pismenim putem pozvati svjedoke i vještake.

U praksi postupanja po pravnim lijekovima uočeno je da stranke relativno često pokušavaju da pogreške suda u pogledu sadržaja rješenja o zakazivanju ročišta za glavnu raspravu iskoriste kao žalbeni razlog (da nisu pravilno određeni dokazi koji će se izvesti na glavnoj raspravi, da nije jasno o kojim činjenicama se raspravljalo). Nažalost, mora se priznati da je uočljivo i da drugostepeni sudovi, posebno kod predmeta koji su pravno složeni ili obimni, linijom manjeg otpora „iskoriste” ovaj propust nižestepenog suda tako da prihvate žalbeni navod kao osnovan, uz obrazloženje da je to uticalo na zakonitost i pravilnost odluke.

Propust u postupanju prvostepenih sudova, koji je gotovo postao pravilo ponašanja, iskazuje se i u nenavođenju činjenica o kojima će svjedočiti lice koje je predloženo i prihvaćeno da bude svjedok u parnici. U skladu s tim, u zapisnicima s rasprave česti su prigovori da nije predloženo da se svjedok izjasni o činjenici o kojoj je pitan, a posljedica toga je da sud mora zabilježiti prigovor i odlučiti da li će dozvoliti da svjedok odgovori na postavljeno pitanje (odgovor suda često je rezultivan „dozvoljava se” ili „ne dozvoljava se”, a u obrazloženju izostane bilo kakav stav suda zašto je tako odlučeno, što se onda pokušava iskoristiti kao relevantan žalbeni navod).

Da bi se ove nepotrebne pogreške izbjegle, sudija treba krajnje ozbiljno da se posveti pripremi održavanja pripremnog ročišta (to podrazumijeva da je pročitao tužbu, odgovor na tužbu, upoznao se s materijalnopravnim odnosom koji je sporan, razlučio sporne činjenice o kojima treba raspravljati, preliminarno procijenio značaj predloženih dokaza). To će mu omogućiti da tokom cijelog ročišta ima uvid u ponašanje stranaka i njihove prijedloge, te u skladu s tim kvalitetno odredi pitanja o kojima će se raspravljati i relevantne dokaze, a da ne prihvati izvođenje onih dokaza koji nisu relevantni za rješavanje spornog odnosa. Koncentracija dokaza omogućit će ekonomičniji postupak i efikasnije suđenje, te će pomoći sudiji u obrazlaganju odluke.

Relativno čest žalbeni navod jeste da sud u rješenju o izvođenju dokaza nije odredio izvođenje svih dokaza koje je stranka predložila. Ova situacija je uočljiva kada npr. tužilac u tužbi predloži neki

dokaz, a onda na ročištu u fazi njegovog otvaranja izjavi da „ostaje pri tužbi” i da predlaže da se izvedu „sljedeći dokazi”, pa sud rješenjem odredi samo izvođenje „sljedećih dokaza”, a zanemari da je tužilac, ostajući pri tužbi, ustvari ostao i pri predloženim dokazima iz tužbe, bez obzira što ih nije posebno naveo zajedno sa „sljedećim dokazima” koji nisu dokazi iz tužbe.

Zakon o parničnom postupku je svrsishodno koncipiran na taj način da se ogromna važnost daje kvalitetnom pripremnom ročištu, jer je prethodni procesni zakon omogućavao gotovo bezgranično odlaganje ročišta, što je vodilo ka višegodišnjim, pa čak i višedecenijskim sudskim sporovima. Zato je članom 102. stav 2. ZPP-a, kao izuzetak, data mogućnost da se u toku glavne rasprave iznesu nove činjenice i predlože novi dokazi, uz obavezu stranke koja to predlaže da učini vjerovatnim da bez svoje krivice nije bila u mogućnosti iznijeti činjenice i predložiti dokaze na pripremnom ročištu.

primjer

Tužilac je podnio tužbu radi naknade štete, a nakon održanog pripremnog ročišta do održavanja ročišta za glavnu raspravu dobije rješenje prekršajnog suda kojim je tuženi oglašen krivim u vezi sa štetnim događajem.

5. Dokazi i ocjena dokaza

Autori: Senad Tica i Biljana Majkić-Marinković

5.1 Pojam dokazivanja

Dokazivanje obuhvata niz parničnih radnji suda i stranaka: predlaganje (ponuda) dokaza, podnoženje dokaza od strane stranaka i njihovo pribavljanje od strane suda kada je to zakonom propisano, izbor dokaznih sredstava i donošenje odluke o izvođenju dokaza, izvođenje dokaza, ocjena dokaza.

Riječ „dokaz” ZPP upotrebljava u smislu dokaznog sredstva na osnovu kojeg dolazi do saznanja o spornoj činjenici. U zakonu su kao dokazna sredstva predviđeni predmeti uviđaja, isprave, svjedoci, vještaci i stranke.

Pravna teorija razlikuje nekoliko podjela dokaza. Nalazimo da je za praktičnu primjenu važna sljedeća podjela:

- glavni dokaz je dokaz iz kojeg sud izvodi zaljučak o postojanju relevantne činjenice;
- protivdokaz je dokaz kojim se dokazuje da se rezultati postignuti izvođenjem glavnog dokaza ne mogu prihvatiti jer ne dopuštaju izvođenje pouzdanog (izvjesnog) zaključka o postojanju činjenice za koju je ponuđen; ovaj dokaz je uspješan i kad se njime dokaže vjerovatnost tvrdnje kojom se osporava glavni dokaz;
- dokaz o protivnom je dokaz kojim se dokazuje da nema osnova da se o postojanju relevantne činjenice zaključuje po pravilima o relativnim zakonskim presumpcijama; iako je utvrđeno postojanje presumptivne baze, ovaj dokaz je glavni dokaz pa se njime osporena tvrdnja dokazuje do stepena izvjesnosti;
- potpuni dokaz je dokaz koji je podoban da na nesumnjiv način pruži uvjerenje o dokazanoj određenoj činjenici; ovaj dokaz dovodi do izvjesnog saznanja o određenoj činjenici;
- nepotpuni dokaz određenu činjenicu dokazuje samo do stepena vjerovatnosti⁶².

Izvođenje dokaza je upotreba dokaznog sredstva od strane suda u svrhu saznanja. To je, dakle, primanje k znanju tuđeg čulnog opažanja ili mišljenja (saslušanje svjedoka, stranaka, vještaka, čitanje isprava), izlaganje predmeta uviđaja čulima sudije.

Dokaznom snagom jednog dokaznog sredstva smatra se njegova podobnost da kod suda stvori uvjerenje o postojanju sporne činjenice, odnosno istinitosti činjenične tvrdnje stranke. Dokazna snaga dokaznih sredstava se u pravilu ne utvrđuje apstraktno (zakonom, prema vrsti dokaznog sredstva), nego konkretno (ocjenom, prema okolnostima spora).

Završna radnja dokazivanja je ocjena dokaza. Ona se sastoji u ispitivanju da li dokazivanu činjenicu treba, prema dokaznim razlozima, uzeti za postojeću. Dokazni razlozi su sve okolnosti iz kojih sud treba da izvede zaljučak o tom pitanju. Tim pojmom obuhvaćen je ne samo rezultat izvedenih dokaza, nego i sadržaj cjelokupnog raspravljanja.

⁶² Siniša Triva i Mihajlo Dika, *Građansko parnično procesno pravo*, Zagreb, 2004.

5.2 Ponuda i izbor dokaza

Tužilac je već u tužbi dužan predložiti dokaze za činjenične tvrdnje tužbe. Tuženi za svoje činjenične tvrdnje kojima osporava tužbeni zahtjev predlaže dokaze već u odgovoru na tužbu. Tužba i odgovor na tužbu u kojima nisu navedeni (predloženi) dokazi nisu potpuni.

Stranke mogu predložiti dokaze i usmeno na pripremnom ročištu. Zaključenjem pripremnog ročišta za predlaganje dokaza, kao i za iznošenje činjenica, nastaje prekluzija, osim u slučaju kad stranka učini vjerovatnim da dokaze nije mogla ponuditi sudu prije zaključenja pripremnog ročišta, bez svoje krivice⁶³. Kad su kao dokazi predložene pismene isprave i posebni predmeti uviđaja (fotografije, tonski i videozapisi i sl.), stranke su te dokaze dužne priložiti do zaključenja pripremnog ročišta.

Ako se isprava nalazi kod državnog organa ili lica kojem je povjereno vršenje javnih ovlaštenja, a stranka dokaže (učini vjerovatnim) da ispravu nije mogla pribaviti, sud će po prijedlogu stranke ispravu pribaviti od tog organa. Radi utvrđenja činjenica koje se odnose na nedozvoljena raspolaganja stranaka, sud je dužan dokaze pribavljati i po službenoj dužnosti.

Kada je riječ o apsolutnim procesnim pretpostavkama na koje sud pazi po službenoj dužnosti, sud je ovlašten dokaze pribavljati po službenoj dužnosti.

primjer

Kad se u toku postupka vrati poziv s naznakom da je stranka umrla, za utvrđenje te činjenice relevantne za stranačku sposobnost sud je ovlašten po službenoj dužnosti pribaviti izvod iz matične knjige umrlih.

Ako je istaknut prigovor litispendencije ili prigovor presuđene stvari, sud će po službenoj dužnosti odrediti pribavljanje spisa.

Aktivnom ulogom i na osnovu ovlaštenja i obaveze iz ZPP-a, sud na pripremnom ročištu sa strankama raspravlja o procesnoj građi radi njenog uređenja što podrazumijeva da se razjasne nejasne i kontradiktorne činjenične tvrdnje⁶⁴, da se razdvoje nesporne od spornih činjenica, da se razdvoje pravno relevantne činjenice od onih koje to nisu, da se stranke izjasne o tome koji dokaz nude za dokazivanje konkretnih tvrdnji⁶⁵.

Tek nakon što sa strankama provede raspravljanje o činjenicama koje iznose i dokazima koje predlažu u pogledu osnovanosti svojih zahtjeva, sud može donijeti jasnu i potpunu odluku o izvođenju dokaza⁶⁶. Sud je ovlašten da od ponuđenih dokaznih sredstava izabere odgovarajuća za utvrđenje određene činjenice. U rješenju o dokazivanju se navodi činjenica koja predstavlja predmet dokazivanja i dokazno sredstvo kojim se dokazuje ta činjenica.

Prijedlozi za izvođenje dokaza koji nisu značajni za odlučivanje (kada je riječ o dokazima za koje je sud našao da su ponuđeni za činjenice koje nisu pravno relevantne, koje su priznate ili koje su općepoznate) odbijaju se, s tim što je sud u zapisniku dužan navesti razlog odbijanja prijedloga za izvođenje dokaza. Za to rješenje sud nije vezan u daljnjem toku postupka, što znači da ga na ročištu za glavnu raspravu može izmijeniti ako za to postoje opravdani razlozi. Ta odluka morala bi biti obrazložena.

Radi provođenja procesnih radnji iz odredbi čl. 78, 80. i 81. ZPP-a, potrebno je izvršiti preliminarnu kvalifikaciju činjenica koje su iznijele stranke i preliminarnu ocjenu dokaza, sve s ciljem osiguranja

⁶³ Čl. 44. i 69. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 77. i čl. 102. st. 2. ZPP-a RS/FBiH, čl. 200. i 225. ZPP-a BDBiH.

⁶⁴ Čl. 45. st. 2. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 78. st. 2. ZPP-a, čl. 201. st. 2. ZPP-a BDBiH.

⁶⁵ Čl. 47. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 80. ZPP-a, čl. 204. ZPP-a BDBiH.

⁶⁶ Čl. 45. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 81. ZPP-a, čl. 205. ZPP-a BDBiH.

prava na saslušanje stranaka i donošenja pravno zasnovane i pravične presude. Načela efikasnosti, ekonomičnosti i zabrane zloupotrebe procesnih prava podržavaju aktivnu ulogu suda u odnosu na uređivanje procesne građe u fazi pripremanja glavne rasprave.

primjer

Tužilac, banka, u činjeničnim navodima tužbe ističe činjenice koje se odnose na zasnivanje i prestanak ugovora o kreditu raskidom i da su tuženi korisnik kredita i jemci, te istovremeno i činjenice da je ugovor o kreditu osiguran mjenicom, da je mjenica protestovana da su tuženi izdavalac mjenice i mjenični jemci i predlaže dokaze radi utvrđenja činjenica koje se tiču navoda o ugovornom odnosu i onih koji se tiču mjenice. Tužbenim zahtjevom traži isplatu mjeničnog iznosa i kamate od dana dospelosti mjenice do isplate. Tuženi osporava predmetni tužbeni zahtjev prigovorom zastarjelosti potraživanja. Sud će na pripremnom ročištu ukazati tužiocu na kontradiktornosti njegovih činjeničnih navoda u odnosu na istaknuti tužbeni zahtjev ukazivanjem na činjenične tvrdnje koje se tiču obligacionopravnog odnosa i one koje se tiču mjeničnopravnog odnosa i tražiti od tužioca da se izjasni na kojim tvrdnjama zasniva svoj zahtjev. To je potrebno jer za mjenični i obligacioni spor važe različita pravila prema kojima se određuju relevantne činjenice i dokazi za utvrđenje tih činjenica.

primjer

Tužilac je, po prekidu ostavinskog postupka, pokrenuo parnicu protiv zakonskih nasljednika i tražio da se utvrdi da je sa suprugom, koja je u umrla u maju 2015. godine, tokom trajanja braka stekao zajedničku imovinu nepokretnosti i novčana sredstva i da mu pripada ½ tih nepokretnosti i pokretnih stvari, te da ova imovina ne ulazi u ostavinsku imovinu ostaviteljice. Tuženi zakonski nasljednici tvrde da je ostaviteljica, njihova tetka, umrla u maju 2015. godine, da je u vrijeme njene smrti bio u toku žalbeni postupak u parnici za razvod braka između tužioca i ostaviteljice i da je u tom postupku u septembru 2015. godine donesena drugostepena presuda kojom je žalba, ovdje tužioca, odbijena i prvostepena presuda potvrđena. Ističu da je brak prestao razvodom, a ne smrću ostaviteljice i da tužilac nije zakonski nasljednik njihove tetke. Za ove činjenične tvrdnje predlažu da se priklopi i pročita parnični spis o razvodu braka tužioca i ostaviteljice. Sud će zaključiti: Tužbeni zahtjev istaknut u ovoj parnici je stvarno pravni zahtjev. Nije sporno da je ostaviteljica umrla u maju 2015. godine. Tuženi činjeničnim tvrdnjama iz odgovora na tužbu tužiocu osporavaju pravo na nasljeđe, što je irelevantno za odluku o stvarno pravnom zahtjevu. Slijedom toga donijet će odluku kojom će odbiti dokaze predložene radi utvrđenja činjeničnih tvrdnji iz odgovora na tužbu i navesti razloge odbijanja.

Kada je kao dokazno sredstvo predloženo da se priklopi određeni spis predmeta i da se taj spis pročita (u naprijed navedenom slučaju parnični predmet), sud je dužan prije usvajanja tog prijedloga obavijestiti stranku koje pismene isprave iz tog parničnog predmeta želi pročitati. To je iz tog razloga jer zakon predviđa izvođenje dokaza čitanjem isprava. Parnični spis se ne smatra ispravom, pa prilikom određivanja dokaza mora biti navedeno koje pismene isprave se čitaju iz konkretnog spisa (svi zapisnici s ročišta, samo određeni zapisnici, rješenje ili presuda, nalaz vještaka i sl.).

5.3 Izvođenje dokaza

Na ročištu za glavnu raspravu stranke izvode dokaze, međutim, sud i na ovom ročištu ima obaveze i važna ovlaštenja koja zahtijevaju njegovu aktivnu ulogu.

Kad stranka nema punomoćnika, prvo je ispituje sud⁶⁷ i pritom ju je dužan obavijestiti o činjenicama za koje je određeno njeno saslušanje i koje su relevantne za odluku o zahtjevu. Sudija je ovlašten

⁶⁷ Čl. 71. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 104. st. 2. ZPP-a, čl. 227. ZPP-a BDBiH.

postavljati pitanja strankama, svjedocima i vještacima u svakoj fazi saslušanja.⁶⁸ Ovo ovlaštenje sud će koristiti kod nepotpunog obavještenja svjedoka ili stranke o činjenicama, kod kontradiktornih navoda datih u iskazu istog svjedoka ili stranke. Sud će prilikom saslušanja svjedoka ili stranke uvijek upitati otkud su mu poznate činjenice o kojima se izjašnjava.⁶⁹

Sud je dužan voditi računa o potpunosti nalaza i mišljenja vještaka i zato mu nije potreban prijedlog niti saglasnost stranaka da vještaku dâ nalog da nalaz i mišljenje ispravi i dopuni.⁷⁰ U slučaju da vještak ne postupi po nalogu suda za ispravku i dopunu nalaza, sud je po prethodnom izjašnjenju stranaka ovlašten odrediti drugog vještaka.⁷¹

Uviđaj⁷² je parnična radnja suda koja se sastoji u neposrednom posmatranju i istraživanju svojstava stvari ili živih bića, kao predmeta uviđaja, radi utvrđenja istinitosti navoda koji su predmet dokazivanja. Uviđaj se zasniva na načelu neposrednosti (neposrednom opažanju suda), međutim, može biti proveden i na posredan način, preko zamoljenog suda. Prilikom neposrednog opažanja sud (sudija) može koristiti čulo vida, sluha, mirisa, opipa, okusa, što zavisi od predmeta uviđaja i činjenice koja je predmet dokazivanja.

Uviđaj se može obaviti i uz učešće vještaka ako je za izvođenje dokaza potrebno stručno znanje kojim sud ne raspolaže. Vještak u ovom slučaju sudu daje obavještenja potrebna da bi bolje uočio i razumio dokazivanu činjenicu. Prisustvo vještaka ima samo značaj pružanja stručne pomoći sudu, ali uviđaj obavlja sud, te je o toj radnji dužan sačiniti zapisnik i navesti sva neposredna zapažanja sudije o predmetu uviđaja.

Uviđaj, kao posebna parnična radnja suda, može se provesti u sudu. U praksi je uobičajeno da se ta radnja provodi na ročištu za glavnu raspravu (preslušavanje audiozapisa, pregledanje videozapisa, fotografija i sl.), međutim, može biti provedena i van ročišta za glavnu raspravu, odnosno i van zgrade suda. Tada se na izvođenje te parnične radnje primjenjuju pravila o ročištu za glavnu raspravu (uviđaj na licu mjesta). Važno je napomenuti da stranke o uviđaju moraju biti obaviještene.

primjer

U parnici za smetanje posjeda služnosti puta sud provodi parničnu radnju uviđaja radi utvrđivanja tvrdnje tužioca da preko nepokretnosti tuženog postoji vidljiv i djelimično nasut put određene dužine i širine i da je cijelom dužinom i po sredini tog puta tuženi postavio ogradu od žice na betonskim stubovima. Uviđaj se provodi uz učešće vještaka geodetske struke. Sud je dužan sačiniti zapisnik o uviđaju na taj način što će opisati zatečeno stanje navođenjem činjenica o položaju, pravcu pružanja, stanju puta, o ogradi, njenom položaju i izgledu. Pritom će sud koristiti podatke o identitetu nepokretnosti i druge podatke o kojima se izjasnio vještak (mjerenja dužine i širine).

Isprave su predmeti koji sadrže obavijest o činjenicama u pismenom obliku. Zakonom je propisano da se sadržaj pismene isprave utvrđuje njenim čitanjem.⁷³ Obaveza čitanja pismenih isprava propisana je za postupak izvođenja dokaza pred prvostepenim sudom i zasniva se na dosljednoj primjeni načela usmenosti i u vezi je s načelom javnosti. U žalbenom postupku drugostepeni sud je ovlašten sadržaj pismene isprave (koja je pročitana pred prvostepenim sudom) ocijeniti uvidom u istu na sjednici vijeća.⁷⁴

⁶⁸ Čl. 73. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 106. ZPP-a, čl. 229. ZPP-a BDBiH.

⁶⁹ Čl. 111. st. 2. i 3. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 144. st. 2. i 3. ZPP-a, čl. 268. st. 2. i 3. ZPP-a BDBiH.

⁷⁰ Čl. 122. st. 2. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 155. st. 2. ZPP-a, čl. 279. st. 2. ZPP-a BDBiH.

⁷¹ Čl. 122. st. 3. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 155. st. 3. ZPP-a, čl. 279. st. 3. ZPP-a BDBiH.

⁷² Čl. 97. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 130. ZPP-a, čl. 254. ZPP-a BDBiH.

⁷³ Čl. 66. st. 1. i 2. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 99. st. 1. i 2. ZPP-a, čl. 222. st. 1. i 2. ZPP-a BDBiH.

⁷⁴ Čl. 229. t. b) ZPP-a RS, u FBiH stav je Vrhovnog suda FBiH da se u žalbenom postupku na sjednici vijeća isprava kao dokaz može ocijeniti drugačije od ocjene prvostepenog suda samo pod uslovom da se u prvostepenom postupku nisu izvodili dokazi saslušanjem stranaka, svjedoka, vještaka. Dakle, u žalbenom postupku isprava kao dokaz se može drugačije ocijeniti samo onda ako su u prvostepenom postupku bili izvedeni i ocijenjeni dokazi čitanjem isprava ili drugih posredno izvedenih dokaza (zapisnici i sl.).

5.4 Ocjena dokaza

Konačan stav da li spornu činjenicu treba uzeti za dokazanu sud zauzima redovno poslije izvođenja svih dokaza, odnosno nakon zaključenja glavne rasprave. Niz radnji koje čine dokazivanje završava se ocjenom dokaza. To je vrednovanje dokaznih razloga na osnovu kojeg sud izvodi svoj zaključak o pitanju postojanja dokazivane činjenice. Do tog zaključka sud dolazi „po svom uvjerenju, na osnovu savjesne i brižljive ocjene svakog dokaza zasebno i svih dokaza zajedno”.⁷⁵ U tome je suština načela slobodne ocjene dokaza ili slobodnog sudskog uvjerenja. Prema načelu slobodne ocjene dokaza, sud spornu činjenicu uzima za dokazanu samo ako je ocjenom dokaza došao do uvjerenja da je tvrdnja kojom je ona iznesena istinita i obrnuto, sporna činjenica nije dokazana ako sud to uvjerenje nije stekao, nego u njeno postojanje manje ili više sumnja. Ona pogotovo nije dokazana ako je sud došao do uvjerenja o njenom nepostojanju.

Činjenice na kojima se zasniva meritorna odluka u pogledu njihove dokazanosti zahtijevaju zaključak o izvjesnosti. Vjerovatnost je niži stepen dokazanosti i u pravilu se primjenjuje kod dokazivanja određenih procesnopравnih zahtjeva (da stranka nije mogla predložiti dokaz prije zaključenja pripremnog ročišta, da nije mogla pribaviti ispravu od nadležnog organa). Činjenice koje se dokazuju protivdokazom, s obzirom na cilj ovog dokaza (da osujeti utvrđenje zasnovano na glavnom dokazu), dokazuju se do stepena vjerovatnosti.

Izuzetno, u parnicama za zaštitu od diskriminacije, tužilac dokazuje vjerovatnim činjeničnu tvrdnju da je diskriminisan, pa teret dokazivanja činjenice da diskriminacije nije bilo prelazi na tuženog. Tuženi je dužan dokazati izvjesnom činjenicu da diskriminacije nije bilo. U parnicama iz radnih odnosa, u slučaju da poslodavac otkáže ugovor o radu, poslodavac je dužan dokazati da su postojali razlozi za otkaz ugovora o radu i da je radniku isplatio plaće i druge naknade po osnovu rada.

U sistemu u kojem vlada načelo slobodne ocjene dokaza, dokazi nisu rangirani prema njihovoj dokaznoj snazi (naprimjer, nejavna isprava uvijek ima veću vjerodostojnost nego svjedok). Sistemu slobodne ocjene suprotna su i pravila po kojima se određene činjenice ne mogu dokazivati određenom vrstom dokaza. Prema slobodnoj ocjeni dokaza, svako dokazno sredstvo može se upotrijebiti za dokazivanje svake činjenice. Za sud je, po pravilu, mjerodavna vrijednost koju dokazi pokazuju u tekućoj parnici. Njegova ocjena se, dakle, ne vezuje za vrstu dokaznog sredstva, nego je strogo konkretna.

Zato sud može, ako ga okolnosti na to upućuju, pokloniti vjeru svjedoku ili stranci nasuprot nejavnoj ispravi. Indicija može imati veću dokaznu snagu nego neposredni dokaz. Ni broj upotrijebljenih dokazanih sredstava nije odlučujući. Uvjerenje da je sporna činjenica istinita može biti zasnovano na iskazu jednog svjedoka, iako su dvojica ili više njih svjedočili suprotno. Dokazna snaga dokaznog sredstva vezuje se za okolnosti svakog pojedinačnog slučaja, zavisi od sadržaja dokaza i drugih činjenica kojima se mogu braniti njegova vjerodostojnost i dokazna snaga, koje mogu proizilaziti iz drugih dokaza, kao i iz stanja spisa konkretne parnice.

Svoj zaključak o pitanju postojanja sporne činjenice sud zasniva ne samo na rezultatu dokaza koji su o njoj izvedeni, nego i iz rezultata drugih dokaza i cijele rasprave.

Navođenje sadržaja iskaza svjedoka i stranaka u potpunosti ili njihovo parafraziranje, što smo uočili u praksi, ne predstavlja ocjenu dokaza. Polazna tačka kod ocjene dokaza je činjenica koja je bila predmet dokazivanja i stav suda da li su u iskazu iznesene tvrdnje koje potvrđuju postojanje te činjenice uz navođenje tih tvrdnji. Ako u iskazu nisu iznesene tvrdnje o relevantnoj činjenici, sud će opet navesti kratko o čemu se izjašnjavao svjedok ili stranka i zašto to nisu relevantne tvrdnje.

⁷⁵ Čl. 13. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 8. ZPP-a, čl. 8. ZPP-a BDBiH.

primjer

Kad je u parnici za utvrđivanja prava svojine održajem više svjedoka potvrdilo da je tužilac posjednik nepokretnosti preko dvadeset godina, onda sud iskaze tih svjedoka može cijeliti zajedno, navođenjem da su svjedoci A, B i C izjavili da je tužilac obrađivao te nepokretnosti. Svjedok A je izjavio da ga je tužilac angažovao, navesti kada i u kojem periodu, za obavljanje radova poljoprivrednim mašinama. Svjedoci B i C tvrde da su njihove nepokretnosti susjedne s nepokretnostima tužioca, da oni koriste svoje nepokretnosti u svrhu poljoprivredne proizvodnje i da su lično vidjeli da tužilac obavlja određene poljoprivredne radove, navesti kada i u kojem vremenskom periodu.

Sud će prilikom ocjene iskaza svjedoka uzeti u obzir da je svjedok u toku saslušanja mijenjao iskaz, da se njegov iskaz slaže ili razlikuje od iskaza drugog svjedoka o istoj i drugoj činjenici, da je svjedok o relevantnoj činjenici iznosio neposredna saznanja, imajući u vidu, zavisno od predmeta spora, dob svjedoka, obrazovanje, odnosno stručna ili posebna znanja svjedoka o kojima se svjedok izjasnio.

Kod ocjene iskaza stranaka cijelit će okolnost da se stranka ne sjeća događaja u kojima je učestvovala, da je iskaz stranke suprotan činjeničnim tvrdnjama na kojima zasniva svoj zahtjev. Prilikom ocjene dokaza stranaka, sud će izvršiti upoređivanje saglasnosti izjava stranaka u pogledu relevantnih činjenica, kao i u pogledu drugih činjenica koje su stranke iznijele, cijelit će da je u sporu o roditeljskom statusu stranka odbila da se podvrgne ljekarskom pregledu i slično.

Nalaz vještaka se cijeni kao svaki drugi dokaz na osnovu sadržaja tog nalaza i u vezi s drugim dokazima u kojima su sadržane okolnosti u pogledu kojih je određeno vještačenje. Sud je ovlašten prihvatiti nalaz vještaka, te je ovlašten nalazu ne pokloniti vjeru kad je on suprotan drugim izvedenim dokazima. Sud može, zavisno od predmeta vještačenja, prihvatiti nalaz vještaka, ali ne i njegovo mišljenje.

primjer

Kad se vještak poljoprivredne struke u postupku određivanja naknade za eksproprisane nepokretnosti izjasni o položaju, kvalitetu zemljišta, njegovoj podobnosti za poljoprivrednu proizvodnju i iznese mišljenje da je vrijednost zemljišta po 1 kvadratnom metru 20,00 KM, sud je ovlašten prihvatiti nalaz vještaka, a ne prihvatiti njegovo mišljenje kad iz drugih dokaza (odluka suda, poravnanja zaključenih u sudskom postupku) utvrdi da je za zemljište na istom lokalitetu s približno istim karakteristikama ugovorena ili dosuđena niža naknada.

Vještačenje u pravilu obavlja jedan vještak. Kad je sud dozvolio i proveo vještačenje od strane dva vještaka u pogledu utvrđenja istih činjenica, dužan je ocijeniti oba nalaza i zauzeti jasan stav o tome da li su nalazi saglasni ili protivrječni, da li se kod eventualne protivrječnosti radi o bitnim činjenicama i navesti na kojem nalazu/nalazima je zasnivao svoju odluku.

Kad je predloženo čitanje nalaza i mišljenja datih za potrebe nekog drugog postupka, taj dokaz ne predstavlja dokaz vještačenjem, već pismenu ispravu koju sud cijeni slobodnom ocjenom dokaza. Međutim, kad je u postupku pored pismene isprave o vještačenju predloženo i provedeno vještačenje, onda je sud dužan ocijeniti nalaz vještaka i sadržaj pismene isprave i zauzeti stav o njihovom prihvatanju ili neprihvatanju.

Načelo slobodne ocjene dokaza ograničeno je određenim zakonskim rješenjima po kojima se sud ne upušta u ocjenu dokazne snage javne isprave (kad nije osporena). Isto važi za nejavnu ispravu od materijalnopravnog značaja čija autentičnost nije osporena.

Načelo slobodne ocjene dokaza osigurano je načelom neposrednosti koje nalaže da ocjena bude data pod neposrednim utiskom rezultata dokazivanja. Osim neposrednosti i usmenost osigurava slobodnu ocjenu dokaza i omogućava upotpunjavanje rezultata dokazivanja i pretresanje njegove vrijednosti. Načelo slobodne ocjene dokaza je prinudnopravne prirode. Njegovu primjenu stranke ne mogu svojom voljom otkloniti, osim u slučaju kad disponiraju zahtjevima.

Načelo slobodne ocjene dokaza nalaže sudu aktivnu ulogu u postupku dokazivanja. Tim načelom se sudu nameće određeni stepen odgovornosti za tačnost presude.

5.5 Teret dokazivanja

Ocjena dokaza nema uvijek određen rezultat. Takva situacija nastaje kad sud na osnovu ocjene dokaza nije stekao uvjerenje da sporna činjenica postoji. U toj situaciji sud ne može odbiti meritorno odlučivanje. Pravo obje stranke na pravnu zaštitu obavezuje ga da donese presude.⁷⁶ Ispunjenje te dužnosti omogućeno je sudu primjenom pravila o teretu dokazivanja. Ta pravila daju odgovor na pitanje koja stranka snosi rizik nedokazanosti, drugim riječima, na čiju će štetu sud presuditi ako ne dođe do zaključka o postojanju činjenice koja je bila predmet dokazivanja.

Pravila o subjektivnom i objektivnom teretu dokazivanja sadržana su u odredbama ZPP-a.

Svaka stranka dužna je da dokaže činjenice na kojima zasniva svoj zahtjev.⁷⁷ U navedenoj odredbi sadržano je pravilo o subjektivnom teretu dokazivanja koje se primjenjuje tokom cijelog postupka. To je pravi procesni teret stranke koji joj nalaže da kroz sopstvenu aktivnost dovede do izvođenja dokaza radi utvrđenja činjenica na kojima zasniva svoj zahtjev kako bi izbjegla da izgubi spor.

Ako sud na osnovu ocjene izvedenih dokaza ne može sa sigurnošću utvrditi neku činjenicu, o postojanju te činjenice zaključiti će primjenom pravila o teretu dokazivanja.⁷⁸ U ovoj odredbi sadržano je pravilo o objektivnom teretu dokazivanja koje primjenjuje sud na kraju postupka i njegov osnovni element je nesigurnost uvjerenja o spornoj, pravno relevantnoj činjenici, po okončanju raspravljanja i dokazivanja. Primjenom ovog pravila sud je ovlašten da zaključi da u sporu nije uspjela ona stranka koja nije dokazala činjenicu za koju snosi teret tvrdnje, odnosno činjenicu koja joj po materijalnom pravu ide u prilog.

Navedena pravila sadržana u odredbama ZPP-a predstavljaju pravila o pravnim posljedicama neuspjeha da se dokaže istinitost određene činjenične tvrdnje i spadaju u područje procesnog prava. Na područje procesnog prava te se posljedice i manifestuju, međutim, ova pravila neraskidivo su vezana s odredbama materijalnog prava koje su relevantne za odluku o zahtjevima stranaka.

Kod tereta dokazivanja potrebno je ukazati na to da protivnik stranke opterećene dokazivanjem osporava tačnost njene tvrdnje tako što ističe tvrdnju suprotnog sadržaja o kojoj se po njegovom prijedlogu također izvodi dokaz. To u praksi otežava odgovor na pitanje koja se činjenica dokazuje i koja od stranaka snosi rizik za slučaj da sud o toj činjenici ne stekne čvrsto uvjerenje. Treba uzeti u obzir da suprotna tvrdnja druge stranke ima ovdje samo karakter osporavanja, pa i dokaz kojim se takva tvrdnja potkrepljuje ima karakter protivdokaza, a ne glavnog dokaza.

U nekim materijalnopравnim propisima propisane su odredbe kojima je direktno propisan teret dokazivanja.

⁷⁶ Čl. 2. st. 2. ZPP-a, čl. 2. st. 2. ZPP-a BDBiH.

⁷⁷ Čl. 90. st. 1. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 123. st. ZPP-a, čl. 246. st. 1. ZPP-a BDBiH.

⁷⁸ Čl. 93. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 126. ZPP-a, čl. 249. ZPP-a BDBiH.

primjer

Vlasnik stvari u parnici za predaju u posjed stvari mora dokazati svoje pravo svojine, identitet stvari, kao i činjenicu da se stvar nalazi u faktičkoj vlasti tuženog.⁷⁹

Kad tužilac dokaže pretpostavke za subjektivnu odgovornost za štetu (štetnika, oštećenog, štetu, štetnu radnju i uzročnu vezu između štetne radnje i štete), tuženi se može osloboditi od odgovornosti ako dokaže da nije kriv za nastanak štete jer za štetu odgovara na osnovu pretpostavljene krivice.⁸⁰

U slučaju otkaza ugovora o radu zbog teže povrede radne obaveze, poslodavac je dužan da dokaže postojanje razloga za otkaz ugovora o radu.⁸¹

U većini materijalnopравnih propisa nema pravila o teretu dokazivanja, pa se u tom slučaju primjenjuje procesno pravilo o teretu dokazivanja i odgovarajuća odredba materijalnog prava.

primjer

Kad je u pitanju sadržaj ugovora, bitne sastojke ugovora dokazuje onaj ko iz ugovora izvodi pravo, a to je tužilac. Za druge sastojke teško je postaviti zajedničko pravilo. Kad tuženi tvrdi da tužilac nije ispunio svoju ugovornu obavezu, tu činjenicu dužan je dokazati tužilac. Kad tuženi tvrdi da je on ispunio svoju ugovornu obavezu, na njemu je teret dokazivanja te činjenice. Tuženi dokazuje da je ugovoren odložni uslov ako to tvrdi, isto tako, tuženi dokazuje da je ugovoren raskidni uslov, pravo na odustanak od ugovora ili zadržavanje svojine na prodanoj stvari.

Dužnik dokazuje početak roka zastarijevanja, a povjerilac priznanje duga ili činjenicu uslijed koje je zastarijevanje prekinuto ili je nastupio zastoj zastarijevanja.

Teret dokazivanja činjenice uslijed koje je isključenje nasljednika osnovano leži na onome ko se na isključenje poziva.

U parnici za pobijanje pravnih radnji dužnika tužilac, koji tužbom pobija teretno raspolaganje, dužan je dokazati nesavjesnost ugovarača (namjeru ili nepažnju) u vrijeme zaključenja pravnog posla kad otuđilac i pribavilac nisu bračni supružnici ni srodnici.⁸²

Značaj zakonske pretpostavke ili presumpcije se sastoji u tome što se pretpostavljena činjenica ne dokazuje, ali je dozvoljeno dokazivati suprotno kad se radi o oborivoj zakonskoj pretpostavci. U tom slučaju uvijek se dokazuje samo ono što je zakonskoj pretpostavci suprotno. Kad je osporena oboriva zakonska pretpostavka, teret dokazivanja je na onome ko osporava tu činjenicu.

⁷⁹ Čl. 93. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 126. ZPP-a, čl. 249. ZPP-a BDBiH.

⁸⁰ Čl. 93. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 126. ZPP-a, čl. 249. ZPP-a BDBiH.

⁸¹ Čl. 93. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 126. ZPP-a, čl. 249. ZPP-a BDBiH.

⁸² Čl. 93. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 126. ZPP-a, čl. 249. ZPP-a BDBiH.

primjer

Savjesnost državine se pretpostavlja.⁸³ Neprekidnost državine se pretpostavlja.⁸⁴ Onaj ko tvrdi da je posjednik nesavjestan, dužan je dokazati tu tvrdnju. Onaj ko tvrdi da je posjed prekinut, dužan je to dokazati.

Kod tužbe za pobijanje pravnih radnji dužnika, ukoliko se radi o pribaviocu koji je srodnik ili bračni supružnik otuđioca, njegova nesavjesnost se pretpostavlja.⁸⁵ Tuženi bi u ovoj parnici bio dužan dokazati da je savjestan ukoliko tom tvrdnjom osporava tužbeni zahtjev.

Od oborivih zakonskih pretpostavki potrebno je razlikovati neoborive pretpostavke (tzv. pretpostavke o pravu) kad dokazivanje suprotnog nije dozvoljeno.

primjer

Kad se tužbom pobija besplatna pravna radnja dužnika, smatra se da je dužnik znao da predmetnim raspolaganjem nanosi štetu povjeriocu.⁸⁶ Ovdje se otuđilac smatra nesavjesnim, a u odnosu na pribavioca nesavjesnost nije relevantna činjenica. Nesavjesnost na strani dužnika (otuđioca) je u ovom slučaju predviđena kao neoboriva zakonska pretpostavka, pa nije dozvoljeno dokazivati suprotno.

Prema izloženom, primjena pravila o teretu dokazivanja složena je jer zavisi od stranačke aktivnosti, procesnog tereta tvrdnje i dokazivanja i od sadržaja materijalnog prava koje je sud dužan poznavati i ovlašten primijeniti po vlastitoj ocjeni.

⁸³ Čl. 93. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 126. ZPP-a, čl. 249. ZPP-a BDBiH.

⁸⁴ Čl. 93. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 126. ZPP-a, čl. 249. ZPP-a BDBiH.

⁸⁵ Čl. 93. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 126. ZPP-a, čl. 249. ZPP-a BDBiH.

⁸⁶ Čl. 93. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 126. ZPP-a, čl. 249. ZPP-a BDBiH.

6. Kvalitet obrazloženja sa stanovišta pravne analize i analitičkog mišljenja

Autori: Zvezdana Antonović i Fatima Mrdović

„Moglo bi se pretpostaviti da je svakom sudiji lako opisati proces kroz koji je prošao hiljadu puta. Ali, to je veoma daleko od istine.”⁸⁷

Pravno rezonovanje je forma ekspertnog rezonovanja, koje je ništa drugo nego „prefinjeni oblik našeg svakodnevnog razmišljanja”.⁸⁸

Specifičnost pravne analize je primjena pravnih pravila na konkretan slučaj. Pritom pravila nisu samo okvir za donošenje odluka, ona su bitan dio procesa. Zbog toga, svaka sudska odluka mora biti rezultat kvalitetne pravne rasprave o relevantnim pravilima, a kvalitet njenog obrazloženja je u direktnoj vezi s kvalitetom pravne analize i sposobnosti izlaganja analitičkog mišljenja i pravnih zaključaka.

U presudi se iznose pravni zaključci do kojih sud dolazi u procesu analize utvrđenih činjenica, uz tumačenje i primjenu općih pravila (pravne norme) na konkretni slučaj. Zaključci suda se odnose na pravne posljedice koje nastaju zbog određenog ponašanja ili djelovanja. Zbog toga se pravni zaključci uvijek naslanjaju na zaključke o postojanju određenih činjenica (činjenični zaključci), koje sud donosi na osnovu ocjene izvedenih dokaza. Ono što mora biti jasno uočljivo u svakoj pravnoj analizi spora koju sud daje u svojoj odluci je:

- 1) **Predmet** – o čemu se konkretno raspravlja;
- 2) **Pravilo** – koje pravno pravilo utiče na predmet spora;
- 3) **Činjenice** – koje se činjenice smatraju relevantnim, prema tom pravilu;
- 4) **Analiza** – primjena pravila na činjenice, i
- 5) **Zaključak** – rezultat primjene pravila na činjenice.

6.1 Predmet spora

Polazište pravne analize u svakom građanskom sporu je određivanje šta je tačno njegov predmet. Sud će zaključak o tome donijeti na osnovu činjenica navedenih u tužbi, na kojima se zasniva zahtjev tužioca za zaštitu određenog subjektivnog prava. Na osnovu sadržaja tužbe i odgovora na tužbu, te navoda parničnih stranaka iznesenih na pripremnom ročištu, sud će zatim definisati predmet raspravljanja, prema kojem će odrediti i pravnu normu koja reguliše sporni odnos.

U složenijim predmetima, u kojima ima više zahtjeva koji nisu povezani istim činjeničnim i pravnim osnovom ili u kojima je istaknuto više materijalnopravnih prigovora, sud će utvrditi da se na rješavanje spora primjenjuje veći broj pravila.

⁸⁷ Benjamin Cardozo (1870–1938), sudija Vrhovnog suda SAD-a, u „Prirodi sudskog procesa” (1921)

⁸⁸ Albert Einstein

Pored toga, može se raditi i o sporu s elementom inostranosti, za čije će se rješavanje koristiti drugačija pravila od onih u sporovima bez takvog obilježja.

Zbog toga je jako važno prvo odrediti šta je predmet spora, odnosno utvrditi pravnu kvalifikaciju spora i istu navesti u obrazloženju presude (npr. naknada štete, zaštita posjeda, razvod braka...).

primjer

Predmet spora je zahtjev tužioca za naknadu nematerijalne štete za pretrpljene duševne bolove zbog umanjenja životne aktivnosti, te pretrpljene fizičke bolove i strah, kao posljedice saobraćajne nezgode koju je skrivio tuženi upravljajući motornim vozilom dana 12. 12. 2012. godine.

primjer

Predmet spora je zahtjev tužiteljice, kao maloljetne kćerke tuženog, da joj se povisi izdržavanje dosuđeno ranijom pravomoćnom presudom, jer su se na strani tuženog izmijenile okolnosti na osnovu kojih je ta presuda donesena.

primjer

Predmet spora je zahtjev tužioca za utvrđenje da mu je tuženi povrijedio pravo na jednako postupanje (da je diskriminisan), pa u skladu s tim i zahtjev za poništenje rješenja Policijskog odbora Vlade Kantona Sarajevo od 29. 4. 2010. godine, zahtjev za poništenje Liste unaprijeđenih policijskih službenika u čin „inspektor” po Internom oglasu objavljenom 19. 2. 2010. godine, zahtjev da se tužiocu omogući učestvovanje u ponovnoj proceduri pod jednakim uslovima kao i ostalim kandidatima, te zahtjev za naknadu štete u iznosu od 10.000,00 KM.

Predmet spora treba biti naveden na početku pravnog obrazloženja presude, jer bez definisanog predmeta nema jasne pravne analize. To znači da iz obrazloženja prvostepene presude, odmah nakon izlaganja navoda i zahtjeva stranaka, treba biti jasno navedeno šta je predmet spora, odnosno o čemu se raspravljalo na glavnoj raspravi (sporna pravna pitanja, materijalnopравни i procesnopравни prigovori).

6.2 Pravilo

Drugi korak pravne analize je povezivanje činjenica iznesenih u tužbi i u toku raspravljanja pred sudom s pravnim normama koje uređuju određene pravne odnose (lične i porodične odnose, radne odnose, imovinske i druge građanskopravne odnose fizičkih i pravnih lica).

Na taj način sud određuje pravnu/e normu/e koju/e će primijeniti za rješavanje spora, odnosno na osnovu koje/ih će donijeti odluku. Pritom, pravni osnov tužbenog zahtjeva, ako ga tužilac navede u tužbi, ne obavezuje sud, koji određuje pravnu kvalifikaciju spora i primjenjuje pravo po vlastitoj ocjeni⁸⁹.

U skladu s tim, obrazloženje sudske odluke treba sadržavati i razloge zbog kojih je sud primijenio određenu pravnu normu, odnosno sud je dužan objasniti kako je došao do zaključka da je upravo norma koju je primijenio relevantna za rješavanje spora. Taj dio obrazloženja se uvijek zasniva na činjenicama koje je sud definisao kao odlučne i rezultatima raspravljanja, i u njemu sud daje odgovor na pitanje zašto je primijenio određena pravna pravila u konkretnom slučaju. Međutim, to ne

⁸⁹ Čl. 7. st. 2. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 2. st. 3. ZPP-a, čl. 2. st. 3. ZPP-a BDBiH.

znači da je dovoljno samo navesti da je sud primijenio određeno pravilo, nego je potrebno objasniti i sam proces primjene tog pravila na utvrđene činjenice, što je suština pravne analize spora.

primjer

Ako se u tužbi navodi da je tužiocu ukradeno vozilo koje je bilo predmet ugovora o kasko osiguranju zaključenog s tuženim (osiguravajuće društvo) i traži isplata ugovorene svote zbog nastupanja osiguranog slučaja, radi se o tužbi za ispunjenje ugovora o osiguranju, pa će za rješavanje spora biti relevantne odredbe Zakona o obligacionim odnosima koje regulišu taj ugovor.

U ovom slučaju se neće raditi o tužbi za naknadu štete (i kada tužilac tako označi predmet spora), nego o tužbi radi ispunjenja ugovorne obaveze, bez obzira što se isplatom ugovorene svote tužiocu umanjuju posljedice štete koju je pretrpio zbog otuđenja vozila (osigurani slučaj).

O zahtjevu za naknadu štete bi se radilo ako bi tužbeni zahtjev za isplatu bio usmjeren protiv lica koje je vozilo otuđilo (štetnika), i u tom postupku bi se primjenjivale zakonske odredbe kojim je regulisan institut naknade štete.

primjer

Tužiteljica A.A. je podnijela tužbu za utvrđenje sticanja prava vlasništva na nekretnini na osnovu zakona, dosjelošću, protiv tuženih B.B i C.C. U tužbi je navela da je nekretninu stekla kupovinom od osobe koja nije upisana u zemljišnu knjigu kao vlasnik (B.B), a koja je zaključila pravno valjan ugovor s upisanim vlasnikom nekretnine (C.C).

Iz ovih činjenica proizilazi zaključak da se radi o tužbi za utvrđenje postojanja stvarnog prava tužiteljice (prava vlasništva) na nekretnini, pa su za rješavanje nastalog spora relevantne odredbe zakona kojim je uređeno sticanje stvarnih prava (Zakon o stvarnim pravima Federacije BiH iz 2013. godine).

primjer

Tužilac X.X. je podnio tužbu radi naknade nematerijalne štete nastale prilikom povrede na radu, protiv poslodavca Y.Y. Tvrdi da je pretrpio teške tjelesne povrede glave, koje su opasne po život, i da mu je zbog toga životna aktivnost značajno umanjena, zbog čega trpi duševne bolove, a trpio je i fizičke bolove i strah različitog intenziteta u periodu od godinu dana.

Budući da se radi o tužbi zaposlenika protiv poslodavca, polazište pravne analize je odredba Zakona o radu prema kojoj je poslodavac dužan radniku naknaditi štetu koju pretrpi na radu ili u vezi s radom po općim propisima obligacionog prava, pa će sud rješavati spor primjenom relevantnih odredbi Zakona o obligacionim odnosima.

6.3 Činjenice

U dijelu obrazloženja sudske odluke u kojem se daje pravna analiza spora, sud se bavi i činjenicama, jer se upravo na činjenicama ta analiza i zasniva. U prvom redu, potrebno je jasno izložiti koje su od činjenica navedenih u tužbi, po ocjeni suda, značajne za primjenu materijalnog prava, i navesti razloge zbog kojih je sud došao do tog zaključka. Dakle, potrebno je odrediti činjenice koje su značajne za odluku suda (odlučne činjenice). Odlučne činjenice među strankama mogu biti sporne

i nesporne, a sud će zaključak o tome izvesti na osnovu njihovih izjašnjenja u podnescima i na pripremnom ročištu. Dakle, sud će na osnovu rezultata raspravljanja na pripremnom ročištu odlučiti o čemu će se raspravljati i koji će se dokazi izvoditi na glavnoj raspravi, s ciljem dokazivanja spornih činjenica. Zbog toga, odluka koju sud donosi na pripremnom ročištu na osnovu odredbe čl. 81. st. 1. ZPP-a⁹⁰ predstavlja osnov pravne analize, kojim se definiše suština konkretnog spora, odnosno na kojem se gradi pravno obrazloženje sudske odluke. Ovu odluku sud donosi nakon određivanja relevantne norme materijalnog prava, koju će primijeniti za rješavanje predmeta spora, odnosno njenog povezivanja s rezultatima raspravljanja na pripremnom ročištu, u svakom konkretnom slučaju, a prije izvođenja dokaza i utvrđivanja činjeničnog stanja slobodnom ocjenom dokaza. Poslije izvršene ocjene izvedenih dokaza, na osnovu koje je sud utvrdio sporne činjenice, slijedi zaključak suda o dokazanosti tih činjenica (činjenični zaključci suda), na koji se nastavlja pravna analiza.

primjer

Među parničnim strankama nesporno je da je tužilac, kao zaposlenik tuženog, a što proizilazi iz Ugovora o radu od 1. 2. 2012. godine, Obrazac M-2 (Prijava – odjava osiguranja) te Prijave nesreće na poslu od 31. 7. 2014. godine; Prijave nesreće na poslu od 12. 3. 2014. godine na njemačkom jeziku s prijevodom tumača na bosanski jezik od 24. 7. 2014. godine, dana 12. 3. 2014. godine oko 08,20 časova doživio povredu na radnom mjestu u Njemačkoj, na taj način da je prilikom montažerskih radova binu zakačio pokretni robot, te se ista prevrnula a radnici pali s visine od 5 m na pod. Nije sporno ni da je tužiocu otkazan Ugovor o radu zbog nemogućnosti poslodavca da ga rasporedi na drugo radno mjesto jer mu je utvrđena promijenjena radna sposobnost (invalid II. kategorije), čiji je uzrok nesreća na poslu, a što sve proizilazi i iz Rješenja o prestanku Ugovora o radu tužioca kod tuženog broj: 01-38/17 od 31. 10. 2017; Odjave osiguranika za PIO s početkom osiguranja tužioca od 1. 2. 2010. god.; Rješenja tuženog broj: 91-AKM/17 od 17. 11. 2017. godine; Rješenja FZ PIO/MIO KAS Zenica od 31. 7. 2017. godine, ali sporna je nadležnost suda, zatim da li je potraživanje tužioca zastarjelo, sporna je pasivna legitimacija tuženog i odgovornost tuženog za nastalu štetu, te osnov i visina postavljelog tužbenog zahtjeva.

6.4 Analiza

U pravnoj analizi se činjenično stanje koje je sud ocjenom dokaza utvrdio, kao i činjenice koje nisu sporne ali su značajne za odluku dovode u vezu s određenim pravilom koje sud primjenjuje za rješavanje spora. Ukoliko sud na osnovu ocjene izvedenih dokaza neku činjenicu ne može sa sigurnošću utvrditi, primijenit će pravilo o teretu dokazivanja iz člana 126. ZPP-a⁹¹. To znači da će sud prvo odrediti koja stranka ima obavezu da dokaže ili opovrgne osporenu odlučnu činjenicu, i u slučaju kada tu činjenicu ne može sa sigurnošću utvrditi, nedokazivanje te činjenice će staviti na teret toj stranci. Da bi sudija mogao odrediti na kojoj je stranci teret dokazivanja, mora znati sadržaj pravne norme iz koje proizilazi obaveza stranke da dokaže određenu činjenicu. Taj sadržaj može biti izričit i jasan, kao u slučaju odredbe čl. 154. Zakona o obligacionim odnosima, kojom je propisano da je štetnik dužan oštećenom naknaditi štetu, ukoliko ne dokaže da je šteta nastala bez njegove krivice, ili odredbe čl. 102. Zakona o radu, prema kojoj je u slučaju spora zbog otkaza ugovora o radu na poslodavcu teret dokazivanja postojanja opravdanog razloga za otkaz, ili odredbe čl. 15. st. 1. Zakona o zabrani diskriminacije⁹², prema kojoj u svim postupcima predviđenim tim zakonom kada osoba ili grupa osoba, na osnovu njima raspoloživih dokaza, učine vjerovatnim da je došlo do diskriminacije, teret dokazivanja da nije došlo do diskriminacije leži na suprotnoj strani. Međutim, često ne postoje jasne zakonske odredbe o teretu dokazivanja, i u tom slučaju se primjena tog

90 Čl. 148. st. 1. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 305. st. 1. ZPP-a BDBiH.

91 Čl. 93. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 249. ZPP-a BDBiH.

92 Zakon o zabrani diskriminacije („Službeni glasnik BiH”, broj 59/09, 66/16).

pravila veže za primjenu odredbe čl. 7. ZPP-a⁹³, kojom je propisano da su stranke dužne iznijeti sve činjenice na kojima zasnivaju svoje zahtjeve i izvoditi dokaze kojima se utvrđuju te činjenice. To znači da će u slučaju kada neka od stranaka pruži valjan dokaz za postojanje određene činjenice na kojoj se zasniva njen zahtjev, a druga strana taj dokaz svojim navodima ospori, ova druga biti dužna da svojim dokazima dokaže osnovanost tog osporavanja. U skladu s navedenim, sud koji odluči primjenom ovog pravila, u obrazloženju svoje odluke mora dati i razloge zbog kojih je isto primijenio na određeni način, jer je i tu odluku moguće pobijati pravnim lijekovima, ukoliko stranka smatra da je pravilo primijenjeno na njenu štetu (pogrešna primjena materijalnog prava).

primjer

Tužilac tokom postupka tvrdi da je marža fiksni nepromjenjivi dio kamatne stope, dok tužena tvrdi da su oba elementa iz kojih se kamatna stopa sastoji promjenjiva. S obzirom na to da stranke različito tumače odredbe o kamatnoj stopi, konkretne odredbe treba tumačiti u smislu čl. 99. i 100. ZOO-a. Odredbe čl. 99. ZOO-a propisuju da se odredbe ugovora primjenjuju onako kako glase, dok je u st. 2. istog člana propisano da se pri tumačenju spornih odredbi ne treba držati doslovnog značenja upotrijebljenih izraza već treba istražiti zajedničku namjeru ugovarača i odredbu tako razumjeti kako to odgovara načelima obaveznog prava utvrđenim ovim zakonom. Dakle, u skladu s navedenim odredbama, jasne ugovorne odredbe primjenjuju se i izvršavaju onako kako glase, a samo sporne odredbe valja tumačiti i izvršavati u skladu s pravom voljom ugovornih strana u skladu s načelima obaveznog prava. Odredba čl. 100. ZOO-a propisuje da u slučaju kad je ugovor sklopljen prema unaprijed odštampanom sadržaju ili kad je ugovor na drugi način pripremila i predložila jedna ugovorna strana, nejasne odredbe tumačit će se u korist druge strane. U konkretnom slučaju radi se o tipskom ugovoru tužene čiji je sadržaj unaprijed odštampan, na koji tužilac nije imao mogućnost da utiče niti da mijenja pojedine odredbe ugovora, pa ih valja tumačiti u korist druge strane. Kako u ugovoru nije određena visina kamatne marže niti da je ista promjenjivi dio kamatne stope, znači da nema jasnih ugovornih odredbi koje se odnose na maržu. Stoga sud cijeni da ugovaranje promjenjive marže nije bila zajednička namjera ugovornih strana. Sve i da je ugovorena promjenjiva marža, ista ne bi zavisila od objektivnih elemenata, već bi zavisila od odluke jedne ugovorne strane (banke), te bi predmet obaveze u pogledu kamata i po tom osnovu bio neodređen. Kada bi bilo dopušteno da banka mijenja kamatnu stopu po osnovu promjene kamatne marže, ona ne bi imala nikakav rizik u poslovanju i sve svoje gubitke proistekle iz lošeg upravljanja, pretjeranog izlaganja riziku odobrenih kredita koji se neće vratiti, pokrivala bi na teret korisnika kredita s kojima već ima zaključene ugovore o kreditu, te bi imala monopolski položaj u diktiranju cijene kapitala na tržištu, što je suprotno čl. 14. ZOO-a.⁹⁴

U konkretnom ugovoru nisu precizno određeni parametri za promjenu kamatne stope niti metoda obračuna tih parametara, već visinu kamatne stope jednostrano određuje banka u skladu sa svojim odlukama, i na taj način jednostrano određuje obaveze tužioca kao korisnika kredita, na koje odluke tužilac nije mogao uticati, niti su mu poznati parametri na osnovu kojih je donesena odluka banke o kamatnim stopama, a banka prije donošenja tih odluka s tužiocem nije pregovarala.

Predmetni ugovor je sastavila tužena i odredila uslove korisniku kredita kao ekonomski superiorna strana, te na osnovu toga nema pregovora, tako da je tužilac te uslove mogao samo u cjelini prihvatiti ili odbiti, a tužena diktira svoje uslove pozivanjem na opće akte kojima su interesi tužene zaštićeni, pa tužilac koji nije ekonomski stručnjak snosi posljedice koje nije mogao predvidjeti. Tužilac je takav ugovor potpisao bez uticaja na izmjenu bitnih elemenata ugovora.

Iako je ugovor u smislu čl. 1066. ZOO-a zaključen u zakonom propisanoj formi, isti sadrži nejasne odredbe koje se odnose na kamatnu stopu. Prema tome, odredbe ugovora koje promjenu ugovorene kamate čine zavisnom isključivo od odluke banke,

⁹³ Čl. 12. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 7. ZPP-a BDBiH.

⁹⁴ Čl. 12. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 7. ZPP-a BDBiH.

bez precizno određenih parametara od kojih ta promjena zavisi, suprotne su načelu ravnopravnosti učesnika u obligacionim odnosima u smislu čl. 11. ZOO-a, jer banka kao vjerovnik jednostrano određuje obaveze tužioca kao dužnika na njegovu štetu. Ugovorna odredba o kamatama suprotna je načelu savjesnosti i poštenja u smislu čl. 12. ZOO-a koja propisuje da su u zasnivanju obligacionih odnosa i ostvarivanju prava i obaveza iz tih odnosa učesnici dužni pridržavati se načela savjesnosti i poštenja.⁹⁵

Provedene dokaze sud je cijenio prema pravilima određenim u čl. 8. u vezi s čl. 123. ZPP-a i kriterijima za raspodjelu tereta dokazivanja na stranke postavljenim u čl. 7, 77. i 102. ZPP-a, imajući u vidu da je predmet spora zahtjev tužioca za otplatu kredita od strane tuženog kao jemca.⁹⁶

Predmetni spor predstavlja spor s međunarodnim elementom, jer je tužilac privredno društvo sa sjedištem u R. Sloveniji, a tuženi ima sjedište u BiH. Konkretno, radi se o sporu koji je proizišao iz obligacionopravnog odnosa na osnovu ugovora o kupoprodaji sklopljenog između tužioca kao prodavca čije je sjedište u Sloveniji i tuženog kao kupca čije je sjedište u BiH. Iz iskaza zakonskog zastupnika tužioca, koji je sud u cijelosti prihvatio kao tačan i vjerodostojan jer je isti pred sudom govorio uvjerljivo, proizilazi da su se parnične stranke nalazile u dugogodišnjem poslovnom odnosu po osnovu kupoprodaje robe iz prodajnog asortimana tužioca (soje). Parnične stranke nisu ugovorile mjerodavno materijalno pravo za rješenje ovog spora, pa se u rješavanju predmetnog spora primjenjuje Konvencija Ujedinjenih nacija o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe iz 1980. godine (ratifikovana i objavljena u „Službenom listu SFRJ”, Međunarodni ugovori br. 10/84, u daljnjem tekstu: Bečka konvencija). Budući da se u konkretnom slučaju radi o međunarodnoj prodaji robe, na odnos među strankama se, u skladu s čl. 1. Bečke konvencije, primjenjuje ista, jer se radi o ugovoru o prodaji robe između strana koje imaju svoja sjedišta na teritorijama različitih država, a obje države su potpisnice Bečke konvencije, čiju primjenu stranke nisu izričito isključile.⁹⁷

Odredbom iz čl. 173. Zakona o obligacionim odnosima propisano je da se za štetu nastalu u vezi s opasnom stvari, odnosno opasnom djelatnošću, smatra da potiče od te stvari, odnosno djelatnosti, izuzev ako se dokaže da one nisu bile uzrok štete. Za štetu izazvanu opasnom stvari ili opasnom djelatnošću odgovornost se ne zasniva na krivici, nego na stvorenom, održavanom ili kontrolisanom riziku. Ona je, dakle, objektivna. Da bi oštećeni ostvario pravo na naknadu, dovoljno je da dokaže da je pretrpio štetu, da ona potiče od opasne stvari ili opasne djelatnosti. On ne mora dokazivati ni da je šteta prouzrokovana opasnom stvari, odnosno opasnom djelatnošću, ako su ove materijalno učestvovala u štetnom događaju. Ovdje postoji zakonska pretpostavka da šteta nastala u vezi s opasnom stvari, odnosno opasnom djelatnošću potiče od te stvari, odnosno djelatnosti. Ova pretpostavka je relativna, jer postoji mogućnost da se dokazima opovrgne. Šteta ne potiče od opasne stvari u slučaju kad je izazvana višom silom, radnjom oštećenog ili nečim trećim.

U konkretnom slučaju, postavljanje cijevi za grijanje na visini od 5 m podvodi se pod pojam opasne djelatnosti, prema tome tuženi kao poslodavac tužioca za kojeg je on obavljao rad odgovara za štetu nastalu u obavljanju te opasne djelatnosti, i to po načelu uzročnosti a ne krivice. Prema tome, za postojanje odgovornosti tuženog dovoljno je da je šteta posljedica obavljanja opasne djelatnosti u radnom procesu kod tuženog kao poslodavca. Odredbom iz čl. 177. Zakona o obligacionim odnosima propisani su slučajevi zbog kojih se osoba koja se bavi opasnom djelatnošću može osloboditi od odgovornosti, a ti su slučajevi ukoliko dokaže da šteta potiče od uzroka koji se nalazio izvan stvari, a čije se djelovanje nije moglo predvidjeti, izbjeći ili otkloniti, ili ako dokaže da je šteta nastala isključivo radnjom oštećenog ili treće osobe.⁹⁸

⁹⁵ Čl. 12. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 7. ZPP-a BDBiH.

⁹⁶ Čl. 12. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 7. ZPP-a BDBiH.

⁹⁷ Čl. 12. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 7. ZPP-a BDBiH.

⁹⁸ Čl. 12. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 7. ZPP-a BDBiH.

6.5 Zaključak

Nakon što ocijeni da su sve odlučne činjenice na kojima se zasnivaju zahtjevi stranaka potpuno utvrđene, sud će se vratiti pravnoj analizi i povezivanjem utvrđenih činjenica s pravnom normom donijeti pravne zaključke.

U pravnom zaključku sud iznosi svoju ocjenu o tome koje su pravne posljedice nastale zbog određenog stanja ili ponašanja stranaka. Pravni zaključak je rezultat primjene određenog pravila na činjenicu čije je postojanje utvrđeno na osnovu ocjene dokaza.

Konstatacija suda da je tužbeni zahtjev osnovan nije pravni zaključak. To je pravno neobrazložen zaključak. Prije iznošenja takvog zaključka sud mora izložiti pravnu diskusiju, koja se zasniva na analizi činjenica i odgovarajuće pravne norme koja za određene činjenice vezuje određenu pravnu posljedicu.

primjer

Iako u ugovoru o kreditu nije navedeno da se radi o ugovoru uz valutnu klauzulu, s obzirom na to da je kredit plasiran u valuti KM i da se plaćanje rata kredita vrši u domicilnoj valuti, što proizilazi iz internog naloga-plasman kredita, te trajnog naloga, zaključuje se da se radi o kreditu uz valutnu klauzulu, a ne o deviznom kreditu. Iz odredbe čl. 395. ZOO-a se da zaključiti da ugovaranje kredita s valutnom klauzulom nije bilo zabranjeno u vrijeme zaključenja predmetnog ugovora.⁹⁹

U pogledu osnova odgovornosti tuženog za nastalu štetu koju je pretrpio tužilac, sud je utvrdio da se radi o osnovu iz odredbe čl. 154. st. 2. i čl. 174. st. 1. Zakona o obligacionim odnosima, tj. da je tuženi u konkretnoj pravnoj stvari odgovoran po osnovu bavljenja opasnom djelatnošću. U sudskoj praksi opasnom djelatnošću smatra se ona djelatnost kada u njenom redovnom toku obavljanja, po njenoj tehničkoj prirodi i načinu obavljanja, može biti ugroženo zdravlje ljudi ili imovina, tako da to ugrožavanje iziskuje povećanu pažnju osoba koje obavljaju tu djelatnost. Naime, građevinska djelatnost, po mišljenju ovog suda, predstavlja povećan izvor opasnosti za zdravlje ljudi i imovinu, a naročito kada se djelatnost obavlja na visini, što ukazuje na to da građevinska djelatnost kojom se bavi tuženi predstavlja opasnu djelatnost. Tuženi nijednim izvedenim dokazom nije dokazao da konkretan rad koji je obavljao tužilac, odnosno djelatnost kojom se bavi tuženi ne predstavlja opasnu djelatnost, pa isti odgovara i za svu štetu koja je nastala od te opasne djelatnosti, u smislu odredbe čl. 174. st. 1. ZOO-a. Naime, iz čl. 173. ZOO-a proizilazi da postoji zakonska pretpostavka uzročnosti, odnosno kako se smatra da šteta nastala u vezi s opasnom stvari odnosno opasnom djelatnošću potiče od te stvari, odnosno djelatnosti, izuzev ako se dokaže da one nisu uzrok štete. Tuženi nijednim izvedenim dokazom nije dokazao da konkretan rad koji je obavljao tužilac, odnosno djelatnost kojom se bavi tuženi ne predstavlja opasnu djelatnost, pa isti odgovara i za svu štetu koja je nastala od te opasne djelatnosti, u smislu odredbe čl. 174. st. 1. ZOO-a.¹⁰⁰

Imajući u vidu sve naprijed navedeno, sud je i u ponovnom postupku utvrdio da su tužilac i prvotuženi stupili u valjan obligacionopravni odnos propisan čl. 600. Zakona o obligacionim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO) zaključenjem Ugovora o djelu dana 1. 8. 2003. godine s trajanjem do 31. 12. 2003. godine, pri čemu nije od značaja za valjanost Ugovora i za obavezu urednog izvršavanja preuzetih obaveza eventualna činjenica da Ugovor nije prijavljen Poreskoj upravi.

⁹⁹ Čl. 12. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 7. ZPP-a BDBiH.

¹⁰⁰ Čl. 12. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 7. ZPP-a BDBiH.

Nakon naprijed navedenog utvrđenja valjanosti osnovnog posla i činjenice da su ugovorne strane bile dužne da se pridržavaju onoga što su ugovorile, sud je nadalje utvrdio i da su se drugotuženi, trećetuženi i četvrtotuženi valjano obavezali da će učestvovati u izravanju eventualnog duga ili manjka koji bi se utvrdio putem suda, pri čemu su po stanovištu ovog suda isti valjano postali lično sredstvo osiguranja zaključenog Ugovora, kao jemci, u skladu s čl. 997. ZOO-a. Navedeni član, naime, propisuje da se ugovorom o jemstvu jemac obavezuje vjerovniku da će ispuniti pravovaljanu i dospjelu obavezu dužnika, ako ovaj to ne učini, a koji ugovor je valjan ukoliko je izjavu i jemčenje učinio pismeno. Jemčenje, dakle, po zakonskim odredbama ne uslovljava da je jemac zaposlen i da izjavu o jemčenju potvrdi ili ovjeri njegov poslodavac, budući da jemac odgovara svom svojom imovinom, a ne samo eventualno plaćom iz radnog odnosa. Ono što je u tom pravcu bitno jeste da je izjava o jemčenju data slobodno, bez prisile, pismenim putem, te da je jemac potpuno poslovno sposoban, a koje uslove ispunjavaju izjave drugotuženog, trećetuženog i četvrtotuženog koje su provedene kao dokazi i za koje ovi tuženi i ne spore da su ih potpisali, a pri čemu nije uticalo to što su isti navodno vjerovali da samo formalno jemče za prvotuženog, jer takvo jemstvo zakon ne poznaje, niti je izjavama o jemstvu jemčenje ograničeno do nekog novčanog iznosa.

Sve navedeno potvrđuje i mjenica koju su također potpisali svi tuženi, i za koju nije dokazano da je neko od tuženih nije potpisao, odnosno da su njihovi potpisi falsifikovani, pri čemu je mjenica kao sredstvo osiguranja nezavisna od pravnog posla koji osigurava tako da ista predstavlja i samostalan osnov obavezivanja koji se cijeni u skladu sa Zakonom o mjenici („Službene novine Federacije BiH”, broj 32/00 i 28/03). U skladu s naprijed navedenim, sud zaključuje da su svi tuženi dužni tužiocu izmiriti eventualno postojeći dug po Ugovoru o djelu od 1. 8. 2003. godine.

Na ovom mjestu sud obrazlaže da potraživanje nije niti zastarjelo budući da je tužba podnesena 19. 12. 2006. godine, a da utuženi dug potiče iz obavljanja zastupanja po Ugovoru o djelu iz druge polovine 2003. godine, pri čemu je sud stanovišta da se u konkretnom slučaju ima primijeniti opći zastarni rok od 5 godina iz čl. 371. ZOO-a, jer se radi o dugu nastalom povredom ugovorne obaveze. Potraživanje ne bi zastarjelo niti ako bi se posmatralo sa stanovišta trogodišnjeg zastarnog roka za naknadu štete, budući da je sporni ugovor prestao 31. 12. 2003. godine njegovim istekom, a da je tužba podnesena 19. 12. 2006. godine.¹⁰¹

Odredbom čl. 78. Bečke konvencije propisano je da, ako jedna stranka ne plati cijenu ili neki drugi iznos s kojim je u zaostatku, druga strana ima pravo na kamate na takav iznos, a da time ne gubi pravo tražiti naknadu štete koja joj pripada na osnovu čl. 74. Provedenim dokazima utvrđeno je, a što i nije sporno među parničnim strankama, da su se isti nalazili u obligacionom odnosu po osnovu kupoprodaje robe iz prodajnog asortimana tužioca (soje), koju robu je tužilac tuženom isporučio i za istu ispostavio naprijed pobrojane račune detaljno navedene u Specifikaciji obračuna zakonske zatezne kamate broj 7024 od 30. 7. 2013. godine, broj 9556 od 31. 12. 2013. godine i broj 9770 od 20. 8. 2014. godine. Također nije sporna ni činjenica da je tuženi kasnio u plaćanju predmetnih računa, zbog čega tužilac potražuje obračunatu zakonsku zateznu kamatu u iznosu od 39.177,23 KM u protivrijednosti od 20.031,00 EUR-a.

Tuženi je istaknuo prigovor zastare potraživanja. Pitanje zastare potraživanja iz ugovora o međunarodnoj prodaji robe nije uređeno Bečkom konvencijom, tako da se u pogledu prigovora zastare imaju primijeniti pravila iz Konvencije o zastari potraživanja u oblasti međunarodne kupoprodaje robe („Službeni list SFRJ” – Međunarodni ugovori br. 5/1978, u daljnjem tekstu: Konvencija o zastari), koja se primjenjuje u Sloveniji i BiH, na osnovu notifikacije o sukcesiji odnosno odredbe čl. 34. Bečke konvencije o sukcesiji država u pogledu međunarodnih ugovora, kojom je predviđeno da se u slučaju odvajanja dijelova države, svaki međunarodni ugovor koji je na dan sukcesije bio na snazi za čitavo područje države prednice ostaje na snazi za svaku državu sljednicu.

¹⁰¹ Čl. 12. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 7. ZPP-a BDBiH.

Prema odredbi čl. 3. Konvencije o zastari, ista se primjenjuje u slučajevima ako strane ugovornice u vrijeme zaključenja ugovora o međunarodnoj kupoprodaji robe imaju poslovna sjedišta u državama ugovornicama, dok prema st. 2. istog člana ova konvencija se primjenjuje bez obzira na pravo koje treba primijeniti na osnovu pravila međunarodnog privatnog prava, osim ako pojedinim odredbama ove konvencije nije drugačije određeno.

Odredbom čl. 8. Konvencije o zastari propisan je četverogodišnji rok zastare, a odredbom čl. 9. je propisano da zastarjelost počinje teći onog dana kada dospije pravo na potraživanje, osim u slučajevima predviđenim odredbama čl. 10, 11. i 12. Konvencije. Odredbom čl. 13. Konvencije o zastari propisano je da vrijeme zastarjelosti prestaje teći kada povjerilac preduzme bilo koju radnju koja se po zakonu suda kod kojeg je pokrenut postupak smatra otvaranjem sudskog postupka protiv dužnika, ili isticanjem potraživanja od strane povjerioca u nekom ranije pokrenutom postupku protiv dužnika u cilju udovoljenja ili priznanja njegovog potraživanja.

Odredom čl. 27. Konvencije o zastari je propisano da istek vremena zastarjelosti u pogledu glavnog duga ima za posljedicu i istek obaveze plaćanja kamata na taj dug. Iz naprijed citirane odredbe čl. 27. Konvencije proizilazi da zakonska zatezna kamata dijeli pravnu sudbinu glavnog potraživanja, pa kada zastari glavno potraživanje, u smislu citirane odredbe čl. 27. Konvencije, zastarjelo je i potraživanje kamata.

U konkretnom slučaju, tužba je podnesena dana 18. 11. 2016. godine, pa je navedenog datuma, u skladu s čl. 13. Konvencije, došlo do prekida zastare. Dakle, potraživanje koje je dospjelo do 18. 11. 2012. godine je zastarjelo u skladu s čl. 8. Konvencije o zastari. Kako iz naprijed navedenog činjeničnog stanja i izvedenih dokaza, posebno Specifikacije obračuna kamata broj 7024 od 14. 8. 2013. godine, proizilazi da su računi dospjeli na naplatu prije 18. 11. 2012. godine, to je u skladu s čl. 27. Konvencije zastarjelo i predmetno potraživanje kamata po naprijed navedenim računima, obračunatih u ukupnom iznosu od 7.120,97 EUR-a, koji iznos je sud utvrdio jednostavnom matematičkom operacijom zbrajanja obračunatih kamata po navedenim računima, pa je valjalo za navedeni iznos odbiti tužbeni zahtjev.

Tužilac je tužbenim zahtjevom zahtijevao i sporedna potraživanja da se tuženi obaveže da tužiocu na iznos glavnog duga isplati i zakonske zatezne kamate počevši od 20. 9. 2016. godine. Tužiocu pripadaju zakonske zatezne kamate na iznos obračunatih kamata za dane docnije kao glavnog duga počevši od dana 18. 11. 2016. godine kao dana podnošenja tužbe u skladu s odredbama čl. 382. Obligacionog zakonika R. Slovenije („Službeni list R. Slovenije”, br. 83/01) prema kojem članu se na neplaćene kamate mogu tražiti zakašnjele kamate samo od dana kada je sudu uloženi zahtjev za njihovo plaćanje, pa je preostali zahtjev za isplatom zakonske zatezne kamate počevši od 20. 9. 2016. godine do 18. 11. 2016. godine odbijen kao neosnovan. Naime, Bečka konvencija ne reguliše tzv. procesnu kamatu, pa kako Bečka konvencija za slučaj da određena pitanja nisu riješena Konvencijom upućuje na primjenu pravila međunarodnog privatnog prava, to se navedeno pitanje ima riješiti primjenom Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima („Službeni list SFRJ”, br. 43/82). Nesporno je da su tužilac i tuženi bili u obligacionopravnom odnosu po osnovu kupoprodaje pokretnih stvari i da se u vrijeme ponude sjedište prodavca nalazilo u R. Sloveniji, te u skladu s čl. 20. st. 1. t. 1. navedenog zakona kao mjerodavno pravo u pogledu procesne kamate se ima primijeniti pravo mjesta sjedišta prodavca, u ovoj pravnoj stvari tužioca, dakle pravo R. Slovenije.¹⁰²

¹⁰² Čl. 12. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 7. ZPP-a BDBiH.

6.6 Dosljednost argumentacije, logičnost i razumljivost

Polazeći od očekivanja da se volja suda koja je izražena u konkretnoj odluci treba poklapati s voljom zakonodavca propisanom u općem pravilu, obrazloženje presude u građanskom sporu mora ispuniti to očekivanje, odnosno biti garancija protiv sudske proizvoljnosti prilikom primjene apstraktne pravne norme na činjenice u konkretnom predmetu. Osim što iz obrazloženja sudske odluke mora biti vidljivo da je sud razmotrio i ocijenio sve relevantne navode i prijedloge stranaka, odnosno da se bavio pitanjima koju su važna za stranke, jasno i dosljedno obrazloženje sudske odluke omogućava strankama uspješno ostvarivanje prava na ulaganje pravnog lijeka. U skladu s tim, stranke mogu odluku shvatiti i prihvatiti, a razlozi i pravni zaključci na kojima se zasniva određena sudska odluka se mogu pravilno ispitati samo ako je sud, koji je tu odluku donio, dao razumljivo, potpuno i logično pravno obrazloženje. Svaka sudska odluka zbog toga mora zadovoljiti i taj kriterij obrazložene sudske odluke. Vještina pisanja obrazloženja presude, a posebno pravne analize spora, stiče se radom i iskustvom te poboljšava vremenom, ali i odgovarajućom edukacijom novoimenovanih sudija, koja je neophodna. Uz to, izuzetno je važno sudijama omogućiti i pristup bazi sudskih odluka, ili zbirkama stručno odabranih odluka Vrhovnog suda, jer se učenje uz korištenje primjera uvijek pokazuje kao uspješno. Međutim, potrebno je naći pravu mjeru i s korištenjem drugih odluka, kako se odluke, a posebno njihova pravna obrazloženja, ne bi samo „prepisivale” nego koristile kao dobri primjeri, za razvijanje sposobnosti kritičkog mišljenja, prilagođavanja, korištenja analogije, odnosno poticanje razvoja pravne misli i sudske prakse.

6.7 Pozivanje na sudsku praksu

Sudovi se u nekim odlukama pozivaju na sudsku praksu ili shvatanja Vrhovnog suda, ili na praksu ESLJP-a i drugih međunarodnih sudova. Za taj dio pravne analize je neophodno dobro poznavanje sudske prakse od strane sudije, odnosno njena laka dostupnost sudijama. Zato je potrebno raditi na formiranju, a zatim i korištenju baze odluka Vrhovnog suda, koja će biti dostupna svim sudijama, te im olakšati pristup odlukama Evropskog suda za ljudska prava, kao i drugih sudova, te raditi i dalje na edukaciji sudija i razmjeni korisnih informacija između sudova. Međutim, prilikom pozivanja na sudsku praksu nije dovoljno u obrazloženju samo navesti neku sudsku odluku, ili uputiti na istu. Sudska praksa u pravnom sistemu Bosne i Hercegovine nije izvor prava, međutim ona, kao proces koji se neprekidno razvija, ima svoj kontinuitet, što može biti od velikog uticaja na predvidivost sudjenja i pravnu sigurnost, kao obilježja vladavine prava. Razvoj sudske prakse u periodu tranzicije, koji je u slučaju Bosne i Hercegovine neprimjereno dugačak i problematičan, često je obilježen stalnim promjenama većeg broja zakona i, u skladu s tim, potrebom unutrašnjeg usklađivanja odnosno harmonizacije cijelog pravnog sistema. U tom procesu se uočavaju pravne praznine, koje mora rješavati praksa, zbog čega je jako važno da odluke sudova budu dostupne sudijama, kako neujednačena sudska praksa ne bi bila razlog pravne nesigurnosti. Prilikom pozivanja na sudsku praksu, potrebno je pravilno izložiti stajalište suda koji je donio odluku, i objasniti u čemu se ono podudara s usvojenim stajalištem sudske prakse. Ako nema sudske prakse u vezi s primjenom određenih pravila, onda je posebno važno da stajalište suda bude rezultat temeljito izvršene pravne analize spora, odnosno da sud dâ odgovore na sva sporna pravna pitanja. Cilj pozivanja na sudsku praksu je da se pojača izložena pravna argumentacija, odnosno potvrdi ispravnost pravnog rezonovanja suda u određenoj odluci, što znači da ona ne može zamijeniti obavezu suda da iznese svoju pravnu diskusiju i argumentaciju. Kao dobar primjer za ovaj dio obrazloženja se navode odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine i Evropskog suda za ljudska prava, u kojima sudovi prvo iznose vlastito pravno shvatanje u konkretnom predmetu, koje zatim podupiru pozivanjem na pravna shvatanja izražena u drugim odlukama, donesenim u predmetima s istim ili sličnim spornim pitanjima. Ukoliko sud direktno primijeni neku odredbu Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih

sloboda, neophodno je pozvati se na praksu ESLJP-a u vezi s primjenom te odredbe. Korištenje sudske prakse, osim što obogaćuje znanje sudije, isto čini i vidljivim, i omogućava strankama da bolje razumiju odluku, kao i pravne standarde na kojima je ista zasnovana.

primjer

Suprotno navodima žalbe tužioca, prvostepeni sud je pravilno odlučio o troškovima postupka primjenom odredbe čl. 387. st. 1. Zakona o parničnom postupku, cijeneći da tužiocu ne pripadaju troškovi u iznosu od 2.560,98 KM, a koji se odnose na troškove odsustva iz kancelarije u ukupnom iznosu od 1.440,00 KM i troškove prijevoza vlastitim vozilom u iznosu od 1.120,98 KM, a u skladu s Pravnim shvatanjem usvojenim na Panelu za ujednačavanje sudske prakse iz građanske oblasti na kojem su učestvovali predstavnici Suda Bosne i Hercegovine, Vrhovnog suda Federacije BiH, Vrhovnog suda Republike Srpske i Apelacionog suda Brčko distrikta BiH, održanom u Sarajevu 30. 1. 2014. godine.

I po mišljenju ovog suda, u konkretnom slučaju, a imajući u vidu vrstu i složenost spora, visinu vrijednosti spora, angažovanje advokata čije je sjedište izvan područja suda ne može se smatrati neophodnim za vođenje ove parnice, pa se tako ni troškovi nastali uslijed toga ne mogu smatrati troškovima potrebnim radi vođenja parnice, zbog čega tužiocu ne pripadaju troškovi prijevoza i odsustva iz kancelarije njegovog punomoćnika po tim osnovama u potraživanom iznosu. Stoga pozivanje tužioca na sudsku praksu u sličnim predmetima nije relevantno za presuđenje ove pravne stvari. U primjeni odredbe čl. 387. st. 1. Zakona o parničnom postupku sud cijeni koji su troškovi bili potrebni radi vođenja parnice ocjenjujući brižljivo sve okolnosti. Tužilac, izuzev okolnosti da punomoćnik tužioca ima registrovano sjedište u Tuzli, ne navodi niti jednu drugu okolnost koja bi opravdavala dosuđenje ovih troškova. Neosnovano je pozivanje tužioca na stav drugi naprijed citiranog člana, koji stav propisuje da će se nagrada advokata odmjeriti prema tarifi, a to ne znači, ako je nagrada tarifom predviđena, da se ima ista dosuditi u situaciji kada sud cijeni koji su troškovi bili potrebni radi vođenja parnice.¹⁰³

6.8 Obrazloženje drugostepene odluke

I drugostepene odluke moraju imati svoju strukturu, a njihov sadržaj zavisi od sadržaja žalbe i odgovora na žalbu, te ocjene odlučnih žalbenih navoda i pravne analize spora od strane drugostepenog suda, koji u postupku ispituje prvostepenu presudu granicama u kojima se ista pobija žalbom i po službenoj dužnosti, u skladu s čl. 221. ZPP-a¹⁰⁴.

U nekim drugostepenim odlukama sud ne daje jasne upute drugostepenom sudu, ili čak jasno ne navodi razloge ukidanja prvostepene odluke. Bez ta dva elementa, obrazloženje odluke kojom se presuda prvostepenog suda ukida ne može biti potpuno i jasno.

Prilikom preinačavanja presude, potrebno je da drugostepeni sud izloži vlastitu primjenu materijalnog prava, ali i objasni zašto je ona koju je učinio prvostepeni sud pogrešna. Također, treba ocijeniti i žalbene navode kojima se ukazuje na pogrešnu primjenu materijalnog prava, ako su od odlučnog značaja.

I u slučaju odbijanja žalbe je važno da sud ocijeni žalbene navode koji su od odlučnog značaja, i objasni zašto ih je odbio kao neosnovane, a ne samo da konstatuje da je prvostepena presuda pravilna, i pozove se na njeno obrazloženje.

Odluka drugostepenog suda mora sadržavati izraženo pravno shvatanje tog suda i razloge zbog kojih je taj sud zauzeo određeno pravno shvatanje te donio određenu odluku. Bez izraženog vlastitog kritičkog mišljenja i ocjene svih odlučnih navoda stranaka, te jasnog i potpunog pravnog obrazloženja, drugostepena odluka ne zadovoljava kriterije obrazložene sudske odluke iz čl. 6. EKLJP-a.¹⁰⁵

¹⁰³ Čl. 12. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 7. ZPP-a BDBiH.

¹⁰⁴ Čl. 341. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 188. ZPP-a BDBiH.

¹⁰⁵ Ustavni sud Bosne i Hercegovine, AP 1908/06.

primjer

Neosnovano se žalbom tuženog ukazuje da pobijana presuda nema pravilnu ocjenu izvedenih dokaza, a što ima za posljedicu da prvostepeni sud nije mogao zaključiti da postoji odgovornost tuženog za štetni događaj. Naime, ovaj sud nalazi da je prvostepeni sud pravilno ocijenio sve izvedene dokaze, prije svega iskaze saslušanih svjedoka i stranaka kao i materijalne dokaze pobijane odluke, pa je na osnovu tako pravilne ocjene izvedenih dokaza utvrdio da je tužbeni zahtjev tužioca djelimično osnovan. Isticanje tuženog u žalbi da prvostepeni sud nije ocijenio na adekvatan način iskaz svjedoka S.E, a niti je obrazložen od strane suda, ne odgovara stanju spisa i pobijanoj odluci. Suprotno tim navodima prvostepeni sud je, rješavajući po tužbenom zahtjevu tužioca, dao ocjenu svih izvedenih dokaza koji su od odlučnog značaja, svakog zasebno i svih zajedno. Slobodnoj ocjeni izvedenih dokaza od strane prvostepenog suda tužilac ne može osnovano suprotstaviti svoju ocjenu izvedenih dokaza na način kako to iznosi u žalbi, jer pritom tužilac zanemaruje činjenice i navode koje je iznijela suprotna stranka u postupku i koje je prvostepeni sud morao suprotstaviti navodima tuženog, kako je to i istaknuto u obrazloženju prvostepene presude. Za takvu odluku prvostepeni sud je potpuno i pravilno utvrdio sve relevantne činjenice koje se odnose na tužbeni zahtjev, a koje su rezultat analize provedenih dokaza, ocijenjenih na način propisan odredbom čl. 8. i 123. st. 2. Zakona o parničnom postupku, a date razloge kao pravilne prihvata i ovaj sud.

Prvostepeni sud je dao iscrpne razloge koje kao pravilne prihvata i ovaj sud zašto se nije mogla prihvatiti kao tačna tvrdnja svjedoka E.S: „Samo smo na platformi bili Alija i ja. Mi smo pogrešno procijenili visinu. Tako je ispalo”. Zaključak prvostepenog suda da isti ne pokloni vjeru iskazu ovog svjedoka u dijelu koji je naprijed citiran nije arbitraran i istom je prethodila ocjena svih izvedenih dokaza, a prije svega iskaza tužioca datog u svojstvu stranke te svjedoka E.S, koji su jedini i bili akteri u ovom štetnom događaju. U situaciji kada je tužilac izjavio: „E.S je izvukao tu platformu i nastavili su ponovo s radom. Popeli smo se ponovo na visinu otprilike 5-6 metara, ne bi znao tačno... a upravljao binom konkretne prilike je E.S... ocijenio da ne trebamo više”, a kada navodi svjedoka nisu potvrđeni drugim materijalnim, a ni subjektivnim dokazima, niti provedenim vještačenjem po vještaku zaštite na radu, ispravno je prvostepeni sud odlučio kada nije prihvatio iskaz ovog svjedoka „da su pogrešno procijenili visinu”. Odredbom čl. 137. Zakona o parničnom postupku je regulisano izvođenje dokaza saslušanjem svjedoka, saslušanje svjedoka je stavljeno u isti rang s ostalim dokaznim sredstvima jer su svjedoci često glavni akteri postupka i najbolje su obaviješteni o predmetu spora, poznate su im sve odlučne činjenice i njihov prikaz spornog događaja je najpotpuniji. Međutim, zbog njihovog subjektivnog odnosa prema sporu i opravdane zainteresovanosti za uspjeh u parnici, a u konkretnom slučaju radi se o radniku tuženog koji je i u konkretnom slučaju upravljao platformom, izjava ovog svjedoka je sumnjive vrijednosti i kao takva nepouzdan izvor saznanja za sud, a u konkretnom slučaju žalilac niti jednim drugim dokazom nije potvrdio navode ovog svjedoka.¹⁰⁶

Suprotno žalbi, pravilan je zaključak iznesen u pobijanoj presudi da u konkretnom slučaju za štetne posljedice tužiočeve povrede zadobijene na radu dana 12. 3. 2014. godine postoji odgovornost tuženog određena čl. 173. i 174. Zakona o obligacionim odnosima („Službeni list SFRJ”, broj 29/78 do 75/89, „Službeni list RBiH”, broj 2/92, 13/93 i 13/04 i „Službene novine Federacije BiH”, broj 29/03 i 42/11). I po mišljenju ovog suda, rad na platformi na visini od pet metara ima karakteristike opasne djelatnosti. Da je to tako proizilazi i iz iskaza tužioca, svjedoka E.S. te prijave nesreće u kojoj se u rubrici 17 – detaljan opis nesreće – navodi: pri radovima na montaži na stolarskoj skeli zahvatio ga je stabler bez vozača, tako da se skela srušila i radnici koji su bili na njoj su pali na tlo s pet metara visine. Dakle, činjenično stanje spisa opravdava zaključak

¹⁰⁶ Ustavni sud Bosne i Hercegovine, AP 1908/06.

prvostepenog suda da se u konkretnom slučaju radi o objektivnoj odgovornosti tuženog, jer je šteta koju je pretrpio tužilac posljedica djelatnosti kojom se tuženi bavi, a u konkretnom slučaju to je postavljanje cijevi za grijanje s platforme na visini od 5 m.¹⁰⁷

Neosnovan je navod žalbe da je nastupila zastarjelost prava na naknadu štete, imajući u vidu vrijeme kada se desio štetni događaj 12. 3. 2014. godine i vrijeme podnošenja tužbe 28. 11. 2017. godine. Žalilac ustrajava na tvrdnji da je dana 22. 10. 2014. godine završeno neurološko liječenje u kojem se navodi da se pacijent osjeća bolje, da nema krize svijesti, te od tog datuma do podnošenja tužbe protekao je rok iz čl. 376. Zakona o obligacionim odnosima.

O ovom navodu žalbe prvostepeni sud iznosi valjano obrazloženje na strani 10, te se žalilac upućuje na taj dio obrazloženja pobijane odluke.

Prigovor zastarjelosti zahtjeva za naknadu štete može se pravilno razriješiti samo ako se prethodno pravilno utvrdi moment nastanka štete.

Prema odredbi čl. 376. st. 1. Zakona o obligacionim odnosima, potraživanja naknade prouzrokovane štete zastarijeva za tri godine od kada je oštećeni saznao za štetu i lice koje je štetu učinilo. Pod pojmom saznanja za štetu podrazumijeva se saznanje o njenom postojanju i obimu, odnosno visini štete. Naime, šteta nastaje i traje kontinuirano dok uzrok kontinuirano djeluje, a njen obim nije odrediv po dijelovima i vremenskim periodima, pa oštećeni ne može sukcesivno ostvarivati pravo na njenu naknadu. Zakonom nije predviđena mogućnost traženja naknade buduće štete ove vrste, pa se ne može govoriti o nastupanju zastare potraživanja sve dok štetne posljedice nastaju i dok nisu dobile konačan obim. Prekidom daljnjeg nastajanja štete počeli bi teći rokovi iz čl. 376. Zakona o obligacionim odnosima.

Dakle, kod zahtjeva za naknadu ovog vida nematerijalne štete smatra se da se rokovi zastare potraživanja, u smislu odredbe čl. 376. st. 1. Zakona o obligacionim odnosima, računaju od dana kada je liječenje od posljedica štetnog događaja završeno, odnosno od dana kada je oštećeni saznao za štetu i to u njenom punom obimu, jer je oštećeni tada mogao saznati da su posljedice povrede takve prirode da se na osnovu njih može ostvarivati pravo na naknadu štete. Pod pojmom da je oštećeni saznao za štetu podrazumijeva se ne samo saznanje o postojanju same štete, već i obim, odnosno elementi kojima se određuje visina štete. Kod uobičajenih vidova nematerijalne štete nastale uslijed povređivanja, to saznanje po pravilu se poklapa sa završetkom intenzivnog liječenja ili liječenja u kontinuitetu i stabilizacijom zdravstvenog stanja oštećenog, odnosno kada je oštećeni saznao za trajnu posledicu zadobijenih povreda i postao svjestan toga da liječenje ne pridonosi smanjenju trajnih štetnih posljedica ozljede. Pritom se kao trenutak saznanja za štetu može uzeti završetak liječenja i stabilizacija zdravstvenog stanja oštećenog, odnosno završetak liječenja i nastupanje sigurnosti da se daljnje posljedice ne mogu više ukloniti niti bitno smanjiti u odnosu na nematerijalnu štetu.

Kod utvrđenja da je neurohirurško liječenje kod tužioca završeno 22. 10. 2014. godine, te je nastavljeno u januaru 2017. godine u smislu tretmana posljedica ranijeg povređivanja, jer je tužiocu tada postavljena dijagnoza epilepsije, kao direktna posljedica pretrpljene štete, čime je tužilac konačno saznao za trajne posljedice svoje bolesti i za činjenicu da daljnje liječenje ne pridonosi smanjenju tih posljedica, pravilan je zaključak prvostepenog suda da nije nastupila zastara potraživanja budući da zastarni rok u ovom slučaju nije tekao od trenutka nastanka nezgode već od trenutka kada je tužiocu bilo jasno kakve su posljedice povrede (obim štete).¹⁰⁸

¹⁰⁷ Ustavni sud Bosne i Hercegovine, AP 1908/06.

¹⁰⁸ Ustavni sud Bosne i Hercegovine, AP 1908/06.

7. Izrada presude

Autori: Zvezdana Antonović i Fatima Mrdović

Presuda je veoma značajan pravni akt koji sublimira čitav postupak i u njemu izvedene zaključke. Sve što je do tada urađeno ostaje bez smisla ukoliko ono što je napisano u presudi ostane nedovoljno ili nedostojno prethodno obavljenog posla.

Zadatak suda je da na osnovu činjenične građe utvrđene u sudskom postupku, podvodeći pod odgovarajuću materijalnopravnu normu, izvede zaključak o tome na koji način treba da riješi sporni pravni odnos između stranaka.

Presuda mora biti kvalitetna jer prije svega predstavlja krunu cijelog postupka i ona mora jasno, precizno i logično prikazati zaključke do kojih je sud došao nakon provedenog postupka. Dakle, mora biti ispravna kako u materijalnom tako i u formalnom smislu.

Pisanje kvalitetne presude zahtijeva poznavanje brojnih vještina, višestrano znanje, ali prije svega poznavanje jezika i pravila pravopisa i logike. Na kvalitet presude utiče njena uvjerljivost zasnovana na znanju i stručnosti.

Što je jednostavniji način na koji sud izražava svoje zaključke, ocjene i shvatanja, to je presuda kvalitetnija.

Pravna terminologija se mora pažljivo upotrebljavati iz tog razloga što njeno pogrešno korištenje presudu može učiniti nejasnom i neuvjerljivom.

Presuda prije svega mora biti jasna i uvjerljiva i neukim strankama, zastupniku koji izjavljuje pravni lijek, višem sudu koji ispituje njenu pravilnost i zakonitost, nekada i sudu u drugoj državi koji će tu presudu izvršavati, kao i široj javnosti u okviru koje se formira mišljenje o radu sudija i pravosuđu kao cjelini.

7.1 Struktura i vještina izražavanja

Nije dovoljno da presuda bude pravno korektna, već ona mora biti i jezički i gramatički pravilna, lako čitljiva i razumljiva. Ono što sud kaže i način na koji kaže podjednako je važno kao i ono što odluči. Za kvalitetnu presudu neophodno je kombinovanje vještine pisanja i pravnog znanja.

Dobra priprema nacrtu presude neposredno nakon završetka postupka, dok su utisci još uvijek svježiji, može biti jako korisna kod izrade presude.

Pravilno napisati obrazloženje presude znači držati se tvrdnje da izvor inspiracije pisanja trebaju biti isključivo relevantne činjenice i materijalno pravo. Sve izvan toga sasvim je suvišno i može nas odvesti u pravcu koji nismo htjeli.

7.2 Pisanje obrazloženja presude

Obrazloženje mora pružiti jasnu i ubjedljivu argumentaciju za svaki dio izreke. Sadržaj obrazloženja treba biti takav da može objasniti i ubijediti svakog čitaoca u razloge kojima se sud rukovodio. To

je značajno jer obrazloženje predstavlja osnovu za kontrolu rada suda i same presude i na osnovu njega će stranka ocijeniti da li će podnijeti pravni lijek.

Čl. 191. st. 4. ZPP-a¹⁰⁹ propisuje šta treba da sadrži obrazloženje presude donesene u građanskim stvarima. To su:

- zahtjevi stranaka, činjenice koje su stranke iznijele i dokaze koje su izvele, činjenice koje je sud utvrđivao, zašto i kako ih je utvrdio, a ako je utvrđivao dokazivanjem, koji su dokazi izvedeni, te kako ih je ocijenio. Posebno će se navesti koje je odredbe materijalnog prava primijenio odlučujući o zahtjevima stranaka. Izjasnit će se i o stavovima stranaka o pravnoj osnovi spora, te o njihovim prijedlozima i prigovorima o kojima nije dao svoje razloge u odlukama koje je već donio tokom postupka.

Sud u obrazloženju na osnovu slobodne ocjene dokaza odlučuje koje će činjenice u određenom građanskopravnom sporu uzeti kao dokazane. Da se ne bi radilo o arbitrarnom postupanju suda, sud mora u obrazloženju iznijeti razloge za određeno uvjerenje suda i pravila koja je primijenio.

Pravo na obrazloženu sudsku odluku predstavlja element prava na pravično suđenje.

Sudovi imaju diskrecionu ocjenu u vezi s tim koje će argumente i dokaze prihvatiti u određenom predmetu. Istovremeno imaju obavezu da obrazlože svoju odluku i navedu jasne i razumljive razloge na kojima su tu odluku zasnovali.

Pravo na obrazloženu sudsku odluku se zasniva na načelu na kojem se zasniva i sama Evropska konvencija o osnovnim ljudskim pravima (EKLJP), a to je zaštita pojedinca od proizvoljnog presuđivanja. Pismeno izrađena presuda prije svega podrazumijeva potpuno jasnu i razumljivu izreku, koja mora biti u saglasnosti s obrazloženjem.

Osim pravilno sastavljene izreke, pravilna presuda treba da sadrži potpuno, određeno i jasno napisano obrazloženje. Postojanje obrazloženja je posljedica načela slobodne ocjene dokaza koje se vrši po slobodnom sudijskom uvjerenju.

Određenost razloga u smislu ZPP-a zahtijeva ne samo puko navođenje sadržaja zahtjeva, odgovora na zahtjev, iskaza svjedoka, vještaka i materijalnih dokaza koji su provedeni, nego i koje činjenice je sud utvrdio, kojim dokaznim sredstvima, ocjenu dokaza, te razloge zašto neke činjenice prihvata utvrđenim, a neke ne prihvata.

Krug pitanja koji treba utvrđivati dokaznim sredstvima zavisi od materijalnopravnog osnova koji je sporan u parnici, a odlučne činjenice koje su utvrđene treba izložiti na jasan i racionalan način.

7.3 Drugostepene odluke

Drugostepeni sud se mora u obrazloženju svoje odluke izjasniti o navedenim žalbenim navodima kako bi se vidjeli valjani razlozi odluke o žalbi.

Dakle, treba odgovoriti na žalbene prigovore koji su bili od odlučnog značaja. Moraju se razmotriti činjenični navodi i argumenti žalioca, te navesti razlozi o odlučnim činjenicama koje su poslužile kao stvarni i pravni osnov za donošenje pobijane odluke. Jedan od elemenata prava na pravično suđenje je i pravo na obrazloženu sudsku odluku. To podrazumijeva obavezu suda da navede jasne, dovoljne i razumljive razloge na kojima se zasniva odluka, te da odgovori svim žalbenim navodima koji su od odlučnog značaja, čime se daje garancija stranci da je sud razmotrio njene navode i dokaze koje je istaknula u postupku i da se takva odluka može ispitati po pravnom lijeku.

¹⁰⁹ ZPP pred Sudom BiH čl. 158. st. 4. i ZPP BDBiH čl. 268. st. 4.

U slučaju kada drugostepeni sud usvaja žalbu i preinačava prvostepenu presudu, dužan je obrazložiti i činjenične i pravne aspekte svoje odluke, u mjeri u kojoj je to potrebno radi razumijevanja takve odluke, odnosno prihvatanja razloga za drugačije utvrđivanje činjeničnog stanja i primjenu materijalnog prava od strane tog suda. Ako ukida odluku, dužan je dati upute prvostepenom sudu kako da postupa u ponovnom postupku kako bi otklonio nepravilnosti koje su uočene, te pravilnom primjenom materijalnog prava donio pravilnu odluku.

U slučaju ukidanja prvostepene presude, žalbeni sud mora jasno označiti koje odredbe parničnog postupka su povrijeđene (član konkretnog zakona), na koji način su povrijeđene i kako to utiče na zakonitost prvostepene presude, zbog čega ona treba biti ukinuta.

7.4 Šta izbjegavati u pisanju obrazloženja presude

- nebitne detalje: U cilju pravilnog sagledavanja svih odlučnih činjenica, pred sudiju se postavlja jako težak zadatak. S jedne strane, navođenje previše detalja može uticati na jasnoću sudske odluke i djelovati zbunjujuće. S druge strane, kratkoća i jednostavnost su sekundarnog značaja u odnosu na primarno načelo potpunog prikaza relevantnih činjenica. Stoga je bitno da se u presudi pruži dovoljno detalja koji će opravdati sudijsko mišljenje, uz izbjegavanje pretjeranih detalja koji često mogu odvući čitaoca u pogrešnom smjeru i udaljiti ga od neposrednosti sudske presude.
- nebitne činjenice i komentare: To nije lako izbjeći, pogotovo zato što su autori, čitajući svoj rukopis, skloni čitati ono što su mislili napisati, radije nego ono što su stvarno napisali.
- nepotrebne riječi ili ponavljanje: Uvijek je dobro koristiti jednostavne, kratke rečenice filtrirane od nepotrebnih riječi. Izbjegavati duge i komplikovane rečenice, jer je dužina rečenice najčešće obrnuto proporcionalna njenoj razumljivosti. Kratka rečenica čini misao jasnijom čitaocu i održava njegovu pažnju.
- prepisivanje podnesaka: Podnesci stranaka često su opterećeni okolnostima koje su bez značaja za pravilno odlučivanje o tužbenom zahtjevu. Sud treba pravilno rezimirati tvrdnje stranaka, a ne doslovno prepisivati ili unositi u obrazloženje cjelokupni sadržaj njihovih parničnih radnji.
- suvišne jezičke konstrukcije (kaže se, tvrdi se i sl.): Jezik mora biti jasan i što jednostavniji, a riječi se moraju koristiti u svom uobičajenom značenju uz korištenje zakonske terminologije. Treba izbjegavati žargone, latinske izraze i nepotrebne stručne i tehničke termine, izuzev ako je njihova upotreba neizbježna. Strane riječi se koriste samo ako za njih ne postoji odgovarajući prijevod u našem jeziku.
- nejasne riječi ili izraze (mnogo, teško): Takve riječi treba izbjegavati, mada ih je teško mimoići kad želimo istaknuti neku tvrdnju (npr. osobito, naročito) ili kad su se ustalili u praksi (pokloniti vjeru svjedoku – prihvatiti iskaz svjedoka, vještačenje – nalaz i mišljenje sudskog vještaka).
- pretpostavljanja: Često se u presudama nailazi na to da sudija npr. navodi i obrazlaže situaciju zasnovanu na drugačijoj činjeničnoj osnovi („sve da i“, „čak i kad bi činjenice bile drugačije“ i sl.). Razlog takvom postupanju obično se nalazi u potrebi za usporedbom konkretnog slučaja s drugačijom mogućom situacijom ili u naglašavanju pravilnosti izraženog sudijskog mišljenja. Takvo bi pisanje trebalo izbjegavati, jer pretpostavkama nije mjesto u sudskoj presudi, a time se može samo umanjiti njena vrijednost i čitaoca udaljiti od stvarnog stanja. Presuda se mora ograničiti na konkretan slučaj, a ne na to „što bi bilo kad bi bilo“.

- nepravilan redoslijed iznošenja zaključaka: Trebalo bi izbjegavati oblikovanje sudske presude na način da se prvo raspolože alternativnom pretpostavkom, a da se bitna osnova i zaključak navode nakon toga.
- nepravilno rangiranje prigovora: Sud treba moći ocijeniti pravni značaj prigovora, na taj način da u obrazloženju presude prvenstveno iznese zaključak o onim prigovorima čija osnovanost već sama po sebi dovodi do odluke o tužbenom zahtjevu, odnosno o tužbi. To vrijedi kako za materijalnopravne, tako i za procesnopravne prigovore.

Npr: ako je osnovan prigovor zastarjelosti potraživanja, i iz tog razloga se odbija tužbeni zahtjev, to bi bio najlikvidniji prigovor, pa je dovoljno navesti da prigovor koji se odnosi na povredu ugovora nije značajan za odluku suda u konkretnom slučaju.

- citiranje sadržaja zakonske odredbe: Cijeli sadržaj zakonske odredbe citira se ako sudija ocijeni da je to izuzetno važno, npr. radi naglaska načina primjene tog propisa.
- zagovaranje ili pobijanje argumenata: Opravdanje odluke iziskuje obrazloženje razloga iz kojih se prihvataju jedni te odbijaju drugi, suprotni argumenti. U izlaganju glavnih navoda stranke koja je izgubila spor, sudska odluka treba objasniti zašto nisu prihvaćene njene tvrdnje, što ne bi trebalo činiti negativnim tonom. Sudija treba objasniti svoj stav, a ne pobijati argumente.
- metafore: To su stilske figure kojima izražavamo preneseno značenje. Metafora najčešće daje dramatičnost određenom izričaju, a takva dramatičnost u sudskim odlukama nije neophodna.
- eufemizam: Koristi se kako bi se uljepšao ili ublažio neki izraz, zbog raznih razloga (bonton, religija). Često se koristi izraz da svjedok nije govorio istinu, a ne da je lagao.
- „obračune“ s drugačijim stavovima: Sudijsko mišljenje ne smije napadati advokatsko znanje, a niti bespotrebno pretjerivati u kritiziranju mišljenja koje se razlikuje od njegovog. Time popušta sudački autoritet, otvara se polje neprofesionalnosti i „ličnih obračuna“, a razlozi presude postaju sporedne važnosti.
- upotrebu različitih stilova slova ili boldiranje pojedinih riječi: Treba izbjegavati naglašavanje pojedinih zaključaka na takav način. Tekst obrazloženja treba biti pregledno napisan, razdvojen na pojedinačne pasuse koji obrađuju jedno pitanje koje se odvaja od drugih.
- emocije: Sudija treba lične osjećaje ostaviti po strani te izbjegavati koristiti pridjeve, osim ako oni prenose informaciju važnu za odluku. Sudska odluka nije sredstvo za izražavanje emocija, negativnosti niti za izražavanje simpatija. Time se objektivnost dovodi u pitanje.
- pravni lokalizam: Treba izbjegavati izraze koji su svojstveni određenom podneblju, radi općeg razumijevanja i prevencije isključenja eventualnih nedoumica.

7.5 Struktura obrazloženja

Pregledno pisanje obrazloženja razdvajanjem na pojedinačne pasuse

Najčešća greška koja se javlja prilikom pisanja obrazloženja jeste pretjerano korištenje „copy-paste“ metode, odnosno kopiranje dijelova zapisnika, što dovodi do toga da obrazloženje bude konfuzno, lišeno suštine, nesistematično i glomazno.

Ono se ne smije pretvoriti u izvještaj u kojem se hronološki prepisuju izvedeni dokazi. Često se dešava da se umjesto ocjene dokaza i analize u obrazloženju samo prepíše izreka presude i navede da je „činjenično stanje utvrđeno kao u izreci“.

Veliki dio sadržaja obrazloženja predstavlja puko reprodukovanje svih izvedenih dokaza, i onih koji su bitni, ali i onih koji nisu važni za presuđenje. Rezultat toga su preobimne presude u kojima se samo nekoliko pasusa odnosi na suštinu stvari, puno tehničkih grešaka nastalih uslijed neselektivnog nabranjanja dokaza. Najčešći razlozi zbog kojih se ukida presuda su upravo formalni nedostaci.

Na početku obrazloženja sud izlaže ukratko tužbeni zahtjev i to samo konačno opredijeljeni zahtjev iz tog razloga da se ne stvara konfuzija. U ovom dijelu presude svi navodi parničnih stranaka moraju biti vjerno i u potpunosti navedeni. S druge strane, treba voditi računa da se to uradi na koncizan i sumaran način, da se presuda ne opterećuje nepotrebnim i preopširnim objašnjenjima, kao i irelevantnim navodima stranaka. Nije poželjno prepisivati sadržaj cijele tužbe, niti navoditi sadržaj pojedinih podnesaka, već njihov sadržaj treba sažeti i navesti samo relevantne navode. U ovom dijelu presude nije neophodno naglašavati da li je stranka činjenice i navode iznijela neposredno ili preko punomoćnika jer to proizvodi isto dejstvo.

Tokom samog postupka tužilac se može djelimično odreći tužbenog zahtjeva ili povući tužbu u nekom dijelu tužbenog zahtjeva. Na tu činjenicu se treba osvrnuti u ovom dijelu obrazloženja kako bi se stekao utisak o samom toku postupka. Pored toga, lakše će se i obrazložiti odluke suda koje se odnose na djelimično odricanje, povlačenje tužbe u dijelu tužbenog zahtjeva.

primjer

„Tužilac je u tužbi i tokom rasprave naveo da je kao fizički radnik radio na građevini – kući u Sarajevu u ul. Zmaja od Bosne, kod tuženog kao poslodavca. Dana 25. 10. 1012. godine je obavljao poslove na krovu te kuće i prilikom silaska s krova, preko terase i uz pomoć ljestvi, nogavica trenerke mu se zakačila za ankere – držače, izgubio je ravnotežu, pao s visine od 7 do 8 metara i teško se povrijedio. U tužbenom zahtjevu traži da mu tuženi isplati nematerijalnu štetu u traženim vidovima i navedenim iznosima, kao i materijalnu štetu u vidu izgubljene zarade. Dokaze je predložio. Troškove je tražio.”

Na koji način treba navoditi te činjenice?

Vrlo često se u obrazloženjima presuda prepisuju iskazi stranaka ili svjedoka (u cijelosti ili djelimično), a to ne pridonosi jasnoći sudijskog zaključivanja.

Sudija bi u obrazloženju trebao korektno i jezgrovito prenijeti samo ono što je relevantno, a način na koji će oblikovati iskaze stranaka treba da zavisi od njegove ocjene koje su činjenice relevantne i što je u iskazu bitno za rješenje spora.

Prepisivanje iskaza stranaka i svjedoka nije zamjena za analizu i za ocjenu njihove dokazne snage.

Često se s takvim postupanjima susrećemo i pri ocjeni nalaza i mišljenja sudijskog vještaka. Sudija ocjenjuje dokaze i utvrđuje pravnoodlučne činjenice, a nalaz i mišljenje vještaka dokazno su sredstvo kojim je moguće steći zaključak o odlučnim činjenicama, u situacijama kad sud ne raspolaže znanjem iz određenog stručnog područja. Dakle, mišljenje sudijskog vještaka treba proći kroz filter kritičkog rasuđivanja sudije, jer isključivo o sudijskom mišljenju i ocjeni zavisi dokazna snaga i tog dokaznog sredstva. Vještak ne može, ne smije, niti je ovlašten ocjenjivati dokaze umjesto sudije.

Sudije ponekad prepisuju i sadržaj advokatskih podnesaka, što može biti naročito opasno ako je u njima izražena tendencija da se prekomjernim generalizovanjem zaklanja neosnovanost tvrdnji određene stranke. Advokatska formulacija stranačkih tvrdnji ne treba kod sudija stvoriti osjećaj da su prinuđeni osvrnuti se i na to. Umjesto da slijede diktate njihovih tvrdnji, sudije trebaju moći stati na onome što je ključno i ocijeniti pravno pitanje na najbolji mogući pravni i logički način (insistirati na snazi argumenta, a ne na argumentu snage).

U obrazloženju presude sud treba kratko obrazložiti stupanje umješača u postupak – u kojoj fazi postupka se umiješao, da li je bilo protivljenja miješanju, razloge zašto je sud usvojio zahtjev za miješanje, kakve prijedloge je umješač postavljao, kako je o prijedlozima odlučeno i ostalo što sud ocijeni potrebnim pojasniti u vezi s miješanjem u postupak (npr. ako su parnične radnje stranke i umješača protivne, sud će dati razloge zašto radnju umješača sud nije uzeo u obzir, i sl.)

primjer

Na glavnoj raspravi od Federacija Bosne i Hercegovine je, po federalnom pravobraniocu, predložila da učestvuje u ovoj parnici kao umješač na strani tuženog, jer ima pravni interes da tužena u istoj uspije. Tužilac se protivio tom prijedlogu, dok se tuženi s istim saglasio. Sud je ocijenio da pravni interes umješača postoji, iz tog razloga što bi u slučaju usvajanja tužbenog zahtjeva došlo do smanjenog učešća umješača u osnivačkom kapitalu tuženog, pa je procesnim rješenjem od.... dopustio učešće Federacije Bosne i Hercegovine u ovoj parnici, u svojstvu umješača na strani tuženog.¹¹⁰

7.6 Pravni osnov

Prije izvođenja zaključka koji će postati izreka presude, sud je dužan utvrditi sadržaj pravne norme koju treba primijeniti na utvrđeno činjenično stanje. Izbor pravne norme je složen intelektualni zadatak koji iziskuje kreativnu aktivnost suda, naročito kada je pravna norma nepotpuna, nejasna, općenita ili je za rješavanje konkretnog slučaja nema. Materijalno pravo predstavlja srž svake odluke i treba pokazati da je zaključak suda zasnovan na razboritosti i logici, treba uvjeriti čitaoca u korektnost ishoda snagom njenog zaključivanja, argumenata i autoriteta.

Sud određuje pravnu prirodu spora, a pravilna kvalifikacija predmeta spora od presudnog je značaja za pravilan ishod parničnog postupka. Sud primjenjuje materijalno pravo po vlastitoj ocjeni i nije vezan tvrdnjama stranaka o primjeni materijalnog prava. Pritom je sud dužan pozvati se na konkretnu odredbu materijalnog prava, a ne uopćeno se pozivati na neki propis.

Kod obrazlaganja odluke sudija treba voditi računa i o sporednom dijelu tužbenog zahtjeva (npr. plaćanje zakonskih zateznih kamata) te u obrazloženju navesti razloge i za odluku o tom dijelu zahtjeva, kao i materijalni propis.

Poslije izloženih navoda tužioca, slijedi kratak prikaz odgovora tuženog na tužbu. Treba navesti da li tuženi osporava u potpunosti ili djelimično tužbeni zahtjev. Ukoliko djelimično osporava tužbeni zahtjev i određene činjenice, treba jasno opredijeliti koji zahtjev i koje činjenice osporava i zašto.

primjer

„Tuženi je osporio osnovanost tužbenog zahtjeva u cijelosti. Istaknuo je prigovor nedostatka pasivne legitimacije jer je treće lice angažovalo tužioca da radi na ovom gradilištu, izvjesni XY, a ne on – tuženi. U kritičnoj prilici, kada je tužilac pao i povrijedio se, njega nije angažovao tuženi da radi na krovu, a do povrede je došlo isključivom nepažnjom i krivicom tužioca. Tuženi je predložio da se tužbeni zahtjev odbije. Dokaze je predložio. Troškove je tražio.”

Ako je tuženi istaknuo prigovore, isti se moraju navesti u tom dijelu obrazloženja. To mogu biti procesni prigovori litispendinge ili presuđene stvari, ili prigovori stvarne ili mjesne nenadležnosti, ili

¹¹⁰ ZPP pred Sudom BiH čl. 158. st. 4. i ZPP BDBiH čl. 268. st. 4.

prigovori materijalnopravne prirode – prigovor zastare potraživanja. U ovom dijelu presude sud ne cijeni prigovore, već ih samo navodi, kako bi se stekla jasna slika o onome šta tužilac ističe u prilog zahtjeva i o onome čime se tuženi brani.

O istaknutim prigovorima sud će se odrediti u dijelu u kojem se vrši pravna ocjena. Jasno i koncižno napisan ovaj dio obrazloženja olakšat će daljnji rad na pravnoj ocjeni, s obzirom na to da se ponovnim čitanjem ovog dijela može provjeriti obrazloženje presude, kao i da li je odgovoreno na sve prigovore, odnosno sve pravne argumente parničnih stranaka.

Sud treba moći ocijeniti pravni značaj prigovora na taj način da u obrazloženju presude prvenstveno iznese zaključak o onim prigovorima čija osnovanost već sama po sebi dovodi do odluke o tužbenom zahtjevu, odnosno o tužbi. To vrijedi kako za materijalnopravne, tako i za procesnopravne prigovore.

primjer

U situaciji kada je tuženi osnovano istaknuo prigovor zastare, sud će u obrazloženju prije svega obrazložiti taj svoj zaključak, jer osnovanost takvog prigovora isključuje osnovanost tužbenog zahtjeva. Ako je u situaciji kad se dopustivost tužbe vezuje uz određene radnje tuženi prigovorom osnovano osporio postojanje takvih radnji, sud će odlukom (rješenjem) otkloniti raspravljanje i odlučivanje o takvom tužbenom zahtjevu i tužbu odbaciti, bez dodatnog obrazlaganja činjenica i tvrdnji stranaka, u mjeri koja nije potrebna za takvu odluku.

Svakako, u ovom dijelu (kada je riječ o navodima tužioca, kao i tuženog) treba jasno navesti da li su oni tražili naknadu troškova parničnog postupka.

Nakon toga se navodi koje činjenice nisu sporne, šta je sporno, kao i pravna pitanja o kojima treba raspraviti u konkretnoj parnici. Ovaj dio slijedi neposredno prije iznošenja sadržaja samih dokaza. Izdvajanjem spornih i nespornih činjenica olakšava se ne samo sam tok postupka, već i način na koji će se presuda izraditi. Prije navođenja dokaza, sud u novom pasusu iznosi šta je nesporno, a šta sporno između stranaka.

primjer

„Među strankama je nesporno da je tužilac kao NKV radnik radio na građevinskom objektu – kući u ul. XX u YYYY, investitora XY, i izvođača radova tuženog AB. Nesporno je da je dana 25. 10. 2012. godine tužilac pao s krova s visine od 7 do 8 metara i teško se povrijedio.

Sporno je da li je tuženi odgovoran za povredu tužioca, i vezano s tim za tražene vidove štete, te je sporna visina štete, odnosno postoji li doprinos tužioca nastanku štete.”

Zatim sud hronološki navodi koji su dokazi izvedeni: imena svjedoka koje je saslušao, isprave u koje je izvršio uvid (broj isprave, datum izdavanja, organ koji je izdao), vještačenja koja su provedena, uviđaje koje je izvršio ... Potrebno je navesti sve dokaze, kako pisane tako i dokaze dobijene saslušanjem parničnih stranaka ili svjedoka koji su izvedeni tokom dokaznog postupka.

U obrazloženju presude nije potrebno navoditi sadržaj dokaza koji se odnose na činjenice koje su učinjene nespornim, kako na pripremnom ročištu tako i u nekoj od naknadnih faza postupka, odnosno na nekom od kasnijih ročišta, iz tog razloga što se nesporne činjenice ne dokazuju.

Posebno se mora voditi računa da se sadržaj zapisnika s ročišta, u kojem su navedeni iskazi parničnih stranaka ili svjedoka, u potpunosti ne kopira u obrazloženje same presude.

Kada je riječ o redosljedu kojim se navodi sadržaj dokaza, uobičajena je praksa da se prvo navodi sadržaj pisanih dokaza, nakon toga, po pravilu, iskazi samih parničnih stranaka, a potom iskazi svjedoka i vještaka.

Kada je riječ o pisanim dokazima, bilo bi poželjno navoditi njihov sadržaj u skladu s nekim logičkim slijedom, ili u skladu s hronologijom njihovog nastanka, čime bi se postigla jasnost i preglednost samog obrazloženja presude.

Kada se radi o iskazima svjedoka i parničnih stranaka, prvo se iznose navodi parničnih stranaka, a nakon toga svjedoka. Sam redosljed provedenih dokaza je manje bitan, bitno je da samo obrazloženje, kao i cijela presuda, budu jasni kako za same parnične stranke tako i eventualno za žalbeni sud.

Iskazi stranaka, svjedoka i vještaka u obrazloženju se unose u trećem licu, za razliku od zapisnika s ročišta gdje se piše u prvom licu. Stoga uvijek postoji opasnost ako se u obrazloženje kopiraju zapisi o saslušanju istih. Kada je riječ o načinu na koji se započinje samo navođenje sadržaja iskaza svjedoka ili stranaka, to je moguće učiniti na dva načina. Jedan način je da se navede: „svjedok XY je iskazao”, pa se u nastavku navodi bitan sadržaj samog iskaza. U drugom slučaju navodi se: „iz iskaza svjedoka XY je utvrđeno”. Iz toga proizilazi da je sud ovoj parničnoj stranci, odnosno ovom svjedoku poklonio povjerenje i prihvatio njegov iskaz u potpunosti. Prilikom korištenja ove formulacije mora se voditi računa da se ona koristi samo kod iskaza parničnih stranaka i svjedoka kojima je sud, u potpunosti ili u tom dijelu u kojem se započinje iznošenje njihovih iskaza, na taj način poklonio povjerenje, odnosno prihvatio iskaz. U suprotnom, ukoliko bi se na takav način započelo s iznošenjem sadržaja iskaza svjedoka ili parničnih stranaka, a sam sadržaj, odnosno njihovo izjašnjenje o relevantnim činjenicama bilo potpuno suprotno, dovelo bi do toga da je presuda nerazumljiva/kontradiktorna i iz tog razloga bi mogla biti ukinuta, ukoliko su ispunjeni zakonski uslovi za ukidanje. Naime, ostalo bi nejasno šta je sud utvrdio, s obzirom na to da se o istim činjenicama različito izjašnjavaju dva svjedoka ili više njih.

Nalaze i mišljenja sudskih vještaka i njihove iskaze date na ročištu ne treba u cijelosti unositi u obrazloženje presude, ako na njih nije bilo primjedbi. Dovoljno je izložiti činjenice koje je vještak utvrdio i dati razloge zbog kojih su nalaz i mišljenje prihvaćeni (stručnost, objektivnost). Ukoliko je bilo primjedbi na nalaz i mišljenje vještaka, i ukoliko se u pojedinim dijelovima sudski vještak posebno i dopunski izjašnjavao, bilo bi poželjno te dijelove u većem obimu navesti. To je neophodno kako bi sud prilikom ocjene nalaza i mišljenja vještaka mogao objasniti zašto je prihvatio nalaz i mišljenje, odnosno zašto su dodatna objašnjenja i primjedbe na nalaz i mišljenje, po ocjeni suda, bili potrebni i da li je u potpunosti na njih odgovoreno.

Nakon navođenja sadržaja dokaza potrebno je izvršiti i ocjenu dokaza. Pri ocjeni dokaza nije dovoljno samo iznijeti zaključak o vjerodostojnosti iskaza (npr. svjedoka). Sud treba obrazložiti svoje uvjerenje, koristeći se dostupnim pravilima procesnog prava, logike i životnog iskustva. S obzirom na to da je ocjena dokaza stvaralačka i složena misaona aktivnost suda od čije pravilnosti zavisi i pravilnost zaključaka o odlučnim činjenicama, obaveza je suda iznijeti jasan stav i razloge zašto je povjerovao iskazu svjedoka. Pritom treba voditi računa o ukupnosti izvedenih dokaza i potrebi ocjene svih izvedenih dokaza. Suvišno je, i za pisano obrazloženje opterećujuće, komentirati svaki detalj iz iskaza; naprotiv, dovoljno je iznijeti ono što je bitno za spor. Također, ako je sud odbio izvesti predloženi dokaz, dužan je tu procesnu odluku i obrazložiti (prilikom njenog donošenja, najkasnije u obrazloženju presude).

Dokazivanje mora imati mogućnost provjere, a to podrazumijeva dosljedno navođenje izvora saznanja o određenim okolnostima.

7.7 Primjena pravne norme na utvrđeno činjenično stanje

U odgovarajućem dijelu pravne analize sud mora navesti propise na kojima je zasnovao svoju odluku, odnosno mora navesti konkretnu pravnu normu koju je primijenio pri donošenju odluke, što vrlo često u odlukama izostaje.

7.8 Odluka suda o troškovima

Presuda mora sadržavati i obrazloženje suda o troškovima postupka, pri čemu je neophodno posebno naznačiti za koje parnične radnje i u kojim iznosima se dosuđuju troškovi, te posebno pojašniti ako je izvršeno prebijanje troškova, kod obostranog djelimičnog uspjeha u parnici.

primjer

U ovoj se pravnoj stvari vrijednost spora mijenjala (čl. 321. st. 1. ZPP-a), koju okolnost prvostepeni sud nije cijenio. Tužbom je zatražena isplata ukupno 72.416 KM, zatim podneskom od 10. 5. 2011. godine za oba tužioca je zatražena isplata ukupno 23.517,09 KM, da bi podneskom od 1. 10. 2019. godine zatraženo da se tuženi obaveže isplatiti tužiocima iznos od 18.089,16 KM, a pritom su tužioci u ovom postupku uspjeli sa 13.715,02 KM. S obzirom na to, po tim fazama postupka, uspjeh tužilaca je do 10. 5. 2011. godine bio 19%, zatim 58% do 1. 10. 2019, a nakon toga uspjeh tužilaca iznosi 76%.

Tužiocima je zastupao advokat, pa se za obračun troškova ima primijeniti Tarifa o nagradama i naknadi troškova za rad advokata („Službene novine Federacije BiH”, broj 22/04 i 24/04). Tužiocima, u smislu čl. 27. Tarife, pripada pravo na povećanje osnovnih tarifnih stavki za 20% s drugog tužioca i to u fazi u kojoj vrijednost spora nije prelazila 30.000 KM (nakon 10. 5. 2011).

Tužiocima ne pripada pravo na naknadu troškova koji se sastoje od sastava podneska od 14. 9. 2009. godine, jer je po svom sadržaju taj podnesak morao biti sastavni dio obrazloženja tužbe, pa dakle nije ni bio potreban za vođenje parnice. Odbijen je i zahtjev za naknadu troškova zastupanja na odgođenoj glavnoj raspravi od 30. 8. 2010. godine, jer je ročište odgođeno prije njegovog održavanja, pa ova radnja nije ni preduzeta. Također, ne pripada mu ni pravo na naknadu troškova zastupanja na odgođenom nastavku glavne rasprave od 21. 2. 2012. godine, jer je odgođeno na inicijativu punomoćnika tužioca, ali ni za sastav žalbe od 13. 12. 2019. podnesene protiv sada pobijane odluke, jer tužilac nije uspio u žalbenom postupku.

Sud je, odlučujući u granicama opredijeljenih troškovnika, utvrdio da se troškovi tužilaca sastoje od troška sastava tužbe u iznosu od 136,80 KM (19% od 720 KM), zastupanja na odgođenom pripremnom ročištu od 14. 9. 2009. godine u iznosu od 34,20 KM (19% od 180 KM), na održanom pripremnom ročištu od 2. 12. 2009. godine u iznosu od 136,80 KM (19% od 720 KM), zastupanja na odgođenoj glavnoj raspravi od 23. 3. 2010. godine u iznosu od 34,20 KM (19% od 180 KM), zastupanja na odgođenoj glavnoj raspravi od 22. 11. 2010. godine u iznosu od 34,20 KM (19% od 180 KM), zastupanja na održanoj glavnoj raspravi od 22. 2. 2011. godine u iznosu od 68,40 KM (19% od 360 KM), zastupanja na odgođenom nastavku glavne rasprave od 10. 5. 2011. godine u iznosu od 34,20 KM (19% od 180 KM), a u zbiru 444,60 KM. U ovoj fazi je vrijednost predmeta spora prelazila visinu nagrade koju bi predstavljala jedna prosječna plaća, pa nije obračunato povećanje za zastupanje drugog tužioca od 20%.

Nadalje, troškove čini i preduzeta radnja zastupanja na održanom nastavku glavne rasprave od 12. 10. 2011. godine u iznosu od 208,80 KM (58% od 360 KM), te na održanom nastavku glavne rasprave od 11. 8. 2012. godine u iznosu od 208,80 KM (58% od 360 KM), uvećano za zastupanje drugog tužioca od 20% odnosno 83,52 KM, a za ovu fazu zbir iznosi 501,12 KM.

Obračunati troškovi u nastavku su i zastupanje na održanom pripremnom ročištu od 20. 6. 2017. godine u iznosu od 417,60 KM (58% od 720 KM), na održanoj glavnoj raspravi od 7. 11. 2017. godine u iznosu od 417,60 KM (58% od 720 KM), te na održanom nastavku glavne rasprave od 27. 2. 2018. godine u iznosu od 208,80 KM (58% od 360 KM), te trošak sastava žalbe od 27. 6. 2018. godine u iznosu od 522 KM (58% od 900 KM), uz uvećanje za 20% od nominalnih 313,20 KM, te u ovom dijelu zbir troškova tužilaca iznosi 1.879,20 KM.

U ponovljenom postupku preduzete su i radnje zastupanja na održanoj glavnoj raspravi od 19. 8. 2019. godine u iznosu od 417,60 KM (58% od 720 KM), na odgođenom nastavku glavne rasprave od 1. 10. 2019. godine u iznosu od 104,40 KM (58% od 180 KM) i na održanom nastavku glavne rasprave od 30. 10. 2019. godine u iznosu od 273,60 KM (76% od 360 KM), a uz uvećanje za zastupanje drugog tužioca od 20% – nominalnih 159,12 KM, čijim se sabiranjem došlo do 954,72 KM, a ukupno 3.779,64 KM (954,72 KM + 1.879,20 KM + 501,12 KM + 444,60 KM).

I zastupnik po zakonu tuženog je zahtijevao naknadu troškova koji se sastoje od zastupanja na održanom pripremnom ročištu od 20. 6. 2017. godine u iznosu od 302,40 KM (42% od 720 KM), te na održanoj glavnoj raspravi od 7. 11. 2017. godine u iznosu od 302,40 KM (42% od 720 KM), na održanom nastavku glavne rasprave od 27. 2. 2018. godine u iznosu od 151,20 KM (42% od 360 KM), zastupanja na održanoj glavnoj raspravi od 19. 8. 2019. godine u iznosu od 302,40 KM (42% od 720 KM), na odgođenom nastavku glavne rasprave od 1. 10. 2019. godine u iznosu od 75,60 KM (42% od 180 KM) i na održanom nastavku glavne rasprave od 30. 10. 2019. godine u iznosu od 86,40 KM (24% od 360 KM), te za sastav žalbe u iznosu od 172,80 KM (24% od 720 KM), a što ukupno iznosi 1.393,20,40 KM.

Prebijajući međusobno obračunate troškove (3.779,64 KM – 1.393,20,40 KM), utvrđena je obaveza tuženog da tužiocima na ime troškova isplati iznos od 2.386,44 KM, a uvećano za PDV od 406 KM iznosi 2.792,44 KM.¹¹¹

¹¹¹ ZPP pred Sudom BiH čl. 158. st. 4. i ZPP BDBiH čl. 268. st. 4.

Prilog 1.

Evaluacijski obrazac

Analiza kvaliteta sudskih odluka u parničnom postupku

U uputstvu o pravu na izjavljivanje pravnog lijeka (u daljnjem tekstu: pravna pouka) prvostepene odluke treba pravilno odrediti početak roka za izjavljivanje pravnog lijeka (čl. 203. ZPP-a). Rok za žalbu teče:

- od dana donošenja presude, u slučaju ako stranke presudu preuzimaju u sudu;
- od dostave prepisa presude, u slučaju ako se presuda dostavlja strankama u skladu s odredbama o dostavi sudskih pismena iz ZPP-a;
- ako se objema strankama na različite načine presuda uruči (preuzimanje u sudu odnosno dostava), tada u pravnoj pouci stranke treba poučiti o oba propisana početka roka za žalbu – „od donošenja presude odnosno od dostave prepisa presude” (jer za njih u različito vrijeme počinje teći rok za žalbu);
- ako je sud strankama saopćio dan donošenja presude i upozorio ih da presudu preuzmu u sudu, a stranka naknadno od suda traži da joj presudu dostavi poštom, rok za žalbu teče od donošenja presude, a ne od dostave;
- ako je sud na zadnjem ročištu odredio preuzimanje presude u sudu i o tome upoznao stranke, ali nakon toga sud (namjerno ili greškom) presudu dostavi stranci putem pošte, rok za žalbu i tada teče od donošenja presude jer su stranke tako upozorene na zadnjem ročištu.

Napomena: Prilikom ocjenjivanja, činjenica da li se slažete ili ne s konačnim ishodom u predmetu ne smije uticati na vašu ocjenu. Evaluatori trebaju ocijeniti način na koji sud postupa s predmetom i tehniku odnosno metodologiju izrade odluke. Svi navodi odnosno tvrdnje koje su nastale po žalbi se ne uzimaju u obzir prilikom ocjenjivanja.

Odgovore na pitanja A–E popunjava glavni evaluator _____

Glavni evaluator: _____ **Drugi evaluator:** _____

Treći evaluator: _____

A. Šifra predmeta: _____

B. Datum donošenja odluke: _____

C. Sud koji je donio odluku:

Općinski/Osnovni sud

Kantonalni/Okružni sud

Apelacioni sud BD

Sud BiH/Apelaciono odjeljenje Suda BiH

D. Stepen odluke

Prvostepena odluka

Drugostepena odluka (odluka po žalbi)

E. Pravni osnov (oznaka spora)

Naznačiti osnov:

Odgovore na pitanja I–III popunjava glavni evaluator, nakon usaglašenog mišljenja tima evaluatora

Označiti samo jedan od ponuđenih odgovora

I - Uvod odluke

I.1 Da li uvod odluke sadrži potpune podatke o strankama, njihovim zastupnicima ili punomoćnicima?

da ne

Kratko obrazloženje u slučaju negativnog odgovora:

I.2 Da li je u uvodu odluke navedena, odnosno pravilno navedena kratka oznaka predmeta spora?

navedena

pravilno navedena

da ne

da ne

Kratko obrazloženje:

I.3 Da li je u uvodu odluke navedena, odnosno pravilno navedena vrijednost spora?

navedena

pravilno navedena

da ne

da ne

Kratko obrazloženje:

I.4 Dodatna zapažanja u pogledu uvoda presude:

II - Izreka odluke

II.1 Da li je izreka presude jasna, određena i podobna za izvršenje¹¹²?

da ne

Kratko obrazloženje u slučaju negativnog odgovora:

II.2 Da li je odlučeno o svim zahtjevima ili o svim pravnim lijekovima?

da ne

II.3 Da li je naveden sadržaj odbijenog ili djelimično odbijenog tužbenog zahtjeva?

da ne

Kratko obrazloženje:

¹¹² Ukoliko se radi o odlukama koje podliježu izvršenju.

II.4 Da li izreka sadrži odluku o djelimičnom odbijanju sporednih traženja, ako iz obrazloženja odluke proizilazi da ti zahtjevi nisu usvojeni u cjelini?

da ne

Kratko obrazloženje:

II.5 Da li je u izreci odluke određen, odnosno pravilno određen dobrovoljni rok za izvršenje činidbe (paricioni rok)?

određen _____

da ne

pravilno određen _____

da ne

Kratko obrazloženje:

II.6 Da li je u procesnom smislu pravilna izreka drugostepene odluke kojom se preinačava prvostepena odluka?

da ne

Kratko obrazloženje:

II.7 Dodatna zapažanja u pogledu izreke presude:

III – Obrazloženje odluke

III.1 Zahtjevi stranaka

III.1.1 Da li su u obrazloženju odluke jasno i potpuno izloženi konačno postavljeni zahtjevi stranaka?

da ne

Kratko obrazloženje u slučaju negativnog odgovora:

III.1.2 Da li su u obrazloženju odluke jasno i potpuno izloženi navodi stranaka o (relevantnim) činjenicama na kojima zasnivaju svoje zahtjeve i dokazi koje su izvele?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.1.3 Dodatna zapažanja:

III.2 - Utvrđivanje činjeničnog stanja

III.2.1 Da li je činjenično stanje potpuno utvrđeno?

da ne

U slučaju negativnog odgovora, označiti razloge nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja:

pogrešno pravno identifikovan spor

nepotpuno utvrđen predmet dokazivanja na pripremnom ročištu (čl. 81. ZPP-a)

pogrešan zaključak suda o pravnoj relevantnosti određene činjenice koju je iznijela stranka

neprecizno određena činjenična pitanja o kojima će se raspravljati na glavnoj raspravi

neppravilna primjena čl. 102. (2) ZPP-a – predlaganje novih činjenica i dokaza na glavnoj raspravi

propustom suda određeni dokaz nije izveden na glavnoj raspravi

ostalo: _____

III.2.2 Činjenično stanje je pravilno utvrđeno?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.2.3 Da li je u obrazloženju odluke sud naveo koje činjenice je utvrđivao te razdvojio činjenice koje nisu bile sporne među strankama (ako je takvih bilo) od činjenica koje je utvrdio dokazivanjem?

da ne

III.2.4 Da li su obrazlagane i činjenice nebitne za odlučivanje?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.2.5 Dodatna zapažanja:

III.3 - Dokazi i ocjena dokaza

III.3.1 Da li su ocijenjeni svi izvedeni dokazi?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.3.2 Da li je sud prilikom određivanja dokaza koji će se izvesti na glavnoj raspravi vodio računa o relevantnosti, koncentraciji i racionalnosti (ekonomičnosti) dokaza?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.3.3 Da li je sud dozvolio izvođenje dokaza u pogledu nespornih činjenica?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.3.4 Da li je u postupku određeno vještačenje?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.3.5 Kako ocjenjujete potrebu za vještačenjem u konkretnom predmetu?

potrebno nije potrebno

III.3.6 U kojoj mjeri su predmet i obim vještačenja bili jasni, određeni i relevantni?

neadekvatno adekvatno

Ako je odgovor neadekvatno, kratko obrazloženje:

III.3.7 Da li je sud na glavnoj raspravi, prilikom saslušanja vještaka, postavljao istom relevantna i jasna pitanja radi razjašnjenja eventualnih nejasnoća ili protivrječnosti u nalazu i mišljenju vještaka?

da ne

Ako je odgovor ne, kratko obrazloženje:

III.3.7.a Da li je sud propustio da zatraži dopunu nalaza i mišljenja vještaka?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.3.7.b Da li je sud pravilno odbio prijedlog stranaka za dopunom vještačenja?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.3.8 Da li je u obrazloženju odluke samo interpretiran sadržaj dokaza, a potpuno ili djelimično izostala njihova ocjena?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.3.9 Da li je izostalo obrazloženje zbog čega neki dokazi nisu cijenjeni?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.3.10 Da li obrazloženje sadrži objašnjenje o tome zašto i kako je sud došao do konkretnog činjeničnog zaključka, odnosno zašto je vjerovao određenim dokazima (zbog čega smatra da su određeni dokazi tačni, istiniti i vjerodostojni, a drugi to nisu)?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.3.11 Ukoliko je sud donio odluku primjenom pravila o teretu dokazivanja, da li je pravilno raspodijelio teret dokazivanja odlučnih činjenica?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.3.12 Kako ocjenjujete sposobnosti pravilne ocjene dokaza?

loše/neadekvatno dobro/adekvatno prosječno

Kratko obrazloženje:

III.4 Kvalitet obrazloženja sa stanovišta pravne analize i analitičkog mišljenja

III.4.1 Da li obrazloženje sudske odluke sadrži osvrt na sva činjenična i pravna pitanja spora?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.4.2 Da li se sud jasno i u dovoljnoj mjeri pozvao na mjerodavne pravne norme i da li ih je pravilno interpretirao?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.4.3 Da li su dati razlozi za neusvajanje prigovora ili prijedloga stranaka o kojima sud nije dao svoje razloge u odlukama koje je već donio tokom postupka?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.4.4 Da li se obrazloženje odluke sučeljava s oprečnim argumentima i uzima ravnopravno u razmatranje argumente obje strane?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.4.5 Da li se sud pozvao na sudsku praksu domaćih sudova, praksu ESLJP-a i drugih međunarodnih sudova?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.4.6 Ukoliko se radi o drugostepenoj odluci, da li obrazloženje sadrži odgovor na sve žalbene navode od odlučnog značaja za odlučivanje?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.4.7 Ukoliko se radi o odluci kojom se ukida prvostepena presuda, da li obrazloženje sadrži jasne upute nižestepenom sudu?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.4.8 Kako ocjenjujete kvalitet obrazloženja sudske odluke sa stanovišta pravne analize i analitičkog mišljenja?

loše/neadekvatno dobro/adekvatno prosječno

Kratko obrazloženje:

III.4.9 Kako ocjenjujete dosljednost argumentacije, logičnost i razumljivost?

loše/neadekvatno dobro/adekvatno prosječno

Kratko obrazloženje:

III.4.10 Kako ocjenjujete kvalitet analize primjenjivosti pravne norme na utvrđene činjenice?

loše/neadekvatno dobro/adekvatno prosječno

Kratko obrazloženje:

III.4.11 Da li su dati odgovori na tvrdnje (ako ih je bilo) o povredi Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.5 Izrada presude (struktura, vještina izražavanja)

III.5.1 Da li je tekst obrazloženja pregledno napisan, razdvojen na pojedinačne pasuse koji obrađuju jedno pitanje koje se odvaja od drugih?

da ne djelimično

Kratko obrazloženje:

III.5.2 Da li obrazloženje odluke sadrži organizovan i strukturiran prikaz pitanja i argumenata te da li zadire samo u suštinu predmeta spora?

da ne djelimično

Kratko obrazloženje:

III.5.3 Da li je obrazloženje odluke napisano jasno i sažeto, razumljivo za laike, a ne samo za pravnike?

da ne djelimično

Kratko obrazloženje:

III.5.4 Da li su korištene kratke i jasne rečenice s uobičajenim riječima i uz korištenje zakonske terminologije te izbjegnuta upotreba predugih rečenica zbog opasnosti da se izgubi smisao i koherentnost mišljenja?

da ne djelimično

Kratko obrazloženje:

III.5.5 Da li je tekst obrazloženja gramatički i pravopisno ispravan te da li izražavanje odgovara ugledu suda?

da ne djelimično

Kratko obrazloženje:

III.5.6 Da li se u obrazloženju nepotrebno ponavljaju iste tvrdnje ili zaključci?

da ne djelimično

Kratko obrazloženje:

III.5.7 Kako ocjenjujete dužinu obrazloženja?

loše/neadekvatno dobro/adekvatno prosječno

Kratko obrazloženje:

IV - Opća ocjena kvaliteta odluke

Loše/neadekvatno/ispodprosječno

Dobro/adekvatno/prosječno

Odlično/iznadprosječno

Ukratko obrazložiti Vaš odgovor:

Odgovor na pitanje IV popunjavaju drugi/treći evaluator, u slučaju izdvojenih mišljenja.

Izdvojena mišljenja:

Drugi evaluator:

Treći evaluator:

Prilog 2.

Tabelarni prikaz zaključaka domaćih i međunarodnih eksperata za analizu kvaliteta sudskih odluka

Ukupan broj evaluiranih presuda je 101, a po nivoima:

- Bosna i Hercegovina – 14
- Federacija Bosne i Hercegovine – 44
- Republika Srpska – 30
- Brčko distrikt – 13

SUD KOJI DONOSI PRESUDU	UKUPNO	%
Općinski/Osnovni sud	69	68,3
Kantonalni/Okružni sud	14	13,8
Apelacioni sud BD	4	3,9
Sud BiH	12	11,8
Apelaciono odjeljenje Suda BiH	2	1,9

STEPEN ODLUKE	UKUPNO	%
Prvostepena odluka	81	80,1
Drugostepena odluka (odluka po žalbi)	20	19,8

I - UVOD ODLUKE

I.1 Uvod odluke sadrži potpune podatke o strankama, njihovim zastupnicima ili punomoćnicima					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	14/14	42/44	29/30	9/13	94/101
% presuda	100	95,4	96,6	69,2	93

I.2 Uvod odluke sadrži potpuno i pravilno navedenu kratku oznaku predmeta spora					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	10/14	37/44	16/30	10/13	73/101
% presuda	71,4	84	53,3	76,9	72,2

I.3 Uvod odluke sadrži navedene vrijednosti spora					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	12/14	24/44	19/30	3/13	58/101
% presuda	85,7	54,5	63,3	23	57,4

I.4 Dodatna zapažanja – korištenje nepravilnog izraza „zakonski zastupnik” za zastupnika pravnog lica					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	9/14	16/44	12/30	2/13	39/101
% presuda	64,2	36,3	40	15,3	38,6

II - IZREKA ODLUKE

II.1 Izreka presude je jasna, određena i podobna za izvršenje					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	13/14	34/44	20/30	10/13	72/101
% presuda	92,8	77,2	66,6	83,3	76,2

II.2 Odlučeno je o svim zahtjevima ili o svim pravnim lijekovima					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	13/14	41/44	24/30	8/13	86/101
% presuda	92,8	93,1	80	61,5	85,1

II.3 U presudama u kojima tužbeni zahtjevi nisu usvojeni u cijelosti navedeni su sadržaji odbijenog ili djelimično odbijenog tužbenog zahtjeva					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	11/14	31/44	16/30	8/13	66/101
% presuda	78,5	70	53,3	61,5	65,3

II.5 U izreci presude je pravilno određen paricioni rok					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	13/14	25/44	17/30	6/13	61/101
% presuda	92,8	56,8	56,6	46,1	60,3

III.1 - ZAHTJEVI STRANAKA

III.1.1 Jasno i potpuno su izloženi konačno postavljene zahtjevi stranaka					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	13/14	34/44	19/30	8/13	74/101
% presuda	92,8	77,2	63,3	61,5	73,2

III.1.2 Jasno i potpuno su izloženi navodi stranaka o činjenicama na osnovu kojih zasnivaju svoje zahtjeve					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	13/14	36/44	18/30	9/13	76/101
% presuda	92,8	81,8	60	69,2	75,2

III.2 - UTVRĐIVANJE ČINJENIČNOG STANJA

III.2.1 Činjenično stanje je potpuno utvrđeno					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	13/14	34/44	13/30	6/13	66/101
% presuda	92,8	77,2	43,3	46,1	65,3

III.2.2 Činjenično stanje je pravilno utvrđeno					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	13/14	33/44	12/30	7/13	65/101
% presuda	92,8	75	40	53,8	64,3

III.2.4 Nisu obrazlagane činjenice nebitne za odlučivanje					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	13/14	26/44	13/30	5/13	57/101
% presuda	92,8	59	43,3	38,4	56,4

III.3 - DOKAZI I OCJENA DOKAZA

III.3.1 Ocijenjeni su svi dokazi izvedeni pred sudom					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	8/14	27/44	6/30	6/13	47/101
% presuda	57,1	61,3	20	46,1	46,5

III.3.2 Sud se tokom određivanja dokaza koji će se izvesti na glavnoj raspravi brinuo o relevantnosti, koncentraciji i racionalnosti dokaza					
+					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	9/14	23/44	12/30	2/13	36/101
% presuda	64,2	52,2	40	15,3	35,6

III.3.3. Sud nije dozvolio izvođenje dokaza vezanih za nesporne činjenice					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	8/14	21/44	8/30	4/13	41/101
% presuda	57,1	48,2	26,6	30,7	40,5

III.3.4 Predmeti i obimi vještačenja u toku dokaznog postupka, u slučaju da je bilo potrebe za istim, adekvatno su jasni i određeni te je sud postavljao relevantna pitanja i nije bilo potrebe za dopunom nalaza					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	10/14	14/44	16/30	6/13	46/101
% presuda	71,4	31,8	53,3	46,1	45,5

III.3.9 Nisu izostala obrazloženja zbog čega neki dokazi nisu cijenjeni, ukoliko nisu cijenjeni					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	11/14	24/44	11/30	6/13	52/101
% presuda	78,5	54,5	36,6	46,1	51,4

III.3.10 Obrazloženje sadrži objašnjenje o tome kako je sud došao do konkretnog činjeničnog zaključka					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	6/14	14/44	14/30	5/13	39/101
% presuda	42,8	31,8	46,6	38,4	38,1

III.3.11 Sud je donio odluku primjenom pravila o teretu dokazivanja					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	5/14	9/44	9/30	2/13	25/101
% presuda	35,7	20,4	30	15,3	24,7

III.3.12 Sposobnost suda da pravilno ocijeni dokaze je zadovoljila kriterije					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	11/14	27/44	14/30	6/13	58/101
% presuda	78,5	61,3	46,6	46,1	57,4

III.4 - KVALITET OBRAZLOŽENJA SA STANOVIŠTA PRAVNE ANALIZE I ANALITIČKOG MIŠLJENJA

III.4.1 Obrazloženje sudske odluke sadrži osvrt na sva činjenična i pravna pitanja					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	14/14	32/44	16/30	9/13	71/101
% presuda	100	72,7	53,3	69,2	70,2

III.4.2 Sud se u dovoljnoj mjeri pozvao na mjerodavne pravne norme i pravilno ih interpretirao					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	13/14	37/44	12/30	8/13	70/101
% presuda	92,8	84	40	61,5	69,3

III.4.4 Sud je uzeo u razmatranje argumente obje strane ravnopravno					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	14/14	31/44	15/30	6/13	66/101
% presuda	100	70,4	50	46,1	65,3

III.4.5 Sud se nije pozvao na sudsku praksu domaćih sudova, praksu ESLJP-a ili drugih međunarodnih sudova					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	14/14	32/44	19/30	8/13	73/101
% presuda	100	72,7	63,3	61,5	72,2

III.4.6 Drugostepena odluka sadži detaljan odgovor na sve žalbene navode od odlučnog značaja za odlučivanje					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	3/3	2/10	0/3	3/4	8/20
% presuda	100	10	0	75	40

III.4.7 Obrazloženje odluke suda kojom se ukida prvostepena presuda sadži jasne upute nižestepenom sudu					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	1/3	4/10	1/3	2/4	8/20
% presuda	33,3	40	33,3	50	40

III.4.8 Kvalitet obrazloženja sudskih odluka sa stanovišta pravne analize i analitičkog mišljenja je zadovoljio kriterije					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	13/14	34/44	14/30	8/13	69/101
% presuda	92,8	77,2	46,6	61,5	68,3

III.4.9 Kvalitet dosljednosti, logičnosti i razumljivosti je zadovoljio kriterije					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	14/14	35/44	11/30	9/13	69/101
% presuda	100	79,5	36,6	69,2	68,3

III.4.10 Kvalitet analize primjenjivosti pravne norme na utvrđene činjenice je zadovoljio kriterije					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	14/14	31/44	14/30	7/13	66/101
% presuda	100	70,4	46,6	53,8	65,3

III.4.11 Nije istaknuta tvrdnja o povredi Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	14/14	36/44	22/30	7/13	79/101
% presuda	100	81,8	73,3	53,8	78,2

III.5 - IZRADA PRESUDE

III.5.1 Tekst obrazloženja je pregledno napisan, razdvojen na pojedinačne pasuse koji obrađuju jedno pitanje koje se odvaja od drugih					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	14/14	37/44	17/30	9/13	77/101
% presuda	100	84	56,6	69,2	46,2

III.5.2 Obrazloženje sadrži organizovan i strukturiran prikaz pitanja i argumenata					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	14/14	40/44	14/30	8/13	76/101
% presuda	100	90,9	46,6	61,5	75,2

III.5.3 Presuda je jasno i sažeto napisana, razumljiva i za laike, ne ponavljaju se iste tvrdnje i zaključci					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	14/14	37/44	14/30	10/13	75/101
% presuda	100	84	46,6	76,9	74,2

III.5.4 Korištene su kratke i jasne rečenice s uobičajenim riječima i uz korištenje zakonske terminologije te izbjegnuta upotreba predugih rečenica zbog opasnosti da se izgubi smisao i koherentnost mišljenja					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	14/14	37/44	11/30	8/13	70/101
% presuda	100	84	36,6	61,5	69,3

III.5.5 Tekst obrazloženja je gramatički i pravopisno ispravan i izražavanje odgovara ugledu suda					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	13/14	37/44	13/30	8/13	71/101
% presuda	92,8	84	43,3	61,5	70,2

III.5.6 U obrazloženju se nepotrebno ne ponavljaju iste tvrdnje i zaključci					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	14/14	36/44	13/30	8/13	71/101
% presuda	100	81,8	43,3	61,5	70,2

IV - OPĆA OCJENA KVALITETA ODLUKE

Evaluacijski obrasci koji sadrže opću ocjenu					
Nivo	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	11/11	44/44	29/30	13/13	100/101
% presuda	100	100	96,6	100	99

Prosječna ocjena				
Odluke	ispodprosječna	prosječna	iznadprosječna	Ukupno
	27/101	70/101	3/101	100/101
% odluka	26,7	69,3	2,9	99

Prilog 3.

Tekstualni prikaz zaključaka domaćih članova ekspertnog tima za analizu kvaliteta sudskih odluka

Ovaj pregled sadrži zaključke domaćih članova ekspertnog tima za analizu kvaliteta sudskih odluka u parničnom postupku. Zaključci su klasificirani prema cjelinama iz evaluacijskog obrasca, pri čemu su odvojeni **zajednički** (tvrdnje potvrđene u >90% odluka), **većinski** (tvrdnje potvrđene u >50% odluka) i **izdvojeni zaključci** (tvrdnje potvrđene u <50% analiziranih odluka).

UVOD ODLUKE

Zajednički zaključci:

- odluke sadrže potpune podatke o strankama, njihovim zastupnicima ili punomoćnicima,
- u uvodima odluka su jasno naznačene kratke oznake predmeta,

Većinski zaključci:

- korištenje skraćenica umjesto zakonske terminologije, kao i korištenje naziva „zakonski zastupnik” koji se upotrebljava za zastupnika parnično nesposobnih lica, a pravilan naziv za zastupnika pravnog lica je „zastupnik po zakonu”.

IZREKA ODLUKE

Zajednički zaključci:

- odlučeno je o svim zahtjevima ili o svim pravnim lijekovima,
- u presudama u kojim nisu tužbeni zahtjevi usvojeni u cijelosti, navedeni su sadržaji odbijenog ili djelimično odbijenog tužbenog zahtjeva,

Većinski zaključci:

- izreke odluka sudova BiH, FBiH i BD su jasne, određene i podobne za izvršenje, ali u RS-u je većina onih u kojima izreke presuda nisu jasne, određene i podobne za izvršenje radi nepravilne primjene materijalnog prava kao i procesnih propusta,
- nepravilno je određivan paricioni rok, a greška se ogleda u tome da je rok određivan od dana prijema, izuzetak je Sud BiH gdje nije bilo nepravilnog određivanja paricionog roka.

ZAHTJEVI STRANAKA

Zajednički zaključci:

- jasno i potpuno su izloženi konačno postavljeni zahtjevi stranaka kao i navodi stranaka o činjenicama na osnovu kojih zasnivaju svoje zahtjeve,

Izdvojeni zaključci:

- u jednom broju odluka su doslovno uneseni sadržaji tužbe i odgovora na tužbe u obrazloženje ili se posebno navode cijeli sadržaji završnog izlaganja, i to je posebno izraženo u RS.

UTVRĐIVANJE ČINJENIČNOG STANJA

Zajednički zaključci:

- nisu obrazlagane i činjenice nebitne za odlučivanje,

Većinski zaključci:

- činjenično stanje je potpuno i pravilno utvrđivano, osim u RS gdje nailazimo na veliki broj presuda u kojima nije pravilno i potpuno utvrđeno činjenično stanje.

DOKAZI I OCJENA DOKAZA

Zajednički zaključci:

- predmeti i obimi vještačenja, u slučajevima u kojima je bilo potrebno, adekvatno su jasni i određeni te su sud i stranke postavljali relevantna pitanja i nije bilo potrebe za dopunom nalaza,
- nisu izostala obrazloženja zbog čega neki dokazi nisu cijenjeni, ukoliko nisu cijenjeni.

Većinski zaključci:

- ocijenjeni su svi dokazi u odlukama sudova u BiH, FBiH i BD, a u RS postoji veliki broj odluka u kojima nisu ocijenjeni svi dokazi ni pojedinačno ni u vezi s drugim dokazima,
- sud se tokom određivanja dokaza koji će se izvesti na glavnoj raspravi brinuo o relevantnosti, koncentraciji i racionalnosti dokaza, a u FBiH nailazimo na veliki broj odluka gdje se vidi da sud nije brinuo o relevantnosti, koncentraciji i racionalnosti dokaza,
- sudovi BiH i BD nisu dozvolili izvođenje dokaza vezanih za nesporne činjenice, dok su sudovi FBiH i RS u većem omjeru dozvolili izvođenje dokaza vezanih za nesporne činjenice,
- odluke iz sudova BiH, FBiH i BD su zadovoljile kriterije vezane za sposobnosti pravilnih ocjena dokaza, dok je bilo odluka u RS koje su zadovoljile i koje nisu zadovoljile kriterije.

KVALITET OBRAZLOŽENJA SA STANOVIŠTA PRAVNE ANALIZE I ANALITIČKOG MIŠLJENJA

Zajednički zaključci:

- nisu isticane tvrdnje o povredi Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda,

Većinski zaključci:

- obrazloženja sudskih odluka u BiH, FBiH i BD sadrže osvrt na sva činjenična i pravna pitanja, dok u RS ima veći broj sudskih odluka koje ne sadrže osvrt na sva činjenična i pravna pitanja,
- sudovi BiH, FBiH i BD su se u dovoljnoj mjeri pozvali na mjerodavne pravne norme i pravilno ih interpretirali, dok u RS sudovi većinom nisu u dovoljnoj mjeri pozivali na mjerodavne pravne norme i pravilno ih interpretirali,
- adekvatan je kvalitet obrazloženja sudskih odluka na nivoima BiH, FBiH i RS sa stanovišta pravne analize i analitičkog mišljenja, dok na nivou RS ima veliki broj sudskih odluka neadekvatnog kvaliteta obrazloženja,

Izdvojeni zaključci:

- drugostepene odluke sadrže detaljne odgovore na sve žalbene navode od odlučnog značaja za odlučivanje,
- sudovi u BD i RS se generalno nisu pozivali na sudsku praksu domaćih sudova, praksu ESLJP-a ili drugih međunarodnih sudova, dok se određen broj sudova u BiH i FBiH pozvao na sudsku praksu domaćih sudova, praksu ESLJP-a ili drugih međunarodnih sudova,

- samo je Sud BiH potpuno uzimao argumente obje strane ravnopravno, dok su sudovi u FBiH, BD i RS većim dijelom to zanemarili.

IZRADA PRESUDE

Većinski zaključci:

- na nivoima BiH, FBiH i BD tekstovi obrazloženja su pregledno napisani, razdvojeni na pojedinačne pasuse koji obrađuju jedno pitanje koje se odvaja od drugih, dok u RS ima veći broj njih koji ne ispunjavaju ove norme,
- obrazloženje sadrži organizovan i strukturiran prikaz pitanja i argumenata,
- presude sudova BiH, FBiH i BD su jasno i sažeto napisane te su razumljive i za laike, gramatički su ispravne i ne ponavljaju se iste tvrdnje i zaključci, dok presude sudova u RS u većoj mjeri ne ispunjavaju ove norme.

UKUPNO OCIJENJENIH PRESUDA: 80

IZNADPROSJEČNA	PROSJEČNA	ISPODPROSJEČNA
3	62	15
3,75%	77,75%	18,75%

Prilog 4.

Zaključci međunarodnih članova ekspertnog tima za analizu kvaliteta sudskih odluka u parničnom postupku

Ovaj pregled sadrži zaključke međunarodnih članova ekspertnog tima za analizu kvaliteta sudskih odluka u parničnom postupku. Zaključci su klasificirani prema cjelinama iz evaluacijskog obrasca, pri čemu su odvojeni zajednički (tvrdnje potvrđene u >90% odluka), većinski (tvrdnje potvrđene u >50% odluka) i izdvojeni zaključci (tvrdnje potvrđene u <50% analiziranih odluka).

UVOD ODLUKE

Zajednički zaključci:

- sadrže potpune podatke o strankama, njihovim zastupnicima ili punomoćnicima,

Većinski zaključci:

- uvodi odluka Suda BiH sadrže navedene vrijednosti sporova, dok samo u manjem broju uvoda odluka sudova u FBiH i RS nisu navedene,

Izdvojeni zaključci:

- u uvodima odluka Suda BiH nisu naznačene kratke oznake predmete, dok u uvodima odluka sudova u FBiH i RS u većini slučajeva nisu naznačene kratke oznake predmeta.

IZREKA ODLUKE

Zajednički zaključci:

- izreke presuda su jasne, određene i podobne za izvršenje,
- u presudama u kojim nisu tužbeni zahtjevi usvojeni u cijelosti, navedeni su sadržaji odbijenog ili djelimično odbijenog tužbenog zahtjeva,
- pravilno je određivan paricioni rok,

Većinski zaključci:

- odlučeno je o svim zahtjevima ili o svim pravnim lijekovima u presudama Suda BiH, dok ima manji broj presuda sudova u FBiH i RS u kojima nije odlučeno o svim zahtjevima ili pravnim lijekovima.

ZAHTJEVI STRANAKA

Većinski zaključci:

- u odlukama Suda BiH jasno i potpuno su izloženi konačno postavljeni zahtjevi stranaka, dok u manjem broju odluka sudova FBiH i RS nisu izloženi,
- u odlukama Suda BiH jasno i potpuno su izloženi navodi stranaka o činjenicama na osnovu kojih zasnivaju svoje zahtjeve, dok u manjem broju odluka sudova FBiH i RS nisu izloženi.

UTVRĐIVANJE ČINJENIČNOG STANJA

Većinski zaključci:

- činjenična stanja su potpuno utvrđena u odlukama Suda BiH, s manjim brojem odluka sudova u FBiH i RS u kojima nisu,
- činjenična stanja su pravilno utvrđena u odlukama Suda BiH, s manjim brojem odluka sudova u FBiH i RS u kojima nisu,
- nisu obrazlagane činjenice nebitne za odlučivanje u odlukama Suda BiH, dok su obrazlagane činjenice nebitne za odlučivanje u većem broju odluka sudova u FBiH i RS.

DOKAZI I OCJENA DOKAZA

Većinski zaključci:

- sposobnosti sudova da pravilno ocijene dokaze su zadovoljile kriterije u većem broju odluka Suda BiH i sudova u FBiH i RS,

Izdvojeni zaključci:

- ocijenjeni su svi dokazi izvedeni pred sudom u manjem broju odluka sudova u FBiH i RS, s izuzetkom Suda BiH gdje nije ocijenjen nijedan dokaz izveden pred sudom,
- sudovi u FBiH i RS su u većoj mjeri zanemarili da brinu o relevantnosti, koncentraciji i racionalnosti dokaza tokom određivanja koji će se dokazi izvesti na glavnoj raspravi,
- manji broj sudova u RS i FBiH nije dozvolio izvođenje dokaza vezanih za nesporne činjenice,
- predmeti i obimi vještačenja, u slučajevima u kojima je bilo potrebno, adekvatno su jasni i određeni te su sud i stranke postavljali relevantna pitanja i nije bilo potrebe za dopunom nalaza,
- u odlukama sudova u BiH, FBiH i RS u većoj mjeri su izostala obrazloženja zbog čega neki dokazi nisu cijenjeni, ukoliko nisu cijenjeni,
- obrazloženja odluka sudova u FBiH u većoj mjeri sadrže objašnjenja o tome kako su došli do konkretnih činjeničnih zaključaka, dok su izuzetak sudovi u BiH, RS i BD koji su zanemarili objašnjenja o tome kako su došli do konkretnih činjeničnih zaključaka,
- Sud BiH je u većoj mjeri pravilno donosio odluke primjenom pravila o teretu dokazivanja, a sudovi u FBiH, RS i BD su skoro zanemarili ovo pravilo.

KVALITET OBJASNJENJA SA STANOVIŠTA PRAVNE ANALIZE I ANALITIČKOG MIŠLJENJA

Većinski zaključci:

- obrazloženja sudskih odluka sadrže osvrt na sva činjenična i pravna pitanja, samo manji broj sudova u BD i RS nema u svojim odlukama osvrt na sva činjenična i pravna pitanja,
- sudovi su se pozvali u dovoljnoj mjeri na mjerodavne pravne norme i pravilno ih interpretirali,
- Sud BiH je potpuno uzeo u razmatranje argumente obje strane ravnopravno, dok su sudovi u FBiH, RS i BD u većoj mjeri primijenili ovo pravilo,
- sudovi se generalno nisu pozivali na sudsku praksu domaćih sudova, praksu ESLJP-a ili drugih međunarodnih sudova, uz izuzetak manjeg broja sudova u FBiH i RS,
- kvalitet obrazloženja sudskih odluka sa stanovišta pravne analize i analitičkog mišljenja zadovoljio je kriterije za veći broj sudova koji su donosili odluke, uz izuzetak manjeg broja sudova u FBiH i RS,

- kvalitet dosljednosti, logičnosti i razumljivosti zadovoljio je kriterije za Sud BiH, dok skoro polovina sudova u FBiH, RS i BD čije su odluke evaluirane nije zadovoljila kriterije,
- kvalitet analiza primjenjivosti pravne norme na utvrđene činjenice zadovoljio je kriterije,
- nisu isticane tvrdnje o povredi Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, osim kod manjeg broja prvostepenih sudova u FBiH i RS,

Izdvojeni zaključci:

- drugostepene odluke sadrže detaljan odgovor na sve žalbene navode od odlučnog značaja za odlučivanje,
- obrazloženja odluka sudova kojim se ukidaju prvostepene presude sadrže jasne upute nižestepenim sudovima.

IZRADA PRESUDE

Većinski zaključci:

- tekstovi obrazloženja su pregledno napisani, razdvojeni na pojedinačne pasuse koji obrađuju jedno pitanje koje se odvaja od drugih pitanja, uz izuzetak manjeg broja odluka sudova u FBiH, RS i BD,
- obrazloženja sadrže organizovan i strukturiran prikaz pitanja argumenata,
- presude su jasno i sažeto napisane, razumljive i za laike, i ne ponavljaju se iste tvrdnje i zaključci,
- Sud BiH je koristio kratke i jasne rečenice s uobičajenim riječima i uz korištenje zakonske terminologije te je izbjegao upotrebu predugih rečenica zbog opasnosti da se izgubi smisao i koherentnost mišljenja, a sudovi u RS i BD u većoj mjeri ne ispunjavaju ove norme,
- tekstovi obrazloženja gramatički i pravopisno su ispravni i izražavanja su odgovarajuća za ugled sudova, uz manje pridržavanje ovih normi sudova u FBiH, RS i BD,

Izdvojeni zaključci:

- u obrazloženjima odluka Suda BiH se nepotrebno ne ponavljaju iste tvrdnje i zaključci, dok se u većem broju odluka sudova u FBiH, RS i BD ne pridržavaju ovih normi.

Prilog 5.

Kontrolna lista za prethodno ispitivanje tužbe

UKUPAN BROJ OCIJENJENIH PRESUDA JE 21

Opća ocjena kvaliteta sudske odluke				
ocjena	iznadprosječna	prosječna	ispodprosječna	Ukupno
	2/21	14/21	4/21	20/21
% presuda	9,5	66,66	19	95,2

PRETHODNO ISPITIVANJE TUŽBE	ZAKLJUČAK	NAPOMENE	ČLAN ZAKONA
1. Razlozi za isključenje – izuzeće sudije	DA NE		357. ZPP
2. Nadležnost suda - apsolutna - stvarna - mjesna - imunitet	DA NE		15–48. ZPP 53. ZPP
2.1 Postoji li sukob nadležnosti	DA NE		21. ZPP
2.2 Traži li se neophodna ili svrsishodna delegacija (nadležnosti)	DA NE		48–49. ZPP
3. Razumljivost i potpunost tužbe - oznaka suda - ime i prezime/naziv stranaka - prebivalište/boravište/sjedište stranaka, njihovih zakonskih zastupnika i punomoćnika - potpis podnosioca - broj primjeraka tužbe - i priloga uz tužbu	DA NE		334. ZPP

PRETHODNO ISPITIVANJE TUŽBE	ZAKLJUČAK	NAPOMENE	ČLAN ZAKONA
3.1 Zahtjev je određen u pogledu glavne stvari i sporednih potraživanja - vrijednost spora	DA NE		53. ZPP
3.2 Činjenice na kojima tužilac zasniva tužbeni zahtjev	DA NE		53. ZPP
3.3 Dokazni prijedlozi za činjenice na kojima tužilac zasniva tužbeni zahtjev	DA NE		53. ZPP
3.4 Ako je u tužbi postavljeno više tužbenih zahtjeva, da li su ispunjeni zakonski uslovi za objektivnu kumulaciju zahtjeva	DA NE		55. ZPP
3.5 Da li je u tužbi predložena mjera osiguranja	DA NE		268–290. ZPP
4. Stranačka sposobnost	DA NE		293. ZPP 294. ZPP
5. Parnična sposobnost	DA NE		293. ZPP
6. Urednost i pravilnost zastupanja	DA NE		293. ZPP 294. ZPP
7. Pravni interes za podnošenje tužbe za utvrđenje	DA NE		54. ZPP
8. Blagovremenost tužbe	DA NE		67. ZPP 227. ZPP
9. Da li je proveden prethodni postupak propisan zakonom	DA NE		227. ZPP
10. Postojanje litispendencije	DA NE		60. ZPP
11. Presuđena stvar	DA NE		67, 79, 98. i 196. ZPP
12. Zaključena sudska nagodba	DA NE		93. ZPP
13. Postavljen zahtjev za donošenje presude zbog propuštanja	DA NE		182. ZPP

PRETHODNO ISPITIVANJE TUŽBE	ZAKLJUČAK	NAPOMENE	ČLAN ZAKONA
14. Ako je tužba bila vraćena podnosiocu na ispravku ili dopunu, da li je u određenom roku tužba vraćena sudu ispravljena i dopunjena	DA NE		66. ZPP 336. ZPP
15. Potpuna tužba dostavljena na odgovor tuženom s poukom u smislu člana 70. ZPP-a (rok, sadržaj, posljedice, nedostavljanje odgovora)	DA NE		70. ZPP

ISPITIVANJE ODGOVORA NA TUŽBU	ZAKLJUČAK	NAPOMENE	ČLAN ZAKONA
1. Urednost dostavljanja tužbe na odgovor tuženom - da li je tužba tuženom uredno dostavljena - da li je tuženi poučen o roku za dostavljanje odgovora na tužbu, sadržaju odgovora i posljedicama nedostavljanja odgovora na tužbu	DA NE		69, 70, 347. i 348. ZPP
2. Da li je dostavljen odgovor na tužbu	DA NE		70. ZPP
3. Odgovor na tužbu blagovremen	DA NE		čl. 70, st. 1. ZPP
4. Da li odgovor na tužbu sadrži podatke koje mora imati svaki podnesak	DA NE		336. ZPP 71. ZPP
5. Da li tuženi u odgovoru na tužbu priznaje ili osporava tužbeni zahtjev	PRIZNAJE OSPORAVA		71. ZPP
6. Da li su u odgovoru na tužbu istaknuti procesni prigovori	DA NE		71. ZPP
7. Da li odgovor na tužbu sadrži razloge osporavanja	DA NE		71. ZPP
8. Da li odgovor na tužbu sadrži činjenice na kojima tuženi zasniva svoje navode	DA NE		71. ZPP

ISPITIVANJE ODGOVORA NA TUŽBU	ZAKLJUČAK	NAPOMENE	ČLAN ZAKONA
9. Da li odgovor na tužbu sadrži dokaze kojima se utvrđuju te činjenice	DA NE		71. ZPP
10. Da li je u odgovoru na tužbu podnesena protivtužba	DA NE		74. ZPP
11. Ako je odgovor na tužbu vraćen tuženom na dopunu, da li je odgovor vraćen sudu u određenom roku i dopunjen	DA NE		73. ZPP 336. ZPP
12. Ako je odgovor na tužbu blagovremen i potpun, da li je neophodno zakazati pripremno ročište	DA NE		76. ZPP

Prilog 6.

Plan pripremnog ročišta

Pravna identifikacija (kvalifikacija) spora				
Relevantne zakonske odredbe				
Sporna procesna pitanja				
Nesporne relevantne činjenice				
Sporne relevantne činjenice	Činjenične tvrdnje tužioca o spornim činjenicama	Dokazni prijedlozi	Činjenične tvrdnje tuženog o spornim činjenicama	Dokazni prijedlozi
Pokušaj sudske nagodbe				
Rješenje o zakazivanju glavne rasprave				

Prilog 7.

Primjer negativne prakse¹¹³

Broj: P1

XXX, Dana ...

*Sud, sudija S.1, rješavajući u pravnoj stvari **tužioca** O.G. iz K., ul. ..., zastupan po punomoćniku K.H., advokatu iz S., ul. ..., protiv tužene <nivo vlasti> <institucija>, zastupane po zakonskom zastupniku tužene Pravobranilaštvu ..., radi naknade štete, v.sp. 6.000,00 KM, nakon glavne i javne rasprave, održane dana 29. 6. 2020. godine, u prisustvu punomoćnika tužioca i punomoćnika zakonskog zastupnika tužene, dana 7. 7. 2020. godine, donio je*

P R E S U D U

I. Obavezuje se tužena <nivo vlasti> <institucija> da tužiocu O.G. na ime naknade nematerijalne štete isplati novčani iznos od **4.500,00 KM**, sa zakonskom zateznom kamatom počevši od 7. 7. 2020. godine pa do isplate, sve u roku od 30 dana od dana prijema presude.

II. S preostalim dijelom preko dosuđenog iznosa tužbeni zahtjev na ime naknade **nematerijalne štete** u iznosu od **1.500,00 KM**, sa zakonskom zateznom kamatom počevši od dana podnošenja tužbe pa do isplate, **odbija se**, kao **neosnovan**.

III. Obavezuje se tužena da tužiocu nadoknadi troškove parničnog postupka u iznosu od **1.592,80 KM**, u roku od 30 dana od dana prijema presude.

O b r a z l o ž e n j e

Dana 14. 7. 2011. godine tužilac „W.” d.o.o. B. je podnio tužbu ovom sudu protiv tuženog „M.” d.o.o. P. radi duga, vrijednost spora 218.992,00 KM, a **tuženi je podnio protivtužbu ovom sudu dana 16. 3. 2012. godine radi naknade štete u iznosu od 264.000,00 KM.** Dana 28. 8. 2015. godine ovaj sud je donio presudu i djelimično usvojio tužbeni zahtjev tužioca i tuženog uz naknadu troškova parničnog postupka, na koju presudu su tužilac i tuženi uložili žalbe. Dana 11. 11. 2016. godine Viši privredni sud Banja Luka je uvažio žalbu tuženog-protivtužioca na

¹¹³ Primjer negativne prakse odluke sačinjavaju negativni primjeri dijelova više odluka, na taj način da su dijelovi odluka koji su označeni negativnim primjerima iz pojedinih odluka izdvojeni kao primjeri koji su svojevrsna uputa kako ne treba pisati dijelove odluka. Uvod i izreka su primjeri iz iste odluke, a obrazloženje je primjer iz druge odluke.

taj način da je odbio tužbeni zahtjev tužioca-protivtuženog kao neosnovan, a potvrdio presudu u odbijajućem dijelu protivtužbenog zahtjeva; u stavu 2. izreke žalba tužioca-protivtuženog je usvojena i preinačena tako što je protivtužbeni zahtjev za isplatu iznosa od 32.729,15 KM odbijen kao neosnovan. Na presudu Višeg privrednog suda Banja Luka tužilac je uložio reviziju, pa je Vrhovni sud Republike Srpske dana 27. 12. 2017. godine uvažio reviziju i presudu Višeg privrednog suda Banja Luka od 11. 11. 2016. godine ukinuo u pobijanom dijelu u kojem je žalba tuženog usvojena i vraćena drugostepenom sudu na ponovno suđenje. Svojim rješenjem od 11. 4. 2018. godine Viši privredni sud u Banjoj Luci je, postupajući po rješenju Vrhovnog suda, usvojio žalbu tuženog te ukinuo presudu ovog suda u pobijanom dosuđujućem dijelu, te je predmet u tom dijelu vraćen na ponovno odlučivanje.

Tužilac-protivtuženi je u tužbi i putem punomoćnika na glavnoj raspravi istaknuo da su tužilac i tuženi bili u poslovnom odnosu na taj način da su dana 15. 8. 2008. godine zaključili Ugovor za izvođenje radova na izgradnji stambeno-poslovne zgrade na lokaciji br. 05-364/115-08, i to tuženi kao naručilac radova a tužilac kao njihov izvođač. Nakon izvršenih radova tužilac-protivtuženi je tuženom-protivtužiocu putem pošte dostavio konačan obračun radova izvedenih po Ugovoru o izgradnji stambeno-poslovnog objekta i naknadnim radovima koji su izvršeni na zahtjev investitora, na lokaciji br: 05-364/115-08. Dana 2. 6. 2011. godine tužilac je radi dobrih poslovnih odnosa i saradnje, putem punomoćnika, tuženom ponovno poslao pismenu opomenu pred tužbu uz ostavljanje roka za dobrovoljno ispunjenje. Dana 1. 10. 2014. godine tužilac je smanjio tužbeni zahtjev nakon vještačenja Instituta za građevinarstvo „IG“ iz Banje Luke na iznos od 213.311,66 KM. Punomoćnik tužioca je istaknuo da su na osnovu Ugovora za izvođenje radova na izgradnji stambeno-poslovne zgrade na lokaciji br: 05-364/115-08 u Palama određene obaveze ugovornih strana kao i način i cijena plaćanja. Plaćanje izvedenih radova je ugovoreno po spratovima i etažama, odnosno po kvadratnom metru ploče, a ne po utrošenom materijalu. Uz navedeni ugovor dostavljena je ponuda koja je bila predmet Ugovora i kojom je taksativno nabrojano šta tužilac treba da uradi a šta će tuženi fakturisati tužiocu kao njegove radove. Punomoćnik tužioca je istaknuo da nije sporno, a što je vidljivo iz finansijskih dokumenata, da je tužilac izvršio radove u vrijednosti od 2.126.510,00 KM, te da je kompenzacijom tuženi isplatio tužiocu 73.198,00 KM, da je žiralno na račun isplatio 306.210,00 KM i da je kroz isporuke materijala i usluge platio iznos od 1.533.790,11 KM, tako da razlika koju potražuje tužilac u odnosu na ugovorene radove i izvršene od strane tužioca iznosi 213.311,66 KM. Prema nalazu i mišljenju vještaka finansijske struke Danila Škrbe od 17. 12. 2012. godine, navedeno je da tužilac treba da isplati tuženom 56.000,00 KM na ime umanjenja razlike cijene armature i iznos od 34.000,00 KM na ime ugradnje izolacije koju tužilac nije napravio, da tuženi ima pravo zadržati 5% razlike od 113.000,00 KM od ukupne vrijednosti ugovorenih radova, te da tužilac nije ispostavio okončanu situaciju i da zna kako je konačna faktura dolazila kod tuženog te da je ista vraćena, te da se slanje okončane situacije dostavlja nakon usaglašavanja konačnog obračuna, što je tužilac propustio da uradi. Iz obrazloženja vještačenja se vidi da predloženo umanjenje vrijednosti nije proizišlo iz razloga skraćivanja vijeka trajanja objekta, već iz procjene cijene koštanja naknadnog izvođenja hidroizolacije, koje nije moguće. Sam izvođač je u cilju sprečavanja prodora vlage u vertikalne konstrukcije izvršio postavljanje hidroizolacije ispod fasadnih i pregradnih zidova, zidanih giter blok opekom (klasična bitumenska izolacija od varenog kodora), odnosno na spoju AB zidova i stubova s temeljnim zidovima (hladni hidroizolacioni premaz – penetrat). Preostali radovi na izvođenju hidroizolacije, koji su obaveza investitora, a čijim izvođenjem će se osigurati normalna funkcionalnost objekta, svode se na izvođenje horizontalne hidroizolacije po podnoj ploči prizemlja, koju nije izveo tuženi već kupci poslovnih prostora u prizemlju. Punomoćnik je istaknuo prigovore na nalaz i mišljenje vještaka Danila Škrbe jer navod da je ugovorena cijena armature bila previsoka te da se treba smanjiti za 56.000,00 KM nije osnovan, s obzirom na to da parnične stranke nisu ugovorile cijenu po jedinici materijala već po etažama i po

m² izgrađene površine. Navodi da, prema odredbama čl. 635. i 636. ZOO-a i odredbama čl. 23. i 24. Posebnih uzansi o građenju, stranke moraju biti saglasne o izmjeni cijene, te s obzirom na činjenicu da se vrijednost materijala određuje po situacijama, navedena cijena se ne može mijenjati bez izmjene Ugovora, a tuženi istu nije ni tražio. Tuženi je morao prilikom izvršenih i međusobnih obaveza prihvatiti i ponašati se u skladu s čl. 12. ZOO-a (načelo savjesnosti i poštenja), čl. 13. ZOO-a (zabrana zloupotrebe prava), čl. 21. ZOO-a (primjena dobrih poslovnih običaja) i čl. 18. ZOO-a (obaveza učesnika u obligacionom odnosu da se ponašaju i izvršavaju svoje obaveze s pažnjom dobrog privrednika). Ističe da je sve vrijeme u postupanju tuženog sadržano ponašanje s određenom namjerom, jer je pitanje zašto je tužilac kao građevinska firma izvodio radove tuženom kao građevinskoj firmi. S druge strane, tuženom je bilo jasno o kojim se radovima radi samim potpisivanjem Ugovora, a radi se o grubim građevinskim radovima. Ukoliko je tuženi imao primjedbe da navodno tužilac nije uradio izolaciju kako je predviđeno tehničkom dokumentacijom, isti je morao, u skladu sa Zakonom o prostornom uređenju i odredbama Posebnih uzansi, a naročito odredbama čl. 84, 89, 100. i 99, vršiti nadzor, stavljati primjedbe, upisivati primjedbe i nadalje tražiti otklanjanje istih, što nije uradio. Obaveza tuženog na navedeno postupanje proizilazi i iz odredbi čl. 632. ZOO-a. Tuženi je prigovorio tužiocu da mu nije na vrijeme dostavio konačan obračun, da nije izvršena primopredaja i da iz tog razloga nije platio tužiocu traženi iznos uz primjedbe da ima pravo zadržati iznose kako je to neosnovano objasnio vještak finansijske struke. Međutim, nije sporno da je tužilac dostavio tuženom zadnju fakturu po situacijama, u kojoj je ispostavio radove i cijenu tih radova. Nije sporno da tuženi nikada nije prigovorio na tu konačnu fakturu, a nije sporno ni da tuženi zadnju fakturu na osnovu situacije i po etažama nije isplatio, a što je u smislu čl. 63. i 64. Posebnih uzansi bio u obavezi da isplati u roku od 15 dana. Tuženi je u protivnom, primjenom čl. 64. i 65. Posebnih uzansi, trebao osporiti istu fakturu, a koju nikada nije platio. Tužilac nije mogao izvršiti konačan obračun niti ga dostaviti tuženom iz tog razloga što tuženi nije platio zadnju fakturu niti je prigovorio istoj, iz kojeg razloga mu nije mogao izvršiti primopredaju izvršenih radova. Primopredaja se smatrala izvršenom u onom momentu kada je tuženi nastavio izvoditi građevinske radove iz tog razloga jer je tuženi nastavio graditi bez tužioca. Tačno je da je Posebnim uzansama predviđeno da su naručilac i izvođač dužni bez odlaganja pristupiti primopredaji i konačnom obračunu. Zbog naprijed navedenog, a zbog krivice tuženog u smislu čl. 112. Posebnih uzansi, smatra se, ako je naručilac počeo koristiti objekat prije primopredaje, da je primopredaja izvršena danom početka korištenja. Nije sporno da je tuženi nastavio vršiti radove na tom objektu, nije sporno ni da je izvršen tehnički prijem objekta u cijelosti, pa prema tome ne stoje primjedbe da je osnovan protivtužbeni zahtjev tužioca jer isti nema dokaza da je objektu ugrožena stabilnost, nema dokaza da je došlo do smanjenja vrijednosti objekta, nema ni dokaza da su nastupila neka oštećenja uslijed nekvalitetno izvedenih radova, pa iz tih razloga predlaže da se protivtužbeni zahtjev odbije u cijelosti. Znači, tuženi nije ni na koji način dokazao da postoje oštećenja na njegovom objektu. Garantni rok za objekat je 10 godina, a do sada se, prema nalazu Instituta, šteta na objektu nije pokazala zbog čega tuženi nema pravo zahtijevati naknadu štete koja će eventualno nastupiti. Način plaćanja cijene je također ugovoren članom 10. i 5. postojećeg ugovora između parničnih stranaka i nijedna od navedenih tvrdnji tuženog za smanjenje cijene u ovom ugovoru nije ugovorena. Tačna je i činjenica da tužilac odgovara za nedostatke u pogledu stabilnosti i sigurnosti objekta u roku od 10 godina, kako naručiocu tako i svakom drugom korisniku objekta u skladu s čl. 109. i 105. Posebnih uzansi, kao i čl. 644. ZOO-a, ali nije došlo do ugrožavanja stabilnosti objekta prema nalazu Instituta i iz tih razloga treba u cijelosti odbiti protivtužbeni zahtjev tuženog, a usvojiti zahtjev tužioca uz naknadu troškova postupka. U odgovoru na protivtužbu tužilac navodi da se protivi ovako postavljenom protivtužbenom zahtjevu jer je usmjeren na odugovlačenje postupka, te opreza osporava osnov i visinu protivtužbenog zahtjeva. Navodi se da je sve primjedbe na izvršene radove tuženi mogao staviti u građevinski dnevnik. Iz svega navedenog tužilac traži da sud u cijelosti odbije protivtužbeni zahtjev. Kako tuženi do dana podnošenja tužbe nije izmirio svoju obavezu, niti je stavio bilo kakav prigovor

na konačni obračun, to tužilac predlaže da sud obaveže tuženog da mu isplati iznos od 213.311,66 KM sa zakonskom zateznom kamatom od dana podnošenja tužbe, kao i da mu nadoknadi troškove parničnog postupka. Postupajući po rješenju Vrhovnog suda i rješenju Višeg privrednog suda u Banjoj Luci od 11. 4. 2017. godine, sud je proveo pripremno ročište i glavnu raspravu u kojem postupku je, radi ekonomičnosti postupka, tužilac predložio da se pročitaju svi provedeni dokazi na dosadašnjim ročištima, zatim nalazi vještaka i izjašnjenja svjedoka i parničnih stranaka, te saslušanja vještaka. Ponovo je izvršen uvid i pročitani su navedeni dokazi, **puno-moćnik tužioca je u završnoj riječi** predložio da sud obaveže tuženog da tužiocu isplati novčani iznos od 213.311,66 KM sa zakonskom zateznom kamatom počevši od dana podnošenja tužbe pa do konačne isplate, kao i da mu naknadi troškove parničnog postupka, prema troškovniku koji se ulaže u spis, a sve u roku od 30 dana od dana donošenja ove presude pod prijetnjom prinudnog izvršenja. Ovo je sve naprijed navedeno s obzirom na stanje poslije donošenja revizione odluke tako da nema pravo više potraživati od opredijeljenog zahtjeva, a ne mora se više izjašnjavati o protivtužbenom zahtjevu jer isti više ne postoji s obzirom na odluke po žalbama i reviziji. Tužilac smatra da je primjenom odredbi čl. 123. Zakona o parničnom postupku Republike Srpske u cijelosti dokazao kako osnov tako i visinu tužbenog zahtjeva, a iz sljedećih razloga: tužilac i tuženi su bili u poslovnom odnosu na taj način da su dana 15. 8. 2008. g. zaključili Ugovor za izvođenje radova na izgradnji stambeno-poslovne zgrade na lokaciji broj: 05-364/115-08 i to tuženi kao naručilac radova a tužilac kao njihov izvođač. Nakon izvršenih radova tužilac je tuženom putem pošte dostavio Konačan obračun radova izvedenih po Ugovoru o izgradnji stambeno-poslovnog objekta i naknadnim radovima koji su izvršeni na zahtjev tuženog kao investitora, na lokaciji broj: 05-364/115-08 u Palama s molbom da se izmiri potraživanje tužioca. Tuženi do dana podnošenja tužbe nije izvršio uplatu potraživanja niti je stavio bilo kakav prigovor na konačni obračun koji mu je dostavio tužilac. Dana 2. 6. 2011. g. tužilac je radi dobrih poslovnih odnosa i saradnje putem punomoćnika tuženom ponovno poslao pismenu opomenu pred tužbu uz ostavljanje roka za dobrovoljno ispunjenje. Do dana podnošenja ove tužbe tuženi nije postupio po zahtjevu tužioca od 4. 5. 2011. g., niti po opomeni pred tužbu. S obzirom na takvo postupanje tuženog, tužilac je bio prisiljen da podnese tužbu sudu, iako je mirnim putem pokušao riješiti pitanje ispunjenja Ugovora o građenju, a tuženi nije postupio po njegovom traženju. Smatramo da će sud pravilnom ocjenom svih provedenih dokaza u cijelosti udovoljiti tužbenom zahtjevu tužioca, a želimo sumarno i radi koncentracije najbitnijih činjenica i pravnog osnova upoznati sud sa sljedećim: s obzirom na to da u ovoj pravnoj stvari postoji dokaz da su parnične stranke bile u ugovorno-pravnom odnosu a prema Ugovoru za izvođenje radova na izgradnji stambeno-poslovne zgrade na lokaciji broj: 05-364/115-08 od 15. 8. 2008. godine, proizilazi da sud treba samo utvrditi da li su parnične stranke postupale po Ugovoru, jer u smislu odredbi čl. 17. Zakona o obligacionim odnosima učesnici u obligacionopravnom odnosu su dužni izvršiti svoju obavezu i odgovorni su za njeno ispunjenje. Kada se izvrši uvid u Ugovor koji je predmet tužbenog zahtjeva tužioca, sud može utvrditi sljedeće: da je naručilac radova a ovdje tuženi izvođaču radova a ovdje tužiocu u čl. 1. naložio da uradi poslove koji su bili pobliže označeni u čl. 1. istog ugovora. Među parničnim strankama ugovoreni su način plaćanja i cijena plaćanja. Plaćanje izvedenih radova je ugovoreno po spratovima i etažama, odnosno po kvadratnom metru ploče, a ne po utrošenom materijalu. Uz Ugovor od 15. 8. 2008. godine dostavljena je ponuda koja je bila predmet Ugovora, a osim toga tačno je taksativno nabrojano šta tužilac treba uraditi a šta će ovdje tuženi „Majnex“ fakturirati tužiocu kao njegove radove. Nije sporno, a što je vidljivo iz svih finansijskih dokumenata, da je tužilac izvršio radove u vrijednosti od 2.126.510,00 KM, da je kompenzacijom tuženi isplatio tužiocu 73.198,00 KM, da je žiralno na račun isplatio 306.210,00 KM, tako da se pojavljuje razlika koju potražuje tužilac u odnosu na ugovorene radove i izvršene od strane tužioca od 213.311,66 KM. Prema nalazu vještaka Š. D. od 17. 12. 2012. g., proizilazi da je tužilac trebao platiti tuženom 56.000,00 KM na ime umanjenja razlike cijene armature i iznos od 34.000,00 KM na ime ugradnje izolacije koju tužilac nije napravio kao i to da tuženi ima pravo zadr-

žati 5% razlike od 113.000,00 KM od ukupne vrijednosti ugovorenih radova, a prema Ugovoru koji je predmet spora. Također je vještak istaknuo da tužilac nije ispostavio okončanu situaciju i da zna kako je konačna faktura dolazila kod tuženog i da je vraćena, a istaknuo je da se slanje okončane situacije vrši nakon usaglašavanja konačnog obračuna, što tuženi nije propustio da uradi. Međutim, iz obrazloženja se jasno vidi da predloženo umanjenje vrijednosti nije proizišlo iz razloga skraćanja vijeka trajanja objekta, već iz procjene cijene koštanja naknadnog izvođenja hidroizolacije, koje nije moguće. Sam izvođač je u cilju sprečavanja prodora vlage u vertikalne elemente konstrukcije izvršio postavljanje hidroizolacije ispod fasadnih i pregradnih zidova zidanih giter blok opekom (klasična bitumenska izolacija od varenog kodora), odnosno na spoju AB zidova i stubova s temeljnim zidovima (hladni hidroizolacioni premaz – penetrat). Preostali radovi na izvođenju hidroizolacije, koji su, u svakom slučaju, obaveza investitora, a čijim izvođenjem će se osigurati normalna funkcionalnost objekta, svode se na izvođenje horizontalne hidroizolacije po podnoj ploči prizemlja koje radove nije izveo tuženi već kupci poslovnih prostora u prizemlju. Ova konstatacija vještaka nije tačna te u završnom izlaganju u cijelosti ostajemo kod svih prigovora koje smo dali pismenim putem a vezano za dati nalaz vještaka D. Š. koji nije imao uporišta da tvrdi kako tužilac nema pravo na cjelokupan iznos koji utužuje radi naprijed navedenih razloga, a kako slijedi: -56.000,00 KM na ime razlike cijene u armaturi odnosi se na tvrdnju tuženog da je od momenta zaključenja Ugovora došlo do promjene cijene armature i da je ista bila ugovorena previsoko te da se treba smanjiti za 56.000,00 KM. Međutim, pravilnim tumačenjem Ugovora sud će utvrditi da parnične stranke nisu u ovoj pravnoj stvari ugovorile cijenu po jedinici materijala već po etažama i po kvadratnom metru izgrađene površine. Da bi sam tuženi mijenjao način ugovorene cijene u skladu s Posebnim uzansama o građenju i u skladu sa Zakonom o obligacionim odnosima, čl. 635. i 636, obje stranke moraju biti saglasne o izmjeni cijene kao što je propisano, i to u smislu odredbi čl. 23. i 24. Posebnih uzansi o građenju. S obzirom na to da nije bilo ugovaranja cijene radova na osnovu vrijednosti materijala već po situacijama, ta cijena se ne može mijenjati bez izmjene Ugovora, što u ovom slučaju nije bilo a niti je tuženi tražio njegovu izmjenu. Prema odredbama Ugovora, tačno je da tuženi ima pravo zadržati 5% od ugovorene cijene što iznosi 113.000,00 KM, ali samo u slučaju prigovora za nekvalitetno izvršene radove na koje nema pravo. Naime, u skladu s Posebnim uzansama o građenju koje se imaju primijeniti u ovom pravnom slučaju, tuženi je bio obavezan da saopći primjedbe u pogledu načina izvođenja radova upotrijebljenog materijala ili toka izvođenja radova, a kako propisuje čl. 101. Posebnih uzansi te čl. 645. Zakona o obligacionim odnosima. U skladu s čl. 1. Posebnih uzansi o građenju uređuju se odnosi između naručioca i izvođača radova na građevinskim objektima. Posebne uzanse o građenju primjenjuju se ako su ugovarači pristali na njihovu primjenu. U Ugovoru koji je predmet spora nema posebne odredbe da se među ugovornim strankama imaju primijeniti Posebne uzanse o građenju, ali prema čl. 2. t. 2. Posebnih uzansi smatra se da su ugovarači pristali na primjenu Uzansi ako njihova primjena nije Ugovorom o izvođenju radova na građevinskim objektima isključena u cjelini i djelimično. Stoga se apsolutno ne može prihvatiti nalaz vještaka Danila Škrbe da tuženi ima pravo zadržati 5% od ugovorenog iznosa, jer je isti morao postupiti u smislu odredbi čl. 84. Posebnih uzansi o građenju i morao je obavijestiti pismenim putem tužioca kao izvođača radova da otkloni nedostatke, a kako je to propisano odredbama čl. 98. istih uzansi. Tek kada tuženi postupi u skladu s tom zakonskom odredbom i čl. 101. istih uzansi, ima pravo zadržati 5% od ugovorene obaveze. U građevinskom dnevniku nigdje nije konstatovana primjedba tuženog niti je tuženi osigurao vršenje stručnog nadzora kako je to propisano čl. 99. Posebnih uzansi. Stoga izjava vještaka D. Š. kao vještaka finansijske struke da je svoj nalaz zasnivao na nalazu vještaka građevinske struke nema uporišta. Također molimo da sud u ovoj pravnoj stvari kao sastavni dio završnog izlaganja uvrsti i sve primjedbe koje je tužilac dao na nalaz vještaka građevinske struke, a iz razloga koji su navedeni u pismenom izjašnjenju. Također predlažemo da sud u završnom izlaganju prihvati sve primjedbe koje smo dali na izjašnjenje Instituta za građevinarstvo „IG“ Banja Luka kao potkrepu navoda osnovanosti tužbenog zahtjeva. Osim toga, sud u ovoj pravnoj stvari nije ve-

zan s osnovom označenog u tužbi tužioca, već može udovoljiti tužbi tužioca po osnovu čl. 210. ZOO-a. Tužilac koji je uradio radove u visini za koje tvrdi, nije isplaćen za razliku koja predstavlja tužbeni zahtjev, pa prema tome tuženi se neosnovano obogatio na njegov račun. Tuženi je morao prilikom izvršavanja ugovornih i međusobnih obaveza prihvatiti i ponašati se u skladu s čl. 12. (načelo savjesnosti i poštenja), čl. 13. (zabrana zloupotrebe prava) i čl. 21. i 18. ZOO-a. Jasno da je sve vrijeme u postupanju tuženog sadržano dolozno ponašanje, jer pitanje je zašto je tužilac kao građevinska firma izvodio radove tuženom kao građevinskoj firmi. S druge strane, tuženom je bilo jasno o kojim se radovima radi samim potpisivanjem Ugovora, a radi se o grubim građevinskim radovima. Ukoliko je tuženi imao primjedbe da navodno tužilac nije uradio izolaciju kako je predviđeno tehničkom dokumentacijom, isti je morao, u skladu sa Zakonom o prostornom uređenju i odredbama Posebnih uzansi, a naročito odredbama čl. 84, 89, 100. i 99, vršiti nadzor, stavljati primjedbe, upisivati primjedbe i nadalje tražiti otklanjanje istih, što nije uradio. Obaveza tuženog na gore navedeno postupanje proizilazi i iz odredbi čl. 632. ZZO-a. Onog momenta kada je sam tuženi zatrpao temelj i urađene građevinske radove za koje tvrdi da su trebali biti na drugi način riješeni, te primio objekat i nastavio daljnje građevinske radove, smatra se da i nije imao nikakve primjedbe. Tuženi sve vrijeme prigovara tužiocu da mu nije na vrijeme dostavio konačan obračun, da nije izvršena primopredaja i da iz tog razloga nije ni platio tužiocu tražen iznos uz primjedbe da ima pravo zadržati iznose kako je to objasnio neosnovano vještak finansijske struke. Međutim, nije sporno da je tužilac dostavio tuženom zadnju fakturu po situacijama, u kojoj je ispostavio radove i cijenu tih radova. Nije sporno da tuženi nikada nije ni prigovorio na tu konačnu fakturu, a nije sporno ni da tuženi zadnju fakturu na osnovu situacije i po etažama nije isplatio, što je, u smislu čl. 63. i 64. Posebnih uzansi, bio u obavezi da isplati u roku od 15 dana i u roku od 8 dana. Tuženi je trebao primjenom čl. 64. i 65. Posebnih uzansi osporiti istu fakturu koju nikada nije platio. Tužilac i nije mogao izvršiti konačan obračun niti ga dostaviti tuženom iz tog razloga što isti nije platio zadnju fakturu, nije na nju prigovorio pa s obzirom na to i nije mogao izvršiti primopredaju izvršenih radova. Primopredaja se smatra izvršenom u onom momentu kada je tuženi nastavio izvoditi građevinske radove, jer je nastavio graditi bez tužioca. Tačno je da je Posebnim uzansama regulisano da su naručilac i izvođač dužni da bez odlaganja pristupe primopredaji i konačnom obračunu. Iz naprijed navedenih razloga, a krivicom tuženog u smislu čl. 112. Posebnih uzansi, smatra se, ako je naručilac počeo koristiti objekat prije primopredaje, da je primopredaja izvršena danom početka korištenja. Nije sporno da je tuženi nastavio raditi na tom objektu, nije sporno ni da je izvršen tehnički prijem objekta u cijelosti pa prema tome ne stoje primjedbe da je osnovan protivtužbeni zahtjev tužioca jer isti nema dokaza da mu je ugrožena stabilnost objekta, nema dokaza da je došlo do smanjenja vrijednosti objekta, a nema ni dokaza da su nastupila neka oštećenja usljed nekvalitetno izvedenih radova. Znači, tuženi nije ni na koji način dokazao da postoje oštećenja na njegovom objektu. Garantni rok je 10 godina za objekat, do sada se prema nalazu Instituta šteta nije pokazala, i tuženi nema pravo zahtijevati naknadu štete koja će eventualno nastupiti. Način plaćanja cijene je također ugovoren čl. 10. i 5. postojećeg ugovora između parničnikih stranaka i nijedna od navedenih tvrdnji tuženog za smanjenje cijene u ovom ugovoru nije ugovorena. Tačna je i činjenica da za nedostatke u pogledu stabilnosti i sigurnosti objekta tužilac odgovara u roku od 10 godina, kako naručiocu tako i svakom drugom korisniku objekta u skladu s čl. 109. i čl. 105. Posebnih uzansi, kao i čl. 644. ZOO-a, ali nije došlo do ugrožavanja stabilnosti objekta prema nalazu Instituta i iz tih razloga treba u cijelosti odbiti protivtužbeni zahtjev tuženog a usvojiti zahtjev tužioca uz naknadu troškova postupka u iznosu od 14.486,23 KM i takse na tužbu i odluku prema ocjeni suda. Što se tiče ponovnog postupka u skladu s odlukom Vrhovnog suda RS i Okružnog privrednog suda u Banjoj Luci, s obzirom na činjenicu da ni jedan od novih dokaza nije proveden u ponovnom postupku od strane tužioca ni tuženog, ostajemo i dalje kod tužbe u nepresuđenom dijelu te tražimo troškove postupka prema ranijem troškovniku i posebnom troškovniku koji ćemo sačiniti i priložiti sudu.

U odgovoru na tužbu i putem punomoćnika na glavnoj raspravi tuženi-protivtužilac je istaknuo da nije sporno da su tužilac i tuženi 15. 8. 2008. godine zaključili međusobni Ugovor za izvođenje radova na izgradnji stambeno-poslovne zgrade na lokaciji br: 05-364/115-08 u Palama, kako je to bliže predviđeno odredbama predmetnog ugovora. U skladu s čl. 163. st. 1. ZOO-a, Ugovorom o građenju obavezuje se naručilac da izvođaču isplati određenu cijenu za izvedene građevinske radove, a u čl. 122. st. 1. ZOO-a izraženo je pravilo da obaveze ugovornih strana kod dvostranih ugovora trebaju biti istovremeno ispunjene. Kod dvostranih ugovora postoji uzajamnost obaveza ugovornih strana, a pravilo je da obje strane istovremeno ispunjavaju obaveze jedna prema drugoj. To znači da obaveza naručioca za isplatu cijene iz Ugovora o građenju definitivno nastupa kada izvođač ispuni svoju obavezu iz Ugovora, dakle, kada ugovorne strane sačine konačan obračun (kada se izvrši kolaudacija). Iz sadržaja tužbe proizilazi da tužilac svoj tužbeni zahtjev zasniva na jedinom dokazu, na jednostrano sačinjenom obračunu izvedenih radova od 30. 4. 2011. godine. Navodi se da je na osnovu čl. 3. navedenog ugovora utvrđeno da će se konačna vrijednost radova odrediti prema stvarno izvršenim radovima utvrđenim građevinskom knjigom. U skladu s Posebnim uzansama za građenje, kao kodifikovan ustaljen poslovni običaj u privredi, o svim onim pitanjima koja nisu regulisana ni Ugovorom ni propisima ZOO-a, konačnim obračunom se obuhvataju svi radovi izvedeni na osnovu Ugovora o građenju, što upućuje na zaključak da tek tada definitivno nastaje potraživanje cijene iz navedenog ugovora. Izvođač ne može podnijeti okončanu situaciju prije nego što se izvrši tehnički prijem, i na taj način se utvrdi da li su na objektu izvršeni radovi u skladu s odobrenim projektom, i da li odgovaraju predviđenim kvalitetnim standardima i tehničkim uputstvima, i prije nego što se provede kolaudacija (konačni obračun) i ne izvrši primopredaja objekta – radova između naručioca i izvođača. Nakon što je tužilac dostavio tuženom jednostrano sačinjen obračun o izvršenim radovima, tuženi ga je obavijestio da ne priznaje takav obračun dok mu se ne dostave na uvid građevinska knjiga i građevinski dnevnik, o svim izvedenim radovima, koje je ovjerio nadzorni organ i dok tužilac ne izvrši sve radove kako je predviđeno projektnom dokumentacijom u skladu s čl. 1. navedenog ugovora i dok ne otkloni sve nekvalitetno izvedene radove na koje mu je ukazano. Punomoćnik je istaknuo da je prije dostavljanja jednostrano sačinjenog obračuna direktor tuženog V.G., na sastanku u Palama, dana 31. 3. 2011. godine, obavijestio direktora tužioca N.Đ. da nije izvršena horizontalna i vertikalna hidroizolacija ispod i iznad kontra ploče, kako je predviđeno projektnom dokumentacijom, te da su na taj način ugroženi beton i armatura u betonu od podzemnih voda kao i vlage u čitavom objektu, čime se smanjuje vrijednost radova za 3% od ukupno ugovorenih radova što ujedno iznosi 63.855,00 KM, bez eventualne štete koja može biti prouzrokovana, zatim nisu ozidani pregradni zidovi u vrijednosti od 11.200,00 KM, nije ozidana ventilacija na tavanu u iznosu od 900,00 KM, nisu ugrađeni vertikalni oluci u dužini od 160m1 x 5 KM/m1 = 800,00 KM. Ujedno je direktor tužioca obaviješten o svim uočenim nedostacima na izvedenim radovima. Uočeni nedostaci su se odnosili na to da su vanjski zidovi – nosivi, kao i unutrašnji, bili ukrivo ozidani pa je potrošnja maltera za izravnavanje zidova prilikom malterisanja bila duplo veća, te da ta vrijednost iznosi 1% od ukupno ugovorenih radova, što ujedno iznosi 21.285,00 KM, na potkrovlju objekta ugrađene su dvije a.b. grede većeg poprečnog presjeka 30x60 cm, umjesto kojih je bila predviđena podružnica 18x20 cm, prilikom čega je tuženi-protivtužilac bio onemogućen da izgradi stambene jedinice po čitavoj širini zbog visine a.b. grede, čime je smanjena površina stambenog prostora za 100 m² po cijeni 500 KM/m², što iznosi 50.000,00 KM. Navodi se da su izgrađene ploče na etažama krive, što je uočeno prilikom izrade ekstiksa gdje je debljina izravnavajućeg sloja bila i do 12 cm, što ujedno uvećava troškove tuženog-protivtuženog za dodatnih 0,5%, što iznosi 10.642,50 KM, te ujedno nije izvršeno dogovoreno umanjenje iznosa u armaturi na POS (400, 500, 600 i 700) za vrijednost od 56.000,00 KM. Kako tužilac nije izveo sve građevinske radove na objektu u skladu s projektnom dokumentacijom te kako je jedan dio radova izveo nekvalitetno, a budući da između tužioca i tuženog nakon završetka radova nije sporazumno utvrđena konačna vrijednost radova niti je izvršena primopredaja radova, to se tužbeni zahtjev pojavljuje kao neosno-

van. U skladu s čl. 7. Ugovora zaključenog između tužioca i tuženog, čl. 635. ZOO-a i Općim uzansama o građenju, tuženi ima pravo zadržati dio ugovorene cijene, na ime retencije, koja iznosi najmanje 5% ukupne vrijednosti izvedenih radova do isteka roka za izvršenje radova. S obzirom na to da iz svih provedenih dokaza, kako materijalnih tako i iz iskaza saslušanih svjedoka, proizilazi da na dan podnošenja tužbe od strane tužioca nije bio izvršen tehnički prijem objekta, da između tužioca i tuženog nikada nije izvršena primopredaja izvedenih radova, a pogotovo nikada između istih subjekata nije izvršen zajednički konačni obračun izvedenih radova, koji obračun tužilac zvanično nikada nije dostavio tuženom, to znači da tužilac prije toga nije ni mogao podnijeti tužbu protiv tuženog, za naplatu utuženog novčanog potraživanja, iz osnova izvedenih radova iz kojeg razloga je potrebno da sud tužbu odbaci kao preuranjenu i nedozvoljenu. Osnovna obaveza izvođača radova je da objekat-građevinske radove, koji su predmet Ugovora, sagradi odnosno izvede prema projektnoj dokumentaciji poštujući pravila struke, i pri izgradnji objekta-ugovorenih radova izvođač ne smije odstupati od rješenja utvrđenih tehničkom dokumentacijom, na osnovu kojih je izdato odobrenje za građenje i zaključen Ugovor o građenju, poštujući pravila struke, načelo savjesnosti i poštenja, i ponašajući se po pravnom standardu, pažnjom dobrog privrednika u skladu s čl. 12. ZOO-a. U skladu s čl. 163. st. 1. ZOO-a, Ugovorom o građenju obavezuje se naručilac da izvođaču isplati određenu cijenu za izvedene građevinske radove, a u čl. 122. st. 1. ZOO-a izraženo je pravilo da obaveze ugovornih strana kod dvostranih ugovora trebaju biti istovremeno ispunjene. Kod dvostranih ugovora postoji uzajamnost obaveza ugovornih strana, čl. 122. st. 2. ZOO-a. Kod takvih ugovora pravilo je da obje strane ispunjavaju obaveze jedna prema drugoj. Zakonom o obligacionim odnosima predviđeno je da je posrednik dužan izvršiti djelo onako kako je ugovoreno i po pravilima struke (čl. 607. st. 1. ZOO-a). To važi i za izvođača radova, u pogledu radova iz Ugovora o građenju. Izvođač za svoj rad odgovara po kriteriju pojačane profesionalne odgovornosti, tako da mora preduzeti sve radnje koje se od njega traže kao stručnjaka koji je specijalizovan za određenu vrstu posla. U skladu s odredbama ZOO-a te Posebnih uzansi o građenju, obaveza izvođača radova, između ostalog, jeste da radove izvodi prema tehničkim propisima, normativima i obavezanim standardima koji važe za izgradnju investicionih objekata, a posebno da se pridržava tehničke dokumentacije na osnovu koje je izdato odobrenje za izgradnju. Posebnim uzansama o građenju je posebno predviđeno da je izvođač dužan izvesti ugovorene radove na način koji je određen ugovorom, propisima i pravilima struke (Uzansa br. 18. st. 1). To obavezuje izvođača na izvođenje radova prema tehničkoj dokumentaciji, jer je tehnička dokumentacija (sa svim grafičkim, računskim i opisanim priložima potrebnim za izvođenje radova) sastavni dio ugovora (Uzansa br. 11. st. 1). U skladu s naprijed navedenim, tuženi smatra da je provedenim dokazima nepobitno dokazao da tužilac, u skladu s odredbama Ugovora, projekta, premjera i predračuna radova, nije izveo sve ugovorene radove na predmetnom objektu, a prvenstveno je dokazao i da tužilac nije izveo horizontalnu i vertikalnu hidroizolaciju ispod i okolo kontra ploče, kao što je bilo predviđeno projektnom dokumentacijom čime su ugroženi beton i armatura u betonu od podzemnih voda kao i vlage u čitavom objektu i čime je dovedena u pitanje stabilnost i sigurnost, a time solidnost i funkcionalnost cjelokupnog objekta, što će prouzrokovati odnosno dovesti do umanjenja trajanja vijeka objekta. Da tužilac nije izveo naprijed navedene radove, radove na horizontalnoj i vertikalnoj izolaciji ispod i okolo kontra ploča, nepobitno proizilazi iz provedenog dokaza nalaza i mišljenja, kao i iz dopuna tog nalaza vještaka građevinske struke Miloša Glogovca, te iz njegovih navoda datih na održanim glavnim pretresima. Taj nalaz dat je u skladu s naukom i vještinom građevinske struke, nalaz je zasnovan na provedenim materijalnim dokazima i provedenim uviđajem na licu mjesta, i tužilac nijednom svojom primjedbom isti nalaz nije uspio dezavuisati, osporiti njegovu validnost, vjerodostojnost, odnosno zakonitost. U datom osnovnom nalazu (tačke 1. i 2), kao i dopunskom nalazu-odgovoru na primjedbe tužioca, te na održanom glavnom pretresu, imenovani vještak je implicitno naveo da od strane tužioca, u skladu s međusobno zaključenim Ugovorom, projektom, premjerom i predračunom radova, nisu izvedeni svi radovi, prvenstveno dio zanatskih radova koji

se odnosi na hidroizolaterske radove (pozicija B1 iz premjera radova glavnog projekta), a koje radove je tužilac morao izvesti, u skladu s čl. 6. Ugovora i čl. 74. Zakona o uređenju prostora i građenju RS, bez obzira što nisu bili obuhvaćeni u čl. 1. Ugovora, u kojem se spominje „armirana betonska kontra ploča” (bez iskopa), jer po istom vještaku predmetnu odredbu treba tumačiti na taj način da iz te pozicije ne može biti isključena hidroizolacija, već samo radovi na iskopu. Vještak građevinske struke je u svom osnovnom nalazu i u dopunskom nalazu naveo da je on na licu mjesta utvrdio da je tužilac izveo dio radova na hidroizolaciji, ali da te radove nije izveo po projektnoj dokumentaciji, da je u konkretnom slučaju primijenio drugo tehničko rješenje, bez mijenjanja tehničkog rješenja i bez pristanka tuženog kao investitora, odnosno isti je izveo postavljanje hidroizolacije po nultoj podnoj betonskoj ploči, ispod fasadnih zidova, što je suprotno tehničkom rješenju, a nije tehnički ni ispravno. Bez obzira na to da li je tužilac bio u obavezi izvesti predmetne hidroizolacijske radove prema odredbama Ugovora i projektnoj dokumentaciji, a jeste, na što pored mišljenja vještaka građevinske struke ukazuje posebno i činjenica da je isti izveo dio tih radova (ako nije bio u obavezi zašto je uopće izvodio i dio tih radova), tužilac, a kako to navodi vještak građevinske struke u tački 10. datog odgovora na primjedbe tuženog, nije smio bez saglasnosti nadzornog organa i investitora nastaviti radove na objektu dok se ne riješi problem oko hidroizolacijskih radova, jer je obaveza izvođača da objekte izgradi u skladu s projektnom dokumentacijom i propisima struke (tačka 10. Ugovora). Kako tužilac, u skladu s naprijed izloženim, nije izveo sve građevinske radove na objektu prema projektnoj dokumentaciji, te budući da između tužioca i tuženog nakon završetka radova nikada nije sporazumno utvrđena konačna vrijednost radova, niti je izvršena primopredaja radova, niti je tužilac tuženom dostavljao na isplatu sačinjene privremene situacije, te kako, prema nalazu i mišljenju vještaka finansijske struke, tuženi u svom knjigovodstvu prema tužiocu nema evidentiran nikakav dug, to se onda tužbeni zahtjev tužioca pojavljuje kao neosnovan, a pogotovu se pojavljuje kao neosnovan dio tužbenog zahtjeva kada su u pitanju tražene zakonske zatezne kamate, sve iz tog razloga kako je to u svome nalazu i mišljenju naveo vještak finansijske struke Danilo Škrba. To što je tuženi nakon podnošenja tužbe tužioca, poslije proteka roka od tri godine ishodovao rješenje, ishodovao upotrebnu dozvolu za predmetni stambeni objekat (u skladu s Izvještajem-Stručnim mišljenjem Instituta za građevinarstvo „IG” Banja Luka tužiocu nije mogla biti izdata upotrebna dozvola, nije se mogao izvršiti tehnički prijem objekta, tačka 3. stav 4. Mišljenja), ne eskulpira odgovornosti tužioca, ne oslobađa ga odgovornosti da izvede neizvedene radove na hidroizolaciji, jer je to ostala njegova neizvršena ugovorena obaveza. U skladu s Općim uzansama o građenju i odredbi čl. 635. ZOO-a, tuženi ima pravo da zadrži dio ugovorene cijene izvedenih radova, na ime retencije, koja iznosi najmanje 5% vrijednosti izvedenih radova do isteka datog roka za izvedene radove. **Punomoćnik tuženog-protivtužioca je dana 16. 3. 2012. godine podnio protivtužbu u kojoj navodi da je tužilac-protivtuženi „W.” d.o.o. B., tuženom-protivtužiocu „M.” d.o.o. P., zbog neizvršene horizontalne i vertikalne hidroizolacije ispod i oko kontra ploče, kao što je bilo predviđeno po projektnoj dokumentaciji, čime su ugroženi beton i armatura u betonu od podzemnih voda kao i vlage u čitavom objektu i čime su dovedeni u pitanje stabilnost i sigurnost, a time solidnost i funkcionalnost cjelokupnog objekta, dužan isplatiti naknadu štete u iznosu od 124.000,00 KM te mu je istovremeno zbog nekvalitetnih radova i radova izvedenih u suprotnosti s projektnom dokumentacijom dužan nadoknaditi štetu u iznosu od 140.000,00 KM, odnosno isplatiti mu na ime naknade štete ukupan iznos od 264.000,00 KM, sa zakonskom zateznom kamatom na taj iznos počevši od 16. 3. 2012. godine kao dana podnošenja protivtužbe pa do isplate, a sve u roku 30 dana, pod prijetnjom prinudnog izvršenja. Punomoćnik tuženog-protivtužioca je dana 22. 6. 2015. godine smanjio protivtužbeni zahtjev na taj način da je tužilac-protivtuženi obavezan da tuženom-protivtužiocu, zbog neizvršenih obaveza iz osnova umanjenja vrijednosti izgrađenog objekta, isplati na ime naknade štete iznos od 65.458,29 KM, sa zakonskom zateznom kamatom počevši od 16. 3. 2012. godine, kao dana podnošenja protivtužbe. U završnoj riječi dana 23. 6. 2015. godine punomoćnik tuženog je precizirao tužbeni za-**

htjev nakon nalaza i mišljenja vještaka građevinske struke, u kojem nalazu se navodi da je zbog neizvedenih radova na hidroizolaciji na strani tužioca došlo do umanjenja vrijednosti izgrađenog objekta po osnovu skraćivanja vijeka trajanja objekta u iznosu od 55.947,03 KM + 17% PDV, što ukupno iznosi 65.458,29 KM. Odredbom čl. 7. Ugovora zaključenog između tužioca i tuženog predviđeno je da se tuženi može koristiti tom mogućnošću. Iz provedenog dokaza, nalaza i mišljenja vještaka finansijske struke Danila Škrbe proizilazi da je tuženi ostao dužan tužiocu, iz osnova izvedenih radova, isplatiti 123.075,61 KM, a da tuženi, u skladu s čl. 7. Ugovora, ima pravo od ukupno ugovorenih radova zadržati 5% na ime neizvedenih radova, iznos od 104.613,70 KM, to onda znači da bi tužilac po tom osnovu, i ukoliko bi mu sud udovoljio tužbenom zahtjevu, mogao eventualno dosuditi samo iznos od 18.461,91 KM, ali u tom slučaju sud mora udovoljiti postavljenom protivtužbenom zahtjevu tuženog u cijelosti. Da tuženi ima pravo zadržati dio ugovorene cijene izvedenih radova iz osnova ugovorene retencije proizilazi i iz provedenog dokaza, Izvještaja-Stručnog mišljenja Instituta za građevinarstvo „IG” Banja Luka, u kojem izvještaju, zaključnom razmatranju su vještaci toga instituta naveli da se zbog neizvedenih radova na hidroizolaciji u garantnom roku od 10 godina, koji važi za kvalitet izvedenih radova na hidroizolaciji, mogu pojaviti oštećenja na podovima, zidovima i instalacijama, koja mogu uticati na funkcionalnost prostorija u prizemlju objekta (lokalu-poslovnog prostoru). Kako iz svega naprijed navedenog nepobitno proizilazi da tužilac sve svoje ugovorene obaveze iz Ugovora od 15. 12. 2008. god. do dana podnošenja tužbe nije izvršio prema tuženom, a što je bio obavezan u skladu s odredbama istog ugovora, time je tužilac povrijedio odredbe čl. 7, 12, 99, 122, 123. i čl. 148. ZOO-a, pa iz tih razloga sud mora istoga odbiti s tužbenim zahtjevom u cijelosti, jer u skladu s čl. 122. i 123, ukoliko jedna strana postavi zahtjev pred sudom za ispunjenje obaveze prema drugoj strani, a ona nije ispunila svoju obavezu, niti je spremna da to učini, a tužena strana istakne prigovor neispunjenja, u takvim slučajevima sud ne može dosuditi, odnosno naložiti tuženoj strani da ispunji svoju obavezu sve dok to isto ne uradi i druga strana. Kada se radi o odgovornosti u vezi s izvođenjem građevinskih radova na objektu, posebnu pažnju zaslužuje odgovornost izvođača za neizvršene radove u skladu s Ugovorom, projektnom dokumentacijom i pravilima struke, te njegova odgovornost za kvalitet izvedenih radova i za nedostatke koji se tiču solidnosti građevine. U sudskoj praksi je zauzeto stanovište da se izvođač koji izvodi radove suprotno ugovoru ne može osloboditi odgovornosti za štetu, ni u slučaju kada te radove izvodi „lege artis”, jer investitor nije dužan snositi rizik drugačije izgradnje od ugovorene. Po pravilu, za neizvedene radove te za nedostatke na izvedenim radovima i izvedene radove suprotno investiciono-tehničkoj dokumentaciji odgovara izvođač radova. Odgovornost izvođača predviđena je i regulisana odredbama čl. 618. do 620. ZOO-a, kao i odredbom čl. 644. ZOO-a. Neizvršenje određenih ugovorenih građevinskih radova, te nedostaci na izvedenim radovima redovno povlače odgovornost izvođača. Ta odgovornost je veća u slučaju kada ti nedostaci dovode u pitanje solidnost objekta, jer su posljedice takvih nedostataka teže, kao što je u konkretnom slučaju. Osnovanost protivtužbenog zahtjeva tuženog proizilazi iz provedenog dokaza – nalaza i mišljenja vještaka građevinske struke (tim dokazom tuženi je nesporno dokazao da tužilac nije izveo predmetne radove na hidroizolaciji oko i ispod kontra ploče), a pogotovu to proizilazi iz provedenog dokaza, Izvještaja-Stručnog mišljenja Instituta za građevinarstvo „IG” Banja Luka, u kojem se navodi da je zbog neizvedenih radova na hidroizolaciji od strane tužioca došlo do umanjenja vrijednosti izgrađenog objekta, po osnovu skraćivanja vijeka trajanja objekta, u iznosu od 55.947,03 KM + 17% PDV-a, što ukupno iznosi 65.458,29 KM. **Kada je u pitanju tužbeni zahtjev tužioca, tuženi u cijelosti ostaje kod svih navoda datih u završnoj riječi njegovog punomoćnika na glavnom pretresu održanom pred ovim sudom na dan 23. 6. 2015. godine, s tim što ističe i sljedeće, a kako to slijedi: I u ovom novom provedenom postupku tuženi je, u skladu s provedenim dokazima (prvenstveno nalazom i mišljenjem vještaka građevinske struke Miloša Glogovca), dokazao da tužilac, u skladu s čl. 6. Ugovora za izvođenje radova od 15. 8. 2008. godine te u skladu s odredbama Zakona o uređenju i građenju, u skladu s glavnim projektom, nije izveo sve ugovorene radove na predmetnom stambe-**

no-poslovnom objektu, prevashodno nije izveo radove horizontalne i vertikalne hidroizolacije oko zgrade, te ispod i oko kontra temelja ploče. Tuženi je također provedenim dokazima dokazao da tužilac, u skladu s čl. 5. istoga ugovora, nije sačinjavao privremene situacije shodno podacima u građevinskoj knjizi, a na šta je bio u obavezi i te situacije dostavljati na isplatu tuženom, a to onda znači da je to i bio razlog što tužilac nije ni sačinio konačnu situaciju i dostavio tuženom na isplatu. Tuženi je također provedenim dokazima dokazao da između parničnih stranaka nikada nije izvršen zajednički konačni obračun izvedenih radova (kolaudacija), s tim što ističe da se provedeni dokaz tužioca pod nazivom Obračun radova izvedenih prema Ugovoru broj: 295/2008 na stambeno-poslovnom objektu u Palama, investitor „M.“ d.o.o. P., ne može smatrati – imati snagu konačnog obračuna između ugovorenih strana, pogotovo što taj akt nema naziv Konačni obračun između ugovornih strana. Inače, kada je u pitanju taj provedeni dokaz, tuženi ponovo i u ovoj završnoj riječi, u skladu s navodima njegovog punomoćnika s održanog pripremnog ročišta od 24. 1. 2012. godine, ističe da tuženi taj akt – dokaz nikada nije primio kod sebe, pa je tužilac u tom pravcu, budući da mu je tuženi osporio tu činjenicu, te navode, u skladu s čl. 7. ZPP-a RS i odredbama čl. 123. istoga zakona, bio u obavezi u toku postupka provesti validan dokaz, kao svoj dokaz na glavnom pretresu provesti akt – potvrdu Pošte o prijemu pošiljke-spornog akta tužioca pod nazivom Obračun, pa kako tužilac takav dokaz nije proveo u toku postupka, to isti, a ne tuženi, treba da snosi posljedicu nemogućnosti da se ta pravno relevantna činjenica sa sigurnošću utvrdi u postupku dokazivanja, odnosno u skladu s teretom dokazivanja tužilac, a ne tuženi, treba da snosi posljedice neprovođenja tog dokaza. Dakle, kako tužilac shodno gore izloženom, u skladu s čl. 5. Ugovora, nije sačinjavao privremene situacije i dostavljao ih na isplatu tuženom, te kako tuženom nikada nije dostavio nikakvu konačnu situaciju, na isplatu, te ako se uzme u obzir činjenica da između tužioca i tuženog nikada nije izvršena primopredaja izvedenih radova, a pogotovo nikada između istih subjekata nije izvršen zajednički konačni obračun izvedenih radova (kolaudacija), to onda znači da tužilac nije ni stekao pravo podnošenja tužbe sudu protiv tuženog za naplatu utuženog novčanog potraživanja iz osnova izvedenih radova, pa je stoga sud dužan podnijetu tužbu tužioca odbaciti kao preuranjenu i nedozvoljenu. Ukoliko sud iz naprijed navedenih razloga podnijetu tužbu tužioca ne odbaci kao preuranjenu i nedozvoljenu, budući da isti, u skladu s čl. 6. Ugovora, od 15. 12. 2008. godine do dana podnošenja tužbe sve svoje ugovorene obaveze nije izvršio prema tuženom, a na šta je bio obavezan, time je tužilac povrijedio odredbe čl. 7, 12, 99, 122, 123. i 148. ZOO-a, pa iz tih razloga sud istog mora odbiti s tužbenim zahtjevom u cijelosti. U skladu s čl. 122. i 123. tog zakona, ukoliko jedna strana postavi zahtjev pred sudom za ispunjenje obaveze prema drugoj strani, a ona nije ispunila svoju obavezu, niti je spremna da to učini, a tužena strana istakne prigovor neispunjenja, u takvim slučajevima sud ne može dosuditi odnosno naložiti tuženoj strani da ispunji svoju obavezu sve dok to isto ne uradi i druga strana. U skladu s Općim uzansama o građenju i odredbom čl. 635. ZOO-a, tuženi ima pravo zadržati dio ugovorene cijene izvedenih radova, na ime retencije, koja iznosi najmanje 5% vrijednosti izvedenih radova do isteka datog roka za izvedene radove. Odredbom čl. 7. Ugovora zaključenog između tužioca i tuženog predviđeno je da se tuženi može koristiti tom mogućnošću. Iz provedenog dokaza, nalaza i mišljenja vještaka finansijske struke Danila Škrbe proizilazi da je tuženi ostao dužan tužiocu, iz osnova izvedenih radova, isplatiti 123.075,61 KM, a da tuženi, u skladu s čl. 7. Ugovora, ima pravo da od ukupno ugovorenih radova zadrži 5% na ime neizvedenih radova, iznos od 104.613,70 KM, to onda znači da sud po tom osnovu može eventualno tužiocu dosuditi samo iznos od 18.461,91 KM. Da tuženi ima pravo zadržati dio ugovorene cijene izvedenih radova iz osnova ugovorene retencije proizilazi i iz provedenog dokaza, Izvještaja-Stručnog mišljenja Instituta za građevinarstvo „IG” Banja Luka, u kojem su izvještaju, zaključnom razmatranju, vještaci tog instituta naveli da se zbog neizvedenih radova na hidroizolaciji u garantnom roku od 10 godina, koji važi za kvalitet izvedenih radova na hidroizolaciji, mogu pojaviti oštećenja na podovima, zidovima i instalacijama, koja mogu uticati na funkcionalnost prostorija u prizemlju objekta (lokalu-poslovnom prostoru), kao i navodi vještaka finansijske

struke Danila Škrbe datih na održanoj glavnoj raspravi, koji je na pitanje punomoćnika tužioca... „Zašto ste na str. 3 nalaza naveli da tuženi u skladu s čl. 7. Ugovora, iz osnova nekvalitetno izvedenih radova, ima pravo od ukupno ugovorenih a izvedenih radova zadržati 5%, i da je to suma od 104.613,80 KM ?”...iskazao:

...„Ovdje se ne radi o nekvalitetno izvedenim radovima, radi se o zadržavanju 5% na izvedene radove, dok ne istekne rok garancije...” **Tuženi potražuje troškove spora prema troškovniku koji ulaže u spis.**

U dokaznom postupku provedeni su dokazi predloženi po punomoćniku tužioca-protivtuženog, izvršen je uvid i pročitani su: Ugovor za izvođenje radova na izgradnji stambeno-poslovne zgrade na lokaciji br: 05-364/115-08 u Palama od 15. 8. 2008. godine, Dopis tužioca od 4. 5. 2011. godine tuženom, Konačan obračun izvedenih radova sa 30. 4. 2011. godine, Opomena pred tužbu od 22. 6. 2011. godine, građevinski dnevnik, obračunski listovi građevinske knjige s oznakom viška radova, naknadnih radova s oznakom manjka radova, osnovni obračunski list po etažama građevinske knjige, saslušani su svjedoci R.Ž. i M.L. te parnična stranka N.Đ., saslušani su vještaci građevinske struke Miloš Glogovac i vještak finansijske struke Danilo Škrba te su pročitani njihovi nalaz i mišljenje.

Provedeni su dokazi koje je predložio punomoćnik tuženog-protivtužioca, izvršen je uvid i pročitani su: Ugovor o izvođenju radova na izgradnji zgrade 1413/08 od 13. 8. 2008. godine koji je zaključen između tužioca i tuženog; Glavni projekt s premjerima i predračunom radova; Ugovor od 5. 10. 2010. godine između tužioca i J.L.; izvodi iz dnevnika rada, spisak radnika koji su radili s tužiocem 2008. godine i 2009. godine u junu i julu; saslušani su svjedoci M.L., R.N. i M.K., te je izvršen uvid u fotografije radova od strane tužioca na predmetnom objektu i građevinsko vještačenje po Institutu za građevinarstvo „IG” Banja Luka.

Cijeneći provedene dokaze pojedinačno, u međusobnoj povezanosti, te dovodeći sve u jednu vezu s navodima parničnih stranaka i pravnim osnovom, sud je u smislu čl. 8. Zakona o parničnom postupku odlučio kao u izreci presude iz sljedećih razloga:

Iz provedenog dokaza – **Ugovor za izvođenje radova** na izgradnji stambeno-poslovne zgrade na lokaciji br: 05-364/115-08 u Palama – utvrđeno je da su tužilac kao izvođač radova i tuženi kao naručilac radova zaključili Ugovor o izvođenju radova na stambeno-poslovnoj zgradi u Palama, kojim su ugovorili da naručilac „M.” d.o.o. P. ustupa, a izvođač „W.” d.o.o. B. da za račun naručioca izvede grube građevinske radove na stambeno-poslovnoj zgradi u Palama od temelja do potkrovlja tj. sljedeće radove: a.b. temelje (kontra ploču) bez iskopa, prizemlje, pet spratova i potkrovlje s izradom krovne konstrukcije i pokrivanjem objekta limom, zidanje fasadnih i pregradnih zidova, zidanje potrebnih dimnjaka i ventilacija, a sve prema projektnoj dokumentaciji, važećim normativima i standardima. Članom 2. ugovoreno je da će se vrijednost svih građevinskih radova ovog ugovora dati po m² grubih građevinskih radova koja iznosi 300,00 KM/m², s materijalom i radom, a bruto površina po projektu objekta iznosi cca 5700 m², što ukupno iznosi cca 1.710.000,00 KM s uračunatim PDV-om. Ugovoreno je da će se obračun i plaćanje izvedenih radova vršiti na osnovu stvarno izvršenih radova utvrđenih građevinskom knjigom. Izvođač se obavezao da će se svi radovi izvesti u ugovorenom roku, a nakon što naručilac osigura izvođaču nesmetan pristup na gradilište, preda izvođaču tehničku dokumentaciju po kojoj će se izvoditi radovi i uplati avans od min. 500.000,00 KM. Ugovoreno je plaćanje izvedenih radova po spratnim etažama s tim da će se radovi do kote 0 i krov računati po pola etaže, a po ispostavljenim situacijama u roku od sedam dana. Ugovoreno je također da se izvođač obavezuje izvršiti sve nepredviđene i naknadne radove koje je neophodno izvršiti u cilju kvalitetne realizacije Ugovora, te da će se vrijeme, obim, cijena i rok navedenih radova odrediti sporazumno prije početka tih radova. Na osnovu tog ugovora stran-

ke su se sporazumjele da naručilac radova ima pravo da od ukupne ugovorene cijene radova zadrži 5% za nekvalitetno izvršene radove, dok se ti radovi ne otklone, što se evidentira u građevinskom dnevniku. Ovaj ugovor o građenju zakonski zastupnici parničnih stranaka su svojeručno potpisali i ovjerali pečatima ugovornih strana.

Iz provedenog dokaza – Dopis tužioca od 4. 5. 2011. godine tuženom – utvrđeno je da je tužilac dostavio Konačni obračun radova izvedenih prema Ugovoru o izgradnji stambeno-poslovnog objekta na lokaciji br: 05-364/115-08 u Palama. Istaknuto je da je obračun urađen zaključno sa 30. 4. 2011. godine, te da je isti potrebno da se izmiri u skladu s čl. 5. Ugovora. Uz Dopis je tužilac dostavio tuženom obračun radova izvedenih prema Ugovoru s priložima bruto površine etaža, obračunom grubih građevinskih radova na temeljima, prizemlju, I. spratu, II. spratu, III. spratu, IV. spratu, V. i VI. spratu, te krovu.

Iz provedenog dokaza – Konačan obračun izvedenih radova sa 30. 4. 2011. godine – utvrđeno je da su navedene vrijednosti izvršenih radova od strane tužioca, te izvršene uplate tuženog kao i isporučeni materijal tuženog, te izvršene kompenzacije. Također su navedene i vrijednosti nedovršenih radova. Navedeno je ukupno potraživanje tužioca od 2.126.510,00 KM te potraživanje tuženog u iznosu od 1.907.517,42 KM. Izvršen je obračun dugovanja tuženog u iznosu od 218.992,58 KM.

Uvidom u dokaz – Opomena pred tužbu od 2. 6. 2011. godine – utvrđeno je da je tužilac putem punomoćnika pozvao tuženog da u roku od 5 dana izmiri dug u iznosu od 218.992,58 KM, u protivnom će biti prinuđen da navedeno potraživanje traži preko nadležnog suda.

Uvidom u građevinski dnevnik utvrđeno je da su radovi na izgradnji stambeno-poslovne zgrade na lokaciji br: 05-364/115-08 u Palama započeli 5. 8. 2008. godine, te je evidentirano da je kao izvođač radova naveden „W.” d.o.o. B., a investitor radova „M.” d.o.o. P. Uvidom u građevinski dnevnik je utvrđen početak građevinskih radova na izgradnji stambeno-poslovnog objekta, po datumima je evidentirano koji su radovi izvođeni u kojem periodu, također je utvrđeno da tokom izvođenja radova ni investitor ni nadzorni organ nisu imali primjedbe na izvedene radove, a građevinski dnevnik je ovjerevan potpisima ovlaštenih lica za izvođača radova i investitora, a da tokom izvođenja radova u građevinskom dnevniku nisu evidentirane primjedbe niti propusti izvođača.

Iz provedenog dokaza – obračunski listovi građevinske knjige s oznakom viška radova, naknadnih radova i manjka radova – utvrđeno je da je izvođač radova sačinio opis naprijed navedenih radova tj. viška, manjka i naknadnih radova s pojedinačno navedenim radovima i u ukupnim iznosima, te da je obračunske listove potpisalo ovlašteno lice za izvođača radova dok investitor nije potpisao ove obračunske listove.

Svjedok R.Ž. je na zapisnik kod ovog suda dana 10. 6. 2014. godine **izjavio** da je po zanimanju dipl. ing. građevinarstva, da je zaposlen kod tužioca, te da ima 15 godina radnog iskustva i licencu za nadzor izvođenja građevinskih radova. U vrijeme izvođenja građevinskih radova na stambeno-poslovnom objektu u Palama bio je šef gradilišta, a radovi su izvođeni u toku jeseni 2008. godine, kojom prilikom je imao projektnu dokumentaciju, te Ugovor o građenju, kojim nije bilo ugovoreno izvođenje radova hidroizolacije niti bilo kakvih hidroizolaterskih radova. Tom prilikom investitor je angažovao inženjera M.K. za nadzor prilikom izvođenja građevinskih radova. U toku izvođenja građevinskih radova niti investitor niti nadzor nisu imali primjedbe na izvođenje radova, niti su bilo kakve primjedbe upisane u građevinski dnevnik. Investitor je imao vremena do izvođenja sljedeće faze radova da stavi primjedbe na prethodne radove odnosno na hidroizolaciju. Istaknuo je da su svi radovi izvršeni prema projektnoj dokumentaciji i Ugovoru o građenju. Prilikom dostave konačnog obračuna investitoru nije bilo nikakvih primjedbi na konačni obračun, a zvanični zapisnik o primo-

predaji radova nije sačinjen, ali je investitor nastavio izvoditi radove na sljedećoj fazi, nakon čega je izvršen i tehnički prijem objekta. U građevinskom dnevniku je konstatovano da su završene sve faze ugovorenih radova a da tom prilikom nadzorni organ nije dao nikakve primjedbe. Istaknuo je da je investitor od gradilišta bio udaljen samo 100 metara te da ih je nadziralo stručno lice, a pošto je investitor također građevinska firma, imao je mogućnost da prigovori na eventualno neizvedene radove, što nije učinio.

Svjedok M.L. je na zapisnik kod ovog suda **izjavio** da je po zanimanju građevinski inženjer, zaposlen u „M.” d.o.o. P., te da je kod tuženog obavljao poslove pripremanja ponuda za izvođače i vodio aktuelna gradilišta, te da je bio prisutan kada su direktori parničnih stranaka ugovarali poslove, i tom prilikom jedan primjerak glavnog projekta predat je tužiocu na osnovu kojeg projekta su trebali dati ponudu za izvođenje radova. Oni su dali ponudu za izvođenje radova, ali ne za cijeli projekt već samo za grube građevinske radove. Također je istaknuo da je, po njegovom mišljenju, tužilac trebao da izvede horizontalnu i vertikalnu hidroizolaciju na temeljima zgrade jer je bilo nemoguće preskočiti te radove kako bi se nastavili drugi radovi. Nije mu poznato da je tuženi s nekim drugim izvođačem ugovorio izvođenje hidroizolacijskih radova. Nakon završenih radova od strane tužioca vođeni su nekoliko puta sastanci i razgovori koje su vodili direktori tužioca i tuženog, a gdje je bio i on prisutan pa su pokušali da sravine dugovanja i tom prilikom su razgovarali o svim stavkama i iznesene su usmeno primjedbe na izvedene radove, a one su se odnosile na ukrivo ozidane zidove i nekvalitetno ozidane pregradne zidove, a.b. ploče su bile neravne gdje se debljina estriha duplo povećala, nisu bili ozidani svi pregradni zidovi, t5re hidroizolacija nije bila urađena. Zvanično nije izvršena primopredaja radova. Naveo je da mu je poznato da hidroizolacija spada u zanatske radove, a u projektu su također hidroizolaterski radovi naznačeni kao zanatski radovi. Prilikom izvođenja radova M.K. je bio imenovan za nadzorni organ od strane investitora. Nadzorni organ je obavljao poslove nadzora, a i on je povremeno dolazio na gradilište. Poznato mu je da u građevinskom dnevniku ni nadzorni organ ni investitor nisu evidentirali nikakve primjedbe. Na pitanje punomoćnika tužioca da li je on skrenuo pažnju u svojoj firmi, tuženom, da nije urađena hidroizolacija vezano za izgradnju kontra ploče, a obzirom na to da je dolazio na gradilište, odgovorio je da nije ukazivao tuženom da nisu izvedeni hidroizolaterski radovi, a iz tog razloga što on nije bio nadzorni organ. Radovi na hidroizolaciji su trajali oko deset dana a on je u to vrijeme pao i povrijedio se na gradilištu tako da nije znao šta se dešavalo s radovima u to vrijeme. Istaknuo je da nije moguće nastaviti sljedeću vrstu radova na gradilištu a da nisu primljeni prethodni radovi.

Parnična stranka N.Đ. je na zapisnik kod ovog suda **izjavila** da je tužilac kojem je ona zakonski zastupnik zajedno s tuženim učestvovala na licitaciji Općine Pale za kupovinu parcele za građenje više stambenih objekata i tom prilikom su kupili dvije susjedne parcele, tuženi jednu a oni drugu parcelu, na kojima je po urbanističkom planu predviđen građevinski kompleks. Treću parcelu kupio je treći ponuđač, a na sve tri parcele je predviđen isti kompleks objekata, te je za svaku parcelu odvojeno vršeno projektovanje i dobijanje građevinske dozvole. Nakon što su počeli s pripremanjima za izgradnju njihovog dijela, „M.” d.o.o. P. se pojavio s upitom da rade paralelno i njegovu lamelu što je učinio i treći ponuđač, tako da su dali za oba ponuđača jedinstvenu ponudu za izvođenje radova. Tužilac i tuženi se bave istom djelatnošću i dobro poznaju problematiku gradnje stambenih objekata tako da su se vrlo jednostavno dogovorili o cijeni i obimu radova koje će izvesti za njihov račun. S obzirom na to da se bave istom djelatnošću, jasno su definisali svoje obaveze u Ugovoru, te ugovorili da će se obračun vršiti po m² urađene etaže, i taj dogovor su u obliku skice priložili uz Ugovor, koja skica je sastavni dio Ugovora i ovjerile su je obje strane. Da bi uprostiti nadzor i način obračuna, ugovorili su obračun po m² urađene ploče a ne po jedinici mjere ugrađenog materijala. Na taj način su uprostiti način vođenja građevinske knjige pa se građevinska knjiga sastojala od izvedenih radova betonske ploče svake završene etaže. Ugovorili su da „M.” d.o.o. P. može učestvovati sa svojom mehanizacijom i materijalima po cijenama koje su tada dogovorili, a spisak tih usluga

i cijene su sastavni dio Ugovora. Obračun se sastojao u tome da poslije završene etaže izvedenu kvadraturu ploče pomnože s ugovorenom cijenom i tako dobiju iznos za plaćanje, a investitor bi također fakturisao sve što je on uradio do završetka ploče, nakon čega su pravili cesiju, razlika je ostajala za naplatu, a to je ugovoreno čl. 5. i 10. Ugovora. Svi radovi su izvođeni dobrom dinamikom uz obostranu saradnju, međutim razlika u izvedenim radovima u odnosu na usluge koje je vršio „M.” nije plaćana uz obrazloženje da nema novca, da prodaja stanova ide sporo. Tako je bilo nakon izgradnje svake etaže pa je plaćana minimalno ili ništa. Morali su voditi računa prilikom obračuna koliko sredstava će im biti plaćeno da ne bi došli u situaciju da fakturišu nešto što im neće biti plaćeno a na koje iznose su morali platiti porez odnosno PDV. Za objekat koji su izgradili, a koji košta 2.126.510,00 KM plaćeno je žiralno od tuženog 306.210,00 KM, kroz isporuke materijala i usluge 1.533.790,11 KM, i druge kompenzacije i gotovinom u iznosu od 73.198,34 KM. Kada su završili objekat te kada je investitor preuzeo objekat, sastali su se da se dogovore o konačnom obračunu koji je vrlo prost i to: izvedene površine pomnožene s cijenom koštanja daju cijenu izvedenih radova. Po tom obračunu je investitor dugovao 213.311,66 KM. I tada je odmah rekao da nema te pare i da to ne može platiti uz obrazloženje da prodaja stanova ide jako teško a pritom je cijenu stanova držao dosta visoko. U njihovom trećem ili četvrtom razgovoru i traženju načina da se plati za izvedene radove izjavljen je prigovor za radove, koji nije nigdje evidentiran, a to se odnosilo na krive zidove, nepravilne otvore vrata i prozora i sl., a kada je to osporeno, onda su postavili pitanje neizvedene hidroizolacije i to nakon dvije godine nakon što su ti radovi trebali biti urađeni. Na ovom objektu je projektom predviđeno da se hidroizolacija radi ispod temeljne ploče i uz vertikalne zidove s vanjske strane, a u njihovom Ugovoru ti radovi nisu ušli kao njihova obaveza, a ti radovi spadaju u zanatske radove. Zatrpavanje zemlje oko temelja vršio je sam investitor i tuženi nije trebao preduzimati te radove ako nije postavljena hidroizolacija, ako je investitor imao namjeru uraditi hidroizolaciju po projektu. Kada je završeno zatrpavanje temelja, tužilac je nastavio s izvođenjem radova i nije bilo nikakvih primjedbi. Tužilac je napravio izolaciju u prizemlju na sva tri objekta na identičan način kako bi se spriječio prodor vlage u prizemne prostorije tako je na koti 0 ispod stubova fasadnih i pregradnih zidova postavljena hidroizolacija. U prizemlju su poslovni prostori na sve tri lamele, koji su kasnije prodavani u grubim građevinskim radovima, tako da su kupci kroz opremanje svojih lokala radili i hidroizolaciju podova. Istaknuo je da nikada nije bilo primjedbi tokom izvođenja radova od strane tuženog već su samo bile riječi hvale u vezi s dinamikom izgradnje te mu nikada nije skrenuta pažnja da je došlo na bilo koji način do ugrožavanja stabilnosti objekta, tako da ne postoje nikakve primjedbe, ni usmene ni pismene. Nakon što su završili svoj dio posla, ispostavili konačni obračun, investitor je preuzeo objekat i s vlastitom radnom snagom nastavio izvođenje drugih radova. Nakon toga izvršen je tehnički prijem objekta i bez primjedbi na radove koji su oni izvodili. Ni nakon skoro deset godina od izvođenja radova nema oštećenja, a radovi su izvodili 2008. godine na koje nije bilo primjedbi.

Vještak građevinsko-arhitektonske struke G. M., dipl. ing. građevinarstva, u svom nalazu i mišljenju te na zapisnik kod ovog suda **naveo je** da su parnične stranke Ugovorom o građenju ugovorile izvođenje radova na armirano-betonskoj kontra ploči bez iskopa, prizemlju, pet spratova, potkrovlju s izradom krovne konstrukcije i pokrivanjem objekta limom, zidanju fasadnih i pregradnih zidova i zidanju potrebnih dimnjaka i ventilacije. Navedeni radovi su ugovoreni kao grubi građevinski radovi na stambeno-poslovnoj zgradi u Palama, od temelja do krova. Vještak je utvrdio da nisu izvedeni hidroizolaterski radovi u iznosu od 34.236,05 KM. Utvrdio je iz obračunskog lista građevinske knjige višak radova i naknadne radove kao što su zidanje parapeta i naknadni radovi nabavke i ugradnje kanalizacionih cijevi. Utvrdio je da građevinski dnevnik nije u svemu vođen onako kako je predviđeno Zakonom, tako da je investitor pojedine listove potpisao a neke nije, međutim investitor nije imao nikakve primjedbe, a pogotovo što se smatra potpisanim svaki list koji investitor nije potpisao u roku od tri dana. Vještak je utvrdio vrijednost izvedenih radova po Osnovnom ugovoru i to grubih građevinskih radova u ukupnom iznosu od 2.128.500,00 KM, koji se odno-

se na: 1) radove do kote $\pm 0,00$ 780,00 m² x 180,00 KM u iznosu od 117.000,00 KM, 2) prizemlje plus pet spratova 6 x 923 m² x 300,00 KM u iznosu od 1.661.400,00 KM, 3) šesti sprat 780,00 m² x 300 KM u iznosu od 234.000,00 KM, 4) krov 774,00 m² x 150,00 KM u iznosu od 116.100,00 KM. Od toga nisu izvršeni ugovoreni radovi na zidanju pregradnih zidova u iznosu od 16.840,00 KM, tako da je konačna vrijednost izvedenih radova po Ugovoru u iznosu od 2.111.660,00 KM. Što se tiče nedovršenih radova, vještak nije mogao na licu mjesta izvršiti uvid u prikazane količine, a prilikom obilaska objekta investitor nije osporavao te radove. Vještak je naveo, što se tiče viška radova i naknadnih radova koji su konstatovani u građevinskom dnevniku i koje je potpisao investitor, da pretpostavlja da su oni bili usmeno dogovoreni ali nisu konstatovani u pisanoj formi, a na taj način su vjerovatno dogovorene i jedinične cijene. Znači vrijednost ovih radova je i to zidanje parapetnih zidova u iznosu od 11.350,00 KM, i donji razvod kanalizacije u iznosu od 3.500,00 KM, tako da ukupna vrijednost viška i naknadnih radova iznosi 14.850,00 KM. Vještak je utvrdio da je vrijednost neizvedenih hidroizolacijskih poslova u iznosu od 34.236,05 KM, da su se izvodili u vrijeme kada su radovi bili u fazi za postavljanje hidroizolacije, a da bi naknadni radovi na izvođenju hidroizolacije bili mnogo skuplji. Sumirajući izvedene radove po Ugovoru, zatim višak radova i naknadne radove, vještak je došao do vrijednosti ukupno izvedenih radova i to tako što je izvedenim radovima u iznosu od 2.111.660,00 KM dodao vrijednost viška radova u iznosu od 11.350,00 KM i naknadnih radova u iznosu od 3.500,00 KM, tako da je ukupna vrijednost izvedenih radova od strane tužioca u iznosu od 2.126.510,00 KM. Vještak je, nakon što je sumirao sve naprijed navedeno, konstatovao da su obje strane cijeli projekt vodile neprofesionalno, počevši od Ugovora, pa do izvođenja radova, a posebno kod vođenja građevinske dokumentacije, građevinske knjige i dnevnika, gdje ni predstavnik investitora tj. nadzorni organ nije učinio ništa da upisima u dnevnik podvede izvođenje radova u okviru zahtjeva struke. Konkretno, ničim nije ukazao izvođaču na obaveznost izrade hidroizolacije niti je konstatovao nedostatke, ako su postojali, koje je tuženi naveo u odgovoru na tužbu i u protivtužbi. Nakon što su urađeni kompletni radovi na objektu, vještaku je nemoguće da bez većih zahvata utvrdi istinitost tvrdnji investitora, pogotovo što ih njegov predstavnik, nadzorni organ, nije konstatovao u građevinskom dnevniku. Također je nejasno zašto investitor nije potpisao građevinsku knjigu jer tek nakon obostrano potpisane građevinske knjige izvođač može ispostaviti fakturu, odnosno privremenu i okončanu situaciju. Nakon svega istaknuo je da nije ni iznenađujuće što su stranke učesnice u projektu, propuštajući određena pravila struke, došle u situaciju da na taj način pokušaju razriješiti nastali problem.

Vještak finansijske struke Š. D. u svome nalazu i mišljenju te na zapisnik kod ovog suda je **istaknuo** da su tužilac i tuženi sklopili Ugovor o izvođenju radova na izgradnji stambeno-poslovne zgrade u Palama. Svoj nalaz vještak zasniva na nalazu građevinske struke G.M. u dijelu koji se odnosi na vrijednost izvedenih radova u iznosu od 2.092.273,95 KM. Dakle, tužilac je izveo radove u vrijednosti od 2.092.273,95 KM a fakture je ispostavio u iznosu od 1.808.275,00 KM. Tuženi je izvršio plaćanje žiralno i to iznos od 306.210,00 KM, te je tuženi kroz isporuke materijala i usluga izvršio plaćanje u iznosu od 1.533.790,01 KM, kroz kompenzacije i gotovinsko plaćanje tuženi je izmirio obaveze u iznosu od 1.129.198,33 KM. Na ročištu je vještak istaknuo da je uvidom u spis utvrdio da je tužilac dostavio sve fakture tuženom, koje se u vidu fotokopije nalaze kao prilog vještačenju. Naveo je da, što se tiče isporučene armature od strane tuženog u iznosu od 56.000,00 KM, nema fakture za ovaj iznos ispostavljene od strane tuženog.

Sud je izvršio uvid u glavni projekt s premjerima i predračunom radova.

U provedenog dokaza – Ugovor od 5. 10. 2010. godine između tužioca i J.L., o preuzimanju dugova firme „W.” iz B. – utvrđeno je da je tuženi preuzeo neplaćene dugove tužioca za stanarinu J.L. iz P. u iznosu od 25.000,00 KM. Utvrđeno je da će se preuzeti dug isplatiti u građevinskom materijalu (betonima, betonskim blokovima i galanteriji, pijesku, šljunku itd.). Ugovor je potpisao u ime „M.” d.o.o. direktor V.G., a u ime „W.” d.o.o. direktor N.Đ., i J.L.

Uvidom u dokaz – izvodi iz dnevnika rada – utvrđeno je da su u septembru 2008. godine, 26 dana, po devet sati dnevno, radili sljedeći radnici: D.S., T.P., R.S., D.K., D.V., M.P., V.P., Z.G., D.K.1, T.M., V.M., M.C., Ž.G., M.P.1, D.V.1. U oktobru 2008. godine, 27 dana, po devet sati dnevno, radili su sljedeći radnici: D.S., T.P., R.S., D.K., D.V., M.P., V.P., Z.G., D.K.1, T.M., M.C., Ž.G., M.P.1, D.V.1, V.B. U junu 2009. godine, 26 dana, po 8 sati dnevno, radili su sljedeći radnici: T.P., R.S., D.K., D.V., M.P., V.P., Z.G., D.K., T.D., M.C., Ž.G., M.P.1. Radnici navedeni u junu mjesecu 2009. godine radili su i u julu 2009. godine, 27 dana po devet sati dnevno.

Sud je izvršio uvid u fotografije radova od strane tuženog na predmetnom objektu.

Svjedok R.D. na zapisnik kod ovog suda **izjavio** je da je vlasnik ZPZ „N.“ iz Zvornika pa je izvodio radove na unutrašnjem malterisanju zidova i plafona unutrašnje izravnavajuće podloge estrih i vanjske fasade. Betonske ploče su bile neravne iz kojeg razloga je potrošnja materijala bila veća, a iz istog razloga je za unutrašnje i vanjske zidove bila povećana potrošnja materijala, o čemu je obavijestio firmu „M.“ d.o.o.

Svjedok M.K. na zapisnik kod ovog suda **izjavio** je da je po zanimanju dipl. ing. građevine, zaposlen u V. P., pa je istaknuo da je bio nadzorni organ, ali ne od početka gradnje već je bio nadzorni organ kada je bila izgrađena prva etaža. Zaključio je ugovor o nadzoru s firmama „M.“ i „W.“. Vođen je građevinski dnevnik, ali ne svaki dan nego otprilike sedmično, a on je kao nadzor pratio armaturu kako bi se radila tačno po projektu te je pratio kvalitet betona i dr. Tom prilikom imao je projekt te je pratio da li se radovi izvode u skladu s projektom. Na postavljeno pitanje da li je „W.“ izvršio postavljanje hidroizolacije kako je to predviđeno u projektnoj dokumentaciji i da li je te radove ovjerio te da li je izvođaču prigovorio ikada na izvedene radove, odgovorio je da kada je bio postavljen za nadzor već je izolacija bila urađena i taj dio objekta je bio konstruktivno završen, te je bio zatrpan zemljom, a ostale radove nije potpisivao jer se iz zdravstvenih razloga povukao. Nije čuo da neki radovi nisu kvalitetno izvršeni ili da nisu uopće izvedeni i da je došlo do odstupanja od projektna dokumentacije sve dok tužba nije podnesena. Izjavio je da ga je šef gradilišta pozvao u kancelariju da bi izvršili sravnjenje građevinskog dnevnika s obzirom na to da je već bio započeo spor.

Iz provedenog dokaza – nalaz i mišljenje Instituta za građevinarstvo „IG“ Banja Luka, te nakon saslušanja vještaka D.H., dipl. ing. građevinarstva iz Banje Luke – utvrđeno je da su u nalazu data tumačenja po osnovu građevinske struke i to da je upotrijebljeni izraz u Ugovoru „grubi građevinski radovi“ izraz koji ne pripada paleti stručnih izraza u građevinarstvu. U „Normativima i standardima rada u građevinarstvu“ definisani su profesionalni termini koji se koriste u građevinskom konstrukterstvu i to pripremni radovi, zemljani radovi, tesarski radovi, armirački, betonski itd. Norme utvrđuju: vrstu, kvalitet i utrošak materijala s uključenim otpadom, te utvrđuju norma sat za izradu svake pozicije s detaljnim opisom. Ugovarači, ovdje parnične stranke, nisu koristili profesionalne termine prilikom ugovaranja. Također su različiti brojevi parcela navedeni iz katastarske općine jer je korišten i stari i novi predmjer. Građevinski dnevnik je neregularan za tehnički prijem i onako kako je vođen prilikom gradnje ne ispunjava zakonom propisane uslove, a na osnovu kojeg se provodi tehnički prijem. Tokom vođenja dnevnika nije bilo upisa od strane izvođača radova, niti nadzora u vezi s izradom horizontalne hidroizolacije ispod kontra ploče, a površina predviđena za izradu horizontalne hidroizolacije ispod temeljne ploče s povijanjem ispod zidova iznosi 780 m². Kvadratura objekta prilikom zaključenja Ugovora iznosila je 5.700 m², dok je stvarno izvedena kvadratura u građevinskoj knjizi 7.872 m². Razlika u kvadraturi iznosi 8.172 m², što predstavlja značajno odstupanje od ugovorenog. Istaknuto je da je umanjena vrijednost objekta za skraćeni period vijeka trajanja. Dakle, vrijednost neizvedene hidroizolacije zahtijevane po projektu je 30.155,66 KM + PDV, dok bi vrijednost izvođenja radova na naknadnom postavljanju hidroizolacije, kako je uobičajno za tunelogradnju, bila veća i iznosila bi 55.947,30 KM + PDV. Novčana vrijednost umanjena ob-

jekta bez kolateralne štete, ako se izvede u periodu od deset godina od dana gradnje, može biti prihvaćena po naknadnom izvođenju hidroizolacije u iznosu od 55.947,30 KM + PDV. Ako se hidroizolacija ne izvede u roku od deset godina, mogu se pojaviti oštećenja na podovima, zidovima i instalacijama. Istaknuto je da ta oštećenja mogu uticati na funkcionalnost prostorija koje se koriste za razne namjene, lokale i poslovne prostore. Uticaj neizvedenih radova se očekuje samo u prizemlju. Vještak je prilikom saslušanja istaknuo da, nezavisno od toga da li je tužilac trebao izvesti radove na hidroizolaciji, jer je ista bila predviđena glavnim projektom, te da uz saglasnost parničnih stranaka projektant nije izvršio reviziju te stranke, tužilac nije smio nastaviti daljnje izvođenje ugovorenih radova bez saglasnosti investitora jer u skladu sa Zakonom o prostornom uređenju svi učesnici su dužni postupati u skladu s projektom, kako izvođač tako i investitor. Istaknuo je da u projektu postoji ucrtana hidroizolacija, a građevinski dnevnik je neregularno vođen te ga nije uredno potpisivao nadzorni inženjer, te ne postoji upis u građevinskom dnevniku od strane izvođača niti verifikacija od strane nadzornog inženjera o izvedenoj hidroizolaciji. Istaknuo je da, s obzirom na izvođenje radova od strane tužioca u pogledu hidroizolacije, ovo utiče samo na funkcionalnost objekta, a ne na njegovu stabilnost i sigurnost. Vještak je pojasnio da se u građevinskom dnevniku ne nalazi upis od strane izvođača i nadzora o potrebi izvođenja pozicije iz projekta, a koja nije obuhvaćena u okviru upotrijebljenog izraza „grubi građevinski radovi”. U skladu sa Zakonom o prostornom uređenju i izvođač i nadzor su dužni upisom u građevinski dnevnik upozoriti investitora na nepredviđene okolnosti tj. da nije urađena hidroizolacija predviđena projektom. Po izvedenom podnožnom betonu, u skladu s projektom, bilo je potrebno izgraditi hidroizolaciju, nakon toga bi slijedila zaštita hidroizolacija a potom izrada armature i betoniranje temeljne, kontra ploče. Na upit punomoćnika tužioca da li se može smatrati da je investitor odustao od projektovanog načina izvođenja hidroizolacije na taj način da primijeni alternativno rješenje koje predviđa izradu hidroizolacije ispod fasadnih zidova i stubova te po ploči prizemlja uz napomenu da je takvo rješenje bilo projektom predviđeno na druge dvije lamele istog građevinskog kompleksa, vještak je izjavio da se izvođenje radova na objektu obavlja u skladu s projektom, a pošto mu nije dostavljena izjava nadzornog inženjera da su svi radovi izvedeni u skladu s projektom i izjava odgovorne osobe u ime izvođača radova da su svi radovi izvedeni u skladu s projektom, koji se obavezno prilažu za tehnički prijem, izjasnio se da je za izmjene u projektu isključivo ovlašten projektant. Vještak je istaknuo da u dostavljenoj dokumentaciji nije vidio prigovor izvođaču radova za odstupanje od projekta niti je vidio prigovor na dostavljenu okončanu situaciju. Na upit punomoćnika tužioca da li je vještaku poznato da je izrađena hidroizolacija ispod fasadnih zidova izjasnio se da se u nalazu vještaka G.M. nalaze podaci od 22. do 24. 9. 2008. godine, da se nalaze podaci da je urađena hidroizolacija u koti gornjih temelja ploče a ne u DF u dubini fundiranja, te da urađena hidroizolacija djelimično sprečava prodiranje vlage u prizemlju, ali je temeljna ploča ostala i dalje djelimično izložena djelovanju vode. Pojasnio je da je izvršio obračun umanjenja vrijednosti objekta u iznosu od 0,515% od vrijednosti objekta u skladu s projektom, te je iznos od 55.947,33 KM izračunao kao ekvivalent naknadnom postavljanju hidroizolacije a pod uslovom da se hidroizolacija izvede u garantnom roku od deset godina. Također je pojasnio da ugovorne strane nisu imale u Ugovoru eksplicitno navedenu stavku „izrada hidroizolacije u nivou fundiranja”, međutim, osim Ugovora koji reguliše obaveze, primjenjuju se i drugi propisi i to Zakon o uređenju prostora, pravilnici, standardi i tehnička dokumentacija koju je obavezan primjenjivati i provoditi svaki učesnik u građenju.

Među parničnim strankama nije sporno da su tužilac i tuženi zaključili Ugovor za izvođenje radova na izgradnji stambeno-poslovne zgrade na lokaciji br: 05-364/115-08 u Palama. Ugovorili su izvođenje grubih građevinskih radova bez iskopa na izgradnji stambeno-poslovnog objekta u Palama. Usaglasili su se da naručilac ustupa, a izvođač se obavezuje da za račun naručioca izvede grube građevinske radove od temelja do potkrova, to jest sljedeće radove: a.b. temelje, kontra ploču bez iskopa, prizemlje, pet spratova i potkrovlje s izradom krovne konstrukcije i pokrivanjem

objekta limom, zidanje fasadnih i pregradnih zidova, zidanje potrebnih dimnjaka i ventilacije, a u svemu prema projektnoj dokumentaciji, važećim normativima i standardima za tu vrstu radova. Ugovorena je vrijednost svih radova po m² grubih građevinskih radova koja iznosi 300 KM/m² bruto površine objekta 5.700 m². Također nije sporno da je kvadratura objekta prilikom ugovaranja iznosila 5.700 m², dok je stvarno izvedena kvadratura u građevinskoj knjizi 7.872 m², tako da razlika u kvadraturi iznosi 2.172 m², što predstavlja značajno odstupanje više izvedenih radova od ugovorenih. Nije sporno da je ugovoreno plaćanje izvedenih radova po spratnim etažama, a po ispostavljenim situacijama u roku od sedam dana. Izvođač se obavezao izvesti i sve nepredviđene i naknadne radove, koje je neophodno izvesti u cilju kvalitetne realizacije Ugovora, koje radove je izvođač i izveo i to u vidu zidanja parapeta na fasadnoj stolariji koji nisu glavnim projektom predviđeni i nabavke i ugradnje kanalizacionih cijevi – horizontalni odvod. Nije sporno da su izvršeni grubi građevinski radovi u iznosu od 2.128.500,00 KM, a koji iznos je umanjen za iznos nedovršenih radova koji se odnose na zidanje pregradnih zidova i ventilacija u iznosu od 16.840,00 KM, tako da konačna vrijednost izvedenih radova po Osnovnom ugovoru iznosi 2.111.660,00 KM. Konačna vrijednost viška radova i naknadnih radova iznosi 14.850,00 KM. Dakle, ukupno su izvedeni radovi u iznosu od 2.126.510,00 KM. Također, nije sporno da je tuženi žiralno izvršio uplatu tužiocu i to iznos od 306.210,00 KM, te kroz isporuke materijala i usluge 1.533.790,11 KM, te druge kompenzacije i gotovinu u iznosu od 73.198,34 KM. Među parničnim strankama nije sporno da je izvršen tehnički prijem stambeno-poslovne zgrade izgrađene po spomenutom ugovoru, te da je izdata upotrebna dozvola za navedeni objekat.

Među parničnim strankama je sporno tumačenje zaključenog Ugovora o izvođenju grubih građevinskih radova na stambeno-poslovnom objektu u Palama, odnosno da li je izvođač radova – tužilac, u skladu s Ugovorom o izvođenju grubih građevinskih radova, imao obavezu izvođenja horizontalne hidroizolacije ispod kontra ploče, te da li je potrebno umanjiti iznos dugovanja tuženog za iznos od 34.236,05 KM na ime neizvedenih hidroizolaterskih radova. Također je sporan iznos za isporučenu armaturu tuženog tužiocu u iznosu od 56.000,00 KM, za koji iznos nije ispostavljena faktura.

Članom 17. ZOO-a propisano je da su učesnici u obligacionom odnosu dužni izvršiti svoju obavezu i odgovorni su za njeno ispunjenje.

Članom 630. ZOO-a propisano je da je Ugovor o građenju, ugovor o djelu kojim se izvođač obavezuje da prema određenom projektu sagradi u ugovorenom roku određenu građevinu na određenom zemljištu, a naručilac se obavezuje da mu za to isplati određenu cijenu. Stavom 2. navedenog člana propisano je da Ugovor o građenju mora biti zaključen u pismenoj formi.

Članom 632. ZOO-a propisano je da je izvođač dužan omogućiti naručiocu – investitoru stalan nadzor nad radovima i kontrolu količine i kvaliteta upotrijebljenog materijala.

Članom 633. ZOO-a propisano je da za svako odstupanje od projekta građenja odnosno od ugovorenih radova izvođač mora imati pismenu saglasnost naručioca.

Članom 634. ZOO-a propisano je koji su to hitni nepredviđeni radovi koje izvođač može izvesti bez prethodne saglasnosti naručioca, te da izvođač ima pravo na pravičnu naknadu za nepredviđene radove koji su morali biti obavljeni.

Članom 635. ZOO-a propisano je da se cijena radova može odrediti po jedinici mjere ugovorenih radova ili u ukupnom iznosu za cijeli objekat.

Članom 644. ZOO-a propisana je odgovornost izvođača i projektanta za solidnost građevine i to na taj način da izvođač odgovora za nedostatke u izradi građevine koji se tiču njene solidnosti, ukoliko bi se ti nedostaci pokazali u vrijeme od deset godina od predaje i prijema radova.

Sud je nakon provedenog parničnog postupka utvrdio da je tužilac s tuženim zaključio Ugovor o građenju kojim je ugovorio izvođenje grubih građevinskih radova, bez iskopa, na izgradnji stambeno-poslovnog objekta u Palama dana 15. 8. 2008. godine. Tužilac je izveo radove na izgradnji armiranobetonske kontra ploče, bez iskopa, prizemlja, pet spratova, potkrovlja s izradom krovne konstrukcije i pokrivanjem objekta limom, zatim zidanje fasadnih i pregradnih zidova i zidanje potrebnih dimnjaka i ventilacije na ovom stambeno-poslovnom objektu, odnosno izveo je i sve nepredviđene i naknadne radove u cilju realizacije Ugovora. Tužilac je uradio horizontalnu hidroizolaciju ispod fasadnih zidova, dakle, hidroizolaciju po sasvim drugom sistemu izrade hidroizolacije bez saglasnosti projektanta i investitora. Investitor, odnosno nadzorni organ nije prigovorio propustu izvođača radova na odstupanje od glavnog projekta u pogledu horizontalne hidroizolacije niti je prigovor evidentiran u građevinskom dnevniku. Nakon izvedenih radova izvođač je investitoru dostavio konačan obračun radova po Ugovoru i naknadnim radovima sa zahtjevom da izmiri potraživanje tužioca. Investitor, tuženi, nije izvršio uplatu potraživanja niti je stavio bilo kakav prigovor na konačan obračun koji mu je dostavljen od strane izvođača radova, tužioca.

Nakon provedenog dokaznog postupka, uvidom u materijalne dokaze, saslušanjem svjedoka, parnične stranke, zakonskog zastupnika tužioca, a pogotovo na osnovu nalaza i mišljenja vještaka građevinske struke G.M. i nalaza i mišljenja Instituta za građevinarstvo „IG” Banja Luka, te finansijskog vještačenja vještaka finansijske struke Š.D., sud je utvrdio:

Da je tužilac izveo radove na izgradnji stambeno-poslovnog objekta u stvarno izvedenoj kvadraturi od 7.872 m², u vrijednosti izvedenih radova, zajedno s naknadnim i nepredviđenim radovima, od 2.126.510,00 KM. Nakon toga utvrđeno je da je tuženi žiralno izvršio uplatu iznosa od 306.210,00 KM, kroz isporuke materijala i usluge 1.533.790,11 KM, i druge kompenzacije i gotovinu u iznosu od 73.198,34 KM, a da tom prilikom sud nije prihvatio novčani iznos za isporučenu armaturu u iznosu od 56.000,00 KM, iz tog razloga što za navedeni iznos tuženi nije ispostavio fakturu tužiocu, tako da bez ovog iznosa kompenzacije dugovanje tuženog – investitora prema tužiocu – izvođaču radova iznosi 213.311,66 KM.

Odbijen je prijedlog tuženog da se na ime retencije, koja iznosi najmanje 5% vrijednosti izvedenih radova, prizna umanjenje na ime neizvedenih radova, a zbog neizvedenih radova na hidroizolaciji, iz tog razloga što tuženi nije pismeno obavijestio tužioca kao izvođača radova da otkloni nedostatke, a u skladu s čl. 98. Uzansi o građenju i čl. 645. ZOO-a.

Sud nije prihvatio smanjenje dugovanog iznosa tužioca prema tuženom za iznos od 34.236,05 KM, na ime neizvedenih radova horizontalne hidroizolacije, iz tog razloga što, po mišljenju ovog suda, tužilac s tuženim, ugovarajući izvođenje grubih građevinskih radova, nije eksplicitno ugovorio izvođenje hidroizolacije, koja spada u grupu zanatskih radova, o čemu je sud odlučio rješavajući o protivtužbenom zahtjevu.

Nije osnovan prigovor punomoćnika tužioca da je nastupila zastara potraživanja tuženog po protivtužbi, iz tog razloga što mu, u skladu s čl. 644. ZOO-a, izvođač odgovora za nedostatke u izradi građevine koji se tiču njene solidnosti, ukoliko bi se ti nedostaci pokazali za vrijeme deset godina od predaje i prijema radova.

Članom 324. stav 2. Zakona o obligacionim odnosima propisano je da dužnik dolazi u docnju kad ga povjerilac pozove da ispuni obavezu, usmeno ili pismeno, vansudskom opomenom ili započinjanjem nekog postupka, čija je svrha da se postigne ispunjenje obaveze, pa kako tužilac nije dokazao druge momente za koje bi se vezivao dolazak u docnju, to je zakonska kamata dosuđena od dana 14. 7. 2011. godine, kao dana podnošenja tužbe, za tužioca, a 16. 3. 2012. godine za protivtužbu.

Tužilac je u ovom postupku dokazao u čemu se sastoje obaveze parničnih stranaka, pa je, u skladu s odredbama čl. 7. st. 1. i čl. 123. st. 1. ZPP-a, a u odnosu na protivtužbeni zahtjev, pravosnažno odlučeno Presudom Višeg privrednog suda na taj način da je protivtužbeni zahtjev odbijen.

Odluku o parničnim troškovima tužioca-protivtuženog sud je donio na osnovu odredbi čl. 386. st. 1. ZPP-a i to troškova punomoćnika tužioca, u ukupnom iznosu od 18.560,00 KM, a na osnovu Tarife o nagradama i naknadama za rad advokata, a isti se sastoje od troškova sastava tužbe u iznosu od 840,00 KM, pristupa na trinaest ročišta u iznosu od po 840,00 KM, u ukupnom iznosu od 10.920,00 KM; troškova vještačenja po vještacima građevinske i finansijske struke u iznosu od 1.050,00 KM, naknada za vrijeme za u trajanju od 24 sata, u ukupnom iznosu od 1.440,00 KM, sudske takse na tužbu u iznosu od 2.180,00 KM i sudske takse na presudu u iznosu od 2.130,00 KM, pristupa na ročište 24. 9. 2018. godine i glavnu raspravu 19. 10. 2018. godine po 840,00 KM, sastava žalbe na prvostepenu presudu od 28. 8. 2015. godine, iznos od 840,00 KM i sastava revizije na presudu Višeg privrednog suda od 11. 11. 2016. godine u iznosu od 840,00 KM, u ukupnom iznosu od 21.920,00 KM, dok je odbijen sa zahtjevom za troškove upotrebe vlastitog vozila u iznosu 236,25 KM, u skladu s čl. 387. ZPP-a, o čemu je Viši privredni sud Banja Luka zauzeo stav na svojoj sjednici od 5. 10. 2010. godine.

SUDIJA

Pouka o pravnom lijeku: Protiv ove presude dozvoljena je žalba Višem privrednom sudu u Banjoj Luci u roku od 15 dana od dana donošenja. Žalba se podnosi putem ovog suda u dovoljnom broju primjeraka za sud i suprotnu stranku.

Prilog 8.

Primjer pozitivne prakse

XXX

XXX

Broj: XXX

Brčko, 11. 7. 2019. godine

U IME XXX!

XXX sud XXX u vijeću sastavljenom od sudija S1, kao predsjednika vijeća, S2 i S3, kao članova vijeća, u pravnoj stvari tužiteljice D.Z. iz B., zastupane po punomoćniku D.B., advokatu iz B1., protiv tuženog Z.f., B1, kojeg zastupa M.V., uposlenik tuženog, radi naknade štete, v.sp. 13.109,70 KM odlučujući o žalbi tužiteljice izjavljenoj protiv presude Osnovnog suda XXX broj XXX od 7. 12. 2018. godine, na sjednici vijeća održanoj dana 11. 7. 2019. godine donio je sljedeću

P R E S U D U

I

Žalba tužiteljice D.Z. iz B. se DJELIMIČNO UVAŽAVA i presuda Osnovnog suda XXX broj XXX od 7. 12. 2018. godine PREINAČAVA u stavu prvom (1), u stavu drugom (2) i u stavu petom (5) izreke kako slijedi:

OBAVEZUJE SE tuženi Z.f., B1. da tužiteljici D.Z. iz B. na ime naknade nematerijalne štete isplati i to:

- za pretrpljene duševne bolove zbog umanjenja opće životne aktivnosti iznos od 7.500,00 KM (sedamhiljadaipetstotina 00/100 konvertibilnih maraka),

- za pretrpljene fizičke bolove iznos od 1.300,00 KM (hiljaduitristotine 00/100 konvertibilnih maraka),

- za pretrpljeni strah iznos od 880,00 KM (osamstotinaiosamdeset 00/100 konvertibilnih maraka),

- za pretrpljene duševne bolove zbog naruženosti iznos od 1.500,00 (hiljaduipetstotina 00/100 konvertibilnih maraka),

sve sa zakonskom zateznom kamatom počevši od presuđenja 7. 12. 2018. godine pa do konačne isplate i u roku od 30 dana od dana prijema ove presude pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

OBAVEZUJE se tuženi Z.f., B1. da tužiteljici D.Z. iz B. naknadi troškove parničnog postupka u iznosu od 1.448,48 KM (hiljadučetiristotineičetredesetosam 48/100 konvertibilnih maraka) u roku od 30 dana od dana prijema ove presude pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

II

Žalba tužiteljice D.Z. iz B. u ostalom dijelu se ODBIJA kao neosnovana i presuda Osnovnog suda XXX broj XXX od 7. 12. 2018. godine u pobijanom dijelu stava četvrtog (4) izreke POTVRĐUJE.

III

Presuda Osnovnog suda XXX broj XXX od 7. 12. 2018. godine u stavu trećem (3) izreke i u dijelu stava četvrtog (4) izreke kojim je tužiteljica odbijena sa zahtjevom za naknadu troškova prijevoza automobilom radi liječenja u iznosu od 250,05 KM ostaje neizmijenjena.

Obrazloženje

Presudom Osnovnog suda XXX broj XXX od 7. 12. 2018. godine (u daljnjem tekstu: prvostepena presuda) odlučeno je kako slijedi:

„1. OBAVEZUJE SE tuženi da tužiteljici, na ime nematerijalne štete po štetnom događaju od 5. 2. 2017. godine, isplati iznos od 4.474,00 KM i to: na ime duševne boli zbog umanjena opće životne sposobnosti iznos od 3.000,00 KM, na ime pretrpljenih fizičkih bolova iznos od 520,00 KM, na ime pretrpljenog straha iznos od 354,00 KM i na ime duševne boli zbog naruženosti iznos od 600,00 KM, sa zakonskom zateznom kamatom počevši od 7. 12. 2018. godine pa do konačne isplate, u roku od 30 dana po prijemu presude pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

2. ODBIJA SE tužiteljica s viškom zahtjeva nematerijalne štete po štetnom događaju od 5. 2. 2017. godine iznad dosuđenih iznosa, kao neosnovanim.

3. ODBIJA SE tužiteljica sa zahtjevom za naplatu zatezne kamate na dosuđene iznose, za period od 5. 2. 2017. godine do 7. 12. 2018. godine, kao neosnovanim.

4. ODBIJA SE tužiteljica sa zahtjevom za naknadu materijalne štete (troškova liječenja u iznosu od 829,65 KM, troškova tuđe njege i pomoći u iznosu od 800,00 KM i troškova prijevoza automobilom radi liječenja u iznosu od 250,05 KM) po štetnom događaju od 5. 2. 2017. godine, sa zakonskom zateznom kamatom počevši od 5. 2. 2017. godine pa do konačne isplate, kao neosnovanim.

5. OBAVEZUJE SE tuženi da tužiteljici nadoknadi troškove parničnog postupka u iznosu od 505,60 KM u roku od 30 dana po prijemu presude pod prijetnjom prinudnog izvršenja.”

Iako je u uvodu naznačila da prvostepenu presudu pobija u cijelosti, kako to proizilazi iz sadržaja žalbe, tužiteljica D.Z. iz B. (u daljnjem tekstu: tužiteljica) je žalbu izjavila protiv dijela prvostepene presude sadržanog u stavu prvom (1), u stavu drugom (2), u dijelu stava četvrtog (4) i u stavu petom (izreke), zbog „bitnih” povreda odredbi parničnog postupka, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i pogrešne primjene materijalnog prava, s prijedlogom ovom sudu da žalbu uvaži i prvostepenu presudu preinači „na taj način što će tužiteljici dosuditi pravilno odmjeren iznos nematerijalne i materijalne štete i obavezati tuženog da tužiteljici nadoknadi troškove prvostepenog parničnog postupka, pravilno obračunatih, prema troškovniku koji se nalazi u spisu suda, zajedno sa zakonskom zateznom kamatom počevši od presuđenja pa do konačne isplate, kao i da obaveže tuženog da tužiteljici nadoknadi troškove sastava ovog pravnog lijeka u iznosu od 1.053,00 KM, zajedno s taksom na žalbu.”

Tuženi Z.f., B1. (u daljnjem tekstu: tuženi) nije odgovorio na žalbu tužiteljice.

Nakon što je ispitao prvostepenu presudu u smislu odredbe čl. 330. Zakona o parničnom postupku XXX („Službeni glasnik XXX”, broj 8/09, 52/10 i 27/14, u daljnjem tekstu: Zakon o parnič-

nom postupku), ovaj sud je ocijenio da je žalba tužiteljice djelimično osnovana i odlučio je kao u izreci ove presude iz razloga koji slijede:

Predmet raspravljanja i odlučivanja u ovoj parnici je konačno opredijeljeni zahtjev tužiteljice (tužbeni zahtjev) da joj, osim isplaćenog iznosa od 11.673,97 KM u vansudskom postupku, tuženi naknadi i preostali iznos štete i to: za pretrpljene duševne bolove zbog umanjenja opće životne aktivnosti iznos od 7.500,00 KM, za pretrpljene fizičke bolove iznos od 1.300,00 KM, za pretrpljeni strah iznos od 880,00 KM, za pretrpljene duševne bolove zbog naruženosti iznos od 1.500,00 KM, za troškove liječenja iznos od 829,65 KM, za tuđu pomoć i njegu iznos od 800,00 KM, kao i troškove prijevoza automobilom radi liječenja u iznosu od 250,05 KM, uz zahtjev za dosudu zakonske zatezne kamate od štetnog događaja i troškova postupka.

Za osnov svog zahtjeva tužiteljica je navela da je 5. 2. 2017. godine, oko 20,20 sati u B., u ulici B.S., u saobraćajnoj nezgodi koju je skrivio J.P. upravljajući neosiguranim vozilom, zadobila teške, po život opasne povrede.

Tuženi nije sporio da je tužiteljica u saobraćajnoj nezgodi, koju je skrivio J.P. upravljajući neosiguranim vozilom, zadobila teške i po život opasne povrede i da joj je u vansudskom postupku isplatio ukupan iznos od 11.673,97 KM, ali je protivljenje tužbenom zahtjevu istaknuo tvrdnjom da je isplatom iznosa od 11.673,97 KM u vansudskom postupku nadoknadio uzrokovanu štetu kad se uzme da je tužiteljica doprinijela nastanku štete u omjeru od 50%, dok je osporio zahtjev za naknadu materijalne štete navodom da nije dokazan.

Odlučujući o tužbenom zahtjevu, polazeći od činjeničnih tvrdnji na kojima tužiteljica zasniva svoje zahtjeve i činjeničnih tvrdnji i argumenata kojima je tuženi osporio njene zahtjeve i pozivajući se na rezultate rasprave (dokaze koji su trebali potvrditi ili pobiti njihove zahtjeve i navode):

- da su 5. 2. 2017. godine u B., ul. B.S., u saobraćajnoj nezgodi učestvovali J.P. iz B. kao vozač p.m.v. marke „Passat” reg. br. XXX (kojem p.m.v. je 2. 11. 2016. godine istekla registracija i osiguranje) i tužiteljica kao pješak,

- da je vozač spomenutog vozila J.P. presudom Osnovnog suda XXX broj XXX od 9. 2. 2018. godine oglašen krivim za teško krivično djelo protiv sigurnosti javnog saobraćaja,

- da je u saobraćajnoj nezgodi tužiteljica zadobila teške tjelesne povrede u vidu razderano-nagnječene rane desne strane grudnog koša, prijeloma desnih rebara, prijeloma desnog bočnog nastavka I-og grudnog kralješka, prijeloma desne lopatične kosti, prijeloma vanjskog okrajka desne ključne kosti, prijeloma nosnih kostiju, prijeloma desne polovice gornje vilične kosti, povređivanja mekotkivnih struktura u predjelu desnog oka i desne strane lica, uz višekomadni prijelom kostiju desne očne duplje, te oguljotine i prskotine kože kapaka i kože lica,

- da je tužiteljica (putem punomoćnika) 22. 6. 2017. godine tuženom podnijela vansudski zahtjev za naknadu štete,

- da je tuženi u provedenom postupku vansudske likvidacije štete pribavio mišljenje dr. J.Ž. (ljekara cenzora) koji je utvrdio da: kod tužiteljice postoji umanjenje opće životne aktivnosti od 30%, da je uslijed zadobijenih povreda tužiteljica trpjela bolove jakog intenziteta u trajanju od sedam (7) dana, bolove srednjeg intenziteta u trajanju od trideset (30) dana i bolove lakog intenziteta u trajanju od devedeset (90) dana, da je uslijed zadobijenih povreda tužiteljica trpjela strah jakog intenziteta u trajanju od sedam (7) dana, strah srednjeg intenziteta u trajanju od trideset (30) dana i strah lakog intenziteta u trajanju od devedeset (90) dana, da je kod tužiteljice prisutna naruženost srednjeg stepena, da je tužiteljici bila potrebna tuđa njega i pomoć u trajanju od tri (3) mjeseca (od čega joj se može priznati pravo na tuđu pomoć i njegu u trajanju od jednog mjeseca, jer je dva

mjeseca provela u bolnici), te da se tužiteljici mogu priznati zatraženi troškovi liječenja u iznosu od 777,94 KM,

- da je tuženi u provedenom postupku vansudske likvidacije štete pribavio mišljenje S.Z., dipl. ing. saobraćaja, koji je utvrdio da postoji nepravilno i nezakonito postupanje i same oštećene (tužiteljice) prilikom štetnog događaja, jer se kretala uz desnu ivicu kolovoza, a da prilikom kretanja nije koristila trotoar koji se nalazio uz desnu ivicu kolovoza,

- da je tuženi u vansudskom postupku (na osnovu mišljenja ljekara cenzora od 3. 7. 2017. i 10. 8. 2017. godine) procijenio da tužiteljici, u skladu s orijentacionim kriterijima XXX suda XXX, pripada naknada nematerijalne i materijalne štete u ukupnom iznosu od 23.347,94 KM i to: za duševne bolove zbog umanjnja opće životne aktivnosti u iznosu od 15.000,00 KM, za pretrpljene fizičke bolove u iznosu od 2.600,00 KM, za pretrpljeni strah u iznosu od 1.770,00 KM, za duševne bolove zbog naruženosti u iznosu od 3.000,00 KM, za troškove liječenja u iznosu od 777,00 KM i za tuđu njegu i pomoć u iznosu od 200,00 KM, ali da postoji doprinos tužiteljice nastanku štetnog događaja i štete u omjeru od 50%,

- da je tuženi (u vansudskom postupku, prije pokretanja parnice), pošto je zaključio da postoji doprinos tužiteljice u nastanku štetnog događaja i šteti u omjeru od 50%, isplatio tužiteljici „na ime nespornog dijela štete” iznos od 11.673,97 KM (dana 26. 7. 2017. godine iznos od 7.288,97 KM i dana 15. 8. 2017. godine iznos od 4.385,00 KM),

- da je tužiteljica nezadovoljna ishodom vansudskog postupka (stoga što nalazi da ne postoji njen doprinos nastanku štetnog događaja) podnijela ovu tužbu, kojom traži naknadu nematerijalne i materijalne štete u visini preostalog iznosa od 11.673,97 KM, a koji iznos je, podneskom od 26. 12. 2017. godine, u pogledu naknade materijalne štete povećala tako što je za troškove liječenja tražila iznos od 829,65 KM, dok je za tuđu njegu i pomoć tražila iznos od 800,00 KM, u koji je, istim podneskom od 26. 12. 2017. godine, uključila i troškove prijevoza ličnim automobilom radi liječenja u iznosu od 250,05 KM,

- s obzirom na to da je do ovog spora „došlo isključivo” radi razjašnjenja „da li postoji doprinos same tužiteljice nastanku štetnog događaja (kako to tvrdi tuženi, jer je oštećena prelazila ulicu na nedozvoljenom mjestu) ili ne postoji (kako to tvrdi tužiteljica), odnosno ako postoji, u kojoj mjeri postoji”, prvostepeni sud je postupak usmjerio u tom pravcu,

i, s obzirom na to da je „građansko-pravna odgovornost šira od krivično-pravne odgovornosti, odnosno moguće je u ovom parničnom postupku utvrđivati i druge činjenice koje nisu utvrđivane u ranije provedenom krivičnom postupku (sve dok te činjenice nisu u kontradikciji s izrekom krivične osuđujuće presude)”,

prvostepeni sud je zaključio da „zaista postoji doprinos tužiteljice nastanku štete koji se ogleda u tome što je tužiteljica nakon prelaska kolovoza nastavila da se kreće istim (desnim) smjerom kao i vozač J.P. (iako je bila dužna da se kreće kolovozom, uz lijevu ivicu kolovoza u smjeru kretanja, i to uz upotrebu svjetloodbojnog prsluka) ili pak da se kreće trotoarom, a tada je i došlo do samog čina nezgode”, u omjeru od 30%,

pa, kako tužiteljica tužbom potražuje naknadu preostalih iznosa pripadajuće nematerijalne štete, i na koje „po opisanom mišljenju suda, ima pravo, po svim naprijed navedenim vidovima, ali pak u smanjenom iznosu (jer je sud našao da tužiteljicin doprinos nastanku štete nije 50%, već 30%, kao i zbog izmirenja nespornog dijela naknade)”, prvostepeni sud je, uzimajući sve to u obzir, tj. doprinos tužiteljice od 30%, isplaćene iznose u vansudskom postupku, intenzitet i dužinu trajanja fizičkih bolova i straha, stepen umanjnja opće životne aktivnosti, stepen naruženosti i

da joj, prema odredbi člana 277. Zakona o obligacionim odnosima, ne pripada zatezna kamata na dosuđene iznose nematerijalne štete počevši od dana samog štetnog događaja, već od momenta presuđenja, odlučio kao u stavu prvom (1), drugom (2) i trećem (3) izreke prvostepene presude,

a, kako „iz računa koji se odnose na kupovinu lijekova nije mogao tačno da utvrdi (niti raspolože stručnim znanjima u tom pravcu) da su ti lijekovi bili potrebni i uopće adekvatni za liječenje od posljedica konkretne saobraćajne nezgode”, i, kako „ne nalazi dokazanim tvrdnje o iznosu troška tuđe njege i zaštite u iznosu od 800,00 KM, niti po osnovu niti po visini, kada postojanje tog troška ne slijedi niti iz iskaza tužiteljice niti iz bilo kojeg drugog materijalnog dokaza”, te kako „tužiteljica nije dokazala niti da se uloženi računi za gorivo mogu povezati sa samom štetom i štetnim događajem (sud je na održanim ročištima pokušao da rasvijetli činjenice u ovom pravcu utvrđenja postojanja i visine materijalne štete, ali je tužilačka strana izričito odbila da predloži adekvatne dokaze u tom pravcu)”, prvostepeni sud nije imao podlogu za dosudu tih vidova štete u okviru tužbenog zahtjeva, pa je „primjenom pravila o teretu dokazivanja zbog nepotpunog činjeničnog osnova/nemam činjenica ne mogu ti dati pravo”, odlučio kao u stavu četvrtom (4) izreke prvostepene presude,

dok je o troškovima parničnog postupka prvostepeni sud odlučio primjenom odredbi u XXX mjerodavne Advokatske tarife Republike Srpske iz 2000. godine, uz primjenu pravila o procesnom prebijanju troškova srazmjerno uspjehu parničnih stranaka u pojedinim fazama postupka.

Ovo su bitni razlozi prvostepenog suda zbog kojih je odlučio kao u izreci svoje presude.

Nezadovoljna prvostepenom presudom, tužiteljica u žalbi kroz sva tri žalbena razloga u bitnom tvrdi da je prvostepeni sud zbog pogrešne ocjene dokaza izveo pogrešne činjenične zaključke o osnovanosti tužbenog zahtjeva, a da je pravilnom ocjenom dokaza trebao zaključiti da nema njenog doprinosa u nastanku štetnog događaja i štete i pravilnom primjenom odredbe čl. 192. (podijeljena odgovornost), odredbe čl. 185. (novčana naknada materijalne štete) i odredbe čl. 200. (novčana naknada nematerijalne štete) preuzetog Zakona o obligacionim odnosima dosuditi joj preostali iznos pripadajuće nematerijalne štete, kao i materijalne štete kod činjenice „da joj je tuženi u vansudskom postupku priznao pravo na naknadu materijalne štete na ime troškova tuđe njege i pomoći u iznosu od 200,00 KM, kao i pravo na troškove liječenja u iznosu od 777,00 KM (te joj u vansudskom postupku isplatio navedene iznose umanjene za 50%)”.

Ovaj sud nalazi da je odluka prvostepenog suda kojom je tužiteljicu odbio s tužbenim zahtjevom za naknadu materijalne štete na ime troškova tuđe njege i pomoći kao i troškova liječenja pravilna, dok zaključak prvostepenog suda da je i tužiteljica doprinijela štetnom događaju i šteti i s tim u vezi i odluka prvostepenog suda kojom je, uzimajući u obzir njen doprinos od 30%, obavezao tuženog da joj naknadi nematerijalnu štetu u ukupnom iznosu od 4.474,00 KM nisu pravilni i tužiteljica osnovano pobija pravilnost i zakonitost prvostepene presude u tom dijelu.

Ovo stoga što u pogledu tvrdnje tužiteljice iznesene u žalbi protiv prvostepene presude da joj je u „vansudskom postupku isplaćeno 50% na ime materijalne štete za tuđu pomoć i njegu i troškove liječenja”, zbog čega smatra da joj je i prvostepeni sud trebao dosuditi ostatak, uvećan za iznos opredijeljen podneskom od 26. 12. 2017. godine, ovaj sud (jednako kao i prvostepeni) nalazi da za dosudu tih vidova materijalne štete nema podloge u provedenim dokazima.

Naime, naknada štete u vidu novčane rente iz odredbe čl. 195. Zakona o obligacionim odnosima obuhvata (između ostalog) i naknadu za troškove tuđe njege, pomoći i troškove liječenja. Pravo na novčanu rentu po ovom osnovu imaju osobe kojima je vještak-ljekar utvrdio potrebu tuđe njege i pomoći, a opredjeljujući faktori za utvrđivanje ovog prava su težine povreda, a s tim u vezi težina stanja povrijeđene osobe, njegove pokretljivosti i sposobnosti za samousluživanje.

Tačno je da je tuženi u vansudskom postupku tužiteljici priznao pravo na „naknadu po dostavljenim računima u iznosu od 777,94 KM”, odnosno pravo na „naknadu tuđe njege i pomoći za jedan mjesec u iznosu od 200,00 KM”, te da joj je isplatio 50% od navedenih iznosa. Međutim, u situaciji kada je navedene zahtjeve tužiteljice u ovom parničnom postupku jasno osporio, onda je dužnost tužiteljice bila da predloži i izvede dokaze na okolnosti stvarne potrebe i visine tih vidova materijalne štete (npr. angažovanjem vještaka određene struke, ili da se vještak ortoped o tome izjasni i sl.).

Saglasno tome, kada stranka u postupku nešto tvrdi, ona to mora i dokazati, a to znači radi opravdanja te svoje tvrdnje sudu mora predložiti adekvatne dokaze i te dokaze izvesti pred sudom, a na sudu je da cijeni da li je ta tvrdnja relevantna s aspekta odlučivanja o tužbenom zahtjevu i da li su ispunjeni formalni uslovi za provođenje predloženih dokaza. Pa kako tužiteljica to nije učinila (nije izvela adekvatne dokaze u pogledu osnovanosti i visine tih vidova štete), te kako činjenično stanje u obrazloženju prvostepene presude, utvrđeno na osnovu ne/provedenih dokaza, ne pruža argumente na osnovu kojih bi se mogla ocijeniti osnovanost i visina zahtjeva za naknadu štete za tuđu pomoć i njegu i troškova liječenja, onda je neosnovano insistiranje tužiteljice na dosudi ovih vidova materijalne štete.

Također, nisu osnovani ni žalbeni navodi tužiteljice kojima pobija odluku o troškovima postupka kada tvrdi da je prvostepeni sud prilikom odlučivanja o troškovima postupka trebao primijeniti Tarifu o nagradama i naknadi za rad advokata Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske”, broj 68/05), zatim da njen punomoćnik-advokat ima pravo na naknadu putnih troškova na relaciji B1.-B.-B1., kao i pravo na naknadu paušala od 25%, na trošak naknade punomoćniku za odsustvovanje iz kancelarije zbog prisustvovanja ročištima u ovoj parnici, te na troškove sastava odštetnog zahtjeva i prigovora u vansudskom postupku.

Prije svega, neosnovan je žalbeni navod tužiteljice da je prvostepeni sud, prilikom odlučivanja o troškovima postupka, trebao primijeniti Tarifu o nagradama i naknadi za rad advokata Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske”, broj 68/05), jer je prvostepeni sud troškove nagrade advokatu (punomoćniku tužiteljice) za obavljene procesne radnje obračunao prema u XXX mjerodavnoj Tarifi o nagradama i naknadi troškova za rad advokata Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske”, broj 45/00 – u daljnjem tekstu: AT RS), koja se pred sudovima XXX primjenjuje na osnovu Naloga XXX od 15. 7. 2003. godine (pravilnost takvog postupanja sudova u XXX potvrdio je i Ustavni sud Bosne i Hercegovine u svojim odlukama, npr. odluka broj XXX od 29. 9. 2006. godine).

Neosnovani su i žalbeni navodi tužiteljice da je prvostepeni sud trebao usvojiti zahtjev kojim je tražila naknadu troškova punomoćnika na ime putovanja, odnosno upotrebe vlastitog automobila na relaciji B1.-B.-B1., kao i dosuditi joj troškove nagrade punomoćniku zbog odsustva iz kancelarije. Naime, tužiteljica je mogla angažovati jednako kvalifikovanog punomoćnika (advokata) s prostora XXX, čime bi izbjegla gore navedene troškove putovanja, odnosno upotrebe vlastitog automobila, s obzirom na to da se putni troškovi advokata čije je sjedište izvan područja suda pred kojim se vodila parnica priznaju samo do visine troškova koje bi stranka imala da ju je zastupao advokat čije je sjedište u mjestu suda, izuzev ako bi ti troškovi bili opravdani sa stanovišta odredbe čl. 120. st. 1. Zakona o parničnom postupku, a što u konkretnom nije slučaj (pravilnost takvog postupanja sudova potvrdilo je i usaglašeno pravno shvatanje usvojeno na Panelu za ujednačavanje sudske prakse iz građanske oblasti na kojem su učestvovali predstavnici Suda Bosne i Hercegovine, Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, Vrhovnog suda Republike Srpske i Apelacionog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, održanom u Sarajevu 30. 1. 2014. godine, i Ustavni sud Bosne i Hercegovine u odluci XXX od 11. 1. 2017. godine). Također, prvostepeni sud je pravilno odbio i zahtjev za naknadu troška punomoćniku-advokatu za vrijeme odsustvovanja iz kancelarije,

s obzirom na to da gore navedena ročišta održana pred prvostepenim sudom, na kojima je bio prisutan punomoćnik tužioca, nisu trajala duže od sat vremena.

Nije osnovan ni žalbeni navod tužiteljice da „nije jasno da li je sud na dosuđene troškove obračunao iznos paušala od 25% na koji prema Tarifnom broju 12. advokat ima pravo”, jer advokat, u skladu s odredbom čl. 2. Tarifni broj 12. AT RS, ima pravo na navedeni paušal samo za sporedne radnje obavljene u toku postupka koje jasno (decidno) navede, pa kako u troškovniku nije jasno (decidno) navedeno za vršenje kojih sporednih radnji se traži paušalna nagrada, niti je dokazano da su takvi troškovi prouzrokovani, ne pripada joj pravo na naknadu istih.

Isto tako, nije osnovan ni žalbeni navod tužiteljice da „sud prilikom odluke o troškovima postupka tužiteljici nije priznao troškove na ime sastava odštetnog zahtjeva (vansudskog zahtjeva) za naknadu štete, kao ni troškove na ime sastava prigovora na odluku o odštetnom zahtjevu”, kod toga da troškovi koje je imala tužiteljica u postupku pokušaja nagodbe s osiguravajućom organizacijom u vidu troškova zastupanja po punomoćniku-advokatu nisu troškovi u smislu odredbe čl. 116. st. 1. Zakona o parničnom postupku i ne ulaze u parnične troškove tužiteljice, jer se nije radilo o pokušaju zaključenja sudske nagodbe, a niti troškovima učinjenim povodom postupka.

Kako tužiteljica u postupku nije dokazala, tj. nije predložila i izvela adekvatne dokaze pred sudom kojima bi potvrdila osnovanost dosude traženih iznosa naknade materijalne štete na ime troškova tuđe njege, pomoći i liječenja, te kako su neosnovane tvrdnje tužiteljice u pogledu gore spomenutih zahtijevanih troškova parničnog postupka, to je valjalo žalbu tužiteljice u tom dijelu odbiti kao neosnovanu i prvostepenu presudu u pobijanom dijelu stava četvrtog (4) izreke potvrditi na osnovu odredbe čl. 335. Zakona o parničnom postupku XXX.

Međutim, tvrdnje tužiteljice iznesene u žalbi protiv prvostepene presude kojima pobija zaključak prvostepenog suda da postoji njen doprinos nastanku štetnog događaja i štete, ovaj sud nalazi osnovanim.

S tim u vezi valja poći od odredbe čl. 192. Zakona o obligacionim odnosima kojom je propisano da oštećeni koji je doprinio da šteta nastane ili bude veća nego što bi inače bila, ima pravo samo na srazmjerno smanjenu naknadu (st. 1), a kada je nemoguće utvrditi koji dio štete potiče od radnje oštećenog, sud će dosuditi naknadu vodeći računa o okolnostima slučaja.

U skladu s tom odredbom obaveznog prava, u svakom konkretnom slučaju valja ocijeniti da li je oštećena osoba svojim ponašanjem doprinijela šteti, zbog čega se o podijeljenoj odgovornosti može govoriti samo ako je oštećeni učestvovao u nastanku svoje štete ili je pridonio da bude veća, dakle, ako postoji uzročna veza između radnje ili propuštanja oštećenog i određenog dijela vlastite štete.

Doprinos tužiteljice (oštećene) nastanku saobraćajne nezgode, prvostepeni sud vidi u tome što je tužiteljica „nakon prelaska kolovoza, nastavila da se kreće istim (desnim) smjerom kao i vozač Jeremić (iako je bila dužna da se kreće kolovozom, uz lijevu ivicu kolovoza u smjeru kretanja, i to uz upotrebu svjetloodbojnog prsluka) ili pak da se kreće trotoarom”.

Takvo pravno stajalište prvostepenog suda ovaj sud ocjenjuje pogrešnim.

Ovo stoga što u situaciji kada je vozač p.m.v. marke „Passat” reg. br. XXX, J.P., presudom Osnovnog suda XXX broj XXX od 9. 2. 2018. godine, oglašen krivim za teško krivično djelo protiv sigurnosti javnog saobraćaja, „zbog toga što, krećući se iz pravca naselja G. prema naselju I., svjestan da upravlja pod dejstvom alkohola i da postupa suprotno propisima u saobraćaju i da time ugrožava javni saobraćaj i dovodi u opasnost život ljudi...., upravljajući tim vozilom u stanju teškog

pijanstva, s koncentracijom alkohola od 2,42 g/kg u krvi, očito nesposoban za sigurnu vožnju, nije blagovremeno uočio pješakinju D.Z., koja se kretala kolovozom u istom pravcu, usljed čega je došlo do naleta desnog, prednjeg dijela tog vozila „VW Passat“, na uspravnu pješakinju D.Z., okrenutu vozilu desnim stražnje-vanjskim dijelom svoga tijela, s iskoračenom lijevom nogom ka trotoaru, a zatim i do udara desne strane glave i lica, s prednjim vjetrobranskim staklom i njenog odbačaja na tlo...., nanijevši time D.Z. po život opasne teške tjelesne povrede....”, a kod toga da je odredbom čl. 12. st. 3. Zakona o parničnom postupku propisano da je u parničnom postupku sud, u pogledu postojanja krivičnog djela i krivične odgovornosti učinioaca, vezan za pravosnažnu presudu krivičnog suda kojom se optuženi oglašava krivim, ovaj sud nalazi da je tužiteljica iznesenim navodima žalbe dovela u pitanje zaključak prvostepenog suda u dijelu koji se odnosi na njen doprinos nastanku saobraćajne nezgode i štete.

Jer, utvrđenja iz izreke pravosnažne krivične osuđujuće presude Osnovnog suda XXX broj XXX od 9. 2. 2018. godine, zbog vezanosti parničnog suda, imaju se smatrati pravnom istinom, kod toga da je parnični sud vezan za pozitivna utvrđenja osuđujuće krivične presude koja predstavljaju elemente krivičnog djela i krivične odgovornosti osuđenog, tj. parnični sud je vezan činjeničnim opisom bića krivičnog djela utvrđenog pravosnažnom krivičnom presudom.

Pa, kako utvrđenja iz gore spomenute krivične presude ukazuju na to da se „tužiteljica kretala kolovozom u istom pravcu kao i p.m.v. „VW Passat“, s iskoračenom lijevom nogom ka trotoaru“, onda se ukazuje pogrešnim zaključak prvostepenog suda da se doprinos tužiteljice nastanku saobraćajne nezgode ogleda u tome što je nakon prelaska kolovoza, „nastavila“ da se kreće istim, desnim smjerom kao i vozač J.

Da je takav zaključak prvostepenog suda (da se tužiteljica nakon prelaska kolovoza nastavila kretati istim smjerom) pogrešan, ukazuju i same tjelesne povrede koje je tužiteljica (kao oštećena) zadobila u saobraćajnoj nezgodi (svi prijelomi, povrede i rane se nalaze na desnoj strani njenog tijela). Zbog toga, a imajući pritom u vidu i pozitivna utvrđenja osuđujuće krivične presude, kao i iskaz tužiteljice dat u toku parničnog postupka (kojem je prvostepeni sud poklonio vjeru u općim crtama, ali zbog neodređenosti i neuvjerljivosti ne i u onom dijelu koji se odnosi na nabavku lijekova, kupovinu goriva i tuđu pomoć), ovaj sud nalazi da je u kritičnoj prilici tužiteljica zaista, nakon što je prethodno obratila pažnju na prometnu situaciju na cesti (pogledala lijevo i desno), započela prelazak ulice na dijelu ceste u kojem u krugu od 100 metara nema obilježenog pješačkog prijelaza, krećući se pritom okomito po kolniku (što je i pravilno kada se prelazi ulica), a ne dijagonalno (kretanje dijagonalno osim što nije pravilno, produžava putanju kretanja osobe koja prelazi ulicu), jer bi se u suprotnom (da se kretala dijagonalno, a ne okomito) tjelesne povrede koje je zadobila nalazile na lijevoj strani njenog tijela, odnosno da je postupila u svemu u skladu s odredbom čl. 108. Zakona o osnovama sigurnosti saobraćaja na putevima u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, broj 6/06, 75/06, 44/07, 84/09, 48/10, 18/13 i 8/17 – u daljnjem tekstu: ZOOBS). Tom odredbom je propisano da je pješak dužan prelaziti preko kolovoza i biciklističke staze pažljivo i najkraćim putem, nakon što se prije stupanja na kolovoz uvjeri da to može učiniti na siguran način, a na putu koji ima obilježene pješačke prijelaze ili posebno izgrađene prijelaze, odnosno prolaze za pješake, pri prelaženju puta pješak je dužan da se kreće tim prijelazima, odnosno prolazima, ako oni nisu od njega udaljeni više od 100 m.

U takvim okolnostima, pritom imajući u vidu utvrđenja iz gore navedene krivične presude, da je vozač J.P. u kritičnoj prilici upravljao p.m.v. marke „VW Passat“ pod dejstvom alkohola (koncentracija alkohola u krvi od 2,42 g/kg), odnosno u stanju teškog pijanstva, očito nesposoban za sigurnu vožnju, te da nije blagovremeno uočio pješakinju D.Z. (ovdje tužiteljicu), zatim činjenicu da Pero Jeremić nije prilagodio brzinu kretanja p.m.v. marke „VW Passat“, odnosno da nije vozio s

naročitim oprezom računajući na mogućnost istupa pješaka na kolovoz, tj. vožnjom koja omogućava zaustavljanje vozila radi propuštanja pješaka, jer se radi o mjestu pred trgovinskom radnjom (prodavnicom), dakle, na mjestu gdje je pojava pješaka sasvim izvjesna i gdje nema obilježenog pješačkog prijelaza u krugu od 100 metara, kao i činjenicu da uz lijevu stranu kolovoza (na kojoj se nalazi trgovinska radnja, odnosno prodavnica) nema trotoara, tj. da se trotoar nalazi uz desnu ivicu kolovoza (na koji je tužiteljica i pokušala prijeći), ovaj sud nalazi da nema nikakvog doprinosa tužiteljice (kao pješakinje) nastanku štetnog događaja i štete, već naprotiv, da postoji isključiva odgovornost vozača p.m.v. marke „VW Passat“ J.P. za nastali štetni događaj.

Slijedom navedenog, valjalo je na osnovu odredbe čl. 338. Zakona o parničnom postupku XXX žalbu tužiteljice u tom dijelu djelimično uvažiti i prvostepenu presudu u stavu prvom (I) izreke preinačiti i odlučiti kao u izreci ove presude.

Budući da je odredbom čl. 130. Zakona o parničnom postupku XXX propisano da će drugostepeni sud, ako preinači odluku protiv koje je podnesen pravni lijek, odlučiti o troškovima cijelog postupka, pa kako je prvostepena presuda djelimično preinačena, valjalo je preinačiti i odluku o troškovima cijelog postupka sadržanu u stavu petom (5) izreke i na osnovu odredbe čl. 129. st. 2. Zakona o parničnom postupku obavezati tuženog da tužiteljici naknadi troškove postupka u iznosu od 1.488,48 KM.

Prema označenoj vrijednosti spora u iznosu od 11.668,97 KM (koji iznos je tužiteljica naznačila u tužbi), tužiteljici, u skladu s odredbom čl. 2. Tarifni broj 2. AT RS, pripada pravo na trošak nagrade advokatu za sastav tužbe u iznosu od 200,00 KM, uvećan za iznos od 34,00 KM, s obzirom na to da je punomoćnik tužiteljice advokat D.B. dostavio dokaz (uvjerenje) da je obveznik PDV-a, te u skladu s Tarifnim brojem 1 . tačka 1. Zakona o sudskim taksama i Tarifnim brojem 1. tačka 1. („Službeni glasnik XXX”, broj 5/01, 12/02 i 23/03 – u daljnjem tekstu: Zakon o sudskim taksama) pripada joj i pravo na trošak takse na tužbu u iznosu od 200,00 KM.

Za procesne radnje preduzete nakon što je podneskom od 26. 12. 2017. godine povećala tužbeni zahtjev na iznos od 13.059,70 KM, tužiteljici, u skladu s odredbom čl. 2. Tarifni broj 2. AT RS, pripada pravo na troškove nagrade advokatu za pristup na pripremno ročište održano 17. 1. 2018. godine u iznosu od 200,00 KM, uvećanog za iznos PDV-a od 34,00 KM, za pristup na ročišta za glavnu raspravu održana 1. 6. 2018. godine i 6. 12. 2018. godine u iznosu od po 200,00 KM, uvećan za iznos PDV-a od po 34,00 KM, te u skladu s Tarifnim brojem 2. tačka 1. Zakona o sudskim taksama pripada joj i pravo na trošak takse na presudu u iznosu od 200,00 KM. Kako je uspjeh tužiteljice u ovoj fazi postupka u odnosu na vrijednost spora u iznosu od 13.059,70 KM u omjeru od 85,60%, jer je u konačnom ovom presudom tuženi obavezan da joj isplati iznos od 11.180,00 KM, tužiteljici za gore navedene stavke pripada iznos od 772,11 KM (odnosno 85,60% od pripadajuće naknade za zastupanje na održanom pripremnom ročištu, odnosno ročištima za glavnu raspravu i takse na presudu), dok joj, imajući u vidu njen uspjeh u žalbenom postupku (6.706,00 KM), pripada trošak nagrade advokatu za sastav žalbe, uvećan za iznos PDV u iznosu od 282,37 KM (80,45% od iznosa od 351,00 KM).

Dakle, tužiteljici pripadaju troškovi parničnog postupka u ukupnom iznosu od 1.488,48 KM.

Na osnovu svega izloženog, odlučeno je kao u izreci ove presude.

PREDSJEDNIK VIJEĆA

S1

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine
Високи судски и тужилачки савјет Босне и Херцеговине
High Judicial and Prosecutorial Council of Bosnia and Herzegovina

VSTV BiH,

Kraljice Jelene 88,
71000 Sarajevo, BiH
Tel: +387 33 707 500,
Fax: +387 33 707 550

E-mail: vstvbih@pravosudje.ba
Web: <https://vstv.pravosudje.ba>